

Jaarverslag 2012

Voortgangsrapport realisatie en monitoring
natuurcompensaties en natuurontwikkeling
in het Linkerscheldeoevergebied

VOORWOORD EN LEESWIJZER

Beste lezer,

Graag stellen wij u het jaarverslag 2012 van de Beheercommissie Natuur Linkerscheldeoever voor. Dit jaarverslag geeft invulling aan artikel 3 §6 van het "protocol voor het realiseren van de natuurontwikkeling in het Linkerscheldeoevergebied - Monitoring, Beheercommissie & Opvangregeling", officieel afgesloten tussen het Vlaams Gewest, de Vlaamse Landmaatschappij, de nv Waterwegen en Zeekanaal, het Gemeentelijk Havenbedrijf Antwerpen en de Maatschappij voor het Haven-, Grond- en Industrialisatiebeleid van het Linkerscheldeoevergebied, dat stelt:

"de Beheercommissie rapporteert jaarlijks aan het agentschap voor Natuur en Bos de stand van zaken met betrekking tot de monitoring en de gerealiseerde natuurontwikkeling. Ze brengt tevens verslag uit van haar werking en activiteiten. Het agentschap voor Natuur en Bos deelt het voortgangsrapport mede aan de Vlaamse Regering met het oog op de rapportering door de functioneel bevoegde minister aan de Europese Commissie en aan het Vlaamse Parlement."

Verder wordt dit document verspreid aan de betrokken instanties en kan het ingekeken of opgevraagd worden door studiebureaus en andere belanghebbenden of geïnteresseerden.

Naar analogie met de voorbije jaarverslagen rapporteert het voorliggende document over de actuele stand van zaken van:

- de beleidsmatige situering en lopende processen rond natuurontwikkeling op de Linkerscheldeoever (hoofdstuk 1)
- de werking van de Beheercommissie (hoofdstuk 2)
- de voortgang van de werkgroepen (hoofdstuk 3)
- de hoofdlijnen van de monitoring van natuurwaarden op Linkerscheldeoever (hoofdstuk 4)

- de evaluatie van de natuurcompensaties voor Deurganckdok en het Historisch Passief (hoofdstuk 5)
- de realisatie van de nieuwe natuurontwikkelingsprojecten i.h.k.v. de Achtergrondnota Natuur, het Strategisch Plan voor de haven van Antwerpen en het Geactualiseerd Sigmaplan (hoofdstuk 6)

Het samenvattende besluit over de stand van zaken van de realisatie van de natuurontwikkeling en de resultaten van de monitoring vindt u op p. 142 (hoofdstuk 7).

De monitoring werd zoals steeds gebiedsdekkend over het ganse Vogelrichtlijngebied uitgevoerd om tot een correcte evaluatie te komen van het natuurcompensatienetwerk en de realisatie van een gunstige staat van instandhouding voor de beoogde soorten die gevat zijn door de bepalingen van de Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn binnen het werkveld van de Beheercommissie.

De jaarverslagen van 2003 tot en met 2010 werden opgevat als volledig op zichzelf leesbare documenten werden opgevat. De monitoringsrapporten vormden hierbij telkens een losse bijlage. Vanaf 2011 zijn de jaarverslagen afgeslankt tot **voortgangsrapporten**: de historiek wordt enkel waar nodig hernomen en de informatie is toegespitst op de voortgang van de betrokken processen en projecten in het voorbije jaar. Het monitoringsrapport wordt integraal opgenomen in dit voortgangsrapport om dubbele informatie te vermijden.

In de loop van 2013 wordt verder gewerkt aan een **toegankelijke website voor en over de Beheercommissie Natuur LSO**, die alle beschikbare informatie overzichtelijk, visueel en opgedeeld naar gebied en thema zal aanreiken. Daarbij zal zowel de historiek en basisinformatie, als de voortgang van de processen en monitoringsresultaten gemakkelijk opgezocht en aangetoond kunnen worden.

INHOUDSTAFEL

Voorwoord en leeswijzer	1
Inhoudstafel	2
Lijst van fotos', figuren en tabellen	4
Lijst van gebruikte afkortingen	7
1. Beleidsmatige situering	8
1.1. Wetgeving rond behoud van biodiversiteit	8
1.2. Evolutie van beleid rond natuur op LSO	8
1.3. Integratie met beleid rond natuur van het Schelde-estuarium	12
2. Werking van de Beheercommissie	16
2.1. Werkveld en opdracht	16
2.2. Vergaderingen	17
2.3. Ledenlijst	17
2.4. Personeel	18
2.5. Communicatie	18
2.6. Toelichting van projecten	19
2.7. Verhouding tot andere overlegfora	19
3. Voortgang van de werkgroepen	20
3.1. Werkgroep Strand en Plas	20
3.1.1. Doelstelling	20
3.1.2. Vergaderdata	20
3.1.3. Voortgang	20
3.2. Werkgroep optimalisatie beheer	20
3.3. Werkgroep doorlichting monitoringsbehoeften	22
3.4. Werkgroep Soortenbeschermingsplan LSO	22
3.5. Werkgroep landbouw	22
3.6. Werkgroep jacht en bestrijding schadelijk wild	22
3.7. Werkgroep Hof ter Walle	23
3.8. Werkgroep onthaal	24
4. Monitoring	26
4.1. Broedvogels bijlage I van de Vogelrichtlijn	26
4.1.1. Roerdomp	27
4.1.2. Woudaapje	27
4.1.3. Lepelaar	27
4.1.4. Bruine Kiekendief	28
4.1.5. Slechtvalk	28
4.1.6. Porseleinhoen	28
4.1.7. Kluut	28
4.1.8.5 teltkluut	29
4.1.9. Strandplevier	30
4.1.10. Zwartkopmeeuw	30
4.1.11. Visdief	30
4.1.12. Ijsvogel	31
4.1.13. Blauwborst	31
4.2. Doelhabitats en hun broedvogelgemeenschap	32
4.2.1. Plas en Oever	32
4.2.2. Riet en water	33
4.2.3. Weidevogelgebied	35
4.2.4. Strand en Plas	36
4.3. Toetsing aan de compensatiedoelstellingen voor het Deurganckdok	37
4.3.1. Plas en Oever	38
4.3.2. Riet en water	38
4.3.3. Weidevogelgebied	40
4.3.4. Strand en Plas	40
4.4. Toetsing aan de Instandhoudingsdoelstellingen voor Linkerscheldeoever	42

4.4.1. Plas en Oever	42	6. Nieuwe natuurontwikkelingsprojecten: stand van zaken en aandachtspunten	100
4.4.2. Riet en Water.....	43	6.1. Rietveld Kallo	101
4.4.3. Weidevogelgebied	43	6.1.1. Streefbeeld en –oppervlakte.....	101
4.4.4. Strand en Plas	44	6.1.2. Locatie	101
4.5. Overwinterende vogels	45	6.1.3. Projectbeschrijving.....	101
4.5.1. Toetsing aan de Instandhoudingsdoelstellingen.....	45	6.1.4. Fasering.....	101
4.5.2. Aantallen en verspreiding.....	45	6.1.5. Stand van zaken.....	101
4.6. Bijlage IV-soorten van de Habitatrichtlijn.....	47	6.1.6. Monitoring	103
4.6.1. Groenknolorchis.....	48	6.2. Combinatieproject Logistiek Park Waasland	105
4.6.2. Rugstreeppad	48	6.3. Prosperpolder Noord.....	109
4.6.3. Vleermuizen.....	49	6.4. Prosperpolder Zuid.....	113
5. Natuurcompensatiegebieden Deurganckdok en historisch passief: tussentijdse evaluatie en aandachtspunten	52	6.5. GGG Doelpolder.....	115
5.1. Gedempt deel Doeldok.....	53	6.6. Grote Geule.....	117
5.1.1. Streefbeeld en –oppervlakte.....	53	6.7. Nieuw Arenbergpolder.....	121
5.1.2. Locatie.....	53	7. Besluit	124
5.1.3. Stand van zaken	53	7.1. Evolutie van beleid rond natuur op LSO.....	124
5.1.4. Toekomst.....	53	7.2. Werking van de Beheercommissie.....	124
5.1.5. Monitoring	53	7.3. Voortgang van de werkgroepen.....	124
5.2. Opgespoten MIDA.....	55	7.4. Monitoring – aftoetsing aan compensatiedoelstellingen.....	124
5.3. Vlake van Zwijndrecht.....	57	7.5. Monitoring – aftoetsing aan instandhoudingsdoelstellingen.....	125
5.4. Zoetwaterkreek.....	61	7.6. Monitoring – bijlage IV soorten.....	126
5.5. Steenlandpolder.....	63	7.7. Tussentijdse evaluatie van de natuurcompensaties en aandachtspunten	126
5.6. Kreek in ecologisch deel buffer-Noord.....	67	7.8. Stand van zaken van de nieuwe natuurontwikkelingsprojecten	126
5.7. Paardenschor	69	7.9. Realisatie van de gunstige staat van instandhouding	126
5.8. Doelpolder Noord.....	71	8. Bijlagen	127
5.9. Putten West.....	75	8.1. Overzichtskartaat natuur Linkerscheldeoever.....	148
5.10. Drijdijk	79	8.2. Maatschappelijk Meest Haalbaar Alternatief (plan-MER)	149
5.11. Kunstmatige waterplassen in Z2-gebied	83	8.3. Broedvogelaantallen per gebied.....	151
5.12. Percelen van de Vlaamse overheid in ZTA-gebied.....	87	Referenties en eindnoten.....	153
5.13. Haasop	89		
5.14. Groot Rietveld	93		
5.15. Aanvullende strand- en plasvlakten.....	97		

LIJST VAN FOTO'S, FIGUREN EN TABELLEN

Foto's

Foto 1:	gedempt deel Doeldok (Vildaphoto, winter 2012)	54
Foto 2:	Vlakte van Zwijndrecht na optimalisatie (Vildaphoto, winter 2012)	57
Foto 3:	luchtfoto Vlakte van Zwijndrecht met indicatie van ringgracht	58
Foto 4:	zicht op zuidelijk deel Steenlandpolder met werfzone Liefkenshoekspoor (Vildaphoto, winter 2012)	64
Foto 5:	Kreek in ecologisch deel buffer-Noord en Doelpolder Noord (Vildaphoto, 4 juni '10)	67
Foto 6:	luchtfoto Paardenschor 2009 versus 2012	70
Foto 7:	Doelpolder Noord en Brakke Kreek (Vildaphoto, winter 2012)	72
Foto 8:	Putten West en Zoetwaterkreek (Vildaphoto, winter 2012)	75
Foto 9:	Putten West (foto Ralf Gyselings, winter 2012)	76
Foto 10:	Drijdijck (Vildaphoto, winter 2012)	79
Foto 11:	herstel takkenhoop Verrebroekse plassen (Natuurpunt-WAL, 3 maart '12)	83
Foto 12:	Haasop (Ralf Gyselings, 15 juli '11)	89
Foto 13:	Groot Rietveld (Vildaphoto, winter 2012)	94
Foto 14:	R2-vlakte leefgebied Rugstreeppad i.k.v. 2de sluis (Vildaphoto, 2011)	98
Foto 15:	Rietveld Kallo (Vildaphoto, winter 2012)	102
Foto 16:	rietcompensatie Spaans Fort (Vildaphoto, 2011)	107
Foto 17:	luchtfoto Prosperpolder en Doelpolder (Waterwegen en Zeekanaal, 2012)	110
Foto 18:	luchtfoto Prosperpolder Noord	111
Foto 19:	Grote Geule, Kieldrecht (Vildaphoto)	118

Figuren

Figuur 1:	situering speciale beschermingszones	9
Figuur 2:	natuurinvulling Meest Wenselijk Alternatief Sigmaplan	13
Figuur 3:	projectgebieden van verschillende planprocessen (indicatieve perimeters)	14
Figuur 4:	situering site Hof ter Walle en omliggende natuurgebieden	23
Figuur 5:	foto site Hof ter Walle (Google Street View maart 2010)	23
Figuur 6:	aantalsverloop en verspreiding van Roerdomp	27
Figuur 7:	aantalsverloop en verspreiding van Woudaapje	27

Figuur 8:	aantalsverloop en verspreiding van Lepelaar	28
Figuur 9:	aantalsverloop en verspreiding van Bruine Kiekendief	28
Figuur 10:	relatieve trend van Bruine Kiekendief in Vlaanderen en op de Linkerscheldeover; relatief t.o.v. de aantallen in 2004	28
Figuur 11:	aantalsverloop en verspreiding van Porseleinhoen	29
Figuur 12:	aantalsverloop en verspreiding van Kluut	29
Figuur 13:	aantalsverloop en verspreiding van Steltkluut	30
Figuur 14:	aantalsverloop en verspreiding van Strandplevier	30
Figuur 15:	aantalsverloop en verspreiding van Zwartkopmeeuw	30
Figuur 16:	aantalsverloop en verspreiding van Visdief	31
Figuur 17:	aantalsverloop en verspreiding van Ijsvogel	31
Figuur 18:	aantalsverloop en verspreiding van Blauwborst	32
Figuur 19:	relatief belang van compensatienetwerk t.o.v. het Vogelrichtlijngebied voor soorten van 'Plas en Oever'	33
Figuur 20:	relatief belang van compensatienetwerk t.o.v. het Vogelrichtlijngebied voor soorten van 'Riet en Water'	34
Figuur 21:	relatief belang van compensatienetwerk t.o.v. het Vogelrichtlijngebied voor weidevogels	35
Figuur 22:	relatief belang van compensatienetwerk t.o.v. het Vogelrichtlijngebied voor soorten van 'Strand en Plas'	37
Figuur 23:	evaluatie van het aantal koppels rietvogels in de compensatiegebieden	40
Figuur 24:	evaluatie van het aantal koppels weidevogels in de compensatiegebieden	41
Figuur 25:	evaluatie van het aantal koppels vogels van 'Strand en Plas' in de compensatiegebieden	42
Figuur 26:	aantallen van soorten van 'Plas en Oever' op LSO en in de natuurkerngebieden van het MMHA in verhouding tot de IHD (rood)	43
Figuur 27:	aantallen van soorten van 'Riet en Water' op LSO en in de natuurkerngebieden van het MMHA in verhouding tot de IHD (rood)	43
Figuur 28:	aantallen van soorten van weidevogelgebied op LSO en in de natuurkerngebieden van het MMHA in verhouding tot de IHD (rood)	44
Figuur 29:	aantallen van soorten van 'Strand en Plas' op LSO en in	

	de natuurkerngebieden van het MMHA in verhouding tot de IHD (rood).....	44		(onderaan) tijdens het broedseizoen.....	71
Figuur 30:	wintermaximum en -gemiddelde aantallen (ganzen per dag). Links Grauwe Gans, rechts Kolgans.....	46	Figuur 48:	gemiddeld percentage van broedgevallen van soorten van de verschillende broedvogelgemeenschappen in Doelpolder Noord, in verhouding tot het hele Vogelrichtlijngebied.....	73
Figuur 31:	aantalsverloop van Grauwe Gans (rood) en Kolgans (groen) gedurende de winter 2011-2012.....	46	Figuur 49:	Totaal aantal waargenomen overwinteraars op zes tellingen (blauw) en percentage van het aantal overwinteraars van de volledige Linkerscheldeover- gebied in de vier laatste winterhalfjaren.....	74
Figuur 32:	wintermaximum en wintergemiddelde van Brandgans in het Linkerscheldeover- gebied in de vier laatste winterhalfjaren.....	47	Figuur 50:	Putten West en Zoetwaterkreek, beoogde habitats in MMHA.....	76
Figuur 33:	aandeel van de populatie van Grauwe Gans, Kolgans en Brandgans in de gebieden Putten West en Doelpolder Noord.....	47	Figuur 51:	gemiddeld percentage van broedgevallen van soorten van de verschillende broedvogelgemeenschappen in Putten West, in verhouding tot het hele Vogelrichtlijngebied.....	77
Figuur 34:	aantalsverloop Groenknolorchis en aandeel van bloeiende planten dat is afgegraasd.....	48	Figuur 52:	totaal aantal waargenomen overwinteraars op zes tellingen (blauw) en percentage van het aantal overwinteraars van de volledige Linkerscheldeover (oranje) voor Putten West gebaseerd op de midmaandelijkse watervogeltellingen van 2011-2012.....	78
Figuur 35:	verspreiding van Rugstreeppadden in het Linkerscheldeovergebied (groen = zangactiviteit of reproductie (eiersnoeren of larven) vastgesteld).....	49	Figuur 53:	Drijdijck, beoogde habitats in MMHA.....	80
Figuur 36:	meetlocaties voor Vleermuisactiviteit.....	50	Figuur 54:	peilen van Drijdijck van 2007 t.e.m. 2012.....	80
Figuur 37:	gemiddeld percentage van broedgevallen van soorten van de verschillende broedvogelgemeenschappen op het Gedempt deel Doeldok, in verhouding tot het hele Vogelrichtlijngebied.....	54	Figuur 55:	links: verloop van het chloride gehalte van Drijdijck over de laatste zes jaar.....	81
Figuur 38:	gemiddeld percentage van broedgevallen van soorten van de verschillende broedvogelgemeenschappen in de Opgespoten MIDA, in verhouding tot het hele Vogelrichtlijngebied.....	55	Figuur 56:	gemiddeld percentage van broedgevallen van soorten van de verschillende broedvogelgemeenschappen in Drijdijck, in verhouding tot het hele Vogelrichtlijngebied.....	81
Figuur 39:	gemiddeld percentage van broedgevallen van soorten van de verschillende broedvogelgemeenschappen op de Vlakte van Zwiendrecht, in verhouding tot het hele Vogelrichtlijngebied.....	59	Figuur 57:	totaal aantal waargenomen overwinteraars op zes tellingen (blauw) en percentage van het aantal overwinteraars van de volledige Linkerscheldeover (oranje) voor Drijdijck gebaseerd op de midmaandelijkse watervogeltellingen van 2011-2012.....	82
Figuur 40:	peilen van de Zoetwaterkreek van 2007 t.e.m. 2012.....	61	Figuur 58:	peilpunten in de Verrebroekse Plassen.....	84
Figuur 41:	Steenlandpolder; beoogde habitats in MMHA.....	65	Figuur 59:	peilen van de westelijke plas van de Verrebroekse plassen van 2007 t.e.m. 2012.....	84
Figuur 42:	peilen van de Steenlandpolder van 2007 t.e.m. 2012.....	65	Figuur 60:	links: verloop van het chloride gehalte van de westelijke plas van de Verrebroekse plassen over de laatste zes jaar. Rechts: Stiff diagram van de watersamenstelling van de westelijke plas van de Verrebroekse plassen in 2012.....	84
Figuur 43:	links: verloop van het chloride gehalte van de zuidelijke plas van Steenlandpolder over de laatste zes jaar. Rechts: Stiff diagram van de watersamenstelling van de zuidelijke plas van Steenlandpolder in 2012.....	65	Figuur 61:	gemiddeld percentage van broedgevallen van soorten van de verschillende broedvogelgemeenschappen in de Verrebroekse plassen, in verhouding tot het hele Vogelrichtlijngebied.....	85
Figuur 44:	gemiddeld percentage van broedgevallen van soorten van de verschillende broedvogelgemeenschappen op Steenlandpolder; in verhouding tot het hele Vogelrichtlijngebied.....	66	Figuur 62:	totaal aantal waargenomen overwinteraars op zes tellingen (blauw) en percentage	
Figuur 45:	peilen van de Brakke kreek van 2007 t.e.m. 2012.....	68			
Figuur 46:	links: verloop van het chloride gehalte van de Brakke kreek over de laatste zes jaar.....	68			
Figuur 47:	grondwaterpeilen van peilbuis WAHP211X (bovenaan) en WAHP216X				

	van het aantal overwinteraars van de volledige Linkerscheldeoever (oranje) voor de Verrebroekse Plassen gebaseerd op de midmaandelijkse watervogeltellingen van 2011-2012.....	86
Figuur 63:	overzichtskaart natuurprojecten Haasop.....	86
Figuur 64:	Haasop, nieuwe afbakening en beoogde habitats in MMHA	90
Figuur 65:	peilen van de Haasop van 2007 t.e.m. 2012.....	90
Figuur 66:	links: verloop van het chloride gehalte van de zuidelijke plas van de Haasop over de laatste zes jaar. Rechts: Stiff diagram van de watersamenstelling van de zuidelijke plas van de Haasop in 2012.....	91
Figuur 67:	gemiddeld percentage van broedgevallen van soorten van de verschillende broedvogelgemeenschappen in Haasop, in verhouding tot het hele Vogelrichtlijngebied.....	91
Figuur 68:	boven: peilen van de noordelijke plas van het Groot Rietveld van 2007 t.e.m. 2012.....	93
Figuur 69:	gemiddeld percentage van broedgevallen van soorten van de verschillende broedvogelgemeenschappen in het Groot Rietveld, in verhouding tot het hele Vogelrichtlijngebied.....	95
Figuur 70:	Totaal aantal waargenomen overwinteraars op zes tellingen (blauw) en percentage van het aantal overwinteraars van de volledige Linkerscheldeoever (oranje) voor het Groot Rietveld gebaseerd op de midmaandelijkse watervogeltellingen van 2011-2012	96
Figuur 71:	gemiddeld percentage van broedgevallen van soorten van de verschillende broedvogelgemeenschappen op de meeuwenbroedplaats, in verhouding tot het hele Vogelrichtlijngebied.....	99
Figuur 72:	Rietveld Kallo en Groot Rietveld, beoogde habitats in MMHA.....	101
Figuur 73:	gemiddeld percentage van broedgevallen van soorten van de verschillende broedvogelgemeenschappen op het Rietveld Kallo in verhouding tot het hele Vogelrichtlijngebied.....	104
Figuur 74:	totaal aantal waargenomen overwinteraars op zes tellingen (blauw) en percentage van het aantal overwinteraars van de volledige Linkerscheldeoever (oranje) voor het Rietveld Kallo gebaseerd op de midmaandelijkse watervogeltellingen van 2011-2012.....	104
Figuur 75:	zonering Logistiek Park Waasland (versie 12/04/11).....	105
Figuur 76:	locatievoorstel rietcompensatie Haasop i.k.v. Logistiek Park fase I	106
Figuur 77:	overzichtskaart noordelijk gebied met indicatieve aanduiding van de verschillende (afbakenings)processen en projectgebieden.....	109

Figuur 78:	noordelijk gebied LSO, beoogde habitats in MMHA.....	110
Figuur 79:	gemiddeld percentage van broedgevallen van soorten van de verschillende broedvogelgemeenschappen in Prosperpolder Noord in verhouding tot het hele Vogelrichtlijngebied.....	112
Figuur 80:	Grote Geule, beoogde habitats in MMHA.....	117
Figuur 81:	Nieuw Arenbergpolder, beoogde habitats in MMHA	121

Tabellen

Tabel 1:	aantal territoria van bijlage I soorten van de Vogelrichtlijn sinds 2003.....	26
Tabel 2:	aantal territoria van soorten van 'Plas en Oever'.....	32
Tabel 3:	aantal territoria van soorten van 'Riet en Water'.....	34
Tabel 4:	aantal territoria van soorten van weidevogelgebied.....	35
Tabel 5:	aantal territoria van soorten van 'Strand en Plas'.....	36
Tabel 6:	overzicht compensatiedoelstellingen voor Deurganckdok.....	38
Tabel 7:	evaluatie van de oppervlaktecompensatie 'Plas en Oever'	38
Tabel 8:	evaluatie van de oppervlaktecompensatie 'Riet en Water'	38
Tabel 9:	aantallen en IHD voor soorten van 'Plas en Oever'	42
Tabel 10:	aantallen en IHD voor soorten van 'Riet en Water'	43
Tabel 11:	aantallen en IHD voor soorten van weidevogelgebied.....	43
Tabel 12:	aantallen en IHD voor soorten van 'Strand en Plas'.....	44
Tabel 13:	IHD voor overwinterende watervogels met de range van de aantallen over de 6 maandelijkse tellingen	45
Tabel 14:	aantal territoria van bijlage I soorten op het Gedempt deel Doeldok.....	53
Tabel 15:	aantal territoria op de Opgespoten MIDA's.....	56
Tabel 16:	aantal territoria op de Vlake van Zwijndrecht.....	60
Tabel 17:	aantal territoria op Steenlandpolder.....	66
Tabel 18:	aantal territoria op Paardenschor	69
Tabel 19:	aantal territoria in Doelpolder Noord.....	73
Tabel 20:	aantal territoria in Putten West.....	77
Tabel 21:	aantal territoria in Drijdijk.....	81
Tabel 22:	aantal territoria in de Verrebroekse Plassen.....	85
Tabel 23:	aantal territoria in Haasop	91
Tabel 24:	aantal territoria in het Groot Rietveld.....	95
Tabel 25:	aantal territoria in de R2 driehoek.....	97
Tabel 26:	aantal territoria op het Rietveld Kallo.....	104
Tabel 27:	aantal territoria op Prosperpolder Noord	112

LIJST VAN GEBRUIKTE AFKORTINGEN

AMT Afdeling Maritieme Toegang
 ANBA Agentschap voor Natuur en Bos
 AWW Agentschap Wegen en Verkeer
 BC LSO Beheercommissie Natuur(compensaties) Linkerscheldeoever
 Dep. LNE Departement Leefmilieu, Natuur en Energie
 Dep. LVD Departement Landbouw en Visserij
 Dep. MOW Departement Mobiliteit en Openbare Werken
 Dep. RWODep. Ruimtelijke Ordening, Woonbeleid en Onroerend Erfgoed
 DGD Deurganckdok
 FOD Federale Overheidsdienst (Financiën)
 GHA Gemeentelijk Havenbedrijf Antwerpen
 GGG Gecontroleerd Gereduceerd Getij
 GOG Gecontroleerd overstromingsgebied
 ha hectare
 IHD Instandhoudingsdoelstellingen
 (G-: gewestelijke, S-: per speciale beschermingszone)
 INBO Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek
 KBR Kruibeke-Bazel-Rupelmonde

LTVS Lange Termijnvisie Schelde-estuarium
 LSO Linkerscheldeoever
 MER Milieueffectrapport(age)
 MKBA Maatschappelijke Kosten- en Batenanalyse
 MLSO Maatschappij voor het Haven-, Grond- en Industrialisatiebeleid van
 het Linkerscheldeoevergebied
 MMHAMaatschappelijk Meest Haalbaar Alternatief
 MweAMeest Wenselijk Alternatief
 OS2010 Ontwikkelingsschets 2010 voor het Schelde-estuarium
 R-O Vlaanderen..... Agentschap Ruimtelijke ordening en Onroerend erfgoed Vlaanderen
 (G)RUP(Gewestelijk) Ruimtelijk Uitvoeringsplan
 SBZ Speciale beschermingszone (-V: Vogelrichtlijn, -H: Habitatrichtlijn)
 SPHAS Strategisch Plan voor de haven van Antwerpen
 TAW Tweede Algemene Waterpassing
 UNIZO Unie van Zelfstandige Ondernemers
 VLM Vlaamse Landmaatschappij
 WBE Wildbeheerseenheid
 WenZ Waterwegen & Zeekanaal nv Beleidsmatige situering

01 BELEIDSMATIGE SITUERING

In het jaarverslag 2010 wordt een chronologisch overzicht gegeven van het tot stand komen van het huidige beleid rond natuur in het Linkerscheldeoevergebied, in het licht van de internationale, Europese en regionale wetgeving ter bescherming van de biodiversiteit. Deze uitgebreide situering werd vanaf 2011 niet langer integraal overgenomen (zie leeswijzer), maar wel kort samengevat en gefocust op de voortgang die gerealiseerd werd in 2012.

1.1. Wetgeving rond behoud van biodiversiteit

Om de alarmerende achteruitgang van de biodiversiteit een halt toe te roepen, werden zowel op internationaal, Europees als nationaal niveau een aantal belangrijke verdragen en richtlijnen opgesteld. De belangrijkste **internationale** verdragen die betrekking hebben op het soortenbeleid zijn:

- De Ramsar-Conventie of 'Overeenkomst inzake watergebieden die van internationale betekenis zijn, in het bijzonder als woongebied voor watervogels' van 2 februari 1979.
- De Bonn-Conventie of 'Verdrag inzake de bescherming van trekkende wilde diersoorten' van 23 juni 1979.
- De Bern-Conventie of 'Verdrag inzake het behoud van wilde dieren en planten en hun natuurlijk milieu in Europa' van 19 september 1979.

Aan de basis van het **Europese** soortenbeschermingsbeleid liggen twee richtlijnen die de instandhouding van de wilde flora en fauna en de natuurlijke leefmilieus beogen via het aanduiden, beschermen en beheren van 'speciale beschermingszones' (SBZ's):

- de **Vogelrichtlijn** (Richtlijn 79/409/EEG van 2 april 1979 inzake het behoud van de vogelstand)
- de **Habitatrichtlijn** (Richtlijn 92/43/EEG van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde fauna en flora).

Al deze door de lidstaten aangewezen speciale beschermingszones in het kader van de Vogel- en Habitatrichtlijn vormen samen het netwerk '**NATURA 2000**': een coherent netwerk van speciale beschermingszones over de hele Europese Unie. De SBZ's die deel uitmaken van dit netwerk zijn van internationaal belang en de bescherming ervan moet specifiek gericht zijn op de instandhouding van hun internationale natuurwaarden. De lidstaten zijn verplicht de habitats en soorten waarvoor deze gebieden werden aangeduid in stand te houden en zelfs te herstellen (Europese Commissie, 2000a).

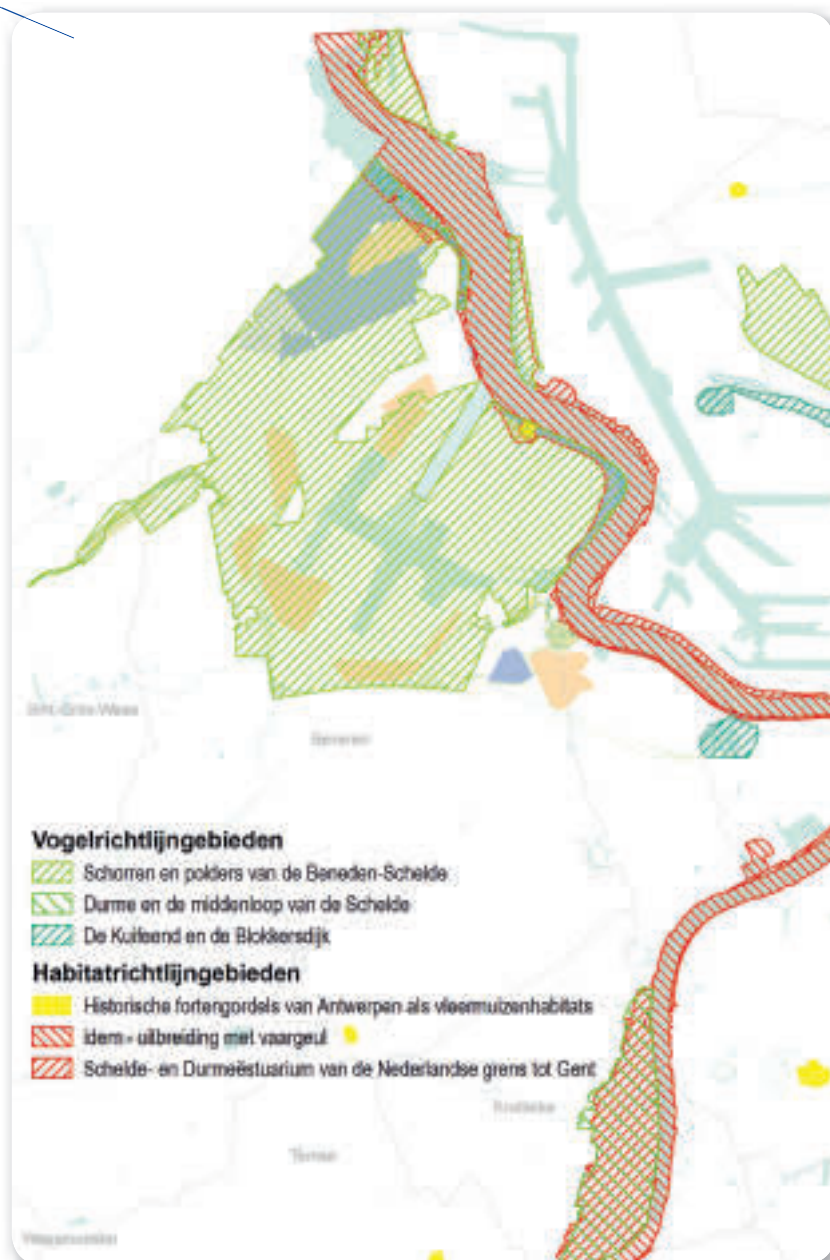
Het Decreet van 21 oktober 1997 betreffende het natuurbehoud en het natuurlijk milieu, of kortweg het **Natuurdecreet**, is de centrale juridische basis van het natuurbeleid in **Vlaanderen** en brengt ook de Europese regelgeving in de praktijk. Naast het horizontale natuurbeleid dat algemeen en overal van toepassing is, zoals de zorgplicht en de natuurtoets, omvat het Natuurdecreet luiken met betrekking tot het soortgerichte en het gebiedsgerichte beleid (o.a. Vlaams Ecologisch Netwerk, de Speciale Beschermingszones en de natuurreservaten).

Om in navolging van artikel 36ter §1 van het Natuurdecreet 'de nodige instandhoudingsmaatregelen' voor een SBZ te kunnen nemen, moeten eerst duidelijke streefdoelen worden geformuleerd per SBZ. Voor Vlaanderen zijn deze zogenaamde 'instandhoudingsdoelstellingen' (IHD) in opmaak, eerst op gewestelijk niveau en vervolgens op gebiedsspecifiek niveau. Voor LSO is een dergelijke oefening reeds gemaakt in het kader van het Strategisch Plan voor de haven van Antwerpen (SPHA) en de Achtergrondnota Natuur (zie hoofdstuk 1.2). Voor het Schelde-estuarium als geheel is deze oefening gemaakt in het kader van de Langetermijnvisie Schelde-estuarium (zie hoofdstuk 1.3).

1.2. Evolutie van beleid rond natuur op LSO

Op Linkerscheldeoever bevinden zich een aantal SBZ's die deel uitmaken van het Natura 2000-netwerk en die geheel of gedeeltelijk samenvallen met het havengebied. Deze zijn aangeduid op de nevenstaande figuur.

Figuur 1: situering speciale beschermingszones

De aanwezigheid van deze SBZ's op de Linkerscheldeoever is het uitgangspunt van het natuurbeleid in de regio en is een belangrijke factor in het planningsproces rond de haven van Antwerpen. Verdere uitbreiding van de haven gaat immers onvermijdelijk gepaard met een verdere aantasting van de natuurlijke kenmerken van het gebied.

In het **jaarverslag 2010 en op de website** van de Beheercommissie (in opmaak) is integraal na te lezen op welke wijze het huidige beleid inzake natuur op LSO tot stand gekomen is, en hoe de aanpak daarbij verschoof van 'inkrimping' over 'ad hoc compensatie' naar 'duurzame instandhouding' van de betrokken SBZ's. **Wat volgt is een korte samenvatting van deze historiek.**

Van ad hoc compensatie ...

Ondanks de aanwezigheid sinds 1988 van het Vogelrichtlijngebied in de Waaslandhaven, werd de impact van de in het vorige hoofdstuk beschreven wetgeving rond behoud van de aanwezige biodiversiteit pas tien jaar later zeer concreet, in de aanloop naar en de opstart van de bouw van het Deurganckdok. Het Strategisch Plan dat voor de haven opgemaakt diende te worden, voorzag aanvankelijk dat het volledige zeehavengebied, met uitzondering van de buitenste 100 meter van de volumebuffer, wordt als Vogelrichtlijn- en habitatgebied geschrapt, mits beperkte compensaties, zowel binnen LSO als in andere regio's.

Deze opvatting leidde bij de start van de bouw van **Deurganckdok** in september 1999 tot een ingebrekestelling door de Europese Commissie. Arresten van de Raad van State tot schorsing van de gewestplanwijzigingen brachten bovendien de rechtsgrond voor de stedenbouwkundige vergunningen in het gedrang. De reeds jaren geplande en gedeeltelijk aangevatte werken aan het Deurganckdok dienden stilgelegd te worden. In een actualisatie van het milieueffectenrapport (MER) voor het Deurganckdok werd een nieuw, passend compensatieplan uitgewerkt, waarin tegelijk een vereffening gebeurde van eerdere, niet gecompenseerde ingrepen in de Vogel- en Habitatrichtlijngebieden op LSO. Om uit de impasse te geraken keurde het Vlaams Parlement het zogenaamde '**Nooddecreet**' (14 december '01) goed, waardoor de werken konden worden hervat. In de besluitvorming die daarop volgde, werden afspraken gemaakt voor de realisatie van het uit het geactualiseerde MER voortkomende compensatieplan, en werd een **Beheercommissie** en een monitoringsprogramma opgestart om te waken over de realisatie ervan.

... naar proactieve instandhouding

Visievorming – Achtergrondnota Natuur

Dit ad hoc opgemaakte compensatieplan kon echter niet garanderen dat bij verdere havenontwikkeling de beschermde natuurwaarden in het gebied opnieuw onder druk zouden komen te staan. De compensatieprocedure is door de Europese Commissie als een uitzonderingsprocedure voorzien, maar het herhaaldelijk toepassen hiervan brengt de SBZ's niet op een duurzame wijze in een gunstige staat van instandhouding. In het voortgangsrapport van het 'Strategisch Plan Linkerscheldeoevergebied' (april '04) werd daarom een volwaardige en proactieve **natuurontwikkeling als basisvoorwaarde** of 'conditio sine qua non' voor alle verdere ontwikkeling op LSO vooropgesteld. Dit principe werd uitgewerkt in de **Achtergrondnota Natuur**, als inhoudelijke basis van het later op te maken Natuurrichtplan voor de SBZ's op Linkerscheldeoever. Het document geeft een ruimtelijke vertaling aan de omvang en de aard van de biotopen die volgens de IHD noodzakelijk zijn en geeft ruimtelijke keuzescenario's weer waarbinnen deze gerealiseerd kunnen worden.

Een belangrijk basisprincipe dat daarbij gehanteerd wordt, conform de principes van het Tussentijds Strategisch Plan, is het realiseren van de tot doel gestelde natuurwaarden in hoogwaardige **natuurkerngebieden**. Dit zijn gebieden waar natuur de hoofdfunctie is, zodat de ontwikkeling van de habitats en het voorkomen van vogelsoorten er optimaal is. Op die manier wordt als het ware de tot doel gestelde natuur geconcentreerd in delen van het Vogel- en Habitatrichtlijngebied, waardoor verdere ontwikkelingen in de overige delen (haven en landbouw) geen betekenisvolle impact meer zouden hebben op het behalen van de natuurdoelstellingen. Bovendien hoeven deze zones dan geen bijdrage meer te leveren aan de realisatie van de IHD en kunnen deze op de meest economische wijze geëxploiteerd worden. In de Achtergrondnota Natuur werd aanbevolen om bij de definitieve keuze te opteren voor een scenario dat de grootste veiligheidsmarge bevat en dat best beantwoordt aan het scheidingsmodel, om (indirecte) effecten of negatieve evoluties - waarop niet geanticipeerd werd en/of waarvan de impact onvoldoende kon worden gekwantificeerd – te kunnen opvangen.

De permanente natuurcompensatiegebieden van het natuurcompensatieplan Deurganckdok en Historisch Passief werden in elk van de scenario's mee opgenomen als natuurkerngebied. De natuurwaarden van de tijdelijke compensatiegebieden werden geherlokaliseerd naargelang het scenario.

De Achtergrondnota Natuur omvat naast deze permanent gevrijwaarde natuurkerngebieden, die moeten instaan voor de realisatie van de SBZ-verplichtingen ook de uitbouw van het netwerk van **Ecologische Infrastructuur** als een zelfstandig en in tweede instantie ondersteunend netwerk, waar cohabitatie met andere functies aangewezen en mogelijk is. Dit netwerk kwam tot stand binnen het project 'De Antwerpse haven Natuurlijker' en geeft invulling aan het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen, dat oplegt om 5% van de oppervlakte binnen de zeehavengebieden te vrijwaren als 'ecologische infrastructuur'. Daarnaast biedt het mogelijkheden voor de opvang van bepaalde soorten, die 'beschermd moeten worden waar ze voorkomen', m.n. bijlage IV van de Habitatrichtlijn en op Vlaams niveau beschermde soorten, het zogenaamde 'soortgerichte beleid'.

Implementatie natuurbeleid in Strategisch Plan

In juni '06 werd het 'Tussentijds Strategisch Plan haven van Antwerpen' overgemaakt aan de bevoegde minister. Dit Strategisch Plan schetst geen eindbeeld maar wel een lange termijn-toekomstbeeld voor het gehele studiegebied met een planhorizon die reikt tot omstreeks 2030. Het beoogt de ontwikkeling van Linker- en Rechterscheldeoever als één ruimtelijk en functioneel samenhangend systeem met meerdere functies, waarbinnen de zeehavenactiviteiten een zeer belangrijke functie vervullen: op de rechteroever door inbreiding en verdichting, op de linkeroever door inbreiding en uitbreiding. De basisvoorwaarde voor de havenontwikkeling is volwaardige natuurontwikkeling zodat een gunstige staat van instandhouding van de speciale beschermingszones gegarandeerd is vooraleer de verdere havenontwikkeling kan gerealiseerd worden. Daarnaast werden zes randvoorwaarden geformuleerd: leefbaarheid van de woonkernen, acceptabel niveau mobiliteit, economisch leefbare landbouw, ruimte voor verwerking van baggerspecie, respecteren milieugebruiksruimte en integraal waterbeheer.¹

Vervolgens werd dit ontwerp van strategisch plan in de loop van 2007 en 2008 onderworpen aan een beoordeling volgens de procedure van de plan-milieueffectrapportage. Op basis van de resultaten hiervan en door voortschrijdend inzicht (gebaseerd op bijkomende studies, overleg, nieuwe gegevens,...) werd de voorkeursvariant B1 aangepast tot een maatschappelijk meest haalbaar alternatief (MMHA). Uit de passende beoordeling is gebleken dat dit alternatief in voldoende mate invulling kan geven aan de ecologische doelen. Een grafische weergave van het MMHA (zoals opgenomen in de plan-MER, technisch deelrapport Fauna en Flora, kaart C) is als bijlage 8.2 in dit jaarverslag opgenomen. Een beschrijving van de krachtlijnen

van dit MMHA wat de natuurkernstructuur betreft, is te vinden in het jaarverslag 2010 en op de website van de Beheercommissie.

Goedkeuring principieel programma GRUP

Op basis van het Tussentijds SPHA, de goedgekeurde plan-MER en de voorbereidende studies heeft de Vlaamse Regering op 11 september '09 een beslissing² genomen aangaande het scenario voor de verdere ontwikkeling van de Antwerpse haven. Er werd hierbij gekozen voor het 'Maatschappelijk Meest Haalbaar Alternatief' zoals omschreven in de plan-MER en de daaraan verbonden milderende en natuurcompenserende maatregelen. De Vlaamse Regering keurde het principieel programma goed voor de opmaak van een gewestelijk ruimtelijk uitvoeringsplan (GRUP) 'Afbakening zeehavengebied Antwerpen'. Dit GRUP zal op basis van het gekozen alternatief de afbakening van het zeehavengebied vastleggen en een ruimtelijke vertaling geven aan o.a. de noodzakelijke ingrepen vanuit de Achtergrondnota Natuur. De Vlaamse Regering zal hiermee bepalen welke activiteiten in een bepaald gebied mogen plaatsvinden, welke stedenbouwkundige voorschriften er van toepassing zijn en hoe het gebied ingericht en beheerd moet worden. Tegelijk gelastte de Vlaamse Regering de bevoegde ministers met de opmaak van een bijhorend onteigeningsplan en een sociaal begeleidingsplan en de aanstelling van een Bemiddelaar Grootchalige Vlaamse Infrastructuurprojecten.

Goedkeuring principiële krachtlijnen sociaal begeleidingsplan

Op 15 juli '11 werden de krachtlijnen van het sociaal begeleidingsplan goedgekeurd door de Vlaamse Regering. Dit omvat maatregelen voor landbouwers (zowel eigenaars als pachters), bewoners, zelfstandigen en ondernemingen. Voor landbouwers is dat bijvoorbeeld de mogelijkheid om elders evenwaardige gronden te kopen via een grondenbank, een vergoeding voor omschakeling van teelt of bedrijfsverplaatsing en begeleiding door de Bemiddelaar. Voor bewoners gaat het bijvoorbeeld om een premie voor herinrichtingskosten, snelle toegang tot sociale huisvesting of herhuisvesting en begeleiding door de bemiddelaar.

Goedkeuring milderende en natuurcompenserende maatregelen en fasering

Het plan-MER geeft aan hoe de negatieve effecten van de verdere ontwikkeling van de haven vermeden, gemilderd of gecompenseerd kunnen worden. De niet-ruimtelijke milderende maatregelen uit de plan-MER werden vertaald in een actieprogramma. De voorgestelde maatregelen gaan onder meer over leefbaarheid, landbouwbeleid, geluid, erfgoed, luchtkwaliteit, waterhuishouding en mobiliteit. Het actieprogramma is dynamisch en kan aangepast of

uitgebreid worden op basis van overleg en verder onderzoek. Voor elke actie of maatregel zijn er één of meerdere uitvoerende instanties aangeduid. De verschillende instanties zorgen voor financiering of zoeken partners die de financiering mogelijk moeten maken.

Om de impact op de landbouw – aanvullend aan het flankerend beleid – te milderen, maar tegelijk de overgangsfase waarin de compensatienoodzaak blijft dreigen, zo snel mogelijk af te kunnen ronden en verdere havenontwikkeling mogelijk te maken, werd door het ANB in augustus '10 een voorstel **tot gefaseerde realisatie** van de natuurkerngebieden³ opgemaakt.

Op 22 juli '11 besliste de Vlaamse Regering haar goedkeuring te hechten aan

- de gemotiveerde afweging van alle milderende en natuurcompenserende maatregelen van de plan-MER die betrekking hebben op het MMHA,
- de doelstellingen voor en fasering van de natuurontwikkeling
- de afspraken met betrekking tot de verdere procesarchitectuur en aanstelling van een procesmanager
- de oprichting van een multidisciplinair procesteam en een breed gedragen centraal netwerk.

Tegelijk kregen de betrokken ministers en actoren de opdracht een afsprakenmatrix voor de realisatie van de natuurkerngebieden op de Linkerscheldeover op te stellen.

Voorlopige vaststelling ontwerp GRUP

In oktober '11 vond de plenaire vergadering voor het GRUP voor de afbakening van de zeehaven Antwerpen plaats. Na verder overleg volgde op **27 april '12** een "Besluit van de Vlaamse Regering houdende de voorlopige vaststelling van het ontwerp van gewestelijk ruimtelijk uitvoeringsplan "Afbakening zeehavengebied Antwerpen".

Tegelijk keurde de Vlaamse Regering de ontwerpovereenkomsten inzake de afspraken voor de realisatie en het beheer van de natuurkerngebieden en inzake het sociaal begeleidingsplan en de oprichting van de grondenbanken LSO en RSO.

Met betrekking tot het natuurverhaal gaf de Vlaamse Regering verder de opdracht aan de minister bevoegd voor leefmilieu, natuur en cultuur om de Europese Commissie formeel in kennis te stellen dat bij de voorlopige vaststelling van het afbakening GRUP van de haven van Antwerpen de nodige bepalingen zijn opgenomen die het ruimtelijke en juridische kader creëren voor

- de compenserende maatregelen (Opstalvallei gebied fase I en fase II) van het totale combinatievoorstel zoals beschreven in de aanmelding van het MER-project AMORAS
- het bereiken van de gunstige staat van instandhouding voor de soorten waarvoor het Vogelrichtlijngebied 'Schorren en Polders van de Beneden Schelde (BE 2301336)' is aangewezen.

Om de betrokkenen en omwonenden op de hoogte te brengen van de ontwerpplannen werden **infomarkten** gehouden op 19 juni '12 in Kallo en op 21 juni '12 in Stabroek. Van 8 juni tot 6 augustus liep het **openbaar onderzoek** en konden alle belanghebbenden bezwaren en opmerkingen indienen.

Opstart Centraal Netwerk

Om de uitvoering van het MMHA te begeleiden en te ondersteunen, richtte de Vlaamse regering op 7 november '12 een Centraal Netwerk op. Dit is een overlegforum waar alle aspecten van het verdere ontwikkelingsproces van de Haven van Antwerpen aan bod komen, volgens het MMHA en het actieprogramma. Het Centraal Netwerk bestaat uit vertegenwoordigers van alle betrokken organisaties (overheden en middenveld) in het gebied, onder meer ook de betrokken gemeenten en wordt voorgezeten door de procesmanager, Jan Hemelaer, bijgestaan door een procesteam. Het Centraal Netwerk is een klankbord voor de procesmanager, maar ook voor de initiatiefnemers van de realisatie van deelprojecten.

Definitieve vaststelling GRUP

In het najaar van 2012 werden de in het openbaar onderzoek ingediende bezwaren en opmerkingen behandeld. Naar verwachting zal de Vlaamse Regering het GRUP in het voorjaar van 2013 definitief vaststellen.

Voorafgaande GRUP's

Bepaalde onderdelen van de natuurkernstructuur kregen reeds een groene inkleuring i.h.k.v. voorafgaande processen/projecten en de bijhorende GRUP's:

- GRUP Waaslandhaven fase I (2005): voorzorg in de inkleuring van de natuurcompensatiegebieden Drijdijk, Putten West, Haasop, Steenlandpolder, Paardenschor.
- GRUP Prosperpolder (2008): stippelde de aanleg van het intergetijdengebied Prosperpolder Noord uit als onderdeel van het geactualiseerd Sigmaplan.

- GRUP Liefkenshoekspoortunnel (2009-2010): stippelde de aanleg van buffers en van het natuurgebied Rietveld Kallo uit als onderdeel van het project rond de aanleg van een nieuwe spoortunnel tussen de Linker- en de Rechterscheldeoever.

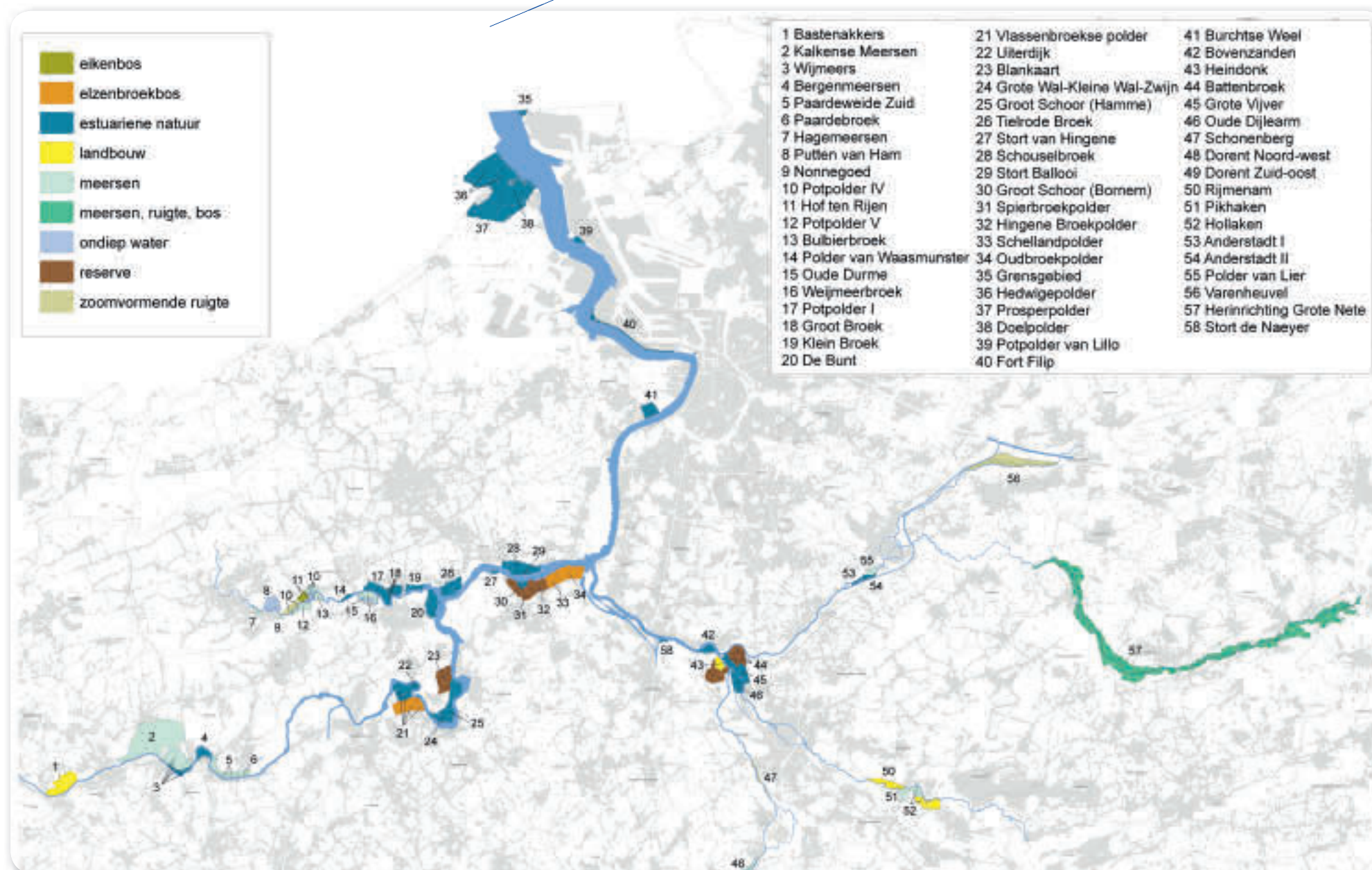
1.3. Integratie met beleid rond natuur van het Schelde-estuarium

De hierboven samenvattend beschreven evolutie van het beleid rond natuur op Linkerschelde-oever spoort samen met een evolutie in de omgang met de natuurwaarden van het ganse Schelde-estuarium. De Vlaams-Nederlandse **Langetermijnvisie Schelde-estuarium (LTVS)** vormt hierin de basis, de **Ontwikkelingsschets 2010** een tussenstap in de realisatie ervan. De LTVS werd in februari '01 geformaliseerd met de ondertekening van het Tweede Memorandum van Overeenstemming, en bepaalt een gezamenlijk Vlaams-Nederlands Schelde-beleid tot 2030 rond drie functies: veiligheid tegen overstromingen, toegankelijkheid van de Scheldehavens, en natuurlijkheid van het fysische en ecologische systeem.

Voor het aspect natuurlijkheid werd als streefbeeld 2030 geformuleerd dat de habitats binnen het estuarium duurzaam moeten voorkomen samen met de bijhorende levensgemeenschappen. Daartoe moet 'ruimte worden gecreëerd voor natuurlijke, dynamische, fysische, chemische en ecologische processen waarbij de waterkwaliteit niet meer beperkend is'. Vlaanderen en Nederland kozen hierbij voor de ontwikkeling van '**robuuste natuur**': niet meer uitgaand van een compensatielogica maar van de uitwerking van een gegarandeerde piste voor het behalen van de gunstige staat van instandhouding van het Schelde-estuarium. Op die manier wordt de draagkracht van het ecosysteem hersteld en ook de interne weerbaarheid tegen eventuele verstoringen verhoogd.

De uitvoering van het luik 'natuurlijkheid' van de Langetermijnvisie wordt in Vlaanderen opgehangen aan de realisatie van het **Geactualiseerd Sigmaplan**: een pakket van maatregelen dat de veiligheid tegen overstroming van de bewoners van het Zeescheldebekken in Vlaanderen moet vergroten, en tegelijk ervoor moet zorgen dat de **natuurdoelstellingen** in het Zeescheldegebied⁴ behaald worden. De instandhoudingsdoelstellingen en het zogenaamde '**Meest Wenselijke Alternatief**' (MWeA) voor het Geactualiseerd Sigmaplan, dat alle benodigde gebieden vastlegt met hun natuurinvulling, oppervlakte en timing omvat, werden

Figuur 2: natuurinruiming Meest Wenselijk Alternatief Sigmaplan

goedgekeurd met de Beslissing van de Vlaamse Regering van 22 juli '05. Belangrijk daarbij is vooral de doelstelling om te voorzien in 2000 ha extra 'Slik en Schor' binnen het Schelde-estuarium tegen 2030.

De drie hierboven besproken belangrijke planprocessen – de Achtergrondnota Natuur als natuurluik van het Strategisch Plan haven van Antwerpen, de Langetermijnvisie en de Ontwikkelingsschets 2010 voor het Schelde-estuarium en het Geactualiseerd Sigmaplan – verschillen in doelstelling en in timing, maar houden wel verband met elkaar en werden voor de Linkerscheldeoever, waar het projectgebied van de verschillende processen samenvalt, maximaal op elkaar afgestemd.

De Ontwikkelingsschets 2010 voorziet de omzetting tot estuariene natuur van het noordelijke gedeelte van de Prosperpolder en van de grotendeels in Nederland gelegen Hertogin Hedwigepolder. Het Meest Wenselijk Alternatief van het geactualiseerde Sigmaplan definieert een uitgebreider noordelijk gebied. Naast Prosperpolder Noord maken ook Prosperpolder Zuid, Doelpolder Noord en - Midden en de Kreek in buffer-Noord deel uit van dit MWeA. Doelpolder Noord en de Kreek in buffer-Noord maken op hun beurt deel uit van het compensatieplan Deurganckdok.⁵

In hoofdstuk 6.3.3 wordt verder beschreven hoe het MWeA werd afgestemd met de Achtergrondnota Natuur in het Maatschappelijk Meest Haalbaar Alternatief voor de afbakening van de haven van Antwerpen in haar omgeving.

In het licht van de complexiteit aan lopende processen, de opvolging van de Achtergrondnota Natuur en de realisatie van nieuwe geplande natuurgebieden in het gehele Linkerscheldeoevergebied werd het werkveld en de samenstelling van de oorspronkelijke Beheercommissie Natuurcompensaties Linkerscheldeoever uitgebreid tot het hele Linkerscheldeoevergebied. Het volgende hoofdstuk geeft toelichting bij de historiek, opdrachtformulering en werking van deze Beheercommissie.

Figuur 3: projectgebieden van verschillende planprocessen (indicatieve perimeters)

**wit: Langetermijnvisie Schelde-estuarium,
rood: Geactualiseerd Sigmaplan,
geel: Strategisch Plan haven van Antwerpen**

02 WERKING VAN DE BEHEERCOMMISSIE

2.1. Werkveld en opdracht

De oorspronkelijke **'Beheercommissie Natuurcompensaties Linkerscheldeover'** werd in 2002 opgericht naar aanleiding van het compensatieplan voor het Deurganckdok en het Historisch Passief. In het licht van de complexiteit aan lopende processen beschreven in hfdst. 1.2 en 1.3, de opvolging van de Achtergrondnota Natuur en de realisatie van nieuwe geplande natuurgebieden in het gehele Linkerscheldeovergebied werd het aangewezen om het werkveld en de samenstelling van de bestaande Beheercommissie uit te breiden tot het hele Linkerscheldeovergebied. Op 26 juni '07 werd daarom het protocol 'voor het realiseren van de natuurontwikkeling in het Linkerscheldeovergebied - Monitoring, Beheercommissie & Opvangregeling' officieel afgesloten tussen het Vlaams Gewest, de Vlaamse Landmaatschappij, de nv Waterwegen en Zeekanaal, het Gemeentelijk Havenbedrijf Antwerpen en de Maatschappij voor Haven-, Grond- en Industrialisatiebeleid van het Linkerscheldeovergebied. Dit nieuwe protocol vervangt het eerdere protocol van 2001⁶ waarin de oorspronkelijke Beheercommissie opgericht werd. Artikel 3 van het bovengenoemde nieuwe protocol beschrijft het werkveld en de opdracht van de Beheercommissie Natuur Linkerscheldeover.

§1 Het werkveld van de beheercommissie omvat:

- De natuurcompensatiemaatregelen zoals vastgesteld in artikel 2, punt 5 van het Nooddecreet;
- De natuurcompensaties vastgesteld voor het historisch passief (zoals bepaald in het 'protocol ter uitvoering van het compensatieplan van grote infrastructuurwerken in de Westerschelde en Zeeschelde' van 18 maart 2002), echter ingeperkt tot deze van het Linkerscheldeovergebied, zijnde de Zuidelijke Groenzone en het Groot Rietveld;
- Alle aanwezige en nieuw ontwikkelde of te ontwikkelen natuur in het Linkerscheldeovergebied.

§2 De beheercommissie wordt belast met volgende taken:

- Het opvolgen en begeleiden van de realisatie van de in §1 genoemde natuurcompensaties;

- Het opvolgen en begeleiden van de realisatie van een gunstige staat van instandhouding voor de beoogde soorten die gevat zijn door de bepalingen van de Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn binnen het werkveld van de beheercommissie;

Hiertoe zal zij volgende instrumenten hanteren:

- Het opvolgen van de resultaten van de in artikel 2 beschreven monitoring;
- Het voorstellen en bespreken van bijkomende of vervangende natuurontwikkelingsmaatregelen;
- Het bieden van een overlegforum aan de leden van de beheercommissie.

§6 Voortgangsrapport

De beheercommissie rapporteert jaarlijks aan het agentschap voor Natuur en Bos de stand van zaken met betrekking tot de monitoring en de gerealiseerde natuurontwikkeling. Ze brengt tevens verslag uit van haar werking en activiteiten. Het agentschap voor Natuur en Bos deelt het voortgangsrapport mede aan de Vlaamse Regering met het oog op de rapportering door de functioneel bevoegde minister aan de Europese Commissie en aan het Vlaamse Parlement.

In het oorspronkelijke protocol van 2 september '02 werd een opvangregeling voorzien, voor het geval één van de partijen zijn afgesproken aandeel in de realisatie van de beschreven natuurcompensaties niet zou nakomen. De opvangregeling werd behouden voor wat betreft de natuurcompensaties voor Deurganckdok en het Historisch Passief.

Op 7 januari '08 werd de uitgebreide Beheercommissie, onder de naam 'Beheercommissie Natuur Linkerscheldeover' officieel geïnstalleerd door de Secretaris-generaal van het Departement MOW en de Administrateur-generaal van het ANB. De afgelopen jaren staat de Beheercommissie in voor het opvolgen en begeleiden van de realisatie van de hoger genoemde natuurcompensaties en de natuurontwikkelingen voorzien in het Maatschappelijk Meest Haalbaar Alternatief. Zij volgt de resultaten op van de monitoring van deze natuurcompensaties en werkt bijkomende of vervangende natuurontwikkelingsmaatregelen uit. Tenslotte, en niet in het minste, biedt de Beheercommissie een overlegforum aan haar leden. De Beheercommissie rap-

porteert jaarlijks de stand van zaken van de realisatie van de natuurcompensatiegebieden aan de Vlaamse Regering en aan de Europese Commissie, die op basis van onder meer deze informatie evalueren of de compensatiemaatregelen effectief worden uitgevoerd en of er ondanks de havenuitbreiding op de Linkerscheldeoever effectief een gunstige staat van instandhouding voor de beoogde habitattypen en soorten wordt bereikt. Het voorliggende achtste jaarverslag geeft uitvoering aan artikel 3 § 6 en rapporteert over de periode van 1 januari tot 31 december '12. Het detailrapport van de monitoring werd integraal opgenomen in dit jaarverslag.

2.2. Vergaderingen

De Beheercommissie Natuur Linkerscheldeoever vergaderde in het Sluisgebouw te Kallo op volgende data:

- 17 januari '12 (verg. 38)
- 15 februari '12 (verg. 39)
- 15 maart '12 (verg. 40)
- 17 april '12 (verg. 41)
- 15 mei '12 (verg. 42)
- 25 juli '12 (verg. 43)
- 14 september '12 (verg. 44)
- 16 oktober '12 (verg. 45)
- 14 december '12 (verg. 46)

Er werden werkgroepvergaderingen gehouden op:

- 19 januari en 20 september '12 (werkgroep 'strand en plas')
- 19 januari, 18 april en 28 september '12 (werkgroep 'optimalisatie beheer natuurcompensaties')
- 30 mei '12 (werkgroep 'Hof ter Walle')
- 10 oktober, 5 november, 20 november en 4 december '12 (werkgroep 'Soorten-beschermingsprogramma LSO')
- 21 februari, 21 maart, 4 mei, 27 juni, 10 oktober en 23 november '12 (werkgroep 'Ont-haal LSO')

Voor de werkgroepen 'landbouw', 'monitoringsbehoeften' en 'jacht en bestrijding' dienden geen bijeenkomsten te worden voorzien in 2012. De verslagen van de vergaderingen liggen ter inzage op het secretariaat van de Beheercommissie en worden behalve aan de vertegen-

woordigde leden ook ter informatie bezorgd aan departement MOW (Algemeen Beleid), departement RWO, R-O Vlaanderen, het Aankoopcomité Gent II en de gemeentelijke milieudiensten.

2.3. Ledenlijst

Organisatie

Voorzitter
Agentschap voor Natuur en Bos
Dep. LNE
Dep. LV
Dep. MOW, afdeling Maritieme Toegang
Algemeen Boerensyndicaat
Boerenbond
Gemeente Beveren
Gemeente Sint-Gillis-Waas
Gemeente Zwijndrecht
Gemeentelijk Havenbedrijf Antwerpen
Maatschappij Linkerscheldeoever
Natuurpunt vzw
Natuurpunt-WAL
Polder van het Land van Waas
Vlaamse Landmaatschappij
Waterwegen en Zeekanaal nv

Effectieve leden (in 2012)

ir. Lieven Nachtergale
Jeroen Nachtergale
dr. ir. Koen De Smet (tot 1 juni)
ir. Mark Meerschman (tot 1 okt.)
Ing. William Wilssens
Paul Weemaes
Pieter Van Oost
Burg. Marc Van de Vijver
Burg. Remi Audenaert
Irene Hoppe
ir. Greet Bernaers
Peter Van de Putte
ir. Peter Symens
René Maes
Theo De Roeck
Jan Verboven
ir. Leo Clinckers

Plaatsvervangers (in 2012)

ir. Laurent Vanden Abeele
David Stevens
Dirk Remue
ir. Tim Gregoir
Peter Relaes – Vermandel
Guido Van Mieghem
Peter Deckers
Nathalie Verelst
Greet De Jonghe
Manu Vandamme
Paul Nelen
Johan Baetens
Johan Baetens
Caroline Neels
Inneke Van Bellegem
ir. Wim Dauwe

Permanente genodigden / deskundigen

Agentschap voor Natuur en Bos
Boerenbond
Gemeente Beveren
Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek

Gemeentelijk Havenbedrijf Antwerpen
Onroerend Erfgoed Oost-Vl.
Waterwegen en Zeekanaal nv

Tom Maes
Stijn De Roo
Evelyn Fiers
ir. Ralf Gyselings
Geert Spanoghe
ir. Laura Verlaeckt
Paul Matthys
ir. Dorien Verstraete

Björn Deduytsche

Erika Van den Bergh

Occasionele genodigden / deskundigen

Studiebureaus, bedrijven... naargelang betrokkenheid bij agendapunten.

vetgedrukt = nieuw lid in 2012

2.4. Personeel

Het protocol ter oprichting van de Beheercommissie Natuur Linkerscheldeoever bepaalt:

§4 Voorzitterschap en secretariaat

De taken van de voorzitter en de secretaris worden beschreven in het huishoudelijk reglement. De voorzitter wordt geacht neutraal te zijn en waakt over de realisatie van de opdracht van de beheercommissie (zie artikel 3, §1).

De secretaris maakt geen deel uit van de beheercommissie en wordt geworven door het agentschap voor Natuur en Bos.

De personele en de werkingskosten van het secretariaat van de beheercommissie worden gedragen door het agentschap voor Natuur en Bos.

De huisvesting en de hieraan verbonden kosten worden gedragen door de afdeling Maritieme toegang.

Personeel van de Beheercommissie:

Voorzitter: Lieven Nachtergale

Steenlandlaan, Sluisgebouw bus 8, 9130 Kallo, 03-575 26 85, 0499-59 32 03
lieven.nachtergale@lne.vlaanderen.be

Secretaris: Katrien Weyn

Steenlandlaan, Sluisgebouw bus 8, 9130 Kallo, 03-575 26 85, 0474-86 10 07
katrien.weyn@lne.vlaanderen.be

Personeel van het Agentschap voor Natuur en Bos i.h.k.v. beleid, beheer en handhaving op LSO:

Projectleider LSO en KBR: Laurent Vanden Abeele

Gebr. Van Eyckstraat 4-6, 9000 Gent, 09-265 46 47, 0499-59 32 16
laurent.vandenabeele@lne.vlaanderen.be

Boswachter: Björn Deduytsche

Gebr. Van Eyckstraat 4-6, 9000 Gent, 0479-99 81 69
bjorn.deduytsche@lne.vlaanderen.be

Natuurarbeiders: 1 VTE exclusief voor Linkerscheldeoever

Personeel van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO) i.h.k.v. de monitoring:

Projectverantwoordelijke: Erika Van den Bergh

INBO, Kliniekstraat 25, 1070 Brussel, 02-525 03 20, erika.van.den.bergh@inbo.be

Monitoring avifauna: Geert Spanoghe

INBO, Kliniekstraat 25, 1070 Brussel, 02-525 02 99, geert.spanoghe@inbo.be

Monitoring vegetatie en hydrologie: Ralf Gyselings

INBO, Kliniekstraat 25, 1070 Brussel, 02-525 02 55, ralf.gyselings@inbo.be

2.5. Communicatie

Rondleidingen en/of presentaties over de natuur op LSO:

- Vrijwilligersavond monitoring Schelde op 3 april '12
- Projectbureau Zeeweringen (NL) op 21 juni '12
- Seminarie 'Port Environmental Policy & Technology', georganiseerd door Antwerp/Flanders Port Training Center (APEC) op 6 september '12
- Universiteit Antwerpen, masteropleiding milieuwetenschap i.h.k.v. het vak 'geïntegreerde casus milieuvraagstukken' op 3 oktober '12
- Artesis, masteropleiding stedenbouw en ruimtelijke planning op 27 april '12

Persberichten, artikels en publicaties over de natuur op LSO:

- persartikel rond het jaarverslag van 2011, opgepikt door verschillende nieuwssites rond 22 augustus '12
- folder 'Een groene gordel rond Kallo'
- bijdrage aan het jaarverslag van de Maatschappij LSO

Overige acties rond communicatie in 2012:

- medewerking aan de Ganzondag op 15 januari '12
- informatieverstrekking aan studiebureaus i.h.k.v. de opmaak van verscheidene MER's en stedenbouwkundige vergunningsaanvragen
- informatieverstrekking aan kandidaten natuurgids i.h.k.v. een stageopdracht
- te woord staan en informeren van bezoekers op het secretariaat

Het team van de Beheercommissie (ANB, INBO) geeft regelmatig presentaties, begeleidt terreinbezoeken en levert bijdragen of redactionele ondersteuning voor persberichten, arti-

kels of publicaties rond natuur op LSO. Ook de in de Beheercommissie vertegenwoordigde instanties voeren communicatie over dit onderwerp. Onder coördinatie van het procesteam - werkgroep communicatie – wordt de communicatie over natuur in de havenregio steeds meer overkoepelend aangepakt, en worden afspraken gemaakt met alle partners om integraal te blijven communiceren over het GRUP, met haven-, natuur- en andere ontwikkelingen en onderdelen als één geheel. Zo werd het natuurluik als belangrijk onderdeel van het Strategisch Plan ruim belicht in de brochure rond (het openbaar onderzoek voor) het ontwerp-GRUP en bevat de permanente inforuimte in het sluisgebouw van Kallo een reeks panelen rond natuur. In het najaar 2012 werd een communicatiebureau aangesteld dat de overkoepelende communicatie rond het GRUP verder begeleidt.

2.6. Toelichting van projecten

Het protocol ter oprichting van de Beheercommissie Natuur Linkerscheldeoever bepaalt:

§5 Toelichting van projecten

De ondertekenende partijen verbinden er zich toe bij de voorbereiding van projecten waarvoor een significante impact kan verwacht worden op de gunstige staat van instandhouding alsook bij de voorbereiding van inrichtings- en beheersmaatregelen met het oog op het ontwikkelen van natuur; steeds de ontwerpen voorafgaandelijk voor te leggen aan de beheercommissie.

Daarnaast wordt ook aan derden de mogelijkheid geboden op vrijwillige basis hun projecten voor te stellen aan de beheercommissie. In 2012 werden volgende **nieuwe projecten** toegelicht en becommentarieerd in de Beheercommissie:

- Zandwinning Zeeschelde

In 2012 werden verder volgende **studies** toegelicht en becommentarieerd in de Beheercommissie:

- Soortenbeschermingsprogramma LSO
- Passende beoordelingen windturbinepark LSO
- Grondwatermodellering en ecohydrologische potentie-analyse Nieuw-Arenbergpolder

2.7. Verhouding tot andere overlegfora

Naar analogie met LSO werden ook voor het GOG **Kruikebeke-Bazel-Rupelmonde** (in 2006) en voor de natuuronderdelen van het combinatievoorstel op **Rechterscheldeoever** (in 2009) beheercommissies opgericht, met gelijklopende taken als op LSO. Doordat het voorzitterschap van de drie parallelle commissies uitgeoefend wordt door dezelfde persoon, blijft de opvolging van de aan het Nooddecreet gelinkte compensaties in KBR, en de samenhang met de natuurontwikkelingen op RSO gewaarborgd, en verloopt informatiedoorstroming van de ene commissie naar de andere vlot.

De Beheercommissie Natuur LSO is verder vertegenwoordigd in de ambtelijke **'stuurgroep Linkerscheldeoever'**, die sinds 2007 instaat voor de beleidsdomeinoverschrijdende coördinatie bij verschillende grote projecten op LSO. Deze stuurgroep staat onder leiding van de Secretaris-generaal van het departement MOW, ir. Fernand Desmyter, en omvat vertegenwoordigers van de departementen LNE, MOW, LV en RWO, FOD financiën, R-O Vlaanderen, VLM, ANB, GHA, MLSO, WenZ, NMBS, Infrabel, TUCrail, AWW Oost-Vlaanderen, gemeente Beveren, gemeente Sint-Gillis-Waas en Polder Land van Waas⁷. De Beheercommissie rapporteert regelmatig aan de stuurgroep over de stand van zaken van de natuurcompensaties en de nieuw opgestarte natuurontwikkelingsprojecten en signaleert eventuele knelpunten. De Beheercommissie is eveneens vertegenwoordigd in de subwerkgroepen 'gebouwen LSO' en 'communicatie'.

Nieuw in het leven geroepen overlegfora sinds 2012 zijn het Centraal Netwerk en het proces-team die de realisatie en opvolging van het actieplan met milderende maatregelen bij het GRUP begeleiden. De voorzitter van de Beheercommissie is ook in deze fora opgenomen.

03 VOORTGANG VAN DE WERKGROEPEN

3.1. Werkgroep Strand en Plas

3.1.1. Doelstelling

Opmaken en opvolgen van een jaarlijkse totaalbalans van de beschikbare strand- en plasvlakten met het oog op het behalen van enerzijds de compensatiedoelstellingen voor strand- en plasbroeders i.h.k.v. het natuurcompensatieplan Deurganckdok (200 ha streefoppervlakte) en anderzijds het opbouwen van de populatiegroottes in functie van het bereiken van de gunstige staat van instandhouding. Deze werkgroep werd opgestart in 2006.

3.1.2. Vergaderdata

19/11'12 - 20/9'12

3.1.3. Voortgang

Uit de monitoring bleek dat Prosperpolder Noord en Putten Plas de meeste broedvogels aantrokken in 2012. Vlake van Zwijndrecht en opgespoten MIDA's waren minder succesvol.

In Prosperpolder Noord werd de tijdelijke strand- en plaszone uitgebreid tot 70 ha voor het broedseizoen 2012. Deze uitbreiding was nodig om het wegvallen als broedgebied van Gedompt deel Doeldok en de pompput op te vangen. Het waterpeil in het nieuwe gebied werd kort opgevolgd en bijgevuld via pompen. Naar verwachting zal het waterpeil in het gebied gemakkelijker behouden blijven na inklinking van de bodem. Er werden afspraken gemaakt rond het beheer van de tijdelijke zone.

De overheid bereikte een akkoord rond de verwerving van een aanpalende zone naast de Vlake van Zwijndrecht. Dit maakt eventuele ingrepen in de zone die grenst aan de broedeilanden van de Vlake mogelijk. De noodzaak hiervan en de mogelijkheden voor verdere optimalisaties binnen de Vlake worden verder binnen de werkgroep onderzocht.

Verdere uitbreiding in Prosperpolder Noord is pas nodig vanaf broedseizoen 2015. Het verlengde behoud van de Vlake van Zwijndrecht tot en met broedseizoen 2015 en van Putten Plas en AET fase IV tot en met broedseizoen 2014 werden bevestigd. Het gebied S11 is tijdelijk ingeschakeld in de strand- en plasbalans. Bouw van windturbines op S11 is i.h.k.v. de strand- en plasbalans ten vroegste mogelijk vanaf broedseizoen 2015, mits garantie dat deze 10 ha elders opgevangen wordt. Ook voor andere in de balans opgenomen gebieden geldt dat windturbines pas gerealiseerd kunnen worden zodra het betreffende gebied geen actieve bijdrage meer te leveren heeft aan de strand- en plasbalans.

De resterende tijdelijke strand- en plaszones binnen de haven kunnen ingenomen worden tegen het moment dat de realisatie van de natuurkernstructuur voorzien in het MMHA ver genoeg gevorderd is om deze soorten op duurzame wijze te kunnen opvangen, met name in het estuariene complex dat zal ontstaan in Doelpolder en Prosperpolder Noord.

De oefening om de strand- en plasbalans sluitend te houden wordt jaar na jaar moeilijker; de druk op de resterende tijdelijke natuurcompensaties binnen de haven wordt groter en de kostprijs voor het verplaatsen of inrichten van nieuwe tijdelijke gebieden loopt op. Tegelijk belemmert het instandhouden van tijdelijke natuurgebieden de verdere haveninbreiding. Een spoedige realisatie van de voorziene permanente natuurkerngebieden (i.c. GGG Doelpolder) kan hieraan een einde stellen. Tot dan blijft een optimaal beheer van de in de balans ingeschakelde gebieden van groot belang.

3.2. Werkgroep optimalisatie beheer

3.2.1. Doelstelling

Periodiek doorlopen van de lijst van gerealiseerde gebieden i.h.k.v. het compensatieplan Deurganckdok en Historisch Passief, voorstellen en uitwerken van ingrepen of maatregelen ter optimalisatie van het beheer of de inrichting van gerealiseerde gebieden.

Deze werkgroep werd opgestart in 2009.

3.2.2. Vergaderdata

19/1/12 – 18/4/12 – 28/9/12

3.2.3. Voortgang

Het **weidevogelbeheer** wordt sinds 2011 door het ANB georganiseerd en opgevolgd. De belangrijkste wijziging is dat de begrazing mag starten vanaf 1 juni i.p.v. 15 juni. Deze maatregel wordt kort opgevolgd en indien nodig worden nestbeschermers geplaatst. Het door de landbouwers verzamelde resterende maaisel wordt door het ANB afgevoerd. Landbouwers kunnen moeilijk te beheren stukken of andere praktische problemen veel korter signaleren aan het ANB waarbij telkens gezocht zal worden naar een passende en faire oplossing voor beide partijen. De beheerder houdt ook een inventaris bij van alle (al dan niet) geleverde beheerinspanningen zodat achteraf geen betwisting mogelijk is. Er is ook een aanzet gegeven om samenwerking tussen de landbouwers onderling te bewerkstelligen en geschikt materiaal ter beschikking te stellen.

Deze aanpak leidt duidelijk tot goede resultaten op het terrein en een goede verstandhouding tussen alle partners. De algemene toestand van de gebieden evolueert gunstig. De grasmat begint zich te sluiten en wordt regelmatig. De contractanten kregen een positieve evaluatie toegestuurd. Ook de vertegenwoordigers van de landbouworganisaties geven aan dat het beheer door alle landbouwers optimaal is uitgevoerd en dat het gebied zich optimaal ontwikkelt. In uitvoering van de werkgroep heeft het ANB in 2012 de nodige voorbereidingen getroffen om de weidevogelgebieden vóór broedseizoen 2013 bij wijze van experiment te omheinen met een **elektrisch raster**. Dit experiment zou kunnen aangeven in hoeverre predatiemijding de aantallen weidevogels stuurt in de gebieden op LSO. Het INBO zal de resultaten hiervan opvolgen.

In het najaar van 2012 heeft het ANB de oude overstortkisten van het Groot Rietveld laten vervangen door moderne stuwconstructies. Andere grote (besliste) optimalisaties zitten in de pijplijn en werden waar mogelijk verder uitgewerkt in afwachting van de goedkeuring van de nieuwe overeenkomst rond inrichting en beheer van natuurgebieden:

- Het bestek voor het voorzien van een regelbare stuw aan Drijdijk en 2 regelbare stuwen in Doelpolder Noord ligt klaar.
- De uitwisseling van doelstellingen tussen Putten West-Zoetwaterkreek en Drijdijk werd geconcretiseerd naar locatie en oppervlaktes.

- De inrichting van de verbingszone tussen Drijdijk en Spaans Fort en de zone van het voormalige kippenbedrijf wordt voorbereid.

Verschillende kleinere beheermaatregelen werden in 2012 uitgevoerd:

- In het Groot Rietveld werden in het noordelijk deel een aantal wilgen geringd en afgezaagd waarmee een eiland gemaakt werd.
- In de Haasop werd de standplaats van Galligaan verbeterd.
- Er werden nestvlotjes voor Visdief aangebracht op de Zoetwaterkreek en de Brakke Kreek.
- Een lek in de Zoetwaterkreek werd opgezocht en gedicht.
- In het Rietveld Kallo werden wilgen verwijderd door vrijwilligers van Natuurpunt.
- Op Putten Plas werd door vrijwilligers een kluteneiland gemaakt.
- Het broedeiland voor Lepelaars op de Verrebroekse Plassen werd door vrijwilligers hersteld.
- Er werden afspraken gemaakt rond het opruimen van de tuin van Hof ter Walle en een afbraakperceel in Doelpolder Noord.

De bereidheid om te blijven investeren in de verdere optimalisatie van reeds gerealiseerde gebieden is van doorslaggevend belang en minstens gelijk aan het belang van de ruimte-inname zelf. Een optimaal gebruik van de toegewezen oppervlakte is immers cruciaal om de grondinname maatschappelijk te kunnen verantwoorden, en op de meest kostenefficiënte manier tot de natuurdoelen te komen.

Om toekomstige inrichtingen zo efficiënt mogelijk te maken, werden een aantal experimenten opgezet:

- Natuurpunt-WAL werkt een proefproject uit om in het gebied Spaans Fort en Haasop verschillende methoden voor inplanting van riet met elkaar te kunnen vergelijken.
- Het ANB ging in 2012 in het oostelijk deel van de Haasop verder met het testen van verschillende beheervormen om ongewenste wilgenopslag op pas vergraven terreinen te vermijden.

In de werkgroep werd het voorstel gelanceerd om een schapenbegrazingsplan op te maken na inventarisatie van alle pionierssituaties, ecologische infrastructuur en dijken. Dit plan moet zicht geven op de totale oppervlaktes waarop en periodes waarin schapenbegrazing wenselijk is. Dit geeft de mogelijkheid om schapenbegrazing als geheel aan te besteden. Dit plan zal opgemaakt worden binnen het project 'De Antwerpse haven natuurlijker' tegen eind 2013.

De **overdracht van beheer** van de AMT naar het ANB werd ondertekend op 22 februari '12. De overeenkomst heeft betrekking op de permanente gebieden Drijdijk, Putten West en Zoetwaterkreek, Doelpolder Noord en Brakke Kreek en Groot Rietveld, en de tijdelijke gebieden Putten Weiden en de Vlake van Zwijndrecht.

3.3. Werkgroep doorlichting monitoringsbehoeften

3.3.1. Doelstelling

Bekijken hoe de monitoring in de toekomst geherstructureerd kan worden in functie van de uitbreiding van het aantal gebieden, prioritaire soorten, frequentie, specifieke onderzoeken. Deze werkgroep werd opgestart in 2010.

3.3.2. Voortgang

Na verder overleg tussen het INBO, ANB en Natuurpunt kwam een nieuw monitoringsplan tot stand, dat kan voldoen aan de vraag vanuit alle instanties naar een korte wetenschappelijke opvolging van de reeds gerealiseerde natuurcompensaties en nog te realiseren natuurkerngebieden. In 2011 kwam de werkgroep nog niet opnieuw samen in afwachting van de goedkeuring van de afsprakenmatrix. In 2012 werd het overleg bilateraal verdergezet.

3.4. Werkgroep Soortenbeschermingsplan LSO

3.4.1. Doelstelling

Fungeren als actorenoverleg en aftoetsingforum bij de opmaak van de doelstellingen voor de Ecologische Infrastructuur en de vertaling van het netwerk van Ecologische Infrastructuur naar een Soortenbeschermingsprogramma (SBP) voor de haven van Antwerpen.

3.4.2. Vergaderdata

10/10/'12 – 5/11/'12 – 20/11/'12 – 4/12/'12

3.4.3. Voortgang

In 2011 was overeengekomen dat de Beheercommissie zou fungeren als actorenoverleg (conform het soortenbeschermingsbesluit) en aftoetsingsforum. In een eerste bijeenkomst van de hiervoor voorziene werkgroep gaf het GHA toelichting bij de methodiek van een individueel soortenbeschermingsplan/-programma. De rapporten omvatten doelstellingen, toestand,

kerngebieden, stapstenen en verbindingen. Vervolgens werden de individuele soortenbeschermingsprogramma's/-plannen (ISBPP) voor de belangrijkste havenspecifieke soorten in detail besproken: Rugstreeppad, Groenknolorchis, Moeraswespenorchis, Bruin Blauwtje, Slechtvalk, Oeverzwaluw, Meervleermuis, Bruine Kiekendief. De opmerkingen van de werkgroep werden verwerkt in de eindversies van de rapporten, die in het voorjaar van 2013 opnieuw ter nazicht aan de BC voorgelegd zullen worden.

3.5. Werkgroep landbouw

3.5.1. Doelstelling

Bespreken van aspecten met betrekking tot landbouw in combinatie met natuur. Deze werkgroep werd opgestart in 2010.

3.5.2. Voortgang

Aangezien de te bespreken knelpunten van de landbouwsector grotendeels werden besproken en behandeld in de Beheercommissie, kwam de werkgroep ook in 2012 niet samen. Doordat het weidevogelbeheer nu op maat van elk perceel wordt opgemaakt en in nauw overleg met de landbouwer, kunnen problemen rond beheer voorkomen worden.

Een blijvend knelpunt is het probleem van niet vergoedbare wildschade. Op vraag van de landbouwsector onderzoekt het ANB de vraag om vrijstelling te verlenen van deze verplichte maatregelen in Vogelrichtlijngebieden aangemeld voor ganzen, zoals het Linkerscheldeoevergebied.

Deze werkgroep kan op elk moment samengeroepen worden op vraag van de landbouwsector.

3.6. Werkgroep jacht en bestrijding schadelijk wild

3.6.1. Doelstelling

Fungeren als actorenoverleg i.h.k.v. het "consensusvoorstel betreffende de jacht in vogelrijk gebied na 15 november" en bespreken van overige aspecten met betrekking tot jacht en bestrijding van schadelijk wild. Deze werkgroep werd opgestart in 2010.

3.6.2. Voortgang

Ook in 2012 werden geen nieuwe, te bespreken knelpunten gesignaleerd door de jachtsector of andere instanties. De werkgroep kwam daarom niet opnieuw samen.

De bestrijding van Canadese gans werd in 2012 opnieuw uitgevoerd in een intensieve samenwerking tussen het ANB, vzw RATO, de technische dienst van Beveren en de WBE Waasland. De bestrijding gebeurde zowel in natuurgebieden, als op haventerreinen, gemeentelijke gronden en privéterreinen.

3.7. Werkgroep Hof ter Walle

3.7.1. Doelstelling

Een aanzet geven tot een geschikte nabestemming voor de site Hof ter Walle die in overeenstemming is met de doelstellingen van het omringende natuurgebied. Deze werkgroep werd opgestart in 2011.

3.7.2. Vergaderdata

10/3/'12 - 30/5/'12

3.7.3. Voortgang

In de werkgroep gebouwen (i.h.k.v. Stuurgroep LSO) van 27 mei '11 werd het initiatief voor de eerste verkennende contacten en het zoeken naar een geschikte nabestemming – met respect tot de natuurdoelstellingen van het gebied - bij de Beheercommissie gelegd. In september '11 werd vzw Erfgoed Vlaanderen (nu vzw Herita) uitgenodigd om een toelichting te geven rond haar opdracht en werking. In de werkgroep werden vervolgens de randvoorwaarden vanuit de natuurdoelstellingen en de randvoorwaarden vanuit de erfgoedbescherming opgesteld. Permanente bewoning en uitgebreide bezoekersfaciliteiten werden op basis van deze randvoorwaarden niet weerhouden als mogelijke functie. Er bleek wel vraag vanuit het ANB en INBO naar een stelplaats voor tijdelijke stockage van materiaal. Ook zagen de in het overleg betrokken instanties mogelijkheden voor de site als uitvalscentrum voor begeleide wandelingen of natuurbeheer als teambuilding voor bedrijven. Onroerend Erfgoed toonde interesse om een beperkt informatiepunt uit te werken rond de site zelf. Een combinatie van deze functies biedt mogelijkheden voor een gecontroleerd gebruik, in functie van natuur en erfgoed, en met mogelijkheid tot return.

Figuur 4: situering site Hof ter Walle en omliggende natuurgebieden

Figuur 5: foto site Hof ter Walle (Google Street View maart 2010)

Op vraag van de werkgroep 'visie gebouwen LSO' werd de voorgestelde piste door de Beheercommissie in 2012 verder uitgewerkt tot een nota met een opsomming van de randvoorwaarden naar natuur en erfgoed, een eerste voorstel voor gebruik op korte en lange termijn en een mogelijk stappenplan. Deze nota werd vervolgens overgemaakt aan de werkgroep gebouwen, die deze insteek begin 2013 zal voorleggen aan vzw Herita.

3.8. Werkgroep onthaal

3.8.1. Doelstelling

Een aanzet geven tot de opmaak van een overkoepelend plan voor onthaal en bezoekersmanagement m.b.t. de natuurgebieden op LSO en waar mogelijk pilootprojecten voor onthaal rond gerealiseerde natuurgebieden of besliste projecten in gang trekken. Deze werkgroep werd opgestart in 2012 en behandelt ook aspecten die in eerdere jaarverslagen aan bod kwamen onder het hoofdstuk 'Toezicht op het terrein'.

3.8.2. Vergaderdata

21/2/'12 – 21/3/'12 – 4/5/'12 – 10/10/'12 – 23/11/'12

3.8.3. Voortgang

De onderwerpen toegankelijkheid en recreatief medegebruik worden sinds 2010 maandelijks besproken binnen de Beheercommissie, als onderdeel van de permanente takenlijst.

De Beheercommissie staat achter een kwalitatieve uitbouw van de regio - bij voorkeur uit te voeren onder een gecoördineerde en overkoepelende structuur - en ziet hierin een belangrijke bijdrage aan het verbreden van het draagvlak voor de natuurontwikkelingen. De vraag naar recreatief medegebruik van de natuurgebieden is dan ook opgenomen als milderende maatregel in het actieplan horend bij het ontwerp-GRUP. Tegelijk benadrukt de Beheercommissie dat de natuurfunctie en het behalen van de ecologische doelstellingen ten allen tijde moeten primeren binnen de natuurgebieden. Verstoring door recreatief medegebruik dient dan ook vermeden te worden. Een doordacht onthaalbeleid kan mogelijk maken tegemoet te komen aan de vraag naar recreatief medegebruik, zonder daardoor het behalen van de natuurdoelstellingen te hypothekeren.

Daarom werd in de eerste vergadering van 2012 beslist vanuit de Beheercommissie initiatief te nemen, en hiervoor een afzonderlijke werkgroep in het leven te roepen. In een vijftal op-eenvolgende vergaderingen werden verschillende facetten van een onthaalbeleid onder de loep genomen. Daarbij werd getracht maximaal gebruik te maken van al het reeds gevoerde studiewerk i.h.k.v. Prosperpolder, de studie 'Linie land van Waas en Hulst' en i.h.k.v. het Sigma-plan.

De resultaten van dit overleg werden gebundeld en uitgewerkt tot een nota 'aanzet tot onthaalplan LSO'. Deze nota schetst de context, de aanknopingspunten met reeds uitgevoerde studies, de randvoorwaarden vanuit natuur (verstoring gevoeligheid), een korte beschrijving van de kernkwaliteiten van de regio en een voorstel tot fasering en prioritering van acties geformuleerd in de eerdere studies. Deze nota wordt begin 2013 overgemaakt aan het procesteam dat de realisatie van het actieplan met milderende maatregelen bij het GRUP begeleidt, met de vraag om een trekker(s) aan te duiden en een vervolgtraject uit te werken. De werkgroep zet zijn taak verder als begeleidingsgroep bij dit vervolgtraject, en kan intussen voorstellen doen voor mogelijke 'no regret' maatregelen en deze waar mogelijk in gang zetten.

Kluut (Vildaphoto)

04 MONITORING

Het protocol ter oprichting van de Beheercommissie Natuur Linkerscheldeoever bepaalt:

Artikel 2 - Monitoring

Het Agentschap voor Natuur en Bos is belast met de monitoring.

De monitoring handelt over het werkveld van de beheercommissie zoals beschreven in artikel 3, §1. Het doel van deze monitoring is ten behoeve van de Europese Commissie en het Vlaamse Parlement na te gaan dat de gebieden aangemeld in het kader van de Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn op het Linkerscheldeoevergebied, een gunstige staat van instandhouding hebben. De monitoring handelt tevens over de in het Linkerscheldeoevergebied voorkomende diersoorten van communautair belang van de Bijlage IV van de Habitatrichtlijn zoals opgenomen in bijlage III van het Natuurdecreet. Bovendien dient op basis van deze monitoring door het Agentschap voor Natuur en Bos geëvalueerd te worden of de in de bijlagen van het 'protocol ter uitvoering van het compensatieplan van grote infrastructuurwerken in de Westerschelde en Zeeschelde' dd. 1 juli 2002 vermelde natuurcompensatiemaatregelen het gewenste positieve effect hebben. Op basis van de monitoring worden door de Beheercommissie suggesties naar bijsturing gedaan, indien zou blijken dat maatregelen op bepaalde plaatsen niet de gewenste effecten hebben en/of de gunstige staat van instandhouding niet bereikt wordt. Een monitoringsrapport zal jaarlijks de toestand en de evolutie in kaart brengen van de aanwezige en nieuw ontwikkelde natuur. Dit monitoringsrapport wordt jaarlijks medegedeeld aan de beheercommissie en wordt als bijlage gevoegd aan het jaarrapport van de beheercommissie.

Het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO) voert deze permanente taak uit. De resultaten van de monitoring in 2012, opgemaakt door het INBO, zijn integraal opgenomen in het voorliggende rapport, met name in dit hoofdstuk en in de gebiedsfiches in de hoofdstukken 5 en 6.

Eerst komen de broedvogels aan bod. Er wordt gestart met een bespreking van de broedvogelsoorten van de bijlage I van de Vogelrichtlijn. Daarna wordt het voorkomen en de evolutie van de broedvogels besproken voor de verschillende doelhabitats die worden gehanteerd in

de compensatiemetrix en in het MMHA. Het luik over broedvogels vervolgt met een toetsing aan de compensatiedoelstellingen voor Deurganckdok en een toetsing aan de instandhoudingsdoelstellingen voor het Linkerscheldeoevergebied.

Een tweede luik gaat in op overwinterende vogels. Hierbij komen zowel overwinterende watervogels als ganzen aan bod. Voor beide groepen wordt een toetsing aan de instandhoudingsdoelstellingen gemaakt.

Tenslotte worden de soorten die voorkomen op de bijlagen IV van de Habitatrichtlijn behandeld.

4.1. Broedvogels bijlage I van de Vogelrichtlijn

Er kwamen 12 soorten broedvogels van de bijlage I tot broeden in het Vogelrichtlijngebied, waarvan 11 in de compensatiegebieden. De aantallen per soort zijn samengevat in onderstaande tabel. Voor Blauwborst betreft dit geen gebiedsdekkende telling. Daaronder volgt een bespreking per soort

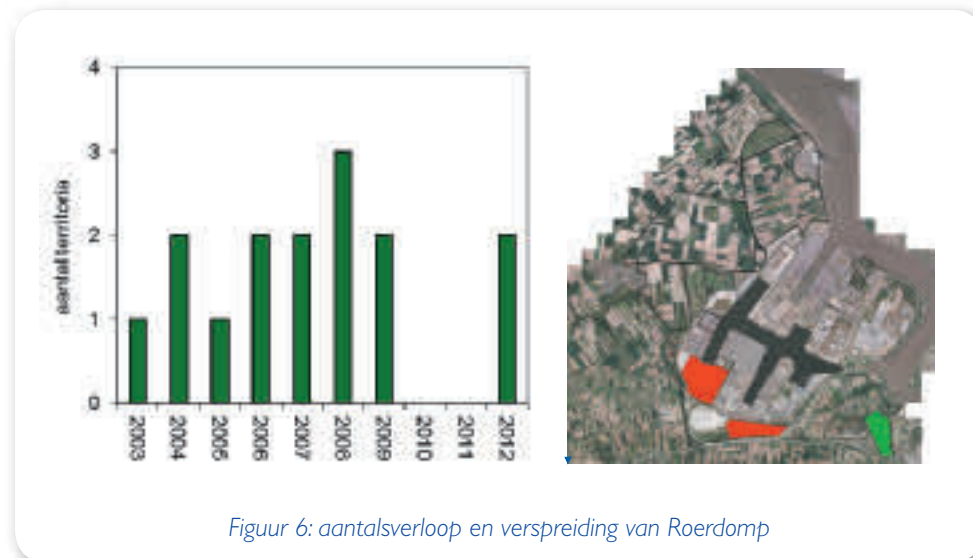
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Roerdomp	1	2	1	2	2	3	2	0	0	2
Woudaapje	0	0	0	0	0	3*	2	2	3	3
Lepelaar	1	5	11	14	19	19	18	20	32	19
Bruine Kiekendief	21-22	26	23	21	11-12	15	13	11	9	8
Slechtvalk	2	1	1	2	2	2	2	2	2	2
Porseleinhoen	2	0	4	0	0	1	0	0	1	0
Kluut	70-100	163	190	148	132	237	158	145	207	208
Steltkluut	2	0	1	0	0	5	0	0	2	1
Strandplevier	1	3	18	15	10	7	4	4	6	9
Zwartkopmeeuw	206	479	240	7	103	1103	315	614	276	19
Visdief	104	67	200	287	248	220	180	300	173	103
Dwergstern	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0
Ijsvogel	2-3	2	3	2	3	7	1	1	0	1
Blauwborst	>188	>180	>150	>171	>170	>167	>237	225-250	>235	197

Tabel 1: aantal territoria van bijlage I soorten van de Vogelrichtlijn sinds 2003

Hieronder volgt een bespreking per soort. In de bijhorende kaartjes geven de kleuren het volgende weer: Groen: de soort broedde er in meer dan de helft van de jaren of reeds in drie opeenvolgende jaren. Geel: de soort broedde er in minder dan de helft van de jaren. Rood: de soort haalde in de twee laatste jaren gemiddeld minder dan de helft van de broedparen dan gemiddeld de jaren ervoor of er waren 3 jaren op rij geen broedgevallen meer.

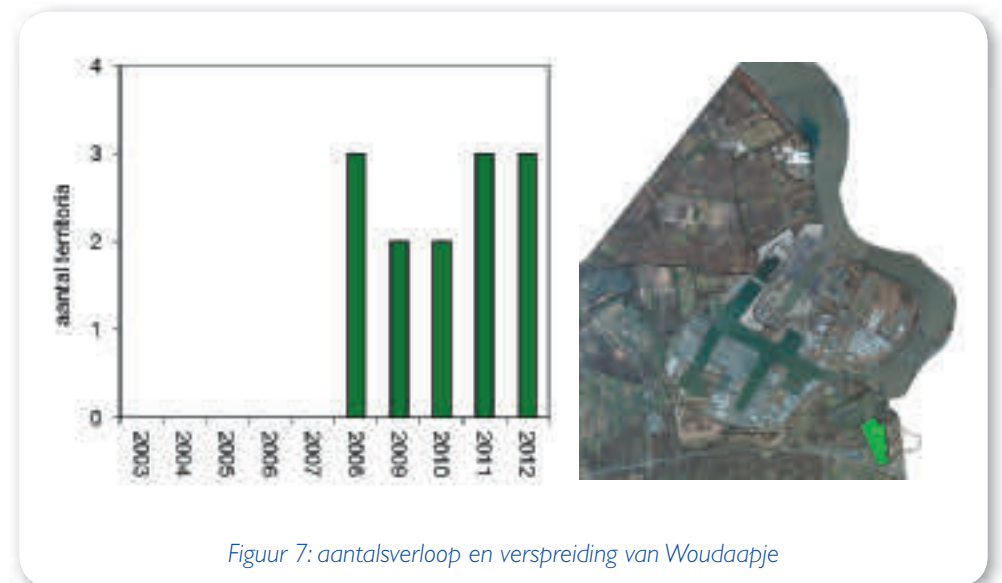
4.1.1. Roerdomp

Deze soort broedde in 2002 voor het eerst in het gebied (Groot Rietveld). In 2012 werden, na twee jaar van afwezigheid, weer twee territoria opgetekend. De waarnemers hadden in het veld wel de idee dat er enkel twee mannetjes aanwezig waren. In de jaren dat er vaste koppels aanwezig waren, werden ook vermoedelijke wijfjes gezien in de buurt van de zingende vogels. Roerdompen zijn vorstgevoelige vogels die tijdens strenge weersomstandigheden een verhoogde mortaliteit kennen. In het noorden van hun areaal, waartoe Vlaanderen net behoort, kan zich zo na een strenge winter een populatiecrash voordoen (Cramp & Simmons, 1985).

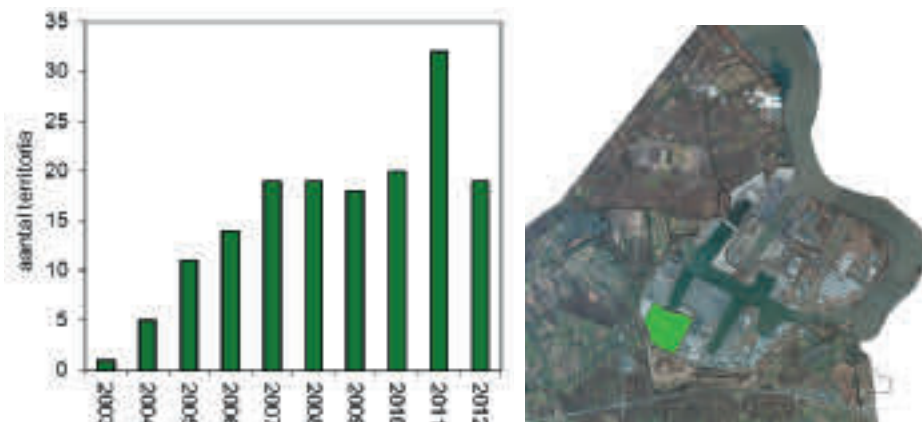
4.1.2. Woudaapje

Op het Groot Rietveld doken weer drie territoriale mannetjes op. Er werden minstens 2 geslaagde broedgevallen vastgesteld in de zuidoosthoek van het gebied. Een derde koppel hield zich op in de noordwesthoek van de zuidelijke plas. Deze vogels werden ook waargenomen in de met riet begroeide sloten tussen Groot Rietveld en Rietveld Kallo. De informatie over de Woudaapjes werd gedeeltelijk verzameld buiten de inventarisatierondes van de territoriumkartering. Door zijn zeldzaamheid en zijn beperkte (zang)activiteit is dat voor deze soort gerechtvaardigd. De Vlaamse populatie Woudaapjes werd in 2009 op 33 à 40 broedparen geschat (Anselin 2010).

4.1.3. Lepelaar

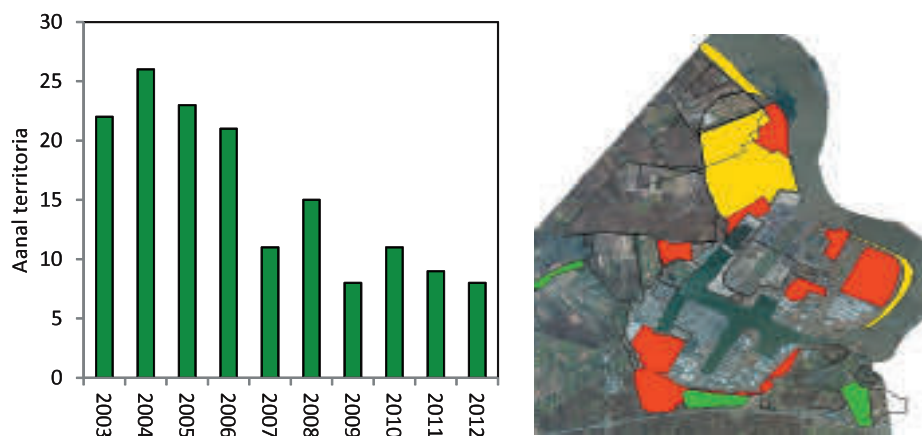
Dit jaar waren er 19 nesten van de Lepelaar in de kolonie. De uitbijter van 2011 met 32 nesten werd toen geweten aan de zeer warme en zonnige maand april. In 2012 was die maand somber en koud. Alle nesten waren gelokaliseerd op de takkenhoop die tijdens de beheervoormiddag van 6 maart werd verbeterd. Er kwamen 30 juvenielen vliegvlug. Het gemiddelde aantal vliegvlugge jongen per broedpaar blijft daarmee net onder de 2 hangen.

Figuur 8: aantalsverloop en verspreiding van Lepelaar

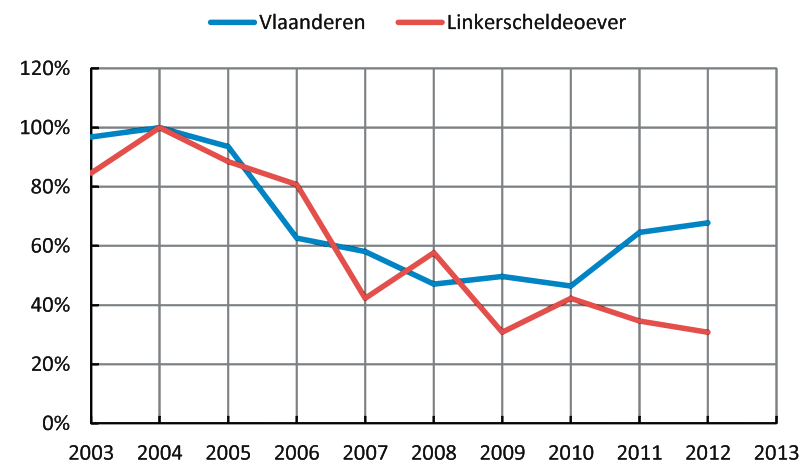
4.1.4. Bruine Kiekendief

De dalende trend in de populatie Bruine Kiekendief is nog niet gekeerd. Met 8 broedparen wordt in 2012 het laagste aantal gehaald sinds het begin van de monitoring. De dalende trend

Figuur 9: aantalsverloop en verspreiding van Bruine Kiekendief

deed zich tot 2010 ook voor op Vlaamse schaal. In 2011 en 2012 werden in Vlaanderen echter terug iets hogere aantallen waargenomen. Voor een roofvogelsoort als Bruine Kiekendief is het areaal aan geschikt foerageergebied ook van belang. In het Linkerscheldeoevergebied schatten we het verlies aan potentieel foerageerhabitat over de laatste tien jaar op 30-40% door een geleidelijke verdere inname van het havengebied. Het resterende deel is ook meer versnipperd geraakt. Dit kan de dalende trend mee beïnvloeden.

Figuur 10: relatieve trend van Bruine Kiekendief in Vlaanderen en op de Linkerscheldeoever, relatief t.o.v. de aantallen in 2004.

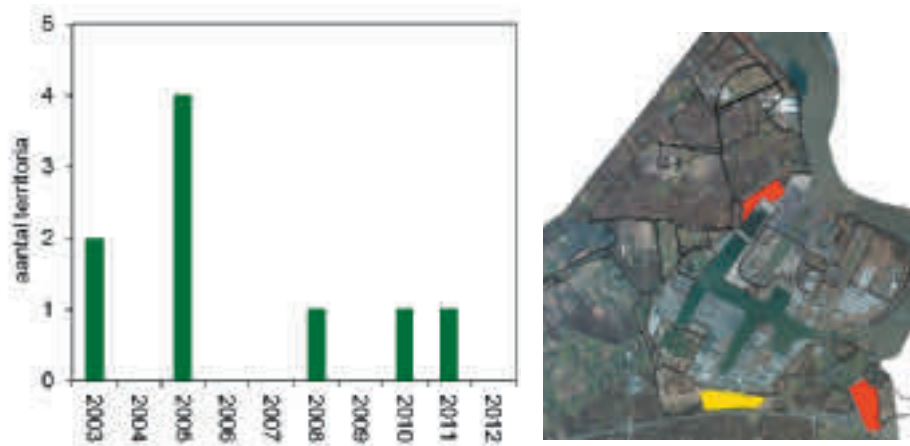
4.1.5. Slechtvalk

De aantallen van deze soort schommelen tussen één en twee broedparen. Slechtvalk broedt in de nestkasten aan de koeltorens van de kerncentrale te Doel en de elektriciteitscentrale te Kallo. Slechtvalken worden tijdens het broedseizoen geregeld jaged waargenomen in de compensatiegebieden.

4.1.6. Porseleinhoen

De broedaantallen verlopen in Vlaanderen bijzonder onregelmatig. Dat is ook het geval in het Vogelrichtlijngebied. Jaarlijks is er wel geschikt broedhabitat voor deze soort aanwezig in het

Vogelrichtlijngebied. Porseleinhoen heeft nood aan ondiep water met vegetatie, zoals in de randzones van Rietlanden en Zeggenvegetaties. Het water is liefst niet dieper dan 15cm. In 2008, 2010 en 2011 werd telkens een exemplaar in de zone Groenknolorchis waargenomen. In 2010 gebeurde dit wel buiten de inventarisatierondes. Ondanks geschikte waterstanden in 2012 werd de soort dit jaar niet genoteerd. Door overvloedige regen in de voorzomer waren sommige gebieden in Vlaanderen nochtans geschikt voor deze soort. Zo telde men 9 territoria in de Bourgoyen-Ossemeersen te Gent en 6 territoria in de Assebroekse Meersen te Brugge. Zoektochten in het Vogelrichtlijngebied in die periode leverden geen waarnemingen op. Het is niet bekend waarom de soort in 2012 op de Linkerscheldeoever niet werd waargenomen, maar over de ganse monitoringperiode bekeken is het een soort die niet jaarlijks broedt, en waarvan er de laatste zeven jaar maximum één territorium werd vastgesteld.

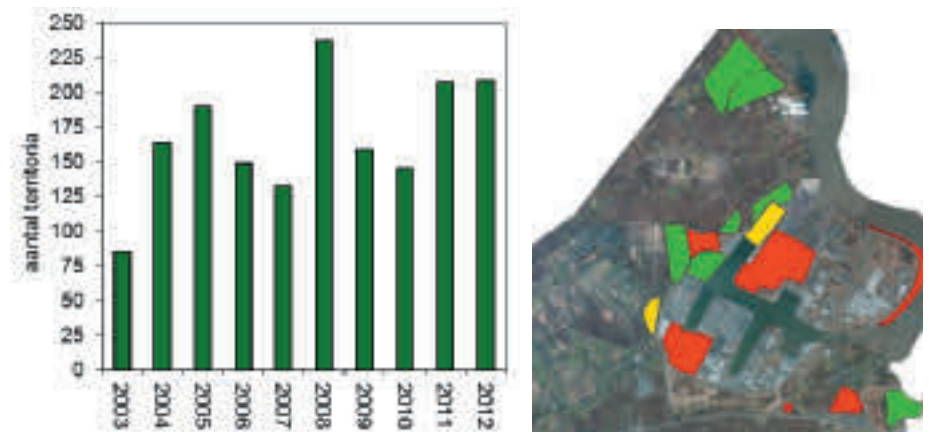

Figuur 11: aantalsverloop en verspreiding van Porseleinhoen

4.1.7. Kluut

We stelden dit jaar 208 territoria van Kluut vast. Daarvan waren er ruim 130 te vinden in het pas ingerichte Prosperpolder Noord. Hier kwamen slechts een twintigtal jongen vliegvlug. Tijdens een telronde werd vastgesteld dat tientallen nesten verloren gingen door het aanklitten van de eieren op de drogende polderklei na een hevige regenbui waardoor de eieren bijna

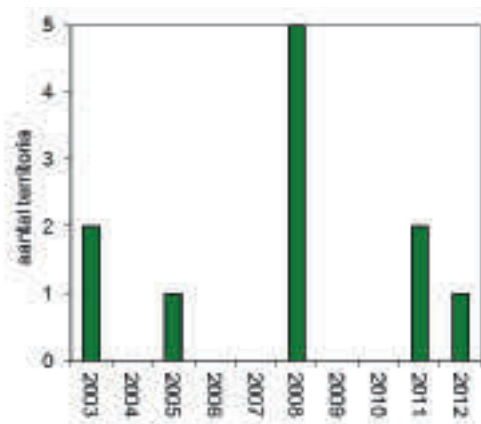
volledig onder water kwamen. Om dit probleem te verhelpen werd in de werkgroep 'Strand en Plas' (cfr. hfdst. 3.1) afgesproken om de eilanden te voorzien van een afwerking met (schelpen)zand. Nog eens een vijftigtal nesten waren te vinden op Putten Plas waar maar een tiental jongen vliegvlug werd. Hier gingen op korte tijd tientallen nesten verloren door predatie en/of verstoring. 2012 resulteerde dus in een matige aanwas van de populatie. Op de MIDAS, waar een klein deel geschikt gemaakt werd voor deze soort, kwamen eveneens 9 paartjes tot broeden. Ook hier werden verschillende vliegvlugge jongen genoteerd. In totaal werden meer vliegvlugge jongen geteld dan in 2011.

Figuur 12: aantalsverloop en verspreiding van Kluut

4.1.8. Steltkluut

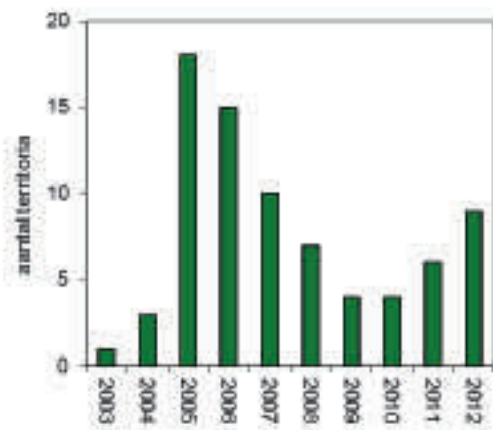
De Steltkluut is geen jaarlijkse broedvogel in het Vogelrichtlijngebied. Er werd in 2012 één territorium vastgesteld. Dit nest, en ook het bijhorende koppel, verdwenen in dezelfde periode dat tientallen nesten van Kluut verdwenen door predatie en/of verstoring.

Figuur 13: aantalsverloop en verspreiding van Steltkluit

4.1.9. Strandplevier

De strandplevier is in Vlaanderen een heel zeldzame broedvogel met slechts twee kleine onstabiele populaties: die in het Linkerscheldeoevergebied en die in de Voorhaven van Zee-

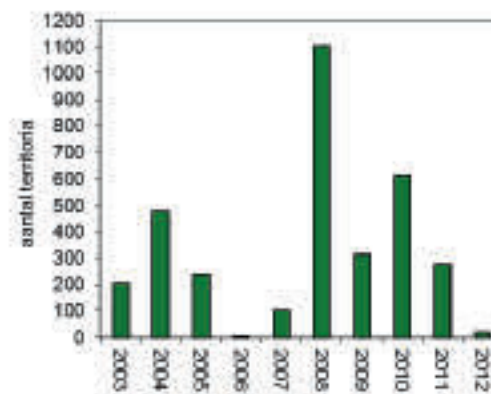

Figuur 14: aantalsverloop en verspreiding van Strandplevier

brugge. Voor het behoud van deze soort in de haven is strand- en plashabitat belangrijk. Het Doeldok herbergde 6 territoria in 2011. Hoewel hier ook in 2012 aanvankelijk Strandplevieren aanwezig waren, beperkten de broedgevallen zich dit jaar tot Putten Plas. Uiteindelijk werd hier tot minstens 9 territoria besloten. In Zeebrugge kwamen in 2012 maar 4 paartjes tot broeden. De totale Vlaamse populatie in 2012 bedroeg dus slechts 13 paar.

4.1.10. Zwartkopmeeuw

De Zwartkopmeeuw heeft zowel op Linkeroever als op Rechteroever vestigingsmogelijkheden, wat de jaarlijkse fluctuaties binnen één deelgebied als Linkeroever uiteraard nog verhoogt. In 2012 was er geen grote kolonie. Er waren slechts 19 broedparen, verdeeld over Putten West, Putten Plas, Doelpolder Noord en Prosperpolder Noord. In dit laatste gebied waren er wel meer dan 20 late nesten, toen de totalen al geteld waren in het havengebied. Dit waren waarschijnlijk verstoorde broedparen van de Rechteroever. Op de Rechteroever was er één grote kolonie met maar liefst 1350 nesten. De grootste kolonie ooit in Noordwest-Europa.

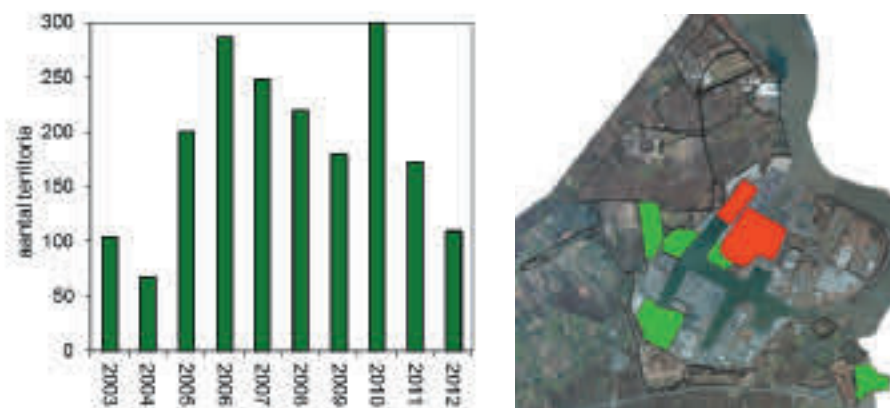
Figuur 15: aantalsverloop en verspreiding van Zwartkopmeeuw

4.1.11. Visdief

Na wat kortstondige vestigingen, ontstond één grote kolonie op Putten Plas waar toch enkele tientallen jongen vliegvlug werden. Daarnaast waren er telkens twee succesvolle broedgeval-

len op de Verrebroekse Plassen en in Putten West. In dit laatste gebied zat naast een koppel op het noordelijk eiland ook een koppel op het pas gelegde vlot voor deze soort. Beide koppels brachten 2 jongen vliegvlug waaruit meteen het potentieel blijken voor deze soort in het Vogelrichtlijngebied blijkt, mits een rustig broedgebied wordt gevonden. Op de werf van de Potpolder te Lillo (Rechteroever) werden ook 55 à 60 nesten geteld en hier sprak men van veel uitgevlogen jongen. Op 20 mei 2012 werden 3 broedvloten (van elk 16 m²) gelegd in het gebied. Eén op Putten West en 2 op Doelpolder Noord. Op dit eerste vlot werd in 2012 al succesvol gebroed.

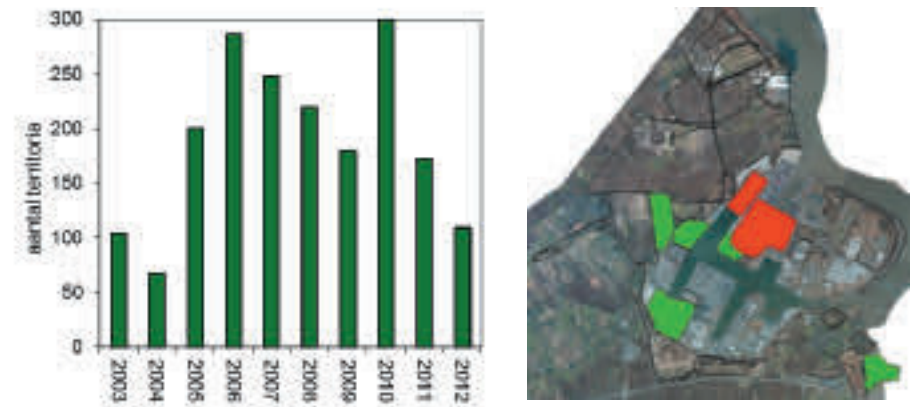
Van nature broedt deze soort in grote aantallen geconcentreerd op allerlei soorten eilanden. Door op deze manier de factor predatie door zoogdieren en menselijke verstoring uit te schakelen, kan het broedsucces gehaald worden, nodig om de populatie te onderhouden. In de broedgebieden van het Vogelrichtlijngebied zijn grondpredatoren duidelijk aanwezig en is er ook geregeld menselijke verstoring. Binnen het monitoringsprogramma is geen tijd voorzien om het broedsucces van de Visdieven te onderzoeken. Op basis van regelmatige bezoeken aan de kolonie en aan de hand van geringde juvenielen kan deze wel ingeschat worden dat deze te laag is (< 0,5 juvenielen per koppel) om de populatie in stand te houden. Volgens recent onderzoek is 0.75 juvenielen per paar de drempelwaarde voor een stabiele populatie (Stienen et al., 2008). Voor het broedseizoen 2013 werden Putten Plas en Putten West van afrasteringen voorzien om predatie en verstoring te vermijden.

Figuur 16: aantalsverloop en verspreiding van Visdief

4.1.12. IJsvogel

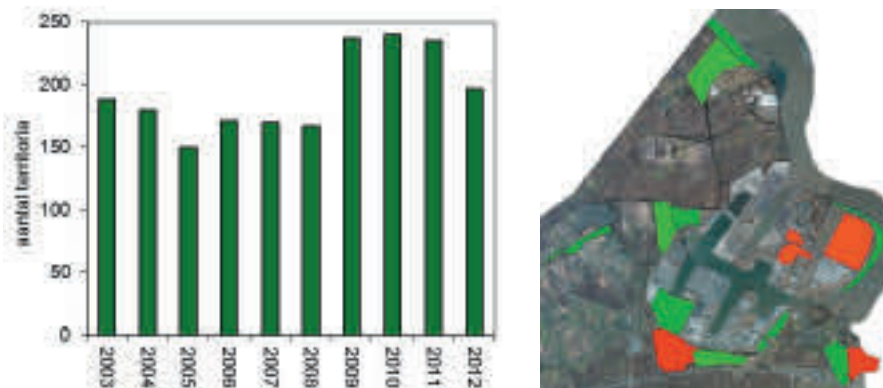
Deze soort kent sterk fluctuerende broedaantallen in Vlaanderen, vooral onder invloed van strenge winters. In 2008 werden nog 7 territoria opgetekend in het gebied, het grootste aantal sinds het begin van de monitoring. In 2012, na drie relatief strenge winters werd toch weer één territorium opgetekend.

Figuur 17: aantalsverloop en verspreiding van IJsvogel

4.1.13. Blauwborst

In 2012 waren de aantallen iets lager in alle gebieden waar de soort voorkomt. De soort heeft kernen in gebieden als de Verrebroekse Plassen, Steenlandpolder, Haasop en Groot Rietveld. Buitendijks komt de soort nog in redelijke aantallen tot broeden: 15 en 29 territoria in respectievelijk Ketenisse en Schor Ouden Doel. Dat betekent wel slechts 44 territoria voor de twee samen waar dat in 2010 nog 63 was. Verspreid in het gebied komen nog losse paartjes voor; zowel in de polders als op het opgespoten terrein. Ook deze groep daalde licht. Over de hele periode kunnen we echter over een stabiele populatie spreken.

Figuur 18: aantalsverloop en verspreiding van Blauwborst

4.2. Doelhabitats en hun broedvogelgemeenschap

4.2.1. Plas en Oever

Het habitattype 'Plas en Oever' wordt omschreven als bestaande uit 3/4 plas en 1/4 oever. Deze aandelen zijn richtwaarden. Er is niet vastgelegd welk type van vegetatie op de oevers moet voorkomen. Er wordt van uitgegaan dat dit deels rietoevers en deels grazige oevers zijn.

Broedvogelaantallen en verspreiding

De aantallen van de typische broedvogelsoorten van 'Plas en Oever' zijn weergegeven in de onderstaande tabel. De eendensoorten Krakeend, Kuifeend en Tafeleend haalden beduidend hogere aantallen dan voordien. Voor Krakeend en Kuifeend zijn vooral Putten West en Doelpolder Noord belangrijk, voor Tafeleend zijn dit meer de klassieke plasgebieden en rietgebieden. Zomertaling blijft in het gebied aanwezig, opnieuw met zeven territoria. Geoorde Fuut steeg weer licht. De aantallen Bergeend schommelden over de jaren ruwweg tussen 150 en 180 broedparen. Met 204 en 208 territoria de laatste twee jaar zijn dit mogelijk de hoogste aantallen sinds het begin van de monitoring. De aantallen Oeverzwaluw (705 in 2012) fluctueren in het gebied, met gemiddeld iets meer dan 800 broedparen per jaar. Voor de eenden werd in voorgaande rapportage al gemeld dat de resultaten van de territoriumkartering per

gebied waarschijnlijk een vertekend beeld geven van de totale aanwezige populatie, omdat zij door hun mobiliteit verschillende gebieden kunnen gebruiken.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Lepelaar	1	5	11	14	19	19	18	20	32	19
Ijsvogel	2-3	2	3	2	3	7	1	1	0	1
Dodaars	18	44	40	33	32	63	54	43	41	50
Geoorde Fuut	18	74	102	84	76	56	62	35	46	54
Bergeend	> 148	> 150	> 140	183	> 150	> 172	> 162	> 180	204	208
Zomertaling	2	1	1	0	3	8	7	6	3	7
Krakeend	> 80	> 90	> 85	107	> 110	> 140	> 80	> 102	119	200
Slobeend	> 31	> 30	> 40	39	> 38	49	18	46	55	60
Kuifeend	> 61	> 60	> 70	75	> 71	112	85	146	144	233
Tafeleend	> 18	> 30	> 40	48	45	57	22	30	24	90
Oeverzwaluw	285	950	> 750	1185	750	1053	1086	801	710	705

Tabel 2: aantal territoria van soorten van 'Plas en Oever'

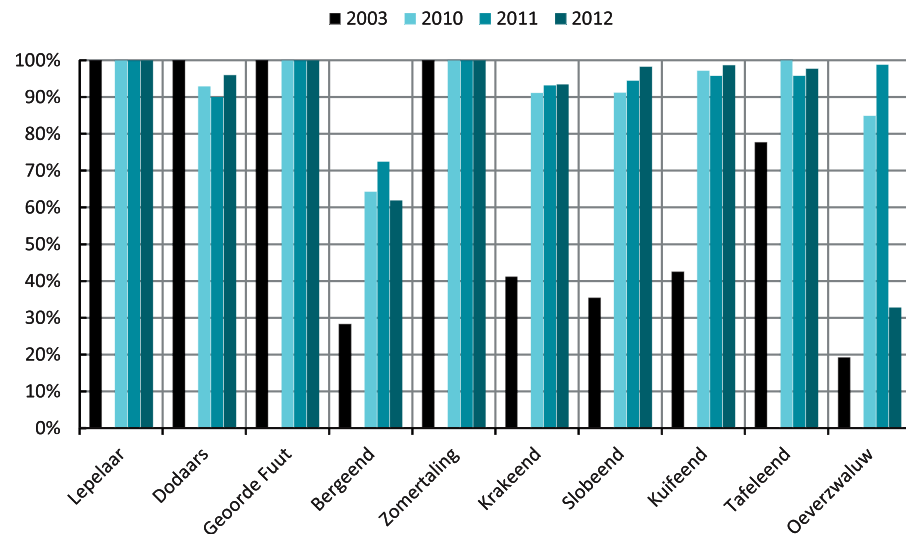
Drijdijk, Putten West en Doelpolder Noord zijn nu de belangrijkste gebieden voor de eenden. Het aandeel van deze drie gebieden in de aantallen eenden steeg de laatste vijf jaar van 20% naar 50%. Daarnaast halen Haasop (hoogste aantal voor Tafeleend), Rietveld Kallo en Putten Plas ook nog belangrijke aantallen. Het pas aangelegde gebied Prosperpolder Noord, met zijn grote waterplassen, kende in 2012 al een eerste vestiging van voornamelijk Kuifeend en Bergeend. Hier kunnen in 2013 stijgende aantallen verwacht worden. De Verrebroekse Plassen, blijven ondanks hun grote wateroppervlak en geschikte broedplaatsen (eilanden) eerder lage aantallen halen. Dodaars komt heel verspreid voor met enkel op Rietveld Kallo meer dan 10 territoria. Voor de Geoorde Fuut zijn de Putten Plas, Verrebroekse Plassen en Putten West met respectievelijk 15, 13 en 13 territoria de belangrijkste gebieden.

Enkel op Putten Plas werden echter door meerdere koppels jongen grootgebracht. Het feit dat dit op Putten West dit jaar niet lukte is te wijten aan de drastische daling van de waterstand tijdens het broedseizoen zoals beschreven in hoofdstuk 5.4 'Zoetwaterkreek'.

Belang van het compensatienetwerk t.o.v. het Vogelrichtlijngebied

Het aandeel van het compensatienetwerk in de aantallen voor de meest voorkomende soor-

ten van het habitatype 'Plas en Oever' is voor de beginsituatie 2003 en de laatste drie jaar weergegeven in onderstaande grafiek.

Figuur 19: relatief belang van compensatienetwerk t.o.v. het Vogelrichtlijngebied voor soorten van 'Plas en Oever'

Voor de eendensoorten Krakeend, Slobeend, Kuifeend en Tafeleend is het aandeel van het compensatienetwerk sterk toegenomen, en bedraagt dat nu meer dan 90%. Dit is een gevolg van enerzijds een afname van de broedparen buiten de gebieden van het compensatienetwerk, en anderzijds een toename binnen de gebieden van het compensatienetwerk. De toename binnen het compensatienetwerk is echter sterker dan de afname erbuiten. Vooral de gebieden Drijdijck, Putten West en Doelpolder Noord hebben zich ontwikkeld tot belangrijke kerngebieden voor deze soorten. Bergeend komt verspreider voor in het gebied, voor deze soort is het aandeel van het compensatienetwerk lager. De evolutie is echter analoog, de soort neemt af buiten het compensatienetwerk, maar neemt sterker toe binnen het compensatienetwerk. Oeverzwaluw is zeer variabel, vermits deze soort gebruik maakt van opportuniteiten in het volledige havengebied. Lepelaar, Geoorde Fuut en Zomertaling zijn steeds beperkt geweest tot het compensatienetwerk. Het compensatienetwerk heeft dus globaal

genomen gezorgd voor een populatietoename van de soorten binnen deze habitatgroep, die de afname erbuiten ruimschoots opvangt.

4.2.2. Riet en water

Het habitatype 'Riet en Water' wordt omschreven als bestaande uit 3/4 riet en 1/4 plas. Deze verhouding geldt als richtwaarde.

Habitataanwezigheid en -kwaliteit

In Gyselings et al. 2009 werd een overzicht gegeven van de evolutie van het rietareaal tussen 2003 en 2008. Globaal genomen is de situatie sindsdien niet grondig gewijzigd. Wel zijn in de nieuw ingerichte gebieden de rietkragen uitgebreid. Dit heeft globaal naar totale oppervlakte weinig impact, maar kan de lokale broedvogelgemeenschap wel beïnvloeden. De samenstelling van de broedvogelgemeenschap in rieht habitat is sterk afhankelijk van het lokale waterpeil. Op het Groot Rietveld gaf het peil in de zuidelijke plas de laatste jaren een betere verhouding tussen nat en droog riet dan de voorgaande jaren (zie 5.14 'Groot Rietveld'). In de noordelijke punt van Drijdijck en het noordelijke en zuidelijke derde van de Zoetwaterkreek zou riet nog verder moeten ontwikkelen (zie 5.4 'Zoetwaterkreek'). Het Rietveld Kallo is intussen aangelegd, maar dit is in de huidige beginfase nog vooral plasgebied. Riet is er vooral aanwezig als enkele lijnvormige elementen, van waaruit het gebied verder moet gekoloniseerd worden.

Broedvogelaantallen en verspreiding

De aantallen van de typische broedvogelsoorten van 'Riet en Water' zijn weergegeven in onderstaande tabel. Van Roerdomp waren vermoedelijk enkel solitaire mannetjes aanwezig, Woudaapje hield stand. De situatie van de Bruine Kiekendief in het Linkerscheldeoevergebied blijft één van de belangrijkste aandachtspunten voor de komende jaren. De trend blijft onveranderd sinds 2004.

In 2012 zien we bij heel wat soorten zangvogels een daling in de aantallen. Deze is het opvallendst bij de Rietzanger en de Sprinkhaanzanger. In het Zeebrugse Poldercomplex, waar het aantal Rietzangers doorgaans een tienvoud is van dit op LSO, constateerde men een terugval van 34 % in 2012. Dit zou er op kunnen wijzen dat klimatologische omstandigheden in de broedgebieden in 2011 (laag broedsucces) en 2012 (slecht weer in de vestigingsperiode) of in de overwinteringsgebieden in 2012 hiervoor de reden kunnen zijn. De aantallen van Baardmannetje in de buitendijkse schorren kennen ook weer een terugval. In het Schor Ouden

Doel ging het van 13 naar 8 territoria (24 in 2010), op Ketenisse van 8 naar 2 territoria (12 in 2010). Het voorjaar van 2012 werd gekenmerkt door weinig staand dood riet in de schorren. De grote oppervlaktes rietmatten werden niet gebruikt door de Baardmannetjes. Strengere vorstperiodes zijn voor standvogels als Baardmannetje mogelijk ook nefast.

Globaal genomen over de ganse monitoringperiode is er echter enkel voor Bruine Kiekendief een daling vast te stellen. De meeste soorten schommelen in aantallen, maar zijn over de tienjarige periode eerder stabiel. Rietgors, Sprinkhaanzanger en vooral Kleine Karekiet zijn aantoonbaar toegenomen.

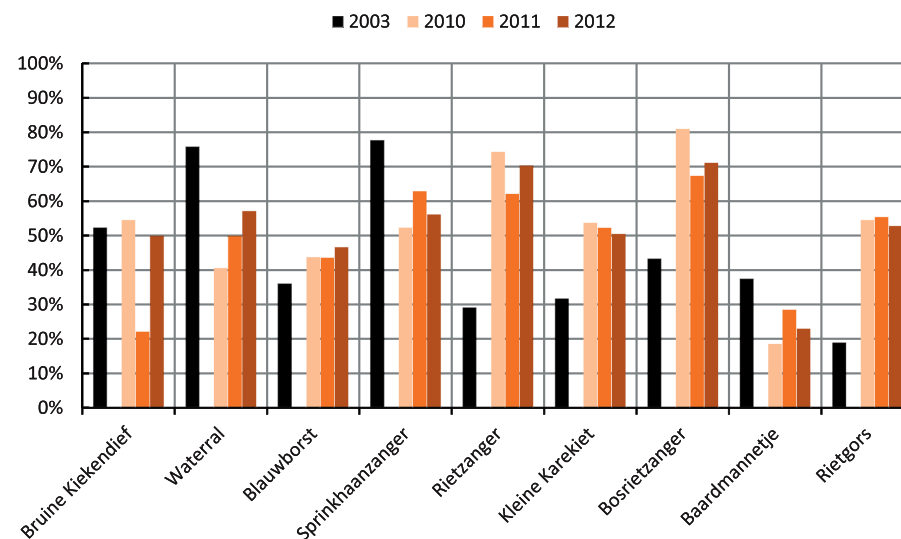
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Roerdomp	1	2	1	2	2	3	2	0	0	2
Woudaapje	0	0	0	0	0	0	2	2	3	3
Bruine Kiekendief	21-22	26	23	21	11-12	15	11	11	9	8
Porseleinhoen	2	0	4	0	0	1	0	0	1	0
Waterral	> 24	> 13	> 15	20	19	23	19	32	30	28
Blauwborst	> 188	> 180	> 150	171	> 170	> 167	> 237	> 225	> 236	> 197
Snor	1	4	4	4	0	1	2	5	4	2
Sprinkhaanzanger	9 à 10	11	> 5	18	16-17	20	21	21	27	16
Rietzanger	(24)	> 60	> 40	69	> 30	> 40	71	78	103	54
Kleine Karekiet	(220)	> 200	> 200	403	> 370	> 450	> 483	> 587	> 660	> 693
Grote Karekiet	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0
Bosrietzanger	> 30	> 40	> 35	73	> 80	> 70	> 63	> 58	> 43	66
Baardmannetje	(15)	11	17	21	26	> 16	29	43	28	13
Buidelmees	1	0	2	0	0	1	0	1	1	0
Rietgors	(100)	< 100	> 70	115	> 100	> 100	> 140	> 154	> 139	> 123

Tabel 3: aantal territoria van soorten van 'Riet en Water'

Belang van het compensatienetwerk t.o.v. het Vogelrichtlijngebied

Het aandeel van het compensatienetwerk (compensatienetwerk) in de aantallen voor de meest voorkomende soorten van het habitatype 'Riet en Water' is voor de beginsituatie 2003 en de laatste drie jaar weergegeven in onderstaande grafiek.

Voor de soorten Rietzanger, Kleine Karekiet, Bosrietzanger, Rietgors en in mindere mate Blauwborst is het aandeel van het compensatienetwerk toegenomen ten opzichte van de

Figuur 20: relatief belang van compensatienetwerk t.o.v. het Vogelrichtlijngebied voor soorten van 'Riet en Water'

beginsituatie in 2003. Dit is het gevolg van rietontwikkeling in gebieden als Steenlandpolder en de Verrebroekse Plassen. voor Kleine Karekiet en Rietgors was er ook een effectief aantoonbare populatietoename. De aantallen zijn echter zeer schommelend. Het aandeel van het compensatienetwerk is voor deze soortengroep meestal maar 50% of lager. Een groot deel van de populatie zit echter ook in de natuurkernen buiten het compensatienetwerk, met name Schor Ouden Doel, Grote Geule en Ketenisse. De meeste soorten halen in het compensatienetwerk en deze natuurkernen samen een aandeel van iets boven 80%. Voor Rietzanger en Waterral is dit meer dan 90%, voor Baardmannetje 100%.

Vermits alle natuurtypen die voorzien zijn in de compensatiematrix en in het MMHA potentieel foerageergebied zijn voor Bruine Kiekendief, zullen na realisatie en ontwikkeling van het MMHA meer en grotere aaneengesloten stukken foerageergebied beschikbaar zijn.

4.2.3. Weidevogelgebied

Het habitatype 'weidevogelgebied' omvat natte graslanden, waar optimaal de watertafel in het broedseizoen slechts 25 cm beneden het maaiveld staat.

Habitataanwezigheid en -kwaliteit

Bij de start van de monitoringperiode werd het graslandareaal in de polder ingeschat op 215ha (Spanoghe et al. 2003). Het gebied Putten Weiden en de toen nog in te richten ecologische polder waren hier weliswaar niet inbegrepen. Door inzaaien van verworven percelen voor de inrichting van Putten West en Doelpolder Noord kwamen hier geleidelijk enkele percelen bij. Een substantiële vergroting van het areaal kwam er echter maar na de volledige inrichting van beide gebieden. Sindsdien is het areaal grasland in het gebied daardoor gestegen tot ongeveer 420ha.

In Gyselings et al. 2009 werd aangegeven dat waterstand en vegetatiesamenstelling twee factoren zijn die de habitatkwaliteit kunnen beïnvloeden. De vegetatiesamenstelling werd in dat rapport uitgebreid beschreven. Er werd ook aangehaald dat het verschillende jaren zal duren voordat die optimaal is. De kieming van Wilg en de verruiging met Akkerdistel zal nog verschillende jaren gericht beheer vragen. Het beheer werd hiertoe inmiddels geoptimaliseerd.

Broedvogelaantallen en verspreiding

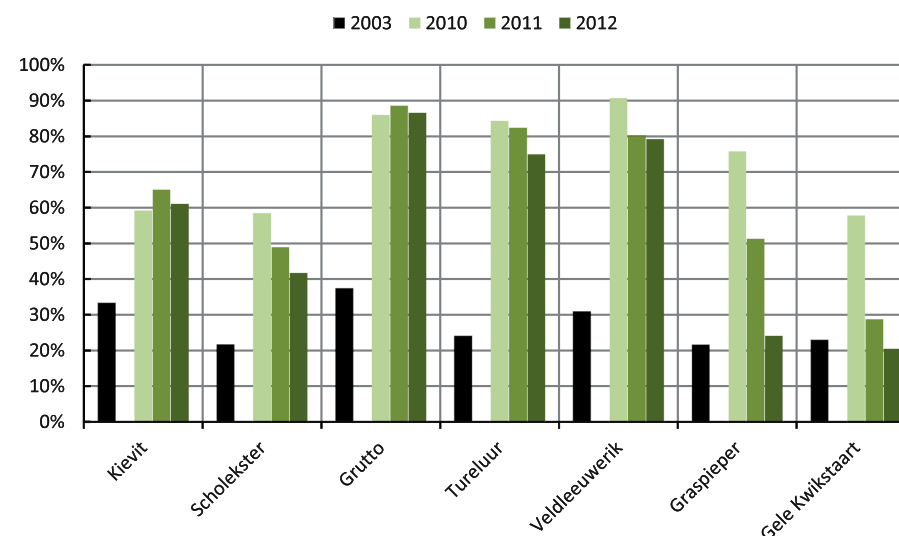
De aantallen van de typische broedvogelsoorten van weidevogelgebied zijn weergegeven in onderstaande tabel. De afname in het aantal territoria van drie steltlopersoorten onder de weidvogels in 2011 en 2012 is moeilijk verklaarbaar. Na een stijging bij de ontwikkeling van de nieuwe kerngebieden Doelpolder Noord en Putten West namen de aantallen terug af. Dit zouden de gebieden moeten zijn met stijgende of stabiele populaties. Om de invloed van grote grondpredatoren hierop in te inschatten zal de zuidelijke helft van Putten West in 2012 elektrisch afgerasterd worden. Predatiemijding wordt immers als een potentiële verklaring voor deze dalende aantallen gezien.

In Gyselings et al (2009) werd aangegeven dat de stijging binnen de nieuwe compensatiegebieden tot en met 2008 vooral het gevolg was van verschuivingen binnen het Linkeroevergebied. Dit werd gevolgd door een effectieve populatietoename. Deze stijging binnen de nieuwe gebieden van het compensatienetwerk lijkt nu eerder weer om te buigen. Ook Scholekster kende een terugval in 2012. Als we de dichtheden omrekenen naar aantal territoria per 100ha, komen we wel nog altijd aan de hoogste dichtheden die in de literatuur worden beschreven.

Globaal genomen over de ganse monitoringperiode is er een aantoonbare populatietoename voor alle soorten behalve Kievit en Graspieper.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Kievit	323-334	> 260	> 200	283	> 210	173	254	341	304	234
Scholekster	55-61	> 50	> 55	74	> 72	71	85	91	98	79
Grutto	32-39	> 55	38	52	> 47	51	63	101	96	75
Wulp	1	1	5	5	3	1	3	5	4	2
Tureluur	58-59	> 60	> 70	84	71	70	104	126	97	100
Veldleeuwerik	87	> 60	> 55	>74	>48	>67	86	> 76	106	116
Graspieper	> 23	> 20	> 20	23	18	44	29	> 29	37	>29
Gele Kwikstaart	> 13	14	11	23	18	21	13	> 38	52	>39

Tabel 4: aantal territoria van soorten van weidevogelgebied

Figuur 2 | relatief belang van compensatienetwerk t.o.v. het Vogelrichtlijngebied voor weidevogels

Belang van het compensatienetwerk t.o.v. het Vogelrichtlijngebied

Het aandeel van het compensatienetwerk (compensatienetwerk) in de aantallen voor de meest voorkomende soorten van de weidevogels is voor de beginsituatie 2003 en de laatste drie jaar weergegeven in onderstaande grafiek. Het aandeel van het compensatienetwerk voor weidevogels is ten opzichte van de beginsituatie voor de meeste soorten sterk gestegen. Graspieper en Gele Kwikstaart zijn zeer schommelend in hun voorkomen. Grutto en Tureluur namen af in aantal buiten het compensatienetwerk, maar kenden een sterkere groei in de gebieden Putten West en Doelpolder Noord. Ook Veldleeuwerik daalde buiten het compensatienetwerk, maar steeg meer binnen het compensatienetwerk. Bij Kievit steeg het aandeel van het compensatienetwerk vooral door een verschuiving naar gebieden van het compensatienetwerk. Kievit kent echter ook nog een aanzienlijk aandeel in de rest van de polders. Scholekster komt meer verspreid voor in het Linkerscheldeoevergebied, waarbij er nog een belangrijk aandeel op het opgespoten terrein zit.

4.2.4. Strand en Plas

Het habitatype 'Strand en Plas' wordt omschreven als bestaande uit zandvlakte, eventueel met pionierbegroeiing, gecombineerd met plassen. Het omvat met andere woorden de allereerste ontwikkelingsstadia op zandige grond. Onder pioniervegetatie verstaan we de eerste kolonisatiestadia van planten, waarbij open grond tussen de begroeiing duidelijk aanwezig blijft. Plassen in dit habitatype bestaan minstens voor een deel uit ondiep water. Er is geen verhouding tussen de verschillende delen vastgelegd, maar ze moeten allen wel aanwezig zijn. De optimale verhouding verschilt sterk van doelsoort tot doelsoort, en kan dus best ook variëren. Zo heeft Kluut duidelijk meer behoefte aan de onmiddellijke nabijheid van ondiep water dan bijvoorbeeld Visdief, en verkiest Zwartkopmeeuw een vegetatie die al iets verder ontwikkeld is dan Kokmeeuw.

Habitataanwezigheid en -kwaliteit

Pioniersituaties met open zand in combinatie met waterpartijen zijn in Linkeroever vooral aanwezig in pas opgespoten gebieden en op werfterreinen. Onder coördinatie van de beheercommissie wordt er sinds 2005 voor gezorgd dat steeds 200 ha van dit habitatype beschikbaar en verstoringvrij is tijdens het broedseizoen. Plassen in deze gebieden zijn meestal door regenwater gevoed en tijdelijk van aard. De neerslaghoeveelheid in het voorjaar bepaalt dus sterk in welke mate plassen aanwezig blijven gedurende het broedseizoen. Het aantal broedgevallen in strand- en plasgebieden kan daardoor sterk wisselen van jaar tot jaar.

Pioniersituaties zijn ook aanwezig in de compensatiegebieden gedurende de eerste jaren na de inrichting. Zolang de doelvegetatie nog ijl is, is er in deze gebieden broedgelegenheid voor pionierbroeders. Verschillende koloniebroeders zoeken locaties die goed beschermd zijn tegen predatoren. Deze soorten komen dikwijls tot broeden op eilanden of in zones die met grachten omringd zijn. Op de werfzone van Prosperpolder Noord werd voor het broedseizoen 2012 een nieuw dergelijk pioniergebied ingericht.

Broedvogelaantallen en verspreiding

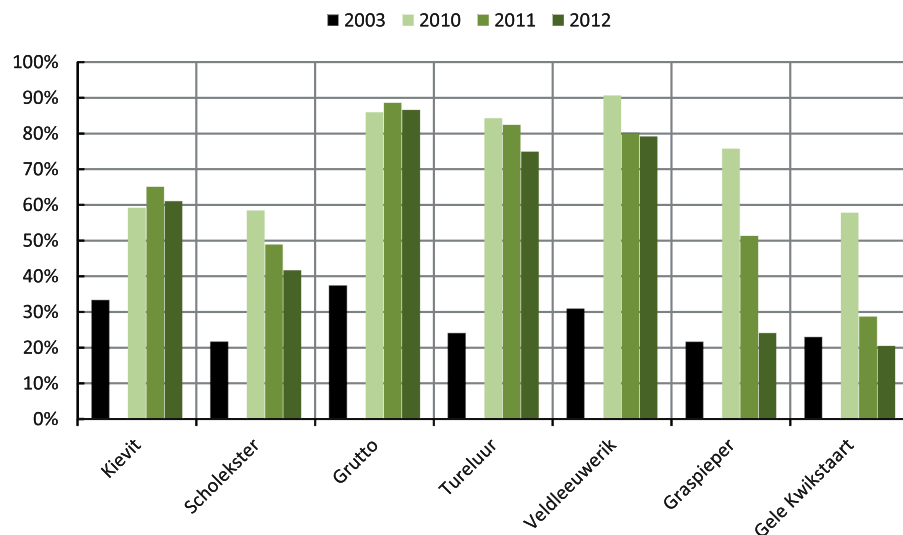
De aantallen van de typische broedvogelsoorten van 'Strand en Plas' zijn weergegeven in onderstaande tabel. Er was slechts één grote kolonie van Visdief en dit op Putten Plas. Op de werf van de Potpolder van Lillo (Rechteroever) was er dit jaar echter ook een kolonie met 55 à 60 nesten. Putten plas was ook het belangrijkste gebied voor Strandplevier (9 territoria), Kleine Plevier (9 territoria) en Steltkluut (1 territorium). Voor de Kluut (52 territoria) werden enkel in het nieuw ingerichte Prosperpolder Noord hogere aantallen gehaald, zijnde 130 territoria. Enkel in de twee bovenvermelde gebieden en op de MIDA's was er sprake van wat succesvolle broedgevallen van Kluut. In Doelpolder Noord, Putten West en op de Vlake van Zwijndrecht werden geen nesten uitgebreed. Kokmeeuw en Zwartkopmeeuw gebruiken wisselend verschillende broedplaatsen verspreid over het volledige havengebied, inclusief Rechteroever. De aantallen op LSO kunnen daarom sterk schommelen van jaar tot jaar. Dit jaar werd er ook gebreed in Prosperpolder Noord (550 broedpaar). Het eerder vrij lage aantal Kokmeeuwen moet net zoals in 2011 gezien worden samen met een grote kolonie van ruim 2000 broedparen op de Rechteroever.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Steltkluut	2	0	1	0	0	5	0	0	2	1
Kluut	70-100	163	190	148	132	237	158	145	207	208
Kleine Plevier	13	18	21	36	28	47	31	33	36	29
Bontbekplevier	1	1	1	1	0	0	0	0	0	0
Strandplevier	1	3	18	15	10	7	4	4	6	9
Zwartkopmeeuw	206	479	240	7	103	1103	315	614	276	19
Kokmeeuw	>2130	>2200	3243	1974	1795	4252	3604	3602	1950	2695
Visdief	104	67	200	287	248	220	180	300	173	103
Dwergstern	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0

Tabel 5: aantal territoria van soorten van 'Strand en Plas'

Belang van het compensatienetwerk t.o.v. het Vogelrichtlijngebied

Het aandeel van het compensatienetwerk (compensatienetwerk) in de aantallen voor de meest voorkomende soorten van de weidevogels is voor de beginsituatie 2003 en de laatste drie jaar weergegeven in onderstaande grafiek.

Figuur 22: relatief belang van compensatienetwerk t.o.v. het Vogelrichtlijngebied voor soorten van 'Strand en Plas'

De meeste soorten van dit habitattype komen nu nagenoeg exclusief voor in het compensatienetwerk. Daarbij moet worden vermeld dat de gebieden die jaarlijks tijdens het broedseizoen worden gevrijwaard meegerekend zijn in het compensatienetwerk. Dit geeft wel aan dat buiten deze gebieden bijna geen broedgelegenheid meer is voor deze soortengroep. De jaarlijkse oefening om strand- en plasgebieden te vrijwaren is dus nodig om de populaties te behouden.

4.3. Toetsing aan de compensatiedoelstellingen voor het Deurganckdok

In dit onderdeel wordt voor elk habitat en de bijhorende broedvogelgemeenschap getoetst of aan de compensatiedoelstellingen wordt voldaan. Doelstellingen naar te realiseren oppervlakte zijn per habitattype opgenomen in de compensatiematrix horend bij het 'protocol ter uitvoering van het compensatieplan van grote infrastructuurwerken in de Westerschelde en de Zeeschelde'. Daarnaast vermeldt de matrix in welke gebieden dit moet worden uitgevoerd. Vermits een groot deel van de compensaties bedoeld is voor vogels, werden door het INBO expliciete doelstellingen voor broedvogels opgesteld voor de compensaties voor het Deurganckdok. Hiervoor werd uitgegaan van een inschatting van de aantallen die aanwezig waren voor de start van de werken aan het Deurganckdok. Deze informatie werd voornamelijk betrokken uit het MER. Een beschrijving van de berekening van deze aantallen werd opgenomen in een vroeger jaarrapport (Spanoghe et al. 2005).

Om te evalueren of deze doelstellingen worden gehaald, wordt in alle compensatiegebieden de toename van de aantallen ten opzichte van het eerste monitoringjaar (2003) bepaald en samengeteld. Het jaar 2003 is een goed referentiejaar omdat toen nog geen enkel compensatiegebied was ingericht. Broedgevallen die zich voordoen op de site van het Deurganckdok worden eveneens meegeteld. De motivering hiervoor is dat de compensaties uitgaan van een volledig verlies van de site Deurganckdok. Broedgevallen die zich op deze site voordoen mogen echter niet als verloren worden beschouwd. De doelstellingen en de evaluatiemethode werden goedgekeurd door de Beheercommissie. Een overzicht van oppervlakte-doelstellingen en aantal-doelstellingen wordt weergegeven in onderstaande tabel. Voor de habitattypes 'Plas en oever' en 'Slik en schor' werden geen broedvogeldoelstellingen opgesteld. Het eerste is vooral bedoeld als compensatie voor overwinterende watervogels. Het tweede is een compensatie voor verlies aan habitat van de bijlage I van de Habitatrichtlijn.

DOELGROEP	SOORTDOELSTELLING		HABITATDOELSTELLING	
	Soort	Aantal koppels	Oppervlakte	Aangeduide gebieden
Riet en Water	Blauwborst	14	25 ha	Steenlandpolder Zoetwaterkreek
	Bruine kiekendief	5		
	Bosrietzanger	6		
	Kleine karekiet	31		
	Rietgors	5		
	Rietzanger	2		
	Sprinkhaanzanger	2		
	Waterral	6		
Strand en Plas	Zwartkopmeeuw	12	200 ha	MIDA Gedempt Doeldok Vlakte Zwijndrecht
	Kokmeeuw	180		
	Kluut	164		
	Visdief	62		
	Strandplevier	3		
	Kleine plevier	5		
Weidevogels	Tureluur	30	250 ha	Doelpolder Noord Putten West KBR
	Grutto	24		
	Scholekster	39		
	Kievit	77		
Plas en Oever	ondersteunend		35 ha	Drijdijck Plassen in Z2 gebied: Verrebroekse Plassen
Slik en Schor	ondersteunend		25 ha	Paardenschor Brakke kreek
Bijkomend	ondersteunend			Meeuwen broedplaats R2 driehoek

Tabel 6: overzicht compensatiedoelstellingen voor Deurganckdok

4.3.1. Plas en Oever

Voor dit type voorziet de compensatiematrix de realisatie van 35 ha in Drijdijck en “het tijdelijk en permanent beheer van waterplassen gelegen in de zone ‘Putten Plas’ en overige waterplassen in Z2-gebied”, zijnde de Verrebroekse Plassen. Een overzicht van de realisatie van dit type in de doelgebieden is opgenomen in onderstaande tabel. De oppervlakte oever wordt als minimum aanwezige oppervlakte aangegeven, vermits de plassen ingebed zijn in een groter geheel, en er geen maximumbreedte van oever is vastgelegd. Er moet worden vermeld

dat dit habitattype ook in andere gebieden van het compensatienetwerk ruim aanwezig is, waar het zijn functie van plas- en oeverhabitat combineert met een ondersteunende rol voor de doeltypes van die gebieden.

Gebied		oppervlakte plas	oppervlakte oever	type oevervegetatie
Drijdijck	<i>permanent</i>	18,5ha	> 10ha	grasland, ruigte en pioniervegetatie
Verrebroekse Plassen	<i>tijdelijk</i>	60ha	> 15ha	riet en pioniervegetatie
Totaal		78,5ha	>25ha	alle oevertypes aanwezig

Tabel 7: evaluatie van de oppervlaktecompensatie ‘Plas en Oever’

Voor ‘Plas en Oever’ zijn er enkel oppervlakte doelstellingen opgenomen. Er kan dus gesteld worden dat voor dit habitattype de compensaties zoals voorzien in het Nooddecreet op dit moment zijn voldaan.

4.3.2. Riet en water

Voor dit type voorziet de compensatiematrix voor het Deurganckdok 10 ha in de Steenlandpolder en 17,8 ha in de Zoetwaterkreek (25 ha totale streefoppervlakte). Er moet worden vermeld dat dit habitattype ook in andere gebieden van het compensatienetwerk aanwezig is. Dit wordt bij de evaluatie van de broedvogelaantallen mee in rekening gebracht, doordat alle rietvogels in het ganse compensatienetwerk worden meegeteld. Daarnaast moet ook worden vermeld dat Putten West, Zoetwaterkreek en de tussenliggende percelen Ecologische Waardevolle Polder bij de inrichting werden geïntegreerd. Dit wordt bij de evaluatie dan ook als één geheel beschouwd. Een overzicht van de realisatie van dit type in de doelgebieden is opgenomen in onderstaande tabel.

Gebied		oppervlakte riet	oppervlakte water
Steenlandpolder	<i>permanent</i>	>8 ha	>2,5ha
Zoetwaterkreek en Putten West	<i>tijdelijk</i>	<0,5ha	27,8ha
Totaal		<10ha	>30ha

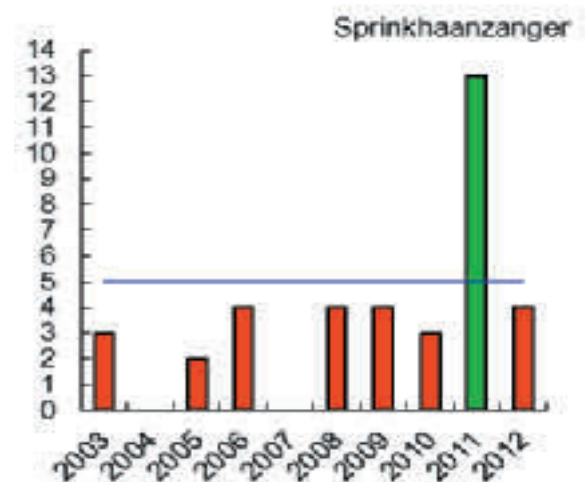
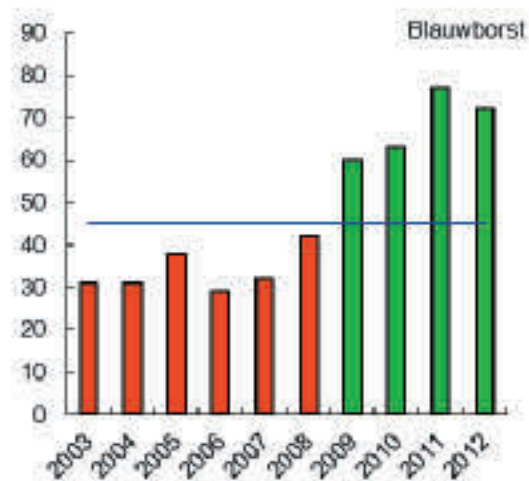
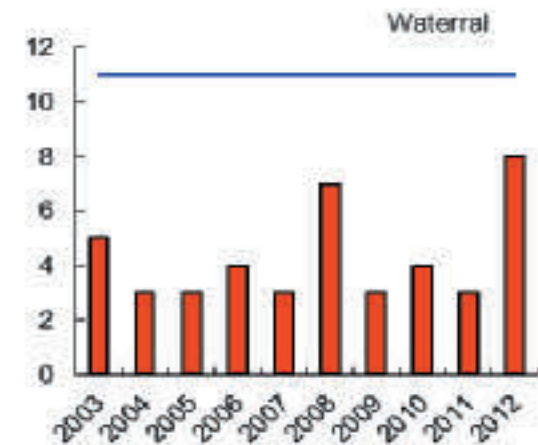
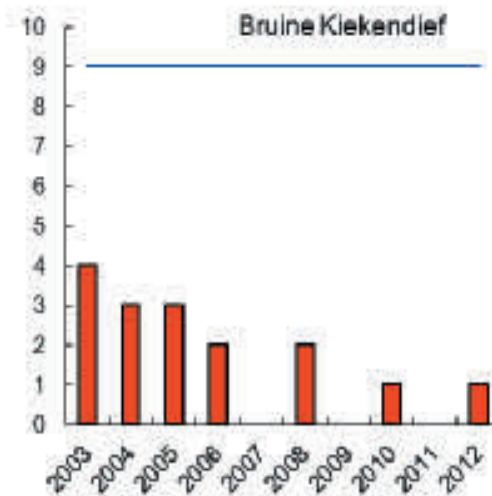
Tabel 8: evaluatie van de oppervlaktecompensatie ‘Riet en Water’

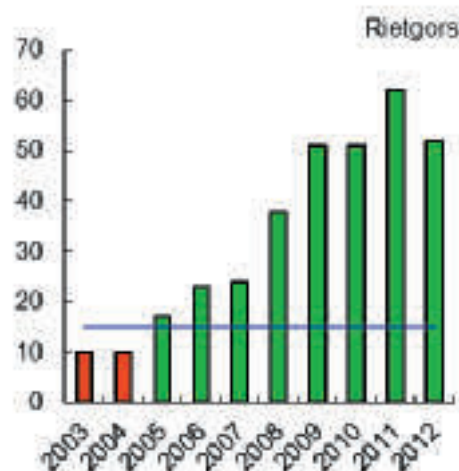
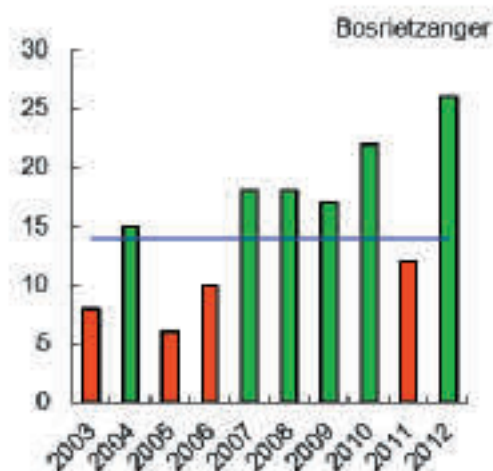
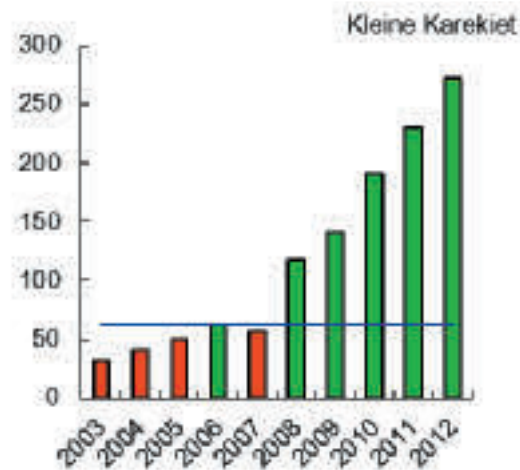
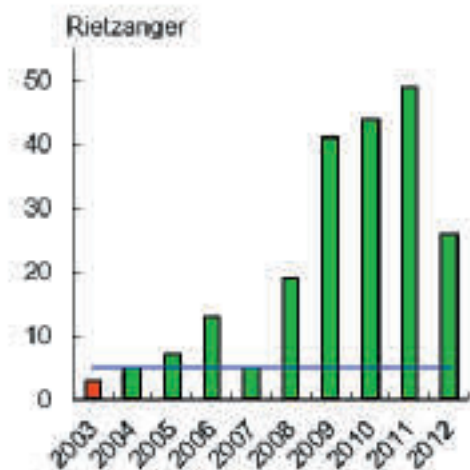
In de overige gebieden was er uitbreiding van riet, voornamelijk in de Verrebroekse plassen, maar door het verdwijnen van riet bij de opspuiting van de MIDA is er netto geen riet bijgekomen. Uit bovenstaande tabel volgt duidelijk dat wel voldoende plas aanwezig is, maar dat in het gebied Zoetwaterkreek en Putten West riet nog moet ontwikkelen.

Samenvattend kan worden gesteld dat vordering is gemaakt door de rietontwikkeling op Steenlandpolder, maar dat het rietareaal op de Verrebroekse Plassen voor verschillende soorten nog steeds nodig is om de doelstelling te halen. De bijgekomen rietontwikkeling op Steenlandpolder en Verrebroekse plassen is voornamelijk droog riet. Nat riet zou soorten als Waterral en Bruine Kiekendief, die nu de doelstellingen niet halen, ten goede kunnen komen. Dit wordt meegenomen bij de inrichtingen in het kader van het MMHA, zoals gebeurd is op Rietveld Kallo.

Er werden voor acht soorten vogels van 'Riet en Water' doelstellingen met betrekking tot het aantal broedparen opgesteld. De evolutie binnen de gebieden, aangeduid als compensatie voor Deurganckdok en de gebieden gevrijwaard op de werfzone, is weergegeven in onderstaande figuur. Door de sterke toename op de Verrebroekse Plassen haalden vijf van de acht soorten de doelstelling. Bruine kiekendief, Waterral en Sprinkhaanzanger halen de doelstelling niet.

In de grafieken hieronder geven de kleuren het volgende weer: Blauwe lijn: compensatiedoelstelling. Groene balk: compensatiedoelstelling gehaald. Rode balk: compensatiedoelstelling niet gehaald.

Figuur 23: evaluatie van het aantal koppels rietvogels in de compensatiegebieden

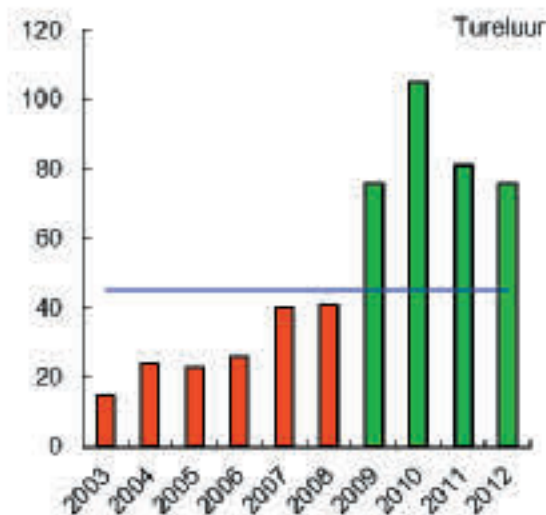
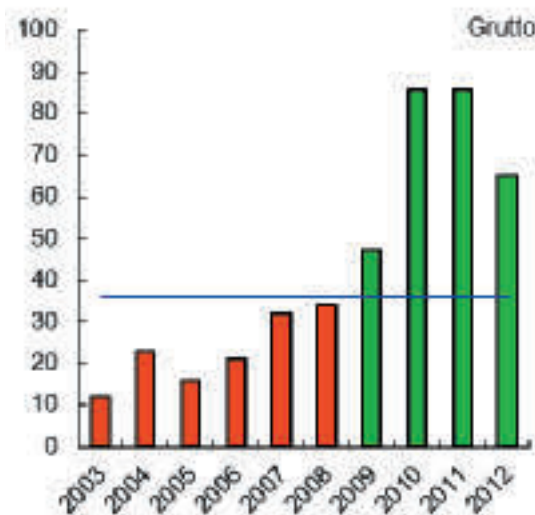
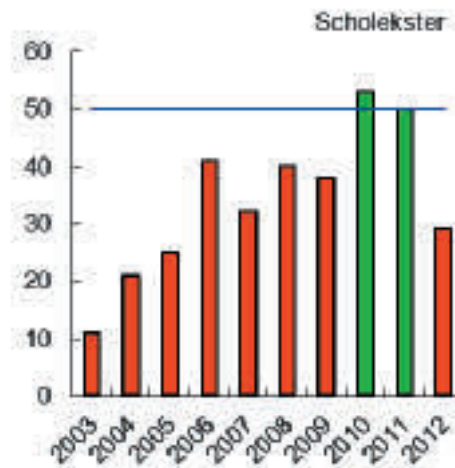
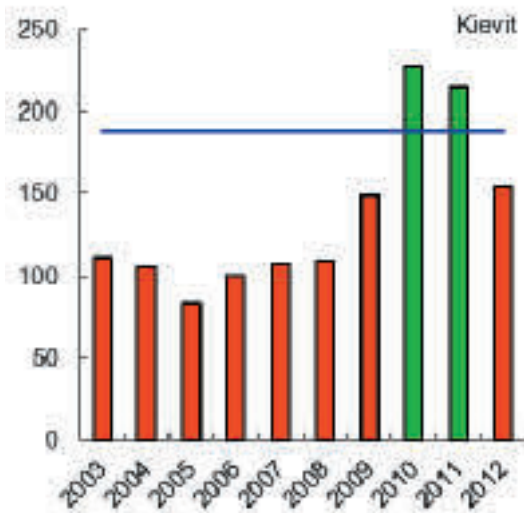
4.3.3. Weidevogelgebied

Voor dit type voorziet de compensatiematrix in de realisatie van 71 ha in Doelpolder Noord, 52 ha in Putten West en 150 ha in het weidevogelgebied in Kruikebeke-Bazel-Rupelmonde (KBR). Na de inrichtingswerken wordt in Doelpolder Noord en Putten West de oppervlakte-doelstelling gehaald in areaal grasland. De graduele overgangen in diepte van de water-tafel en toestand van de vegetatie maken echter een strikte evaluatie naar oppervlakte moeilijk. Voor dit type gebieden is een aanvullende evaluatie van vogelaantallen zeer belangrijk.

Na twee jaar dat de doelstelling voor alle soorten werd gehaald, gingen Kievit en Scholekster in 2012 weer onder de doelstelling. Ook Tureluur en Grutto namen af maar bleven nog boven de doelstelling. Om het duurzaam behalen van de doelstelling te evalueren is een vergelijking op basis van meerdere jaren nodig. Op basis van de beschikbare tijdsreeks kunnen we stellen dat in goede jaren de uitgevoerde compensatiemaatregelen op de Linkerschelde-oever volstaan om de compensatiedoelstellingen te halen, maar dat een grotere bijdrage van het compensatiegebied in KBR nodig is om de doelstellingen ook permanent te halen. Eén van de mogelijke oorzaken van de afnames in 2012 is een toegenomen predatiedruk. Doordat de aantallen weidevogels momenteel in relatief kleine gebieden op een relatief beperkte oppervlakte samen broeden, vormen zij aantrekkingspolen voor predatoren. Zodra de natuurkernstructuur volledig gerealiseerd is, en er een veel groter aaneengesloten natuurgeheel zal zijn, kan de predatiedruk kleiner worden.

4.3.4. Strand en Plas

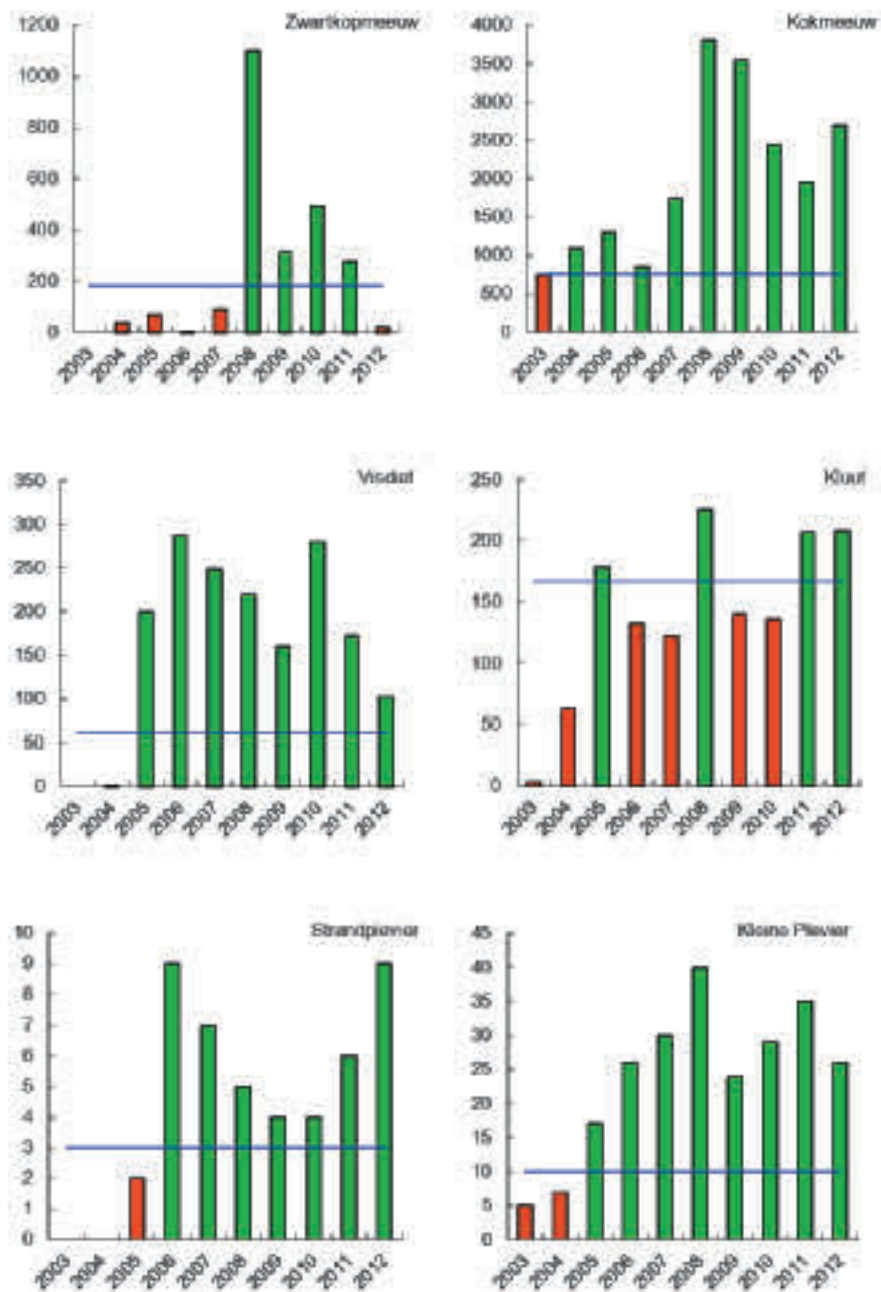
In de compensatiematrix is voor dit habitattype 200 ha voorzien, 74 ha op het gedempte deel van het Doeldok, 77 ha op de opgespoten MIDA en 53 ha op de Vlakte van Zwiendrecht.

Figuur 24: evaluatie van het aantal koppels weidevogels in de compensatiegebieden

Verder is dit habitatype op verschillende andere plaatsen in de haven aanwezig, vermits het bij uitvoering van werken snel ontstaat. Voorwaarde om als broedgebied in aanmerking te komen is wel dat het gebied tijdens het broedseizoen verstoringvrij wordt gehouden.

De oppervlakte doelstelling werd nog niet gerealiseerd binnen de aangeduide gebieden. Ondertussen werden ook in het MMHA bijkomende gebieden aangeduid om de doelstelling te realiseren. In afwachting van de realisatie van de oppervlakte doelstelling wordt sinds 2005 binnen het kader van de Beheercommissie telkens per jaar vastgesteld waar en hoe de 200 ha geschikt strand en plas habitat moet voorzien worden (zie hfdst. 3.1 'Werkgroep Strand en Plas'). In 2012 werd hiervoor beroep gedaan op een heringerichte Vlakte van Zwindrecht, Putten Plas, werfzone S11, de MIDA's en het pas ingerichte Prosperpolder Noord. Door deze inspanningen kan gesteld worden dat de oppervlakte compensatie voor dit habitatype wordt gerealiseerd. Er werden voor zes soorten vogels van 'Strand en Plas' doelstellingen met betrekking tot het aantal broedparen opgesteld. Uit onderstaande grafieken kunnen we voorzichtig stellen dat de compensatiedoelstellingen globaal genomen worden gehaald. Zwartkopmeeuw haalde de doelstelling in 2012 op de Linkerscheldeoever niet, maar er was een grote kolonie op de Rechterscheldeoever. Voor kolonievormende meeuwen moeten beide delen van de haven samen geëvalueerd worden, omdat zij van jaar tot jaar hun kolonie(s) van locatie kunnen veranderen binnen het volledige havengebied. Kluut haalde de compensatiedoelstellingen de laatste twee jaar. De soort lijkt in eerste instantie wel goed te reageren op de recente bijkomende inrichting in Prosperpolder Noord. Momenteel is dus ook voor deze soort aan de compensatieverplichting voldaan maar het is nog onzeker hoe permanent deze situatie is.

Figuur 25: evaluatie van het aantal koppels vogels van 'Strand en Plas' in de compensatiegebieden

4.4. Toetsing aan de Instandhoudingsdoelstellingen voor Linkerscheldeoever

In dit onderdeel wordt nagegaan hoe de huidige aantallen broedvogels zich verhouden tot de instandhoudingsdoelstellingen (IHD). In de achtergrondnota natuur zijn de IHD opgesplitst over verschillende deelgebieden in en rond de haven van Antwerpen. IHD voor het linkerscheldeoevergebied kunnen worden bekomen door samenvoegen van "IHD overlap SBZ-V 3.6 met LO", "IHD Groot Rietveld" en "IHD Ketenisseschor", en aftrekken van het deel dat hiervan dient gerealiseerd te worden in KBR.

Vermits de in het MMHA voorziene natuurkernstructuur nog niet is gerealiseerd, hoeft het niet te verwonderen dat de IHD op dit moment nog niet voor alle soorten worden gehaald. Deze vergelijking is echter wel nuttig om te toetsen in hoeverre de huidige situatie afwijkt van een robuuste natuursituatie. In volgende paragrafen zal per broedvogelgemeenschap een vergelijking met deze IHD worden gemaakt.

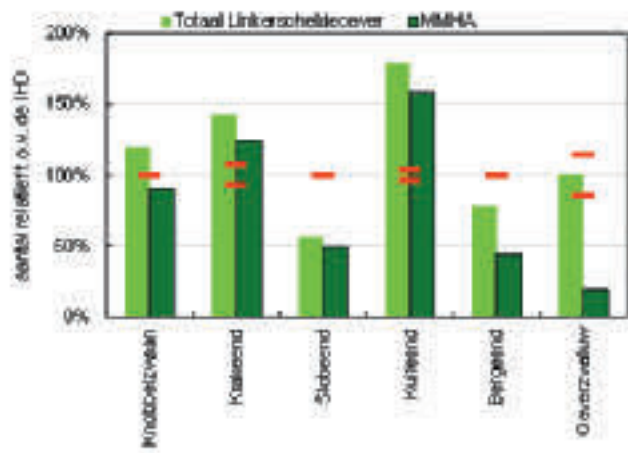
4.4.1. Plas en Oever

Hieronder vallen de soorten die in de Achtergrondnota Natuur worden samengebracht als Watervogels, aangevuld met Oeverzwaluw en Bergeend. Er zijn IHD voor 6 soorten binnen deze gemeenschap.

Soort	Aantal koppels (2012)	IHD
Knobbelzwaan	12	10
Krakeend	200	130-150
Slobeend	60	106
Kuifeend	233	125-135
Bergeend	208	265
Oeverzwaluw	705	600-800

Tabel 9: aantallen en IHD voor soorten van 'Plas en Oever'

Dit is het tweede jaar dat de IHD voor Knobbelswaan gehaald zijn. Krak- en Kuifeend haalden de IHD ruim, Slob- en Bergeend nog niet. Oeverzwaluw zit net zoals vorig jaar net in het centrum van de vork. Indien we echter enkel de aantallen in rekening brengen van de gebieden die in het MMHA van het plan-MER aangeduid werden als natuurkerngebieden, halen Krak-eend en Kuifeend binnen deze groep de IHD. Tot 2011 haalde geen enkele soort van deze soortengroep de IHD in de natuurgebieden van het MMHA.

Figuur 26: aantallen van soorten van 'Plas en Oever' op LSO en in de natuurkerngebieden van het MMHA in verhouding tot de IHD (rood).

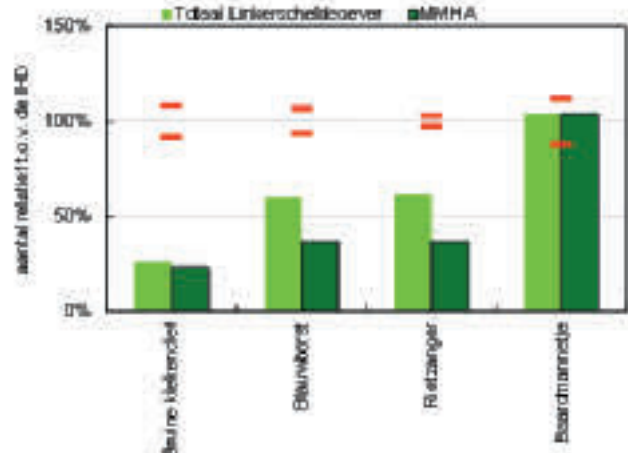
4.4.2. Riet en Water

Er zijn IHD voor 4 soorten binnen deze gemeenschap.

Soort	Aantal koppels (2012)	IHD
Bruine kiekendief	8	28-33
Blauwborst	> 197	307-351
Rietzanger	54	85-90
Baardmannetje	13	11-14

Tabel 10: aantallen en IHD voor soorten van 'Riet en Water'

Enkel Baardmannetje haalt de IHD, maar ook niet meer zo ruim als de twee voorgaande jaren. Rietzanger haalde de IHD voor het eerst in 2011 maar zit er nu weer een stuk onder. De populatie Blauwborst lijkt al enkele jaren vrij constant. Wellicht gaat het om een kleine 200 territoria, wat toch nog ruim beneden de IHD is. Bruine Kiekendief daalde weer in aantal en geraakt zo steeds verder verwijderd van de IHD. Als we ons beperken tot de natuurgebieden van het MMHA bekomen we hetzelfde beeld.

Figuur 27: aantallen van soorten van 'Riet en Water' op LSO en in de natuurkerngebieden van het MMHA in verhouding tot de IHD (rood).

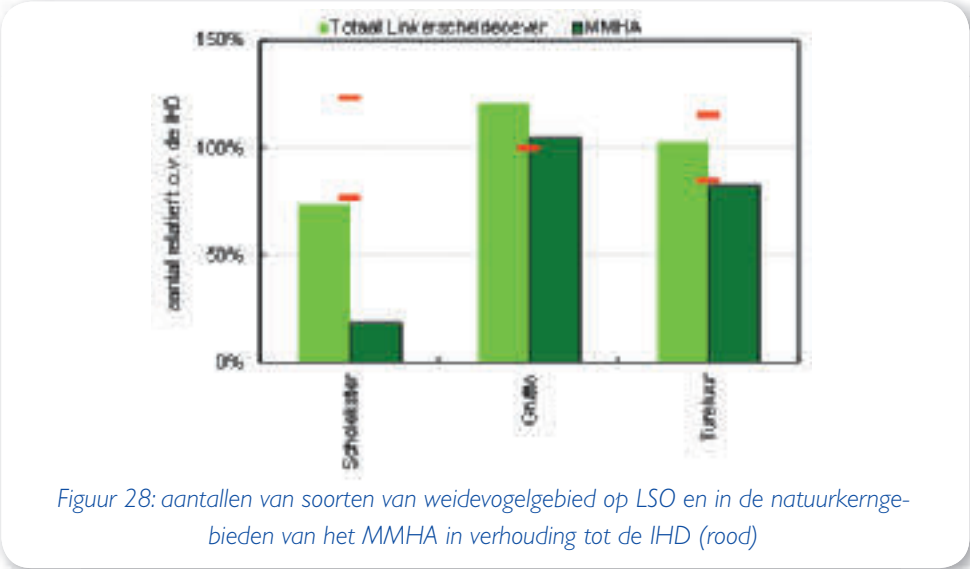
4.4.3. Weidevogelgebied

Er zijn IHD voor 3 soorten binnen deze gemeenschap.

Soort	Aantal koppels (2012)	IHD
Scholekster	79	82-132
Grutto	75	62
Tureluur	100	82-112

Tabel 11: aantallen en IHD voor soorten van weidevogelgebied

Voornamelijk door de sterke toename in Doelpolder Noord en Putten West haalden Grutto en Tureluur de IHD voor Linkeroever in 2012. In tegenstelling tot de laatste jaren haalde Scholekster de IHD in 2012 niet. De soort schommelde de laatste vijf jaar rond de ondergrens van de IHD, maar het gemiddelde van de afgelopen vijf jaar lag wel boven de IHD. Als we ons beperken tot enkel de natuurgebieden van het MMHA, dan haalt enkel Grutto de IHD, maar nipter dan de vorige jaren. Tureluur blijft in deze gebieden onder de IHD, doordat ongeveer 20% van de broedgevallen zich voordeden buiten gebieden van het MMHA. Scholekster zit in de natuurgebieden van het MMHA ver beneden de IHD. De soort broedt verspreid in heel wat gebieden daarbuiten.

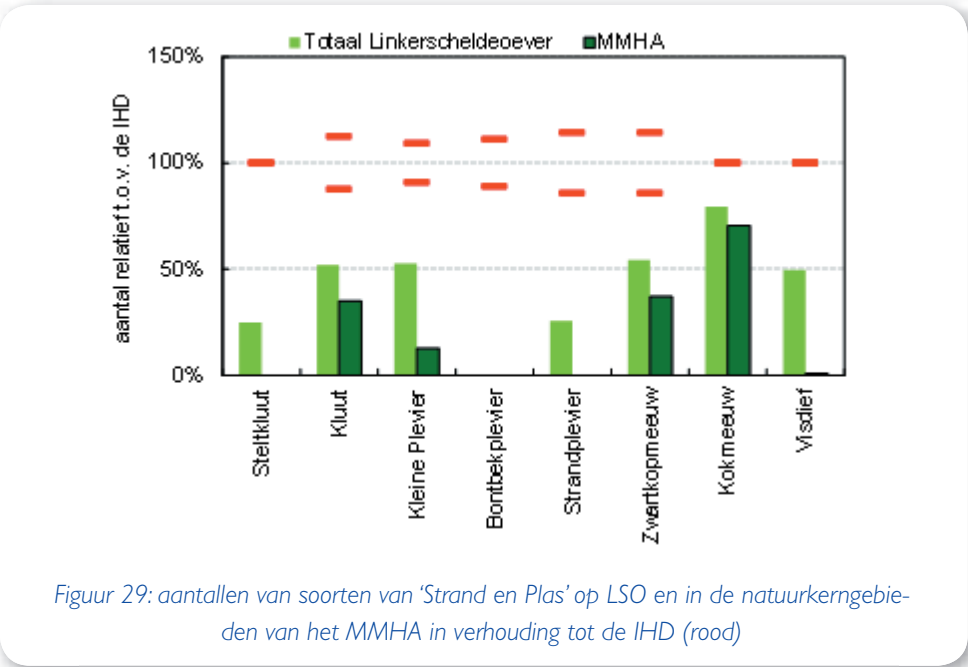
4.4.4. Strand en Plas

Er zijn IHD voor 8 soorten binnen deze gemeenschap.

Soort	Aantal koppels (2012)	IHD
Steltkluut	1	4
Kluut	208	350-450
Kleine Plevier	29	50-60
Bontbekplevier	0	4-5

Strandplevier	9	30-40
Zwartkopmeeuw	19	30-40
Kokmeeuw	2695	3380-3402
Visdief	103	208

Tabel 12: aantallen en IHD voor soorten van 'Strand en Plas'

Geen enkele soort haalde in 2012 de IHD. Verschillende soorten zitten bovendien om en bij de 50% of meer onder de IHD. Enkel voor Zwartkopmeeuw en Kokmeeuw kan vermeld worden dat het lage aantal in het Linkerscheldeoevergebied gecompenseerd wordt door een grote kolonie op de Rechteroever. De andere soorten hebben geen communicerende populaties in de ruime omgeving van het gebied. Ook binnen de gebieden van het MMHA waren de aantallen dus uiteraard lager dan de IHD.

4.5. Overwinterende vogels

4.5.1. Toetsing aan de Instandhoudingsdoelstellingen

Er zijn IHD voor 11 soorten overwinterende watervogels.

Soort	2011-2012	IHD
Roodkeelduiker	0	4
Parelduiker	0	1
Kuifduiker	0	2-7
Kleine Zwaan	0-8	32
Wilde Zwaan	0	4-7
Krakeend	224-7710	120-140
Grauwe Gans	471-887	4100-6700
Pijlstaart	53-164	240-1150
Kluut	59-247	1800-1829
Goudplevier	14-614	500
Kemphaan	0-35	1400

Tabel 13: IHD voor overwinterende watervogels met de range van de aantallen over de 6 maandelijkse tellingen

Samenvattend zijn zoals de voorgaande winters de Grauwe Gans en de Krakeend de enige soort die de IHD ruim halen. Op één van de zes maandelijkse tellingen werd ook de IHD voor Goudplevier overschreden. Tussen de tellingen door zaten 2 Wilde Zwanen op Putten West van 20 tem 26 november 2011.

4.5.2. Aantallen en verspreiding

Aantallen ganzen in het Linkeroeverdeel van het vogelrichtlijngebied werden wekelijks geteld van begin oktober tot half maart. Dit gebeurde voor de achtste winter op rij.

Waargenomen soorten sinds het begin van de tellingen zijn Grauwe Gans *Anser anser*, Kolgans *Anser albifrons*, Dwerggans *Anser erythropus*, Toendrarietgans *Anser rossicus*, Taigarietgans *Anser fabalis*, Kleine Rietgans *Anser brachyrhynchus*, Brandgans *Branta leucopsis*, Roodhalsgans *Branta ruficollis*, Canadese Gans *Branta canadensis*, Indische Gans *Anser indicus* en Nijlgans *Alopochen aegyptiacus*. De twee eerstgenoemde zijn veruit het talrijkst aanwezig. De

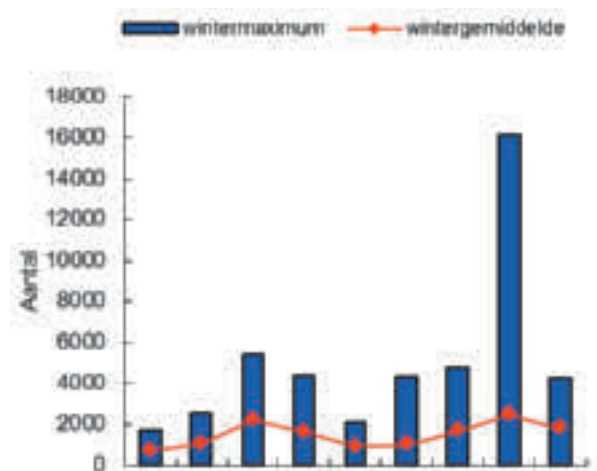
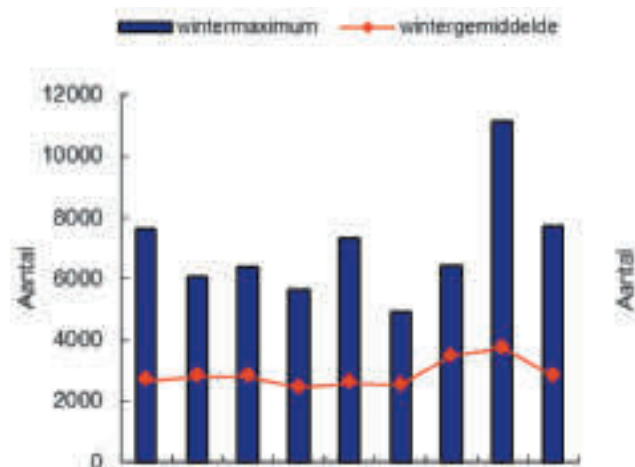
verdere aantalsbespreking concentreert zich daarom op deze twee soorten, aangevuld met Brandgans die sinds de winter 2008-2009 in belangrijke aantallen voorkomt.

De belangrijkste ganzengebieden in de regio zijn Doelpolder; Prosperpolder; Nieuw Arenbepolder; Oud Arenbepolder; Koningskielrecht polder in de omgeving van de Grote Geule en Schor Ouden Doel. Verder worden ook nog overwinterende ganzen waargenomen op Ketenissepolder; Drijdijck en op de Verrebroekse Plassen. In deze laatste gebieden gaat het vrijwel uitsluitend over Grauwe Ganzen.

De jaarlijkse wintermaxima en wintergemiddelden zijn voor beide soorten weergegeven in de onderstaande Figuur 28. Het gedetailleerd aantalsverloop over elk seizoen is weergegeven in Figuur 29.

Het wintermaximum van Grauwe Gans lag jaarlijks rond 5000-8000 ganzen, met een uitzondering van de winter 2010-2011, waar uitzonderlijk hoge aantallen werden waargenomen. In 2011-2012 lagen de aantallen relatief hoog, maar terug meer in lijn van de vorige jaren. Op 17 november 2011 was dit 7710. Het wintergemiddelde was 2830 exemplaren. Voor Grauwe Gans is de regio van de Zeeschelde ten noorden van Antwerpen de belangrijkste pleisterplaats in Vlaanderen. Begin jaren '90 overwinterde hier 65% van de Vlaamse populatie. Het aantal overwinterende Grauwe Ganzen is sindsdien in Vlaanderen sterk gestegen, zo ook in andere regio's. De wintermaxima waren in de winter 2003-2004 gestegen tot een piek van iets meer dan 20.000 exemplaren. De laatste winters ligt dit weer rond de 15.000 exemplaren (Devos 2010). Het aandeel van het Linkerscheldeoevergebied in de Vlaamse populatie bedraagt sinds 2003 ongeveer 40 %. Het is dus een zeer belangrijk gebied voor overwinterende Grauwe Ganzen in Vlaanderen. Het Linkerscheldeoevergebied is een deel van het veel grotere gebied rond het Verdrongen Land van Saeftinghe dat door ganzen wordt gebruikt. De aantallen van Grauwe Gans gaan hier regelmatig over de 50.000 exemplaren.

Het wintermaximum van Kolgans was 4289 exemplaren op 27 december 2011. Het wintergemiddelde was 1780 exemplaren wat toch nog het derde hoogste is op 9 telwinters. De wintermaxima van Kolgans in Vlaanderen lagen de eerste winters na 2000 rond 45000 exemplaren en bleven stijgen. Het aandeel van Linkerscheldeoever kan voor overwinterende Kolganzen geschat worden op 5-10%. De belangrijkste pleisterplaats voor Kolgans blijven de Oostkustpolders (Devos 2010).

Figuur 30: wintermaximum en -gemiddelde aantallen (ganzen per dag). Boven *Gauwe Gans*, onder *Kolgans*.

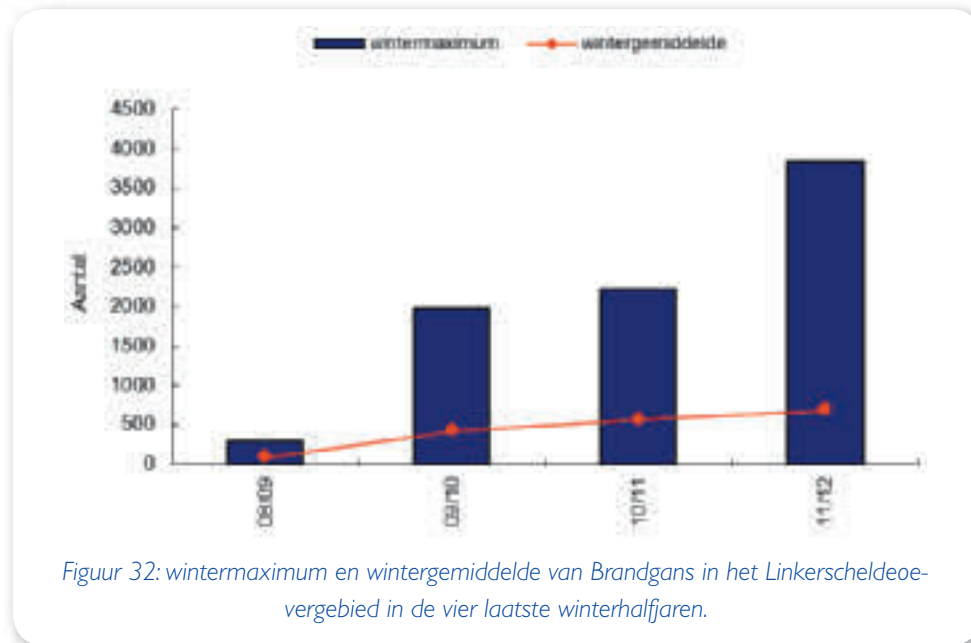

Figuur 31: aantalsverloop van *Gauwe Gans* (rood) en *Kolgans* (groen) gedurende de winter 2011-2012

Het aantalsverloop in 2011/12 komt overeen met dit van de voorgaande jaren (opgenomen in voorgaande jaarverslagen). Beide soorten pieken voor de jaarwisseling. De piek van *Gauwe Gans* valt doorgaans vroeger dan bij *Kolgans*. Rond de jaarwisseling zitten er van beide soorten ongeveer evenveel exemplaren in het gebied. Na de jaarwisseling nemen de aantallen doorgaans snel af. In februari zijn de meeste *Gauwe Ganzen* terug vertrokken. *Kolgans* komt later aan in het gebied, maar blijft langer. In februari is het aantal *Kolganzen* gemiddeld hoger dan het aantal *Gauwe Ganzen*. Het gaat dan echter om lagere aantallen dan in het najaar.

Sinds het winterhalfjaar 2008-2009 worden hoge aantallen van de *Brandganzen* waargenomen. In de winters daarvoor ging het slechts over enkele tientallen exemplaren, deels residente vogels die de groepen *Canadese Ganzen* vervoegden. In het winterhalfjaar 2009-2010, met verschillende vorstperiodes en veel sneeuw in de landen ten noorden van ons, haalden we net geen 2000 exemplaren. Ook de winters daarna kenden weer hoge aantallen *Brandganzen* in het Linkerscheldeoevergebied. Het laatste wintermaximum bedroeg 3849 exemplaren op 22 februari 2012. Ook in de andere ganzengebieden in Vlaanderen waren de aantallen *Brandganzen* in recente winters hoger dan ooit tevoren (Watervogeldatabank INBO). In tegenstelling tot de andere soorten zijn de *Brandganzen* (nog) in zeer grote mate gebonden aan meerjarige graslanden. Het grootste deel van de populatie vertoefde dan ook in de grote graslandcomplexen van Putten West, De Putten en Doelpolder Noord. Het aandeel van de nieuwe gebieden Putten West en Doelpolder Noord is weergegeven in figuur Figuur 30.

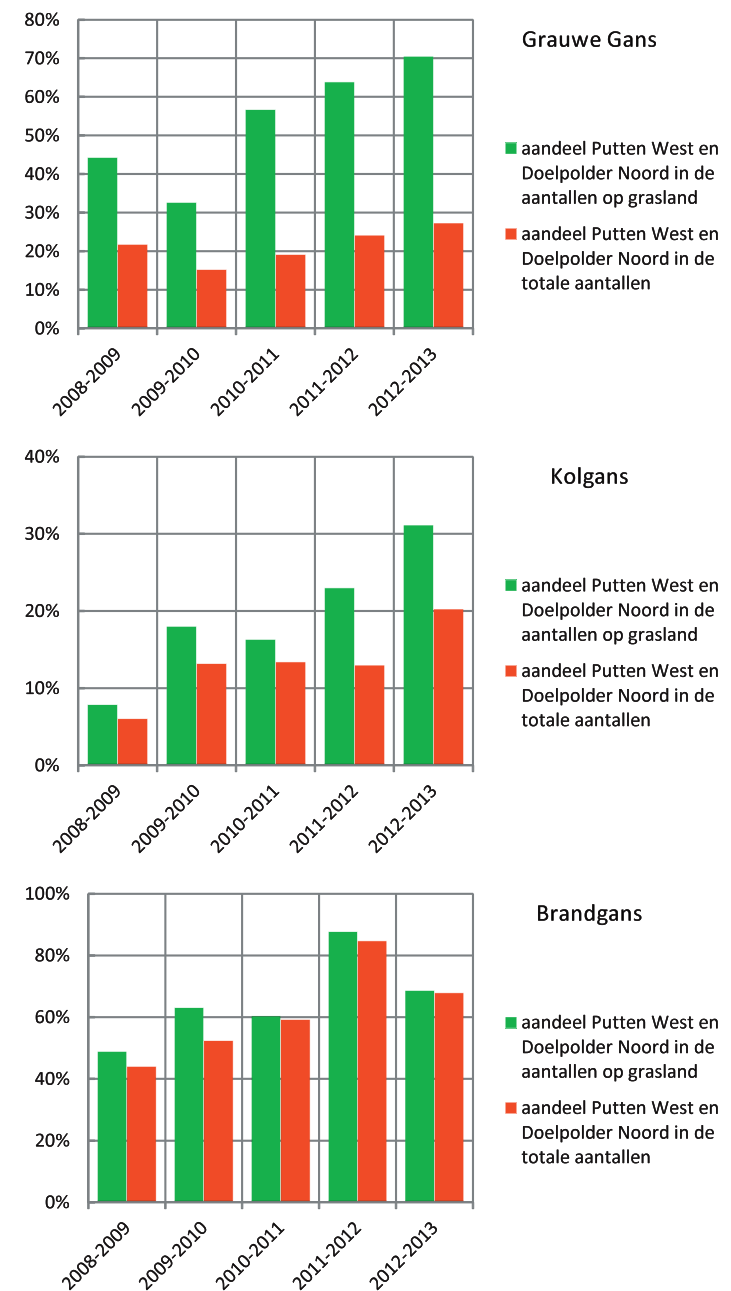
Met het gebied De Putten erbij vertoefde de laatste vier winters telkens meer dan 80% van de populatie Brandganzen in deze drie gebieden.

De nieuw aangelegde grote graslandgebieden Putten West en Doelpolder Noord lijken nu ook Grauwe Gans en Kolgans meer aan te trekken. Het aandeel van de populatie die in deze gebieden aangetroffen wordt is de laatste jaren gestegen.

4.6. Bijlage IV-soorten van de Habitatrichtlijn

In bijlage I (types natuurlijke habitats van communautair belang) en bijlage II (dier- en plantensoorten van communautair belang) van de Habitatrichtlijn wordt aangegeven voor welke types natuurlijke habitats en welke soorten er met het oog op hun instandhouding speciale beschermingszones moeten worden aangewezen. Bepaalde daarvan zijn gedefinieerd als types habitats of soorten die 'prioritair' zijn (die het gevaar lopen te verdwijnen). In bijlage IV worden de dier- en plantensoorten genoemd die een bijzonder strikte bescherming behoeven, los van hun voorkomen in speciale beschermingszones.

Figuur 33: aandeel van de populatie van Grauwe Gans, Kolgans en Brandgans in de gebieden Putten West en Doelpolder Noord

In hoofdstuk 3.4 'Werkgroep soortenbeschermingsplan LSO' wordt toelichting gegeven over de Ecologische Infrastructuur (EI) als instrument voor soortenbescherming en de vertaling van het netwerk EI naar een Soortenbeschermingsprogramma voor de haven van Antwerpen. Dit netwerk is in de Achtergrondnota Natuur opgenomen o.m. als bijdrage aan de duurzame instandhouding en bescherming van die soorten van de bijlage IV van de Habitatrichtlijn die kenmerkend zijn voor het Antwerpse havengebied, met name de Groenknolorchis, Rugstreeppad en verschillende soorten Vleermuis.

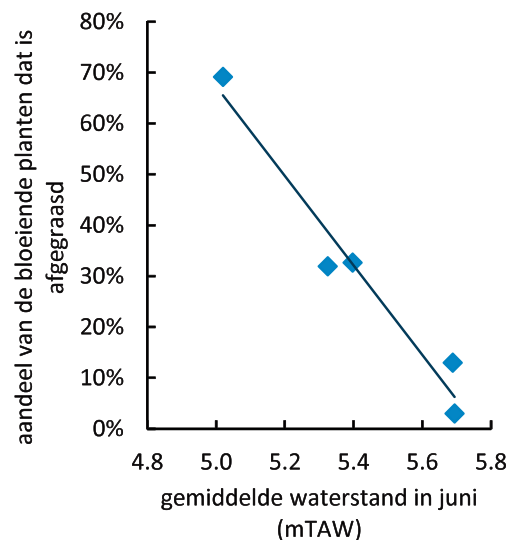
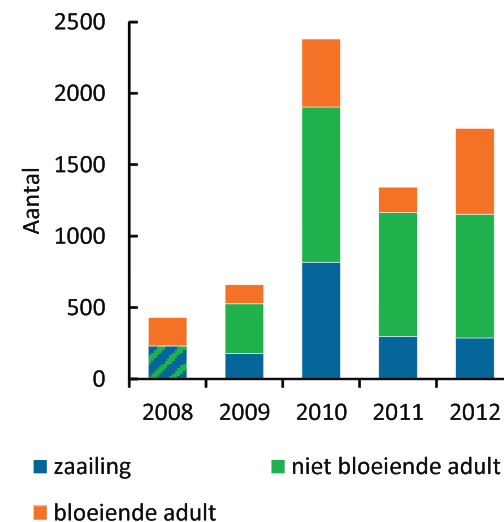
Vermits de monitoring van het begin af gebiedsdekkend werd opgesteld, vormt de huidige monitoring de basis voor een nulmeting in het kader van de toepassing van het nieuwe soortenbeschermingsbesluit op LSO. In dit hoofdstuk wordt een overzicht gegeven van alle soorten van de bijlagen II en IV die gedurende de monitoringperiode werden aangetroffen. Daarbij wordt zoveel als mogelijk aangegeven wat nodig is om deze soorten in het gebied te behouden.

4.6.1. Groenknolorchis

Na een terugval in 2011 ten gevolge van een zeer droog voorjaar groeide de populatie Groenknolorchissen in 2012 terug aan. In 2012 werden 1756 planten geteld. Het voorjaar 2012 was zeer nat. Het natte voorjaar zorgde niet alleen voor een toename in de populatie, ook het aantal bloeiende planten dat door konijnen werd afgegraasd was veel lager. Daardoor konden in 2012 meer planten zaad vormen. Als we de resultaten van de afgelopen vijf jaar bekijken zien we duidelijk dat hogere waterstanden ervoor zorgen dat er veel minder planten worden afgegraasd.

4.6.2. Rugstreeppad

Rugstreeppad *Bufo calamita* komt voor op bijlage IV van de Habitatrichtlijn. Het is een uitgesproken pioniersoort, die zich voortplant in tijdelijke ondiepe plassen. Buiten de voortplanting bij de poelen kennen Rugstreeppadden een gravende levenswijze. De aanwezigheid van Rugstreeppad is gerelateerd aan het voorkomen van een losse zandige of zandlemige bodem. Tijdens de voortplantingsperiode van half april tot juli vormen mannetjes 's avonds zangkoren rond de poelen om vrouwtjes aan te trekken. 's Zomers uitdrogen van de plassen is nodig opdat Rugstreeppad de poelen zouden blijven gebruiken. Poelen mogen echter niet te vroeg in het seizoen uitdrogen, omdat larven anders niet tot metamorfose kunnen komen. De mate en snelheid van het uitdrogen van de plassen varieert sterk van jaar tot jaar. Om Rugstreeppad duurzaam te behouden is dus een netwerk van plassen met verschillende diepten nodig.

Figuur 34: aantalsverloop Groenknolorchis en aandeel van bloeiende planten dat is afgegraasd

Figuur 35: verspreiding van Rugstreeppadden in het Linkerscheldeoevergebied (groen = zangactiviteit of reproductie (eiersnoeren of larven) vastgesteld)

Rugstreeppad komt zowel op het opgespoten terrein als op polderniveau voor. Er zijn geen aantallen van de grootste concentraties aan zingende Rugstreeppadden. Het is wel duidelijk dat deze zich nu grotendeels in de nieuw aangelegde gebieden zoals Drijdijck, Putten West en Doelpolder Noord bevinden. In 2012 kwamen op polderniveau ook Prosperpolder Noord en de afgraving aan de Oude Sluisstraat in de Nieuwe Arenbergpolder bij. Het lijkt er op dat de Rugstreeppad elk nieuw geschikt gebied binnen het Vogelrichtlijngebied binnen het jaar kan koloniseren. Zelfs als daar een zone ongeschikt gebied voor overbrugd moet worden.

Door de aanleg van verschillende sets aan voortplantingspoelen op het opgespoten terrein komt de soort nu voor in een grotendeels aaneengesloten zone vanaf de Vlake van Zwijndrecht over het zuidelijk havengebied tot voorbij Putten Plas. Dit is de zogenaamde ruggengraat die het voortbestaan van de populatie Rugstreeppadden in de Waaslandhaven op openbaar domein moet garanderen (Spanoghe et al., 2010). In 2012 werd ook weer zangactiviteit vastgesteld langs de Ketenislaan. In deze zone leek de soort voorgaande jaren afwezig. In de kern van het havengebied was dit de enige locatie waar de soort in 2012 werd aangetroffen.

4.6.3. Vleermuizen

In 2012 spitste het onderzoek zich toe op het gebruik van de Grote Watergang door vleermuizen. Er werden koppels automatische detectoren opgesteld op locaties 1, 2 en 3 op onderstaande kaart. Daarnaast werd ook op locatie 4 (Haasop) de activiteit bepaald in het naseizoen (september).

Watervleermuis blijkt de Grote Watergang effectief als vliegroute te gebruiken. Zij vliegen in het begin van de nacht vooral van west naar oost, later omgekeerd. Watervleermuis foerageert ook langs de Grote Watergang. De foerageeractiviteit was hoger op punten 1 en 3 dan op punt 2. Het verschil was groter bij hogere windsnelheden. Op punten 1 en 3 is de watergang langs beide zijden afgeschermd door bomen, en is er langs de noordelijke helft bos aanwezig. Punt 2 is enkel langs de noordelijke zijde afgeboord met bomen. Het activiteitsverloop geeft ook aan dat niet alle vleermuizen vanuit punt 1 ook doorvliegen naar punt 2. Mogelijk blijven zij onderweg foerageren, of vliegen ze door naar Haasop. Op de plas van Haasop (punt 4) werd ook foerageren van Watervleermuis vastgesteld, maar de activiteit was relatief laag in vergelijking met de activiteit op andere plassen in Linkerscheldeoevergebied. Het is ook mogelijk dat het opener deel bij de kruising met de spoorweg een barrière vormt. Dit moet nog nader worden onderzocht.

Meervleermuis maakt ook gebruik van de Grote Watergang als vliegroute, in dezelfde richting als Watervleermuis. Meervleermuis werd ook twee keer foeragerend aangetroffen op de plas van Haasop.

Rosse Vleermuis werd op alle meetpunten aangetroffen. Voor deze soort kon echter geen duidelijke vliegrichting worden afgeleid. Rosse vleermuis is minder gebonden aan lijnvormige landschapselementen. De activiteit was vooral geconcentreerd bij het begin van de nacht, behalve op punt 3, waar de ganse nacht activiteit was.

Gewone en Ruige dwergvleermuis werden ook veelvuldig aangetroffen langs de Grote Watergang. Ook hier kon geen duidelijke vliegrichting worden afgeleid. Het activiteitenverloop over de nacht was zeer variabel, met soms een concentratie van activiteit bij het begin van de nacht en soms bij het eind van de nacht. De activiteit was zeer hoog op punten 1 en 2, maar duidelijk lager op punt 3. Mogelijk ligt punt 3 voor deze soorten teveel omringd door wegen, en is de bereikbaarheid daardoor minder.

Figuur 36: meetlocaties voor Vleermuisactiviteit

05 NATUURCOMPENSATIEGEBIEDEN DEURGANCKDOK EN HISTORISCH PASSIEF: TUSSENTIJDSE EVALUATIE EN AANDACHTSPUNTEN

Deze evaluatie is een momentopname in een proces. Dit jaarverslag is gebaseerd op de verslagen van de vergaderingen en werkgroepvergaderingen, aangevuld met gegevens die aangereikt werden door de betrokken actoren. Via foto's is geprobeerd een actueel beeld te geven van elk gebied.

De **situeringkaartjes** werden opgemaakt op basis van het MMHA, aangevuld met polygonen van de tijdelijke compensatiegebieden. De compensatiegebieden i.h.k.v. het Deurganckdokproject werden oranje ingekleurd, waarvan de tijdelijke oranje gearceerd. De nieuw te realiseren natuurkerngebieden werden donkerblauw ingekleurd, waarvan de fase II gebieden donkerblauw gearceerd. De Ecologische Infrastructuur werd lichtgroen en de overige bestaande natuurgebieden donkergroen ingekleurd. Een A4 versie van deze situeringkaart vindt u in bijlage 8.2.

Het **streefbeeld en de oppervlakte** werden per gebied overgenomen uit de compensatiematrix. De locatie van de zoekzone is gebaseerd op de beschrijving van de locatie in de bijlage 5 van het nooddecreet en werd waar nodig geactualiseerd.

De **stand van zaken** omvat een bespreking van het gevoerde beheer en de eventuele optimalisatie van beheer en/of inrichting. Bij de nog te realiseren gebieden wordt hier de stand van zaken van het voorbereidingstraject (studies, inrichtingsplan, vergunningsaanvragen) weergegeven.

Onder subtitel '**Toekomst**' wordt voor de tijdelijke compensatiegebieden de toekomstige **herlokalisatie** binnen de natuurkernstructuur van het MMHA behandeld, met vermelding van de voor dat gebied relevante toekomstige infrastructuurprojecten, voor zover die reeds vastgelegd zijn in beslissingen van de Vlaamse Regering. De permanente natuurcompensaties zijn per definitie opgenomen in het MMHA.

Onder subtitel '**Monitoring**' zijn telkens de **volledige monitoringsresultaten** van het gebied opgenomen, aangeleverd door het INBO. Dit gebeurt a.h.v. een tabel met de broedvogelaantallen die in het gebied werden aangetroffen, en een grafiek met het gemiddelde percentage van broedgevallen van soorten van de verschillende broedvogelgemeenschappen in het betrokken gebied, in verhouding tot het hele Vogelrichtlijngebied. De resultaten van de voorbije jaren blijven steeds opgenomen zodat de evolutie doorheen de jaren zichtbaar wordt. De cijfers en evoluties worden uitgebreid tekstueel geduid en genuanceerd. Verder worden ook hydrologie, habitatontwikkeling en belang van het gebied voor overwinterende vogels besproken.

In het gebied **Kruikebeke-Bazel-Rupelmonde** (KBR) wordt een gecontroleerd overstroomingsgebied (GOG) gerealiseerd in het kader van het Sigmaplan. In dit gebied wordt bovendien aan natuurontwikkeling gedaan door de inrichting van een weidevogelgebied (150 ha), een slikken-en-schorrengebied (300 ha) en bosontwikkeling (40 ha). Het weidevogelgebied en slikken- en schorrengebied maken tevens deel uit van de compensatiematrix voor resp. het Deurganckdok en het Historisch Passief. Voor de stand van zaken en de evaluatie van de monitoringsresultaten wordt integraal verwezen naar het jaarverslag 2012 van de Beheercommissie Natuur Kruikebeke-Bazel-Rupelmonde.

5.1. Gedempt deel Doeldok

5.1.1. Streefbeeld en –oppervlakte

74 ha strand- en plasvlakte (tijdelijke compensatie)

5.1.2. Locatie

Het te dempen noordelijke gedeelte van het Doeldok.

5.1.3. Stand van zaken

Het gebied is sinds broedseizoen 2008 functioneel als strand- en plasvlakte. In 2012 werd het gebied als bergingslocatie gebruikt i.h.k.v. de 2de zeesluis tot de Waaslandhaven en werd het gebied bijgevolg niet meer ingeschakeld in de totaalbalans 'Strand en Plas' (zie hfdst. 3.1 'Werkgroep Strand en Plas'). Deze voorziene inname werd tijdig opgevangen door de uitbreiding van de tijdelijke zone in Prosperpolder Noord naar 70 ha.

5.1.4. Toekomst

Zodra de stabiliteit van de ondergrond voldoende is, zal het gedempte deel van het Doeldok gebruikt worden voor havenontwikkeling. In deze zone worden eveneens een aantal windturbines voorzien. Bij de herlokalisatie van tijdelijke compensatiegebieden worden in de Achtergrondnota Natuur niet noodzakelijk dezelfde habitattypes ontwikkeld als deze die zij dienen te vervangen. Meer bepaald het broedbiotoop van strand- en plasbroeders wordt in de Achtergrondnota Natuur voornamelijk ontwikkeld in het habitatype 'Slik en Schor' (Prosperpolder Noord en Doelpolder), terwijl deze strand- en plasbroeders in het natuurcompensatieplan DGD veelal werden voorzien van broedgebied op opgespoten zandgronden. De reden hier voor is dat de voorkeur wordt gegeven aan meer natuurlijke en duurzame habitattypes.

5.1.5. Monitoring

Hydrologie

In dit gebied gebeurde geen hydrologische monitoring.

Habitat

Het doelttype is 74 ha strand- en plasvlakten. In 2011 was dit een plas met een grote zandvlakte. In de totaalbalans 'Strand en Plas' werd dit gebied van 2008 tot en met 2011 opgenomen voor 60 ha. In 2012 werd het door intensieve werken niet meegeteld in de balans.

Broedvogels

Om broedgevallen en mogelijke verstoring ervan te vermijden, werden potentiële broedvogels in de werfzone verjaagd door een firma die zich hier professioneel mee bezighoudt. De uiterst noordelijke zone werd echter gezien als een 'gedoogzone' voor broedvogels. Hierdoor waren er toch nog enkele broedgevallen te noteren. Onderstaande tabel geeft een overzicht van de broedvogelaantallen die in het gebied werden aangetroffen.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Vogels van 'Plas en Oever'										
Bergeend	0	0	0	0	0	2	5	6	6	0
Oeverwaluw	0	0	0	0	0	0	24	94	141	51
Vogels van 'Riet en Water'										
Blauwborst	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1
Vogels van weidevogelgebied										
Veldleeuwerik	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Graspieper	0	0	0	0	0	1	1	3	5	2
Gele Kwikstaart	0	0	0	0	0	0	0	2	0	1
Kievit	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0
Scholekster	0	0	0	0	0	2	2	1	3	1
Wulp	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0
Tureluur	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0
Vogels van 'Strand en Plas'										
Kluut	0	0	0	0	0	4	23	0*	115	0
Kleine Plevier	0	0	0	0	0	6	4	3	3	0
Strandplevier	0	0	0	0	0	1	0	0	6	0
Kokmeeuw	0	0	0	0	0	0	0	0	115	0
Zwartkopmeeuw	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0
Visdief	0	0	0	0	0	0	0	0	24	0

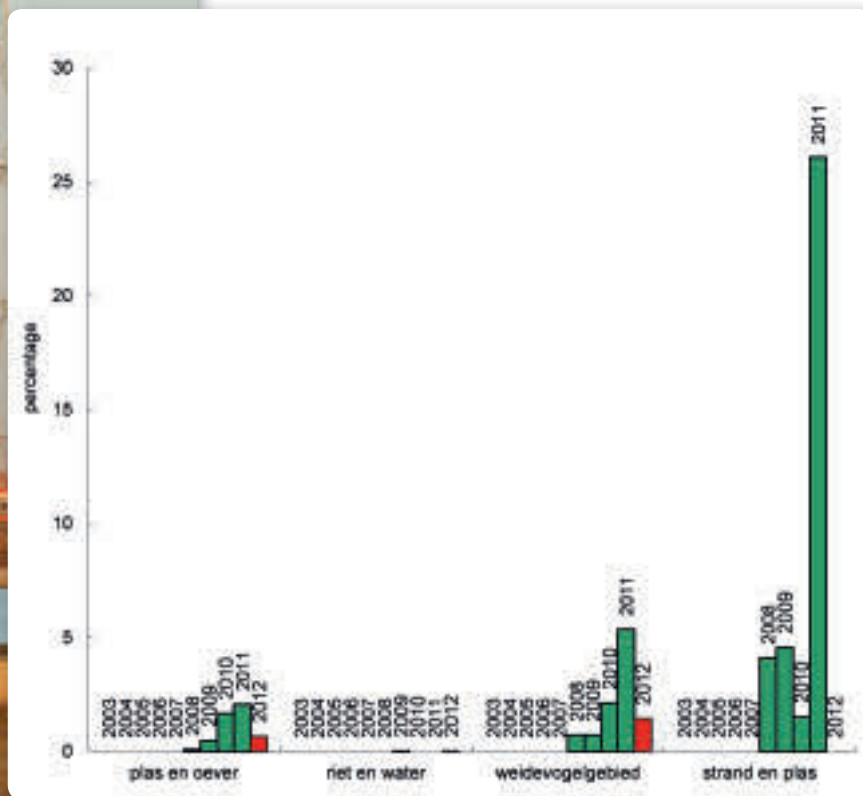
Tabel 14: aantal territoria van bijlage 1 soorten op het Gedempt deel Doeldok

*Er kwamen 44 koppels Kluut tot broeden in de zomer na de piek van het broedseizoen. Deze werden niet meegeteld omdat het naar alle waarschijnlijkheid ging om vervangelsels van koppels die ervoor al elders gebroed hadden.

Overwinterende vogels

De overwinterende vogels op het Gedempt deel Doeldok worden niet afzonderlijk geteld in de gecoördineerde midmaandelijkske watervogeltellingen. Door de werken, die van start gingen in het voorjaar van 2012, komen hier nog maar weinig watervogels voor.

Figuur 37: gemiddeld percentage van broedgevallen van soorten van de verschillende broedvogelgemeenschappen op het Gedempt deel Doeldok, in verhouding tot het hele Vogelrichtlijngebied

5.2. Opgespoten MIDA

5.2.1. Streefbeeld en –oppervlakte

77 ha strand- en plasvlakte (tijdelijke compensatie)

5.2.2. Locatie

Z2 zones ten noorden en westen van Doeldok.

5.2.3. Stand van zaken

Het gebied is sinds broedseizoen 2008 functioneel als strand- en plasgebied en in 2009 voorzien van een broedeiland van ca. 7 ha met ringgracht. De in 2010 geplande verdere vernatting door afgraving van ca. 7 ha werd niet weerhouden. Om de bijdrage van deze zone aan het behalen van de compensatiedoelstellingen voor 'Strand en Plas' veilig te stellen, werd ook in 2012 werk gemaakt van een gedetailleerde totaalbalans 'Strand en Plas', opgenomen in hoofdstuk 3.1 'Werkgroep Strand en Plas'. Voor het broedseizoen 2012 werd een optimalisatie uitgevoerd door een bijkomende zone aansluitend aan het broedeiland af te graven.

Voor het zogenaamde reservespuitvak (C59) binnen de Nieuw Arenbergpolder voorzag het Nooddecreet dat dit slechts een streefbeeld 'spuitveld' zou krijgen als de opspuiting, na uitputting van andere mogelijkheden, daadwerkelijk zou gebeuren. Dit verklaart het verschil tussen de in de matrix vermelde 77 ha en de gerealiseerde 42 ha in de spuitvelden C45 en C60.

5.2.4. Toekomst

Bij de herlokalisatie van tijdelijke compensatiegebieden worden in de Achtergrondnota Natuur niet noodzakelijk dezelfde habitattypes ontwikkeld als deze die zij dienen te vervangen. Meer bepaald het broedbiotoop van strand- en plasbroeders wordt in de Achtergrondnota Natuur voornamelijk ontwikkeld in het habitatype 'Slik en Schor' (Prosperpolder Noord en Doelpolder), terwijl deze strand- en plasbroeders in het natuurcompensatieplan voor Deur-

ganckdok veelal werden voorzien van broedgebied op opgespoten zandgronden. De reden hiervoor is dat de voorkeur wordt gegeven aan meer natuurlijke en duurzame habitattypes. Zodra voldoende broedgebied voor strand- en koloniebroeders gerealiseerd is in de voorzene permanente gebieden, zullen de Opgespoten MIDA's gebruikt worden voor havenontwikkeling.

5.2.5. Monitoring

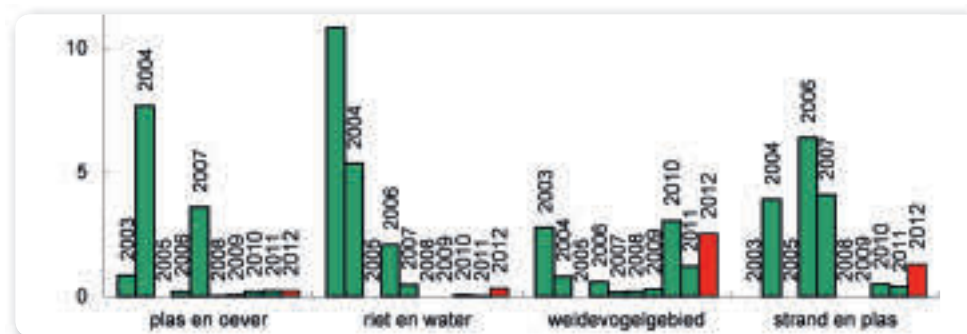
Hydrologie

In dit gebied gebeurde geen hydrologische monitoring.

Habitat

In het begin van de monitoringperiode kwam in het gebied nog 5,6 ha 'Riet en Water' voor. Dit verdween in 2004 en 2005 met de vordering van de opspuitwerken. De volgende jaren bestond het gebied uit deels opgespoten terrein, waarin 'Strand en Plas' aanwezig was. In 2006 en 2007 werd dit gevrijwaard, zodat er 'Strand en Plas' beschikbaar was tijdens het broedseizoen. In 2008 was het gebied verder opgehoogd en bestond volledig uit open zand zonder waterpartijen. In 2009 was een eiland gecreëerd door het graven van een ringgracht, waardoor lokaal wel water aanwezig is. Broedvogels

In 2003, voor de opspuiting, haalden de rietbroeders nog ongeveer 10% van hun broedgevallen in dit gebied. De pieken voor 'Plas en Oever' in 2004 en 2007 zijn het gevolg van een kolonie Oeverzwaluwen. Tijdens de opspuiting kwamen tussen 2004 en 2007 strand- en

Figuur 38: gemiddeld percentage van broedgevallen van soorten van de verschillende broedvogelgemeenschappen in de Opgespoten MIDA, in verhouding tot het hele Vogelrichtlijngebied

plasbroeders in het gebied, maar het relatieve belang ten opzichte van het totale Vogelrichtlijngebied bleef eerder beperkt. Het ging vooral om Kluut, maar in 2006 en 2007 kwamen er ook twee koppels Strandplevier tot broeden. In 2008 tot en met 2011 broedden er bijna geen vogels meer. Door de gedeeltelijke afgraving in de winter 2011-12 was hier weer enkele hectaren gemengd zand en water aanwezig. Daarop werd met succes gebroed door Kluten en Kleine Plevieren. In een rechte wand door deze afgraving konden ook wat Oeverzwaluwen broeden. Net zoals in de weidevogelgebieden Putten West en Doelpolder Noord behaalt de Veldleeuwerik hier op drie jaar tijd belangrijke aantallen.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Vogels van 'Plas en Oever'										
Dodaars	0	7	0	0	0	0	0	0	0	0
Geoorde Fuut	0	13	0	0	0	0	0	0	0	0
Bergeend	10	10	0	4	4	0	1	1	2	2
Krakeend	2	4	0	0	0	0	0	1	1	0
Slobeend	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0
Zomertaling	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0
Kuifeend	0	5	0	0	0	0	0	1	1	0
Tafeleend	0	4	0	0	0	0	0	0	0	0
Oeverzwaluw	0	140	0	0	304	1	0	0	0	11
Vogels van 'Riet en Water'										
Roerdomp	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0
Bruine Kiekendief	2	1	0	0	0	0	0	0	0	0
Waterral	3	0	0	5	1	0	0	0	0	0
Porseleinhoen	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Snor	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Blauwborst	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3
Sprinkhaanzanger	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Rietzanger	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Kleine Karekiet	10	3	0	0	0	0	0	0	1	11
Bosrietzanger	2	1	0	0	0	0	0	0	0	0
Baardmannetje	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Rietgors	3	1	0	0	0	0	0	1	0	1

Vogels van weidevogelgebied										
Kievit	13	0	0	2	0	0	0	2	3	0
Scholekster	0	2	0	3	1	1	1	1	2	1
Grutto	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Wulp	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0
Tureluur	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Veldleeuwerik	1	1	0	0	0	0	1	1	7	22
Vogels van 'Strand en Plas'										
Kluut	0	20	0	37	6	0	0	0	0	9
Kleine Plevier	0	2	0	0	0	0	0	0	1	1
Strandplevier	0	0	0	2	2	0	0	0	0	0

Tabel 15: aantal territoria op de Opgespoten MIDA's

Overwinterende vogels

Dit gebied is niet van belang voor overwinterende vogels. Het wordt niet meegeteld tijdens de watervogeltellingen.

5.3. Vlake van Zwijndrecht

5.3.1. Streefbeeld en –oppervlakte

53 ha strand- en plasvlakte (tijdelijke compensatie)

5.3.2. Locatie

Braakliggend industriegebied gelegen ten oosten van het 'Groot Rietveld' en de provinciegrens.

5.3.3. Stand van zaken

De Vlake van Zwijndrecht is sinds de opspuiting functioneel als strand- en plasvlakte.

Optimalisatie

Periodiek dient de natuurlijke vegetatieontwikkeling te worden teruggezet om de spuitvlakte geschikt te houden als broedgebied. Voor het broedseizoen 2011 werd het gebied grondig heringericht, een broedeiland werd aangelegd en de aanwezige bermen in het gebied verwijderd.

Beheer

Voor het broedseizoen 2012 werd de nieuwe opslag geklepeld, en werd de vlakte gemaaid en het maaisel afgevoerd. De konikpaarden aten vervolgens de laatste uitlopers af.

De overeenkomst voor de overdracht van het beheer van de AMT naar het ANB werd ondertekend op 22 februari '12 en heeft onder andere betrekking op dit gebied.

5.3.4. Toekomst

Volgens de huidige timing zal de Vlake van Zwijndrecht na het broedseizoen 2015 vrijgegeven worden voor havenontwikkeling. Bij de herlokalisatie van tijdelijke compensatiegebieden worden in de Achtergrondnota Natuur niet noodzakelijk dezelfde habitattypes ontwikkeld

Foto 2: Vlake van Zwijndrecht na optimalisatie (Vildaphoto, winter 2012)

Foto 3: Vlake van Zwijndrecht met ringgracht (Vildaphoto 2012)

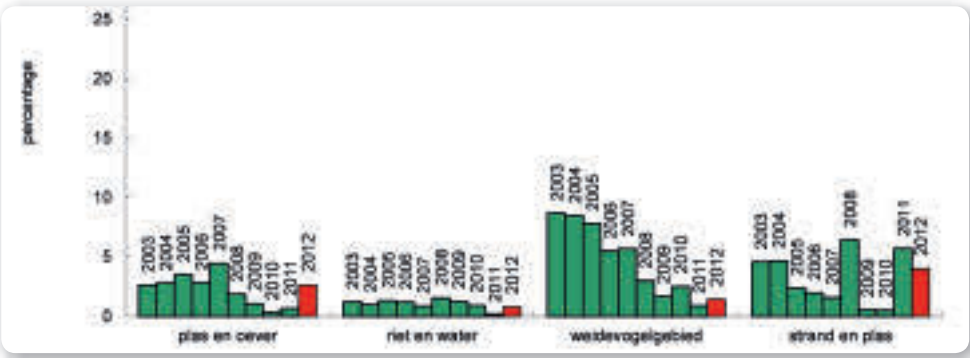
als deze die zij dienen te vervangen. Meer bepaald het broedbiotoop van 'strand- en plasbroeders' wordt in de Achtergrondnota Natuur voornamelijk ontwikkeld in het habitatype 'Slik en Schor' (Prosperpolder Noord en Doelpolder), terwijl deze strand- en plasbroeders in het natuurcompensatieplan voor Deurganckdok veelal werden voorzien van broedgebied op opgespoten zandgronden. De reden hiervoor is dat de voorkeur wordt gegeven aan meer natuurlijke en duurzame habitatypes.

5.3.5. Monitoring
Hydrologie

De Vlake van Zwijndrecht is een hoog gelegen gebied waar de waterstanden vooral door neerslag worden beïnvloed. In een nat voorjaar houden de efemere plassen dus langer water dan in een droog voorjaar en zijn langer geschikt strand- en plashabitat voor pionierbroeders en Rugstreeppad. Voor het broedseizoen van 2010 werd alle opgaande vegetatie verwijderd uit het gebied. Begin 2011 werd het gebied heringericht met het doel meer pionierhabitat te creëren, omsloten door een ringgracht. De actuele situatie is weergegeven in onderstaande foto.

Habitat

Door de inrichtingswerken was terug meer pionierhabitat aanwezig dan voordien, en werd het terrein opener.

Figuur 39: gemiddeld percentage van broedgevallen van soorten van de verschillende broedvogelgemeenschappen op de Vlake van Zwijndrecht, in verhouding tot het hele Vogelrichtlijngebied

Broedvogels

Na de uitgevoerde herinrichtingswerken trok de Vlake van Zwijndrecht meer strand- en plasbroeders aan dan de voorbije twee jaar. In 2011 kwamen 49 koppels Visdief en 4 koppels Kleine plevier tot broeden. Er werd echter een zeer laag broedsucces gemeld. In 2012 zien we door een hoge voorjaarswaterstand (in 2011 was deze nog laag door de werken) een stijging van alle watervogels. In de loop van het broedseizoen werd het wel duidelijk dat Kluten en Visdieven zich toch niet wilden vestigen. Een bijkomende elektrische omrastering aan de binnenkant van de ringsloot is intussen voorzien. Het strekt ook nog altijd tot aanbeveling om de aangrenzende verbossing aan de oostelijke zijde in te te perken.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Vogels van 'Plas en Oever'										
Dodaars	1	1	1	1	1	1	0	0	0	4
Bergeend	13	11	12	15	12	10	8	6	10	12
Zomertaling	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0
Krakeend	4	4	7	5	4	5	1	0	1	8
Slobeend	3	5	5	6	2	3	1	0	0	2
Kuifeend	0	0	3	0	0	2	0	0	2	6
Tafeleend	0	0	1	0	0	2	0	0	0	5
Vogels van 'Riet en Water'										
Waterral	0	0	0	1	0	1	1	1	0	1
Blauwborst	6	5	5	3	4	7	6	3	2	2
Rietzanger	0	0	1	1	0	1	1	1	0	0
Kleine Karekiet	4	1	4	1	2	4	5	3	1	6
Bosrietzanger	1	1	1	3	2	1	2	1	0	1
Rietgors	4	5	4	2	4	5	4	3	1	3
Vogels van weidevogelgebied										
Kievit	18	22	11	10	12	7	5	7	3	6
Scholekster	1	1	3	3	2	2	1	1	3	3
Tureluur	9	7	10	8	5	3	1	1	1	0
Grutto	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0
Veldleeuwerik	12	12	15	12	9	5	5	7	2	6
Graspieper	2	2	2	2	2	1	1	2	0	0
Gele Kwikstaart	2	1	0	0	0	0	0	0	0	0
Vogels van 'Strand en Plas'										
Kluut	3	43	0	1	3	2	0	0	1	7

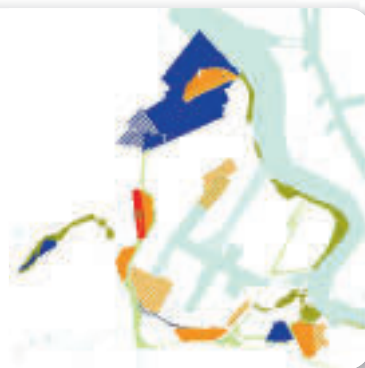
Steltkluut	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0
Kleine Plevier	3	0	3	4	2	2	1	1	4	6
Bontbekplevier	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0
Visdief	0	1	0	0	0	0	0	0	49	0

Tabel 16 : aantal territoria op de Vlakte van Zwijndrecht

Overwinterende vogels

Op de Vlakte van Zwijndrecht komen nu hogere aantallen overwinterende vogels voor. De vlakte wordt ook regelmatig gebruikt als slaapplek door Wulpen. In januari 2012 werden 345 slapende wulpen geteld (cfr: René Maes).

5.4. Zoetwaterkreek

5.4.1. Streefbeeld en –oppervlakte

17,8 ha 'Riet en Water' (permanente compensatie)

5.4.2. Locatie

'Gelegen ten westen van het niet te dempen deel van het Doeldok en ten oosten van Kieldrecht, binnen het ecologisch deel van de bufferzone'.

5.4.3. Stand van zaken

Het gebied is sinds broedseizoen 2007 functioneel.

Optimalisatie

De doelstellingen voor riet en water; weidevogelgebied en ecologisch waardevolle polder zijn gecombineerd in Putten West en de Zoetwaterkreek als geheel. Momenteel is er binnen het gebied eerder een overschot aan oppervlakte weidevogelgebied t.o.v. de andere doelstellingen. Bovendien worden de doelstellingen voor weidevogels reeds gehaald, maar presteren rietvogels nog ondermaats. Een omzetting van een deel weidevogelgebied naar riet en water binnen het compensatienetwerk is dus te verantwoorden. Een zo groot mogelijke oppervlakte aaneengesloten habitat verdient echter de voorkeur boven mozaïekvorming.

In 2012 werd verder bekeken hoe de doelstellingen voor weidevogelgebied en riet en water optimaal verdeeld kunnen worden tussen Putten West-Zoetwaterkreek en Drijdijk. Er werd beslist om de noordelijke punt van Drijdijk en het noordelijke en zuidelijke derde van de Zoetwaterkreek te gaan beheren in functie van rietontwikkeling. Langs het middendeel van de Zoetwaterkreek zal een weidevogelbeheer gevoerd worden. Deze uitwisseling van doelstellingen geeft meer garantie op optimaal habitat en maakt een kostenefficiënter beheer mogelijk. De zone waar eerder riet aangeplant werd, werd in 2012 uitgerasterd tegen vraat en heraanplant.

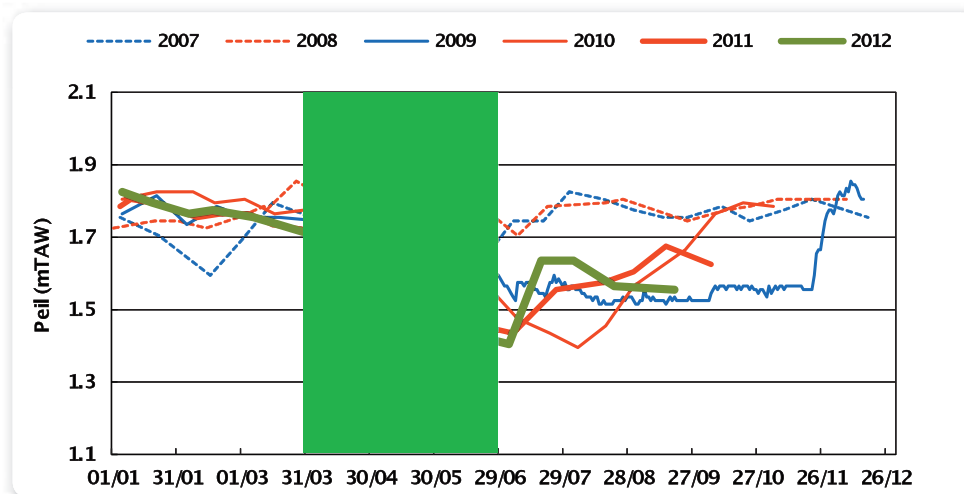
Beheer

In mei '12 werden nestvloten voor visdief geplaatst in de Zoetwaterkreek. In oktober '12 werden, net als de voorbije jaren, de eilanden in de kreek manueel gemaaid.

5.4.4. Monitoring

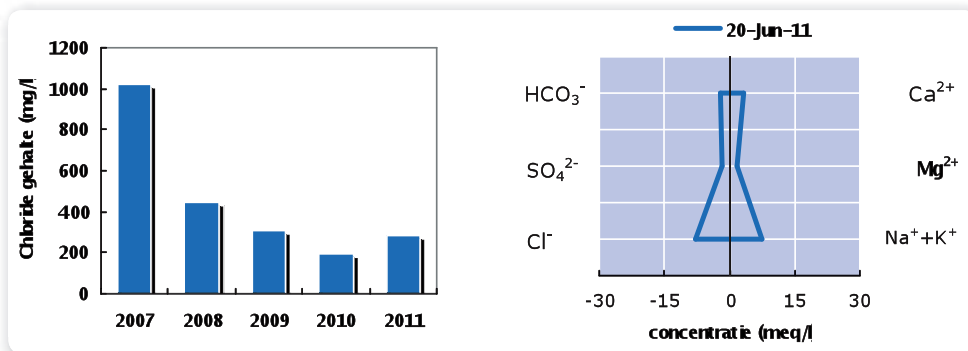
Hydrologie

De peilen van de Zoetwaterkreek van de laatste vijf jaar zijn weergegeven in onderstaande figuur. Hoewel het voorjaar van 2012 het natste voorjaar was sinds het begin van de monitoringperiode, zakte het waterpeil van de Zoetwaterkreek meer weg dan de jaren voordien. Nochtans werd in de vorige rapporteringen gemeld dat uit analyse van 2007-2011 bleek dat het peil sterk neerslag gestuurd is. Nader onderzoek leerde dat er een lek was opgetreden aan de noordkant van het gebied. Na dichten van dit lek stegen de peilen opnieuw.

Figuur 40: peilen van de Zoetwaterkreek van 2007 t.e.m. 2012

Door de lagere waterstand was het chloridegehalte in het voorjaar van 2012 iets hoger dan ervoor. Het chloride gehalte van de Zoetwaterkreek is sinds 2007 echter nog steeds sterk gedaald. Het water blijft licht brak, met NaCl als voornaamste aanwezig zout. Dit is geïllustreerd in onderstaande figuur. Het meetpunt ligt in het noordelijke deel van de Zoetwaterkreek. Dit deel was oorspronkelijk sterk brak, maar na de verbinding met het zoete zuidelijke deel van

Figuur 4.1: links: verloop van het chloride gehalte van de Zoetwaterkreek over de laatste zes jaar. Rechts: Stiff diagram van de watersamenstelling van de Zoetwaterkreek in 2012.

de kreek daalde het zoutgehalte sterk. Mogelijk moet overwogen worden om deze verbinding met behulp van een schot terug ongedaan te maken. Dit zou de potentie van de oevers voor het ontwikkelen van zilte plantengemeenschappen positief beïnvloeden.

Habitat

Riet heeft zich langs de oevers van de Zoetwaterkreek al deels ontwikkeld in de zuidelijke hoek, dit zowel spontaan als door het aanbrengen en beschermen van wortelgestellen. De oppervlakte is echter nog zeer beperkt. De oevers van de kreek zijn op verschillende plaatsen te stijf, en daardoor te droog om een snelle rietuitbreiding toe te laten. Samen met rietaanplanting wordt herprofilering bekeken om de verrieting te versnellen.

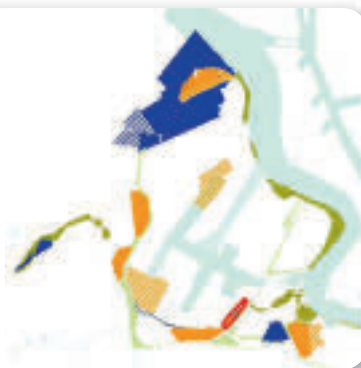
Broedvogels

Dit gebied wordt voor broedvogels samen besproken met Putten West, waarmee het een functionele eenheid vormt.

Overwinterende vogels

Dit gebied wordt voor overwinterende vogels samen besproken met Putten West, waarmee het een functionele eenheid vormt.

5.5. Steenlandpolder

5.5.1. Streefbeeld en –oppervlakte

10 ha 'Riet en Water' (tijdelijk compensatie)

5.5.2. Locatie

Gelegen tussen de Steenlandlaan en de R2, aan beide zijden van het op- en afrittencomplex.

5.5.3. Stand van zaken

Het gebied is sinds broedseizoen 2003 functioneel. Sinds eind 2008 is het noordelijke deel van de Steenlandpolder ingenomen als werfzone voor de aanleg van de Liefkenshoekspoorverbinding of 'Tweede spoorverbinding onder de Schelde'. Het biotoopverlies dat ten gevolge van dit project optreedt in de Steenlandpolder en de Haasop, werd gecompenseerd door de creatie van het natuurgebied 'Rietveld Kallo'. De stand van zaken van dit gebied wordt uitgebreid beschreven in hoofdstuk 6.1 'Rietveld Kallo'.

Optimalisatie

Op 29 oktober '12 werd de waterhuishouding op het terrein nagekeken door GHA, ANB, INBO en Natuurpunt. De vraag naar een regelbare stuw voor het aquaduct wordt verder bekeken.

Beheer

Op advies van het INBO is het beheer vanaf 2011 beperkt tot waterpeilbeheer zodat het gebied verder spontaan kan verrieten. Maaibeheer is enkel gericht op de lokale bestrijding van distels.

open betonnen gracht - kruingracht:

ondergrondse afwateringsbuis (ook onder aquaduct) van hemelwater zuidelijke gebieden:

aquaduct:

gracht:

open betonnen gracht – kruingracht die in de meanderende gracht uitkomt:

afwatering kreek:

stuw zuid: min 0,45 mTAW - max 1,44 mTAW

stuw/buis kreek: 0.90 mTAW

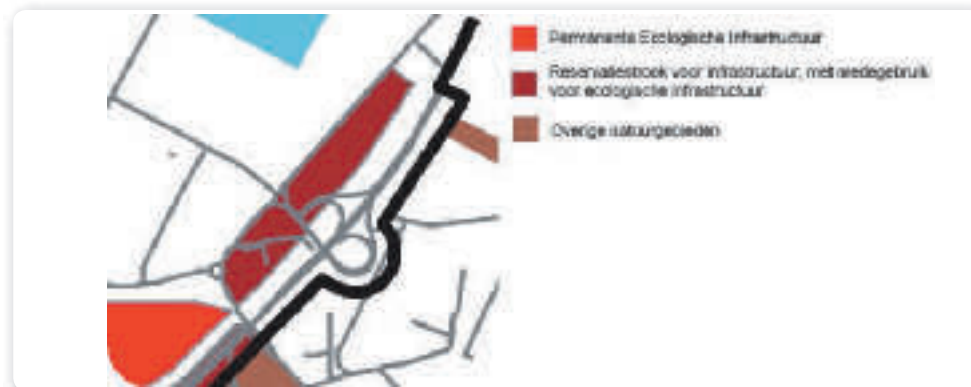
Foto 4: zicht op zuidelijk deel Steenlandpolder met werfzone Liefkenshoekspoor (Vildaphoto, winter 2012)

Toekomst

De restanten van de Steenlandpolder zullen alsnog enkele ecologische functies kunnen vervullen:

- als onderdeel van de Ecologische Infrastructuur, zoals voorzien in de Achtergrondnota Natuur. Hiertoe werden in nauw overleg met Infrabel/Tucrail afspraken gemaakt over de benodigde ecologische doorgangen om de connectiviteit van de Steenlandpolder met de omringende leef- en voortplantingsgebieden voor Rugstreeppad (Haasop, R2-vlakte en Groot Rietveld/Vlakte van Zwijndrecht) na de aanleg van de Liefkenshoekspoortunnel te garanderen.
- als invulling van de vraag uit het Nooddecreet naar 'permanent en tijdelijk beheer van plassen in Z2-gebied'. Dit wordt verder toegelicht in hoofdstuk 6. | **'Kunstmatige waterplassen in Z2-gebied'**.

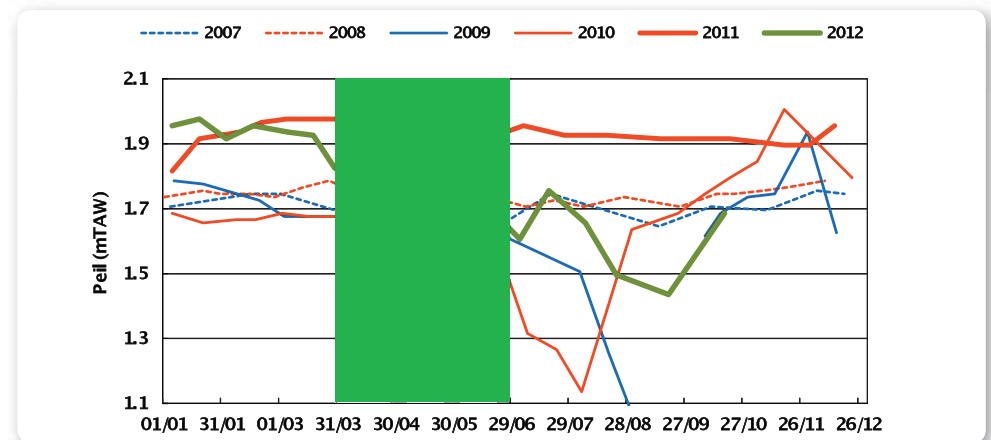
Figuur 42 : Steenlandpolder, beoogde habitats in MMHA

5.5.5. Monitoring

Hydrologie

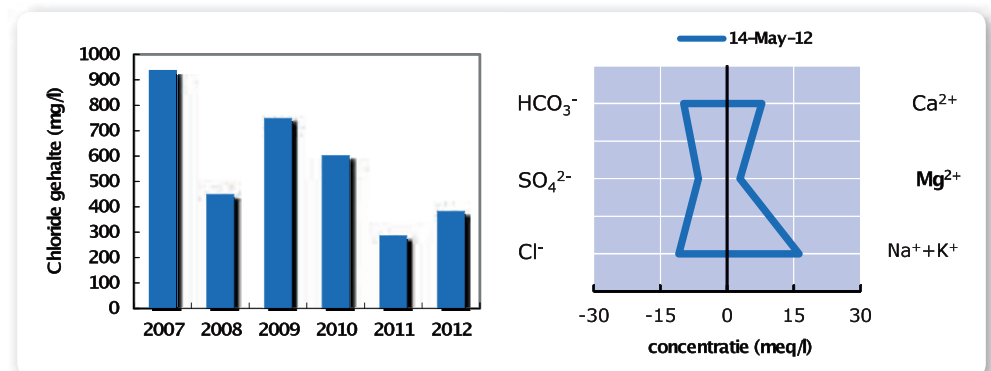
Sinds 2006 zijn de waterstanden in het zuidelijke deel, waar het meeste riet voorkomt, duidelijk verhoogd. De waterstanden zijn er vrij constant gedurende het broedseizoen. In 2009 en 2010 was er wel een duidelijke daling van het waterpeil in de zomerperiode. In 2011 was ondanks het neerslagtekort het peil opnieuw vrij constant tijdens het broedseizoen, en beduidend hoger dan de vorige jaren. Dit was waarschijnlijk te wijten aan een verandering in de afvoer ten gevolge van de werken aan de Liefkenshoekspoortunnel. In 2012 waren de

peilen van Steenlandpolder Zuid opnieuw in lijn met de vroegere jaren. Dit is weergegeven in onderstaande figuur:

Figuur 43: peilen van de Steenlandpolder van 2007 t.e.m. 2012

Het chloride gehalte lijkt te zijn gedaald over de jaren, maar door de grote variatie van jaar tot jaar kan dit niet statistisch significant worden afgeleid uit de metingen. Het water is licht brak.

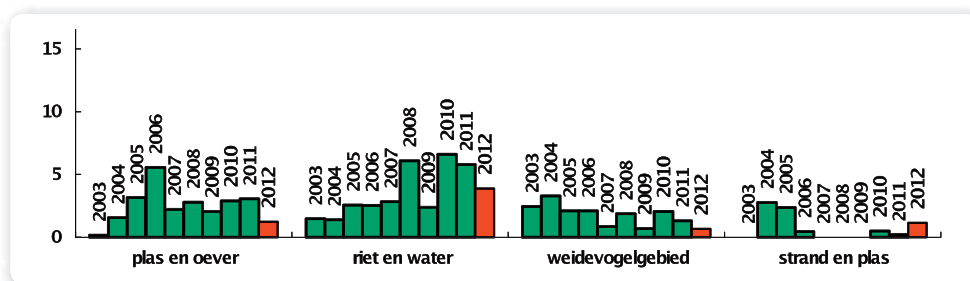
Figuur 44: links: verloop van het chloride gehalte van de zuidelijke plas van Steenlandpolder over de laatste zes jaar. Rechts: Stiff diagram van de watersamenstelling van de zuidelijke plas van Steenlandpolder in 2012

Habitat

Door de verhoogde waterstand in het zuidelijke deel de afgelopen jaren, heeft riet zich kunnen uitbreiden. Sinds 2007 wordt de habitatdoelstelling, 10ha 'Riet en Water', waarvan 75% riet, bereikt. Hiervan werd echter een deel terug vernietigd voor het aanleggen van de Liefkenshoekspoortunnel. Het riet heeft zich ondertussen wel verder uitgebreid en is in verschillende delen gebiedsdekkend aanwezig.

Broedvogels

Voor het broedseizoen van 2009 werd een deel van dit gebied ingenomen voor de werken aan de Liefkenshoekspoortverbinding. De afname aan biotoop en de verstoring door de naburige werken leek aanvankelijk een impact gehad te hebben op de aanwezige vogelpopulaties. De trend bij de rietvogels is moeilijk interpreteerbaar. Waar Bosrietzanger en Kleine Karekiet nog stijgen, is de daling bij Blauwborst, Rietzanger en Rietgors toch opvallend. Deze soorten daalden in de meeste deelgebieden van het Vogelrichtlijngebied zodat sprake is van een algemeen fenomeen. Hier zouden zowel het broedsucces van 2011 als de weersomstandigheden in het voorjaar 2012 een drijvende kracht van kunnen zijn. Voor de weidevogels is enkel het deel net ten noorden van de verkeerslus geschikt. Het zijn ondertussen lage aantallen geworden. Er waren in 2012 ook wat broedgevallen binnen de westelijke lus die eigenlijk bij Steenlandpolder horen.

Figuur 45: gemiddeld percentage van broedgevallen van soorten van de verschillende broedvogelgemeenschappen op Steenlandpolder, in verhouding tot het hele Vogelrichtlijngebied

2003 2004 2005 2006 2007 2008 2009 2010 2011 2012

Vogels van 'Plas en Oever'

Dodaars	0	1	4	5	2	5	0	1	0	0
Bergeend	1	4	3	4	2	1	4	3	3	3
Krakeend	1	5	6	9	5	5	4	5	3	5
Slobeend	0	2	3	5	2	4	0	5	4	3
Kuifeend	0	0	4	6	2	5	9	8	2	3
Tafeleend	0	0	1	7	3	5	1	2	0	3
Oeverzwaluw	0	0	0	0	0	0	0	0	149	

Vogels van 'Riet en Water'

Bruine Kiekendief	1	0	1	1	0	2	0	1	0	0
Waterral	0	0	1	1	1	2	0	2	3	0
Blauwborst	5	5	9	9	8	10	7	17	21	14
Snor	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0
Sprinkhaanzanger	0	0	0	0	0	0	0	1	2	0
Rietzanger	1	1	2	2	0	8	9	13	13	4
Kleine Karekiet	5	8	7	22	20	36	21	51	75	84
Bosrietzanger	0	2	1	2	7	5	2	10	3	10
Rietgors	1	2	2	5	7	10	11	9	9	6

Vogels van weidevogelgebied

Kievit	16	22	17	15	4	6	7	12	7	4
Scholekster	1	3	3	3	1	2	0	2	2	1
Grutto	3	2	0	2	1	2	1	3	3	1
Tureluur	0	3	2	3	1	1	0	1	3	1
Veldleeuwerik	1	0	0	0	0	1	1	0	0	0
Graspieper	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0

Vogels van 'Strand en Plas'

Kluut	0	0	0	0	0	0	0	0	3	0
Kleine plevier	0	3	3	1	0	0	0	1	0	2

Tabel 17: aantal territoria op Steenlandpolder

Overwinterende vogels

Steenlandpolder is een relatief klein gebied dat ondertussen voor een groot deel verriet is in het zuidelijke deel. In het noordelijke deel is er sinds enkele winters een lagere waterstand. Er overwinteren dan ook maximaal enkele tientallen watervogels.

5.6. Kreek in ecologisch deel buffer-Noord

5.6.1. Streefbeeld en –oppervlakte

36 ha slik-schor-ondiep water (permanente compensatie)

5.6.2. Locatie

Gelegen ten zuiden van Doelpolder Noord, sluit westwaarts aan bij het Paardenschor en is gesitueerd binnen het ecologische deel van de buffer.

5.6.3. Stand van zaken

Het gebied is sinds broedseizoen 2006 functioneel. Sinds het voltooiën van de terreininrichtingswerken in mei '06 voldoet de huidige situatie reeds aan de strikte bepalingen van het Nooddecreet als 'kreek gelegen in de onmiddellijke omgeving van de Schelde'. In het MER 'Aanleg van een Kreek in Buffer Noord en een weidevogelgebied in de zoekzone Doelpolder Noord en alle daarmee onlosmakelijke verbonden ingrepen' (juli '04) werd aanvullend op het nooddecreet geopteerd voor de realisatie van een in- en uitlaatconstructie door de Sigmadijk om de kreekzone onder estuariene invloed te brengen. De bouw van deze constructie werd uitgesteld om eerst maximale afstemming te bekomen met de ontwikkelingsvisie van Doelpolder Noord en Midden i.h.k.v. het Sigmaplan en de Achtergrondnota Natuur. Het vervolg van deze procedure wordt daarom verder besproken onder hfdst. 6.5 'GGG Doelpolder' in dit jaarverslag.

Beheer

In mei '12 werden nestvloten voor visdief aangebracht op de kreek. Net als de voorbije jaren werden in oktober '12 de eilanden in de kreek manueel gemaaid.

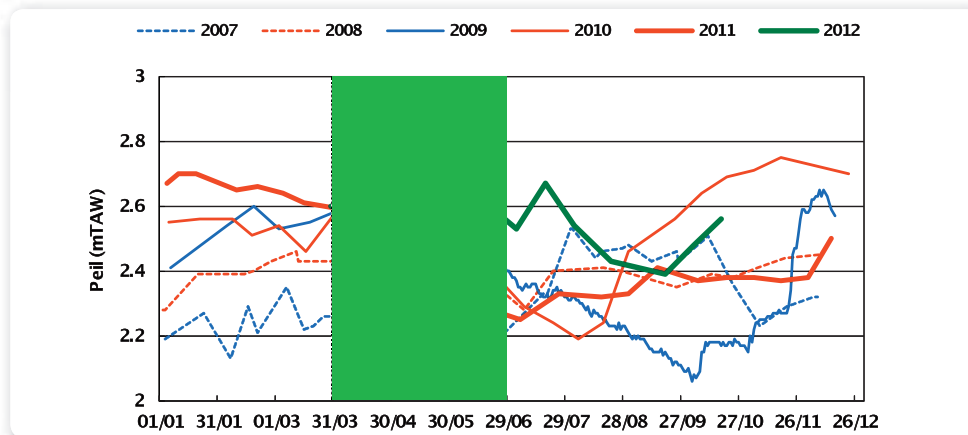
Foto 5: Kreek in ecologisch deel buffer-Noord en Doelpolder Noord (Vildaphoto, 4 juni 2012)

5.6.4. Monitoring

Hydrologie

De peilen van de Brakke kreek van de laatste vijf jaar zijn weergegeven in onderstaande figuur. Het peil zakte in het voorjaar 2012 niet weg ten gevolge van het natte voorjaar. Daardoor was het weidevogelgebied Doelpolder Noord tijdens het broedseizoen natter dan de voorgaande jaren.

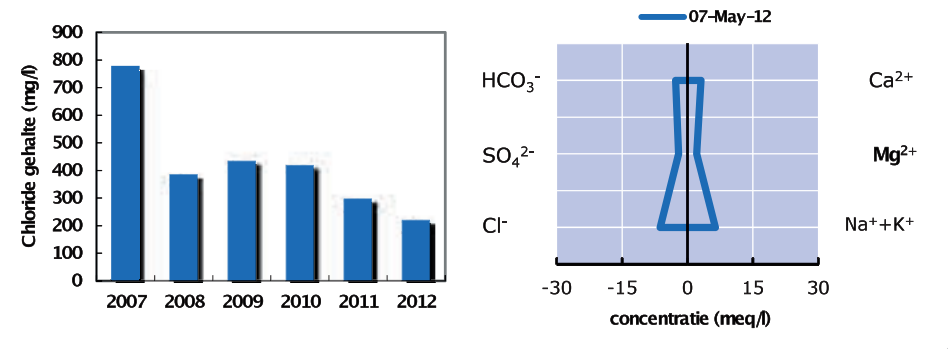

Figuur 46: peilen van de Brakke kreek van 2007 t.e.m. 2012

Het chloride gehalte lijkt de laatste jaren te variëren rond een niveau lager dan kort na de inrichting, maar het water is nog steeds licht brak. NaCl is het voornaamste zout.

Habitat

De kreek werd aangelegd samen met het weidevogelgebied Doelpolder Noord. De inlaatconstructie is echter nog in ontwerp, waardoor er nog geen getij op de kreek is. Actueel vormt het gebied een geheel met Doelpolder Noord. In beide delen komen nu dezelfde habitats voor. Zij worden verder samen besproken.

Figuur 47: links: verloop van het chloride gehalte van de Brakke kreek over de laatste zes jaar.

Rechts: Stiff diagram van de watersamenstelling van de Brakke kreek in 2012

Broedvogels

Dit gebied wordt voor broedvogels samen besproken met Doelpolder Noord, waarmee het een functionele eenheid vormt.

Overwinterende vogels

Dit gebied wordt voor overwinterende vogels samen besproken met Doelpolder Noord, waarmee het een functionele eenheid vormt.

5.7. Paardenschor

5.7.1. Streefbeeld en –oppervlakte

14,5 ha slik-schor-ondiep water (permanente compensatie)

5.7.2. Locatie

Gelegen langsheen de Linkerscheldeoever; ten noorden van de Kerncentrale van Doel en aansluitend bij het Schor Ouden Doel.

5.7.3. Stand van zaken

Het gebied is sinds broedseizoen 2004 functioneel als slik-schor-ondiep water. Het gebied wordt beheerd door de vzw Natuurpunt Beheer; aansluitend bij het Schor Ouden Doel. Gezien het estuariene karakter is het benodigde jaarlijkse beheer beperkt tot maaien van de dijk.

5.7.4. Monitoring

Habitat

Het gebied is voor het grootste deel slik. In de randzones startte de ontwikkeling van laag schor in 2005. In 2007 groeide de vegetatie er fors uit met een hogere bedekkingsgraad en forsere planten. De ruimtelijke uitbreiding was echter nog beperkt. De belangrijkste evolutie was toename van Zeeaster en kolonisatie van Nopjeswervelden door hogere planten (vooral Zeeaster). Sinds 2009 koloniseerden ook Zeebies en Riet het gebied. De ruimtelijke uitbreiding van het schor blijft echter beperkt tot de randzones. Het gebied vormt een functioneel geheel met het aanpalende Schor Ouden Doel, waar vooral hoog schor aanwezig is.

Broedvogels

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Vogels van 'Plas en Oever'										
Vogels van 'Riet en Water'										
Kleine Karekiet	0	0	0	0	0	0	0	0	0	11
Rietzanger	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Vogels van weidevogelgebied										
Tureluur	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0
Vogels van 'Strand en Plas'										
Kleine plevier	0	0	2	1	0	0	0	0	0	0

Tabel 18: aantal territoria op Paardenschor

Door de verdere vegetatieontwikkeling, waarbij nu ook rietschor aanwezig is langs de randen van het Paardenschor, zijn er nu ook broedvogelterritoria van rietvogels aanwezig. Het gaat tot nog toe vooral om Kleine Karekiet, maar ook Rietzanger, Rietgors en Blauwborst kwamen voor. Doordat de grens met het Schor Ouden Doel moeilijk eenduidig te bepalen is, zijn de aantallen moeilijk exact vast te stellen. De vogels die territoriumhoudend waren in de nieuw ontwikkelde rietpartijen tegen de dijk van het Paardenschor werden effectief als broedvogels van het Paardenschor meegerekend. De territoria op de rand van Schor Ouden Doel worden bij dit laatste gebied gerekend. In hoeverre gekarteerde Bergeenden effectieve broedgevallen van het Paardenschor waren, is moeilijk uit te maken. Bij deze mobiele soort kan het ook om foeragerende vogels gaan die elders broedden.

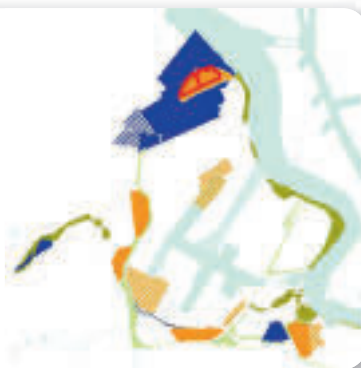
Overwinterende vogels

Door de getijcyclus kunnen de aantallen watervogels sterk fluctueren van bijna niets met hoogtij tot honderden vogels bij laag tij. Vooral Kluten, Bonte Strandlopers, Wulpen en Kokmeeuwen kunnen er soms met honderden tegelijk foerageren. Daarnaast zijn ook Scholekster, Tureluur, Bergeend en Wintertaling meestal met enkele tientallen aanwezig.

Foto 6: luchtfoto Paardenschor 2009 versus 2012

5.8. Doelpolder Noord

5.8.1. Streefbeeld en -oppervlakte

71 ha weidevogelgebied (permanente compensatie)

5.8.2. Locatie

Gelegen in het gebied met oorspronkelijke bestemming 'Valleigebied', enerzijds grenzend aan het havengebied, anderzijds begrensd door de Doelse polderdijk.

5.8.3. Stand van zaken

De graafwerken zijn voltooid sinds mei '06. Het gebied is sinds broedseizoen 2007 functioneel als weidevogelgebied.

Optimalisatie

De realisatie van de oorspronkelijk voorziene regelbare stuwen op de zijarmen van de kreek wacht op de inwerkingtreding van de nieuwe afsprakenmatrix.

Beheer

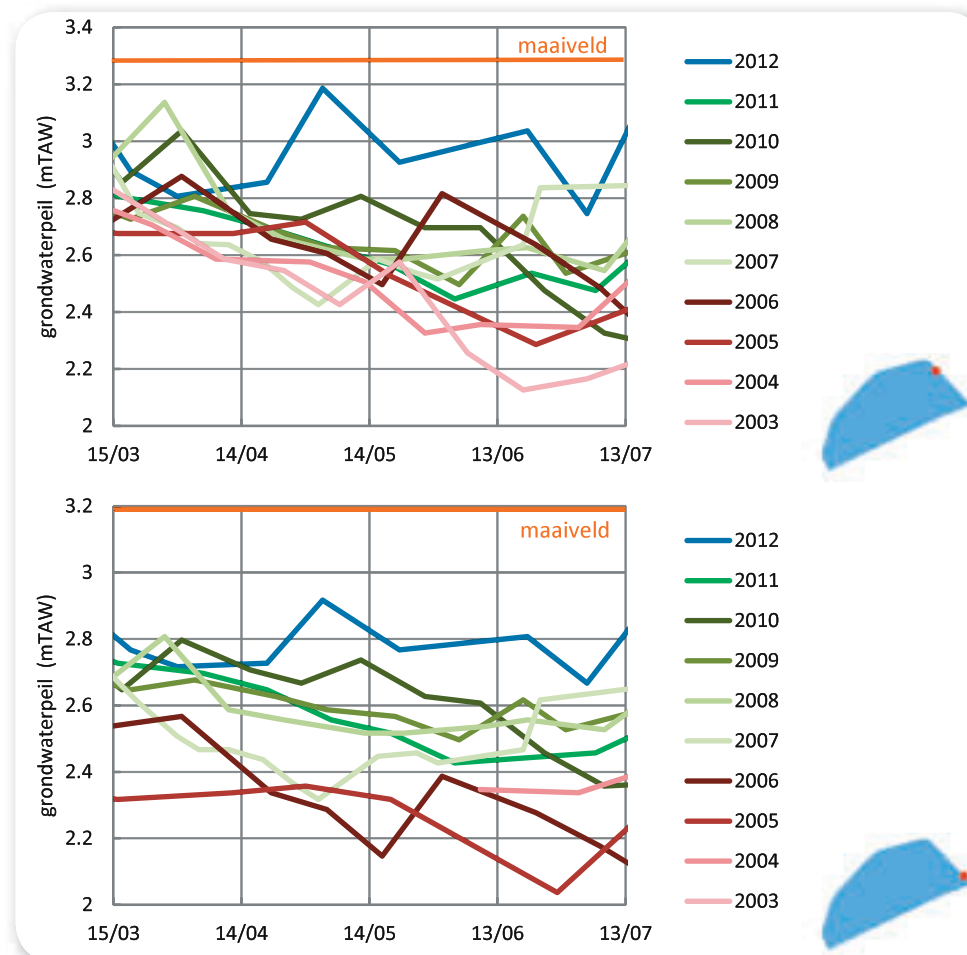
Sinds 2011 voert het ANB in de weidevogelgebieden een beheer op maat van elk perceel uit, in samenwerking en nauw overleg met de gebruiker van het blok. Dit beheer werd ook in 2012 verdergezet.

Voor het broedseizoen 2012 gaf het ANB alle percelen een extra maaibeurt zodat de weidevogelgebieden er optimaal bijlagen. Houtige opslag op voormalige afbraakpercelen werd gekapt. Het INBO evalueerde het gevoerde beheer en de toestand van de percelen positief. Alle percelen waren kort gemaaid en lagen er goed bij. Er werd nauw contact gehouden met de landbouwers en de afspraken werden goed opgevolgd.

5.8.4. Monitoring

Hydrologie

Grondwaterpeilen in Doelpolder Noord worden gestuurd door het opstuwen van de Brakke kreek. De hydrologie van de Brakke kreek werd besproken in de fiche van dit deelgebied. In 2012 waren de grondwaterstanden de hoogste sinds het begin van de monitoring. Door het

Figuur 48: grondwaterpeilen van peilbuis WAHP21IX (bovenaan) en WAHP216X (onderaan) in Doelpolder Noord tijdens het broedseizoen

Foto 7: Doelpolder Noord en Brakke Kreek (Vildaphoto, winter 2012)

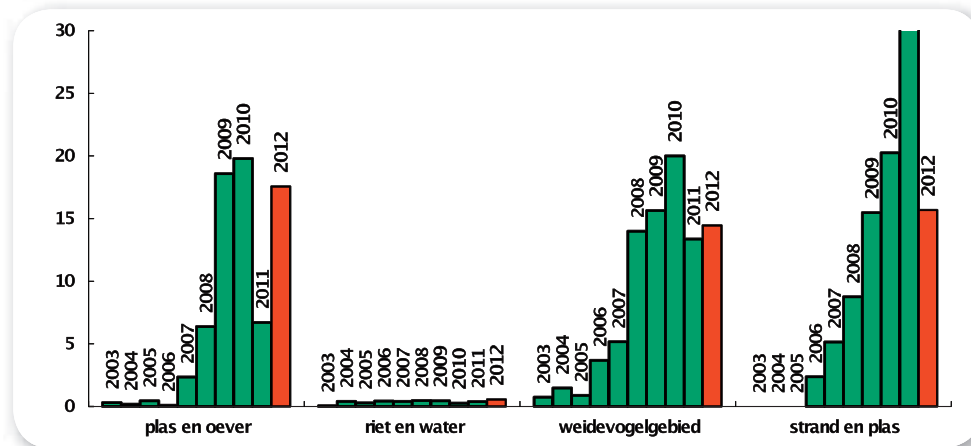
reliëf in het terrein zijn echter steeds plas-drassituaties en foerageerterrainen aanwezig in het gebied bij de kreekwaterstanden die zich tot nog toe hebben voorgedaan. Daardoor kan verwacht worden dat de broedvogelpopulatie minder afhankelijk is van de grondwaterstand. De onderstaande figuur geeft waterpeilgegevens van enkele peilbuislokaties gedurende de verschillende broedseizoenen.

Habitat

In 2008 werd de vegetatie getypeerd aan de hand van opnames in permanente kwadraten. Op de afgegraven delen langs het water is de vegetatie nog in een pionierstadium met veel open grond, maar typische soorten van natte graslanden als Fioringras en Geknikte vossenstaart zijn wel met lage bedekking aanwezig. Op de hogere delen domineren de ingezaaide grassen Italiaans raaigras en Rood zwenkgras. Ook hier is op veel plaatsen nog geen dichte grasmatten. Ook is er op verschillende plaatsen verruiging aanwezig. Het beheer werd intussen wel geoptimaliseerd om de vegetatie in goede richting te doen evolueren.

Broedvogels

Hoewel Tureluur zich licht herstelde, moeten we een daling vaststellen van Kievit, Grutto en Scholekster. 2012 was ook het eerste jaar dat Kluut niet of nauwelijks overging tot nestbouw. Mogelijk vond Kluut een aantrekkelijker broedgebied op de eilanden van het nabijgelegen pas

Figuur 49: gemiddeld percentage van broedgevallen van soorten van de verschillende broedvogelgemeenschappen in Doelpolder Noord, in verhouding tot het hele Vogelrichtingsgebied

ingerichte Prosperpolder Noord. Om na te gaan in welke mate grondpredatoren hier een invloed op hebben is in Putten West, waar zich ook een dergelijke daling voordeed, een deel van het gebied afgerasterd.

De hoge waterstand, in schril contrast met 2011, leek wel positief uit te vallen voor de eenden en de futen. Hoewel er op het enige eiland, tussen de meeuwnesten, ontegensprekelijk veel nesten waren van Kuifeend, Krakeend en Slobeend, geven de aantallen eerder aanwezigheid van de verschillende soorten weer dan effectieve territoria. De aantallen uit de territoriumkartering zijn een overschatting het effectieve broedbestand.

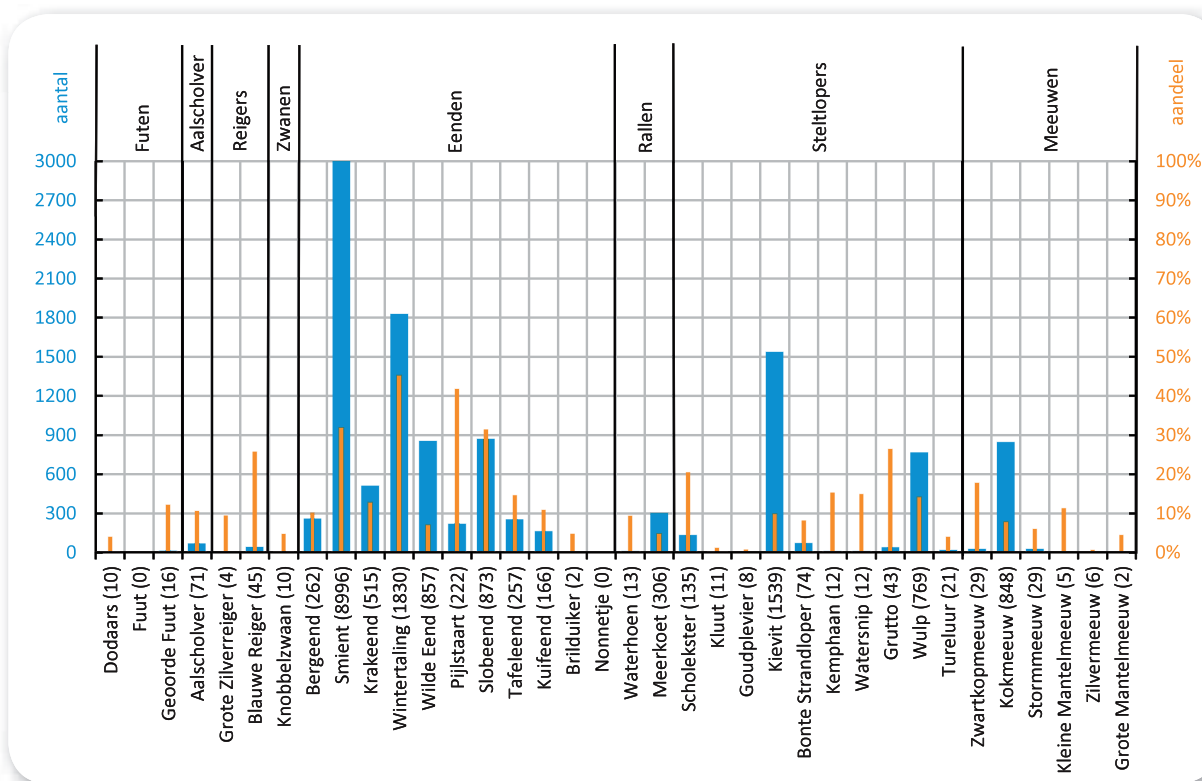
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Vogels van 'Plas en Oever'										
Dodaars	0	0	0	0	2	7	14	11	4	9
Geoorde Fuut	0	0	0	0	0	5	6	6	1	3
Knobbelzwaan	0	0	0	0	0	0	1	2	1	1
Bergeend	5	3	7	2	4	12	10	18	15	6
Zomertaling	0	0	0	0	0	1	3	3	0	3
Krakeend	0	0	0	0	1	12	7	45	30	72
Slobeend	0	0	0	0	0	0	4	16	12	33
Kuifeend	0	0	0	0	7	14	20	38	5	56
Tafeleend	0	0	0	0	0	0	2	3	1	8
Vogels van 'Riet en Water'										
Blauwborst	1	2	3	3	3	3	1	1	1	2
Rietzanger	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1
Kleine Karekiet	0	2	3	3	6	13	12	15	4	6
Grote Karekiet	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0
Bosrietzanger	0	1	0	2	1	0	1	0	1	1
Rietgors	0	0	0	0	0	1	2	0	0	2
Vogels van weidevogelgebied										
Kievit	5	7	7	17	12	39	64	77	76	47
Scholekster	2	2	1	4	2	4	8	9	5	2
Grutto	0	2	0	1	2	11	21	33	33	28
Tureluur	0	0	0	4	4	15	33	54	22	29
Wulp	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0
Veldleeuwerik	0	0	1	2	3	7	13	16	17	31
Graspieper	0	0	0	1	2	3	3	0	0	0
Gele Kwikstaart	0	0	0	1	1	2	0	4	2	0

Vogels van 'Strand en Plas'										
Kluut	0	0	0	17	22	78	58	38	21	2
Steltkluut	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0
Kleine Plevier	0	0	0	1	4	8	3	3	2	0
Zwartkopmeeuw	0	0	0	0	0	3	127	457	275	11
Kokmeeuw	0	0	0	0	0	470	220	425	650	950

Tabel 19: aantal territoria in Doelpolder Noord

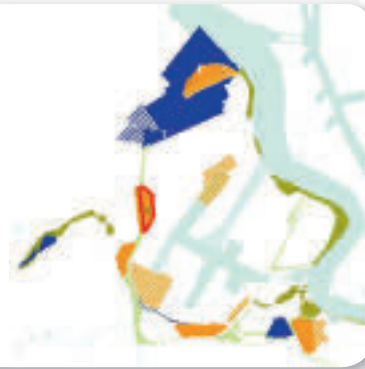
Overwinterende vogels

Het belang van het gebied voor overwinterende ganzen is toegenomen sinds de inrichting. De ontwikkeling van de grasvegetatie en het geoptimaliseerde beheer hebben lijken een positief effect te hebben. De aantallen van de meeste soorten overwinterende eenden, met Smient voorop, zijn ook zeer sterk gestegen sinds de inrichting van het gebied.

Figuur 50: Totaal aantal waargenomen overwinteraars op zes tellingen (blauw) en percentage van het aantal overwinteraars van de volledige Linkerscheldeoever (oranje) voor Doelpolder Noord gebaseerd op de midmaandelijke watervogeltellingen van 2011-2012

5.9. Putten West

5.9.1. Streefbeeld en -oppervlakte

52 ha weidevogelgebied (tijdelijke compensatie, minstens tot 2007)

Door de goedkeuring van het MMHA als scenario voor de verdere ontwikkeling van de haven krijgt dit natuurcompensatiegebied een permanent karakter.

5.9.2. Locatie

Gelegen tussen de volumebuffer ten oosten van Kieldrecht en ten westen van het gebied 'Putten Weiden' (Zeehavengebied met tijdelijke bestemming Valleigebied).

5.9.3. Stand van zaken

Het gebied is sinds 2007 functioneel als weidevogelgebied. Voor het broedseizoen 2012 werd houtige opslag gekapt en afgevoerd.

Beheer

Sinds 2011 voert het ANB in de weidevogelgebieden een beheer op maat van elk perceel uit, in samenwerking en nauw overleg met de gebruiker van het blok. Dit beheer werd ook in 2012 verdergezet.

Het INBO evalueerde het gevoerde beheer en de toestand van de percelen positief. Alle percelen waren kort gemaaid en lagen er goed bij. Er werd nauw contact gehouden met de landbouwers en de afspraken werden goed opgevolgd.

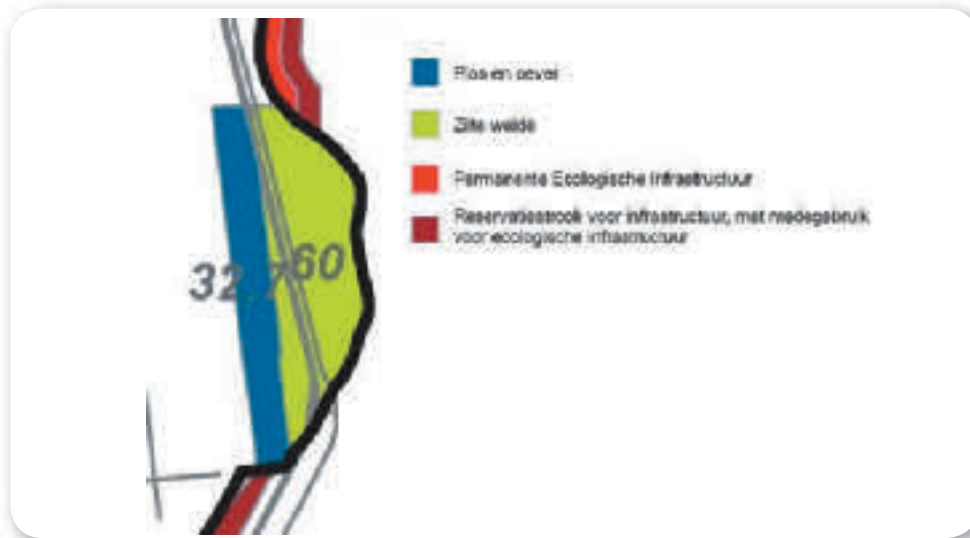
De overeenkomst voor de overdracht van het beheer van de AMT naar het ANB werd ondertekend op 22 februari '12 en heeft onder andere betrekking op dit gebied.

Foto 8: Putten West en Zoetwaterkreek (Vildaphoto, winter 2012)

Toekomst

Het MMHA voorziet voor Putten West een beperkte grenscorrectie omwille van voorziene infrastructuurbundels.

Figuur 51: Putten West en Zoetwaterkreek, beoogde habitats in MMHA

Experiment transplantatie zilte weiden

Door de goedkeuring van het MMHA als scenario voor de verdere ontwikkeling van de haven ligt vast dat het aangrenzende natuurgebied Putten Weiden zal komen te vervallen voor de aanleg van infrastructuurbundels. De Achtergrondnota Natuur en het MMHA voorzien de compensatie daarvoor in afgebakende zones binnen de Nieuw-Arenbergpolder:

Om de waardevolle zilte en zeldzame vegetatie maximaal te kunnen transplanteren naar de nieuw aan te leggen 'zilte weiden', is het departement MOW in 2010 van start gegaan met het opzetten van een pilootproject om de dispersiecapaciteit van zilte grassen te onderzoeken. Na het broedseizoen 2011 werd gestart met de aanleg van proefplots in het laaggelegen noorden van Putten West. In deze vlakken zullen verschillende mogelijkheden (plaggen, spontane ontwikkeling, inzaaien en afzet van hooi van zilte graslanden) uitgetest, vergeleken en intens gemonitord zullen worden. De resultaten van LSO zullen vergeleken worden met een

gelijkaardig experiment in Zeebrugge. In 2012 werden maaisel en plaggen van Putten Weiden overgebracht naar de proefvlakken.

5.9.5. Monitoring

Hydrologie

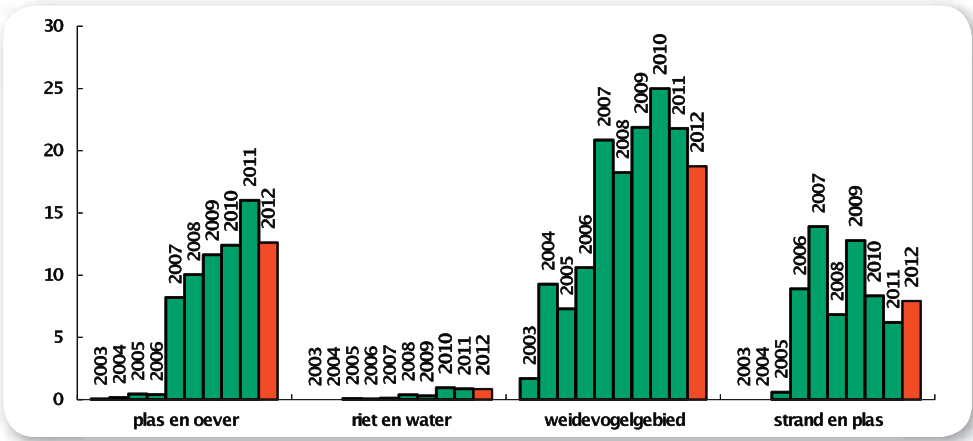
Grondwaterpeilen in Putten West worden gestuurd door het peil van de Zoetwaterkreek. De hydrologie van de Zoetwaterkreek werd besproken in de fiche van dit deelgebied. Daar werd gewezen op een sterke daling van de waterstand tijdens het broedseizoen 2012. Door het reliëf in het terrein zijn echter steeds plas-drassituaties en foerageerterrein aanwezig in het gebied bij de kreekwaterstanden die zich tot nog toe hebben voorgedaan. Daardoor kan verwacht worden dat de broedvogelpopulatie minder afhankelijk is van de grondwaterstand.

Habitat

In 2008 werd de vegetatie getypeerd aan de hand van opnames in permanente kwadraten. Op de afgegraven delen langs het water is de vegetatie nog in een pionierstadium met veel open grond, maar typische soorten van natte graslanden als Fioringras en Geknikte vossenstaart zijn wel met lage bedekking aanwezig. Op de hogere delen domineren de ingezaaide grassen Italiaans raaigras en Rood zwenkgras. Ook hier is op veel plaatsen nog geen dichte grasmatten. Ook is er op verschillende plaatsen verruiging aanwezig. Dit is nog steeds het geval. Het beheer werd intussen geoptimaliseerd om de vegetatie in goede richting te doen evolueren.

Broedvogels

Het aantal territoria van de weidevogels vertoont een lichte daling tegenover vorig jaar. Vanaf 2013 zal de zuidelijke helft van Putten West elektrisch omrasterd zijn om grondpredatoren buiten te houden. Dit experiment zou kunnen aangeven in hoeverre predatiemijding de aantallen weidevogels stuurt in de gebieden op Linkeroever. Krakeend steeg nog terwijl Kuifeend ongeveer op hetzelfde aantal landde als in 2011. Op de eilanden doen zich concentraties van eendennesten voor tussen de Kokmeeuwen. We vermoeden dat nog maar weinig eenden een nest hebben op het vasteland. Dit is al een eerste aanwijzing van predatiemijding. Rietvogels halen nog geen hoge aantallen in het gebied. Bovendien worden de meeste territoria vastgesteld in de randzones langs de baan en dus niet ter hoogte van de delen van de Zoetwaterkreek die voor rietvogels bedoeld zijn. Hier moet het riet eerst nog uitbreiden. Na het broedseizoen 2012 werd in de werkgroep ‘Optimalisatie beheer’ besloten om hiervoor een deel van het vlakbij gelegen Drijdijck in te schakelen.

Figuur 52: gemiddeld percentage van broedgevallen van soorten van de verschillende broedvogelgemeenschappen in Putten West, in verhouding tot het hele Vogelrichtlijngebied

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Vogels van ‘Plas en Oever’										
Dodaars	0	0	0	0	0	3	4	3	2	0
Geoorde Fuut	0	0	0	0	34	27	28	11	8	13
Knobbelzwaan	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1
Bergeend	1	3	7	2	6	10	10	18	19	22
Zomertaling	0	0	0	0	1	2	2	1	1	2
Krakeend	0	0	0	1	3	9	8	14	25	41
Slobeend	0	0	0	1	2	7	3	8	18	12
Kuifeend	0	0	0	0	6	18	12	49	71	69
Tafeleend	0	0	0	0	0	0	0	2	2	5
Vogels van ‘Riet en Water’										
Blauwborst	0	0	1	1	1	2	3	4	5	5
Rietzanger	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0
Kleine Karekiet	0	0	1	1	3	10	13	25	26	26
Bosrietzanger	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1
Rietgors	0	0	0	0	0	0	0	5	5	3
Vogels van weidevogelgebied										
Kievit	29	21	15	23	41	31	50	67	59	65
Scholekster	1	3	3	4	5	8	10	14	10	9

Grutto	0	11	11	13	24	17	23	46	44	35
Tureluur	0	2	3	2	24	15	30	35	33	29
Veldleeuwerik	1	2	4	10	8	9	26	24	32	16
Graspieper	0	2	1	2	3	5	5	5	5	1
Gele Kwikstaart	0	2	0	5	4	4	4	16	11	7
Vogels van 'Strand en Plas'										
Kluut	0	0	7	52	39	52	39	17	9	8
Kleine Plevier	0	0	0	4	5	6	5	4	2	1
Strandplevier	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0
Zwartkopmeeuw	0	0	0	0	11	3	73	9	0	1
Kokmeeuw	0	0	0	11	455	550	460	890	860	890
Visdief	0	0	0	0	0	0	0	0	1	2

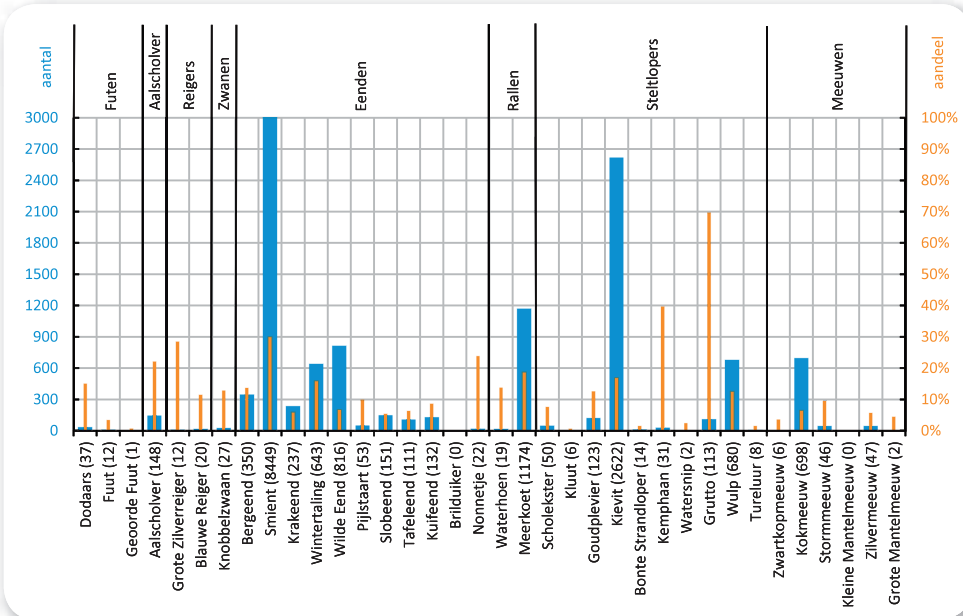
Tabel 20: aantal territoria in Putten West

Overwinterende vogels

Het belang van het gebied voor overwinterende ganzen is toegenomen sinds de inrichting. De ontwikkeling van de grasvegetatie en het geoptimaliseerde beheer hebben lijken een positief effect te hebben. Sinds de winter 2008-2009 is het een overwinteringsgebied geworden voor honderden tot enkele duizenden Brandganzen. Het is al gedurende vier opeenvolgende winters het belangrijkste gebied voor deze soort. Ook steltlopers en meeuwen blijken Putten West volop als overwinteringsgebied te gebruiken. Zowel de waterpartijen als de graslanden worden door overwinteraars gebruikt.

In de resultaten van de midmaandelijkse watervogeltellingen vallen voor Putten West 's winters Smienten en Kieviten op. Smient haalt hier 30 % van het totale aantal, enkel Doelpolder Noord scoort hoger. Nonnetje haalt hier bijna 25 %. Enkel op Putten Plas worden, met net over de 50 % van het totaal, meer Nonnetjes geteld. Het lijkt ook het meest constante gebied voor de Grote Zilverreiger. Het hoge aandeel voor Grutto betreft louter de maart telling. De soort is geen overwinteraar in het gebied. Dit is eerder wel het geval voor de Kemphaan die hier op vier tellingen aanwezig was met maximaal 13 exemplaren in oktober.

Daarnaast blijkt uit de wekelijkse ganzentellingen dat Putten West ook een belangrijk gebied is voor overwinterende ganzen. Brandgans, die de laatste jaren sterk is toegenomen in het Linkerschelderoevergebied, haalde in de winter 2011-2012 hier een aandeel van 45%. Grauwe Gans haalde een aandeel van 9%, maar dit aandeel lijkt toe te nemen (13% in 2012-2013).

Figuur 53: totaal aantal waargenomen overwinteraars op zes tellingen (blauw) en percentage van het aantal overwinteraars van de volledige Linkerscheldeoever (oranje) voor Putten West gebaseerd op de midmaandelijkse watervogeltellingen van 2011-2012

5.10. Drijdijck

5.10.1. Streefbeeld en -oppervlakte

36,7 ha 'Plas en Oever' (permanente compensatie)

5.10.2. Locatie

Deels gelegen in het gebied 'Drijdijck' aan de westrand van het havengebied, deels gelegen in het ecologische deel van de bufferzone ten zuidoosten van Kieldrecht.

5.10.3. Stand van zaken

De overeenkomst voor de overdracht van het beheer van de AMT naar het ANB werd ondertekend op 22 februari '12 en heeft onder andere betrekking op dit gebied.

Het gebied is sinds 2007 functioneel als weidevogelgebied. Net als in de voorbije drie jaar werd in juni '12 het gebied volledig gemaaid door het ANB, waardoor de vegetatie optimaal de winter in ging.

Het Nooddecreet voorzag hier 35 ha 'Plas en Oever'. De Achtergrondnota Natuur voorziet 16 ha 'Plas en Oever' en 20 ha 'zoete wei in natuurbeheer'. In dit kader worden de oevers momenteel kort en grazig gehouden door regelmatig maaien. Ondanks het geschikte weidebeheer van de oevers, zijn de resultaten voor weidevogels niet in verhouding tot de oppervlakte. Het gebied is te klein en omsloten door hoge bomen, dus gevoeliger voor verstoring en predatie. De voor weidevogels meest geschikte zone ligt bovendien vlak naast dijk. Om de doelstelling van 20 ha zoete wei alsnog te realiseren zou een ringgracht gemaakt moeten worden binnen het gebied, zouden eilanden moeten aangelegd worden en de bomen rondom gekapt worden (terwijl deze bomen een belangrijke corridorfunctie hebben voor vleermuizen)

Foto 10: Drijdijck (Vildaphoto, winter 2012)

Los van de bijkomende habitatdoelstelling adviseerde het INBO in de werkgroepen 'optimalisatie beheer' van 2011 om het waterpeil op te trekken en de grazige oevers langs de westelijke zone en langs de randen riet te laten groeien. Het habitattypen 'Plas en Oever' stelt op zich geen speciale vereiste aan het oevertype (grazig of riet), wel aan de verhouding ('Plas en Oever' = $\frac{3}{4}$ water t.o.v. $\frac{1}{4}$ riet, 'Riet en Water' = $\frac{3}{4}$ riet t.o.v. $\frac{1}{4}$ water). Bovendien worden de doelstellingen voor weidevogels reeds gehaald, maar presteren rietvogels nog ondermaats. Hierbij stelt zich de vraag of en wanneer we beperkte optimalisaties in de habitatverdeling binnen de contouren van het MMHA kunnen overwegen, dit om ecologische sinks en dure aanpassingen - zonder garantie op succes naar broedgevallen - te vermijden. De werkgroep kwam tot de vaststelling dat in het geval van Drijdijk een dergelijke aanpassing denkbaar/mogelijk is op basis van abiotische omstandigheden, ervaring en monitoringsresultaten.

In 2012 werd dit voorstel verder onderzocht en uitgewerkt. Er werd beslist om de noordelijke punt van Drijdijk en het noordelijke en zuidelijke derde van de Zoetwaterkreek te gaan beheren in functie van rietontwikkeling. Langs het middendeel van de Zoetwaterkreek zal een weidevogelbeheer gevoerd worden. Deze uitwisseling van doelstellingen geeft meer garantie op optimaal habitat en maakt een kostenefficiënter beheer mogelijk.

5.10.4. Toekomst

Het MMHA voorziet voor Drijdijk een grenscorrectie omwille van voorziene infrastructuurbundels. Het streefbeeld is een combinatie van 'Plas en Oever' en Zoete Weide.

5.10.5. Monitoring

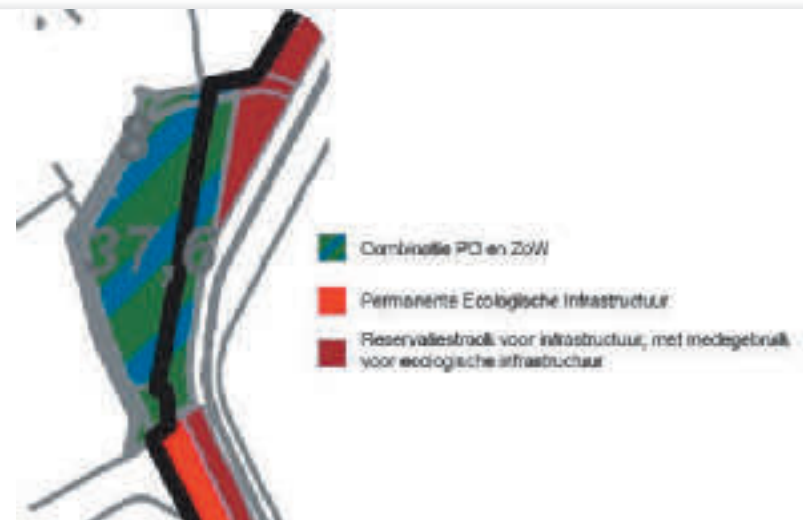
Hydrologie

In het jaarverslag 2011 werd reeds vermeld dat in Drijdijk het peilverloop sterk wordt bepaald door het neerslagoverschot. Het natte voorjaar van 2012 zorgde er dan ook voor dat het peil van de plas nagenoeg constant bleef gedurende het broedseizoen.

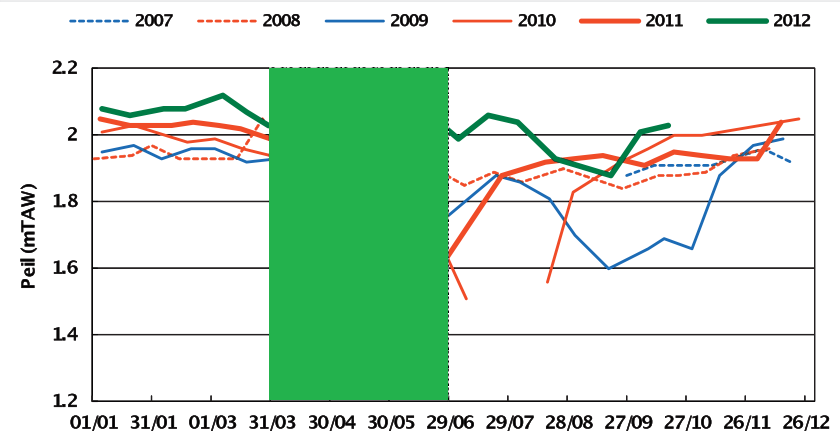
In Drijdijk leek het chloride gehalte te fluctueren met het waterpeil. In 2012 was de chloride concentratie terug laag in vergelijking met de voorgaande jaren ten gevolge van de hoge waterstand.

Habitat

De inrichting van Drijdijk startte reeds in 2004, waarbij delen van het terrein werden afgeplagd. Hierdoor ontstonden reeds beperkte plassen. Het gebied werd afgewerkt in 2006 en

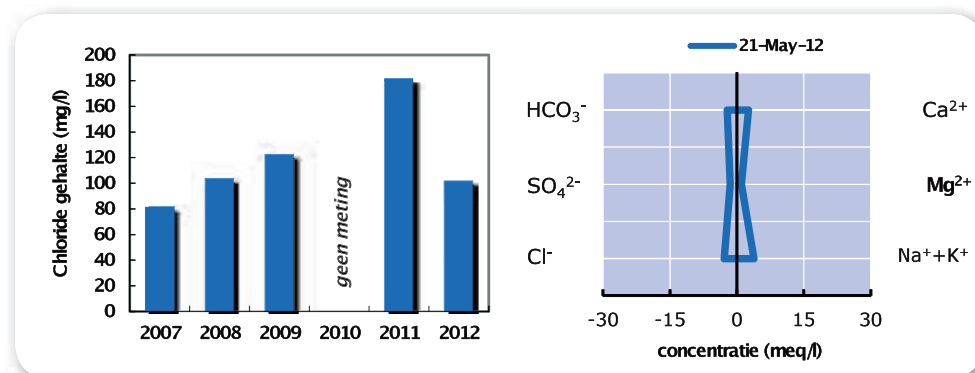

Figuur 54: Drijdijk, beoogde habitats in MMHA

Figuur 55: peilen van Drijdijk van 2007 t.e.m. 2012

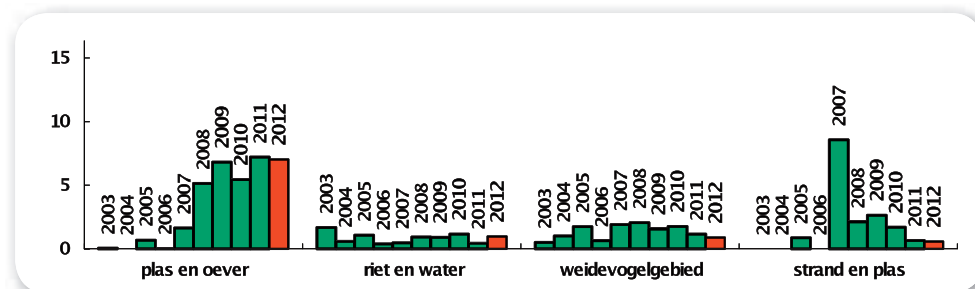
2007. Langs de nieuw afgegraven oevers was de vegetatie in 2008 nog schaars. Oeverhabitat varieerde van pionierhabitat tot ruigte. Sinds najaar 2009 wordt het volledige gebied jaarlijks gemaaid door het ANB waardoor het voor weidevogels geschikter is in het voorjaar.

Figuur 56: links: verloop van het chloride gehalte van Drijdijk over de laatste zes jaar.
Rechts: Stiff diagram van de watersamenstelling van Drijdijk in 2012

Broedvogels

De meeste eenden halen hogere aantallen dan de voorgaande jaren. Vermoedelijk komen weinig soorten tot broeden. Er worden jaarlijks ook weinig wijfjes met tomen gezien. Voor rietbroeders is het belang van Drijdijk afgenomen. Nochtans heeft de noordelijke zijde hier voor een groot potentieel.

Figuur 57: gemiddeld percentage van broedgevallen van soorten van de verschillende broedvogelgemeenschappen in Drijdijk, in verhouding tot het hele Vogelrichtlijngebied

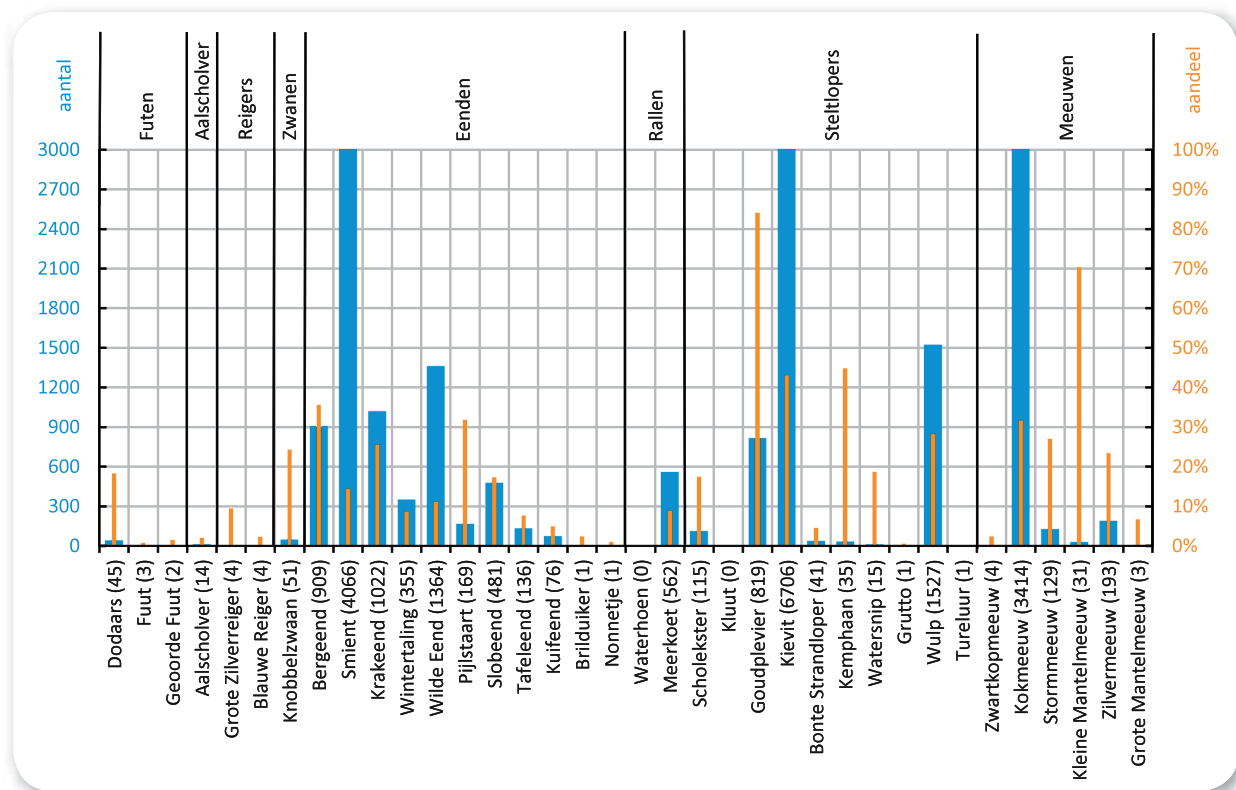
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Vogels van 'Plas en Oever'										
Dodaars	0	0	0	0	2	7	7	3	1	3
Geeuw	0	0	0	0	0	1	6	0	1	1
Knobbelzwaan							1	1	2	2
Bergeend	1	0	2	1	4	10	7	9	26	21
Zomertaling	0	0	0	0	0	1	1	1	1	2
Krakeend	0	0	1	0	3	8	5	4	1	28
Slobeend	0	0	2	0	2	3	2	3	3	2
Kuifeend	0	0	0	0	2	3	10	11	8	16
Tafeleend	0	0	0	0	0	1	1	4	1	6
Ijsvogel	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0
Vogels van 'Riet en Water'										
Bruine Kiekendief	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0
Waterral	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0
Blauwborst	4	4	8	2	3	4	4	3	1	1
Rietzanger	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0
Kleine Karekiet	3	4	4	3	4	7	11	17	3	5
Bosrietzanger	4	1	0	2	2	2	5	5	1	7
Rietgors	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0
Vogels van weidevogelgebied										
Kievit	6	9	15	4	7	6	9	6	10	5
Scholekster	1	1	2	1	2	1	2	2	2	0
Grutto	0	0	0	0	2	2	1	1	1	0
Tureluur	0	1	2	2	2	4	4	4	2	5
Veldleeuwerik	0	0	0	0	1	0	1	2	0	0
Graspieper	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0
Vogels van 'Strand en Plas'										
Kluut	0	0	10	0	49	20	15	6	4	0
Kleine Plevier	0	0	0	0	4	3	2	2	1	1

Tabel 21: aantal territoria in Drijdijk

Overwinterende vogels

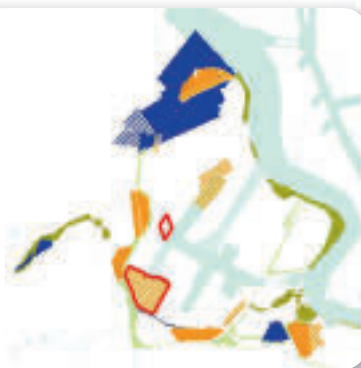
Drijdijk is voor overwinteraars een belangrijk gebied. Net zoals de twee grotere weidevogelgebieden worden op Drijdijk hoge aantallen voor Smient en Kievit geteld. Voor deze laatste gaat het om meer dan 40 % van het totale aantal op Linkeroever. Hiermee verbonden zijn de

groepen Goudplevieren die op basis van de aantallen in dit winterhalfjaar nauwelijks elders werden gezien. Drijdijk herbergt ook de meeste Bergeenden met als maximum 355 exemplaren op de februaritelling. Pijlstaart behaalt hier ruim 30 % met als maximum 57 exemplaren op de novembertelling. Krakeend haalt hier met iets over de 25 % het hoogste aandeel van de besproken gebieden. Met een enkele keer 35 Kemphanen in december behaalt Drijdijk wel meer dan 40 % van het totaal voor deze soort. De soort haalt lage aantallen op Linkeroever waardoor een dergelijke groep al snel een hoog percentage oplevert. De hoge percentages voor de meeuwen geven een vertekend beeld doordat het gebied ook fungeert als meeu-wenslaapplaats.

Figuur 58: totaal aantal waargenomen overwintersaars op zes tellingen (blauw) en percentage van het aantal overwintersaars van de volledige Linkerscheldeover (oranje) voor Drijdijk gebaseerd op de midmaandelijke watervogeltellingen van 2011-2012

5.11. Kunstmatige waterplassen in Z2-gebied

5.11.1. Streefbeeld en -oppervlakte

'Plas en Oever' ("tijdelijk en permanent beheer van waterplassen gelegen in de zone 'Putten Plas' en overige waterplassen in Z2-gebied" ⁸⁾)

5.11.2. Locatie

'**Putten Plas**' (C63) is een gebied gelegen ten zuiden van het gebied 'Putten Weiden' en ten westen van het Doeldok. Hiermee wordt bedoeld het gebied dat is ontstaan na de eerste fase van de demping van de bestaande zoetwaterplas. Met overige waterplassen worden de huidige plassen bedoeld ter hoogte van het gebied bestemd voor fase III van het Verrebroekdokproject (= '**Verrebroekse Plassen**') en het Doeldok, alsmede nog in de toekomst aan te duiden of aan te leggen plassen die als rust-of overwinteringsplaats zullen fungeren.

5.11.3. Stand van zaken

De werken in **Putten Plas** werden in 2009 gedeeltelijk afgerond: de zone bestemd als fase II van de Rubis-terminal werd op hoogte gebracht (+ 6 m TAW en +6,5 m TAW) en een zandstock van 10,5 m TAW is aangelegd. Naast deze 2 zones is er nog een zone gedeeltelijk opgespoten, die veel plassen bevat. Voor het broedseizoen werd het gebied waar nodig gemaaid. Tijdens het broedseizoen 2012 werd Putten Plas opnieuw gevrijwaard van werken. Ook in de komende broedseizoenen blijft het gebied van belang in de strand- en plasbalans. Naast Putten Plas, dat momenteel nog steeds voldoet aan de doelstelling van het nooddecreet, worden ook de **Verrebroekse Plassen** beheerd als "door de havenontwikkeling kunstmatig ontstane waterplassen als rust-en overwinteringsgebied voor watervogels". Het beheer is er geconcentreerd op vrijwaren van de rust in het gebied en waterbeheer. Natuurpunt WAL organiseerde op 3 maart '12 in samenwerking met het GHA, het ANB en het INBO een beheerdag voor het kappen van wilgen binnen de Verrebroekse plassen en ophogen van broedhopen voor Lepelaars.

Foto 11: herstel takkenhoop Verrebroekse plassen (Josepha Fissers, 3 maart '12)

5.11.4. Toekomst

Als omwille van haven- of infrastructuurontwikkeling (3de fase Verrebroekdok) in de toekomst de huidige plassen in Z2-gebied niet langer kunnen functioneren als compensatiegebied, dan wordt, als onderdeel van de Achtergrondnota Natuur, de ontwikkeling van een zoet plas-sengebied in Prosperpolder Zuid vooropgesteld, ten eerste als overwinteringsgebied voor watervogels en ten tweede als belangrijk broedgebied voor veel bijlage I-soorten.

In de toekomst kunnen de aanwezige plassen in de Steenlandpolder, die tijdens en na de aanleg van de Liefkenshoekspoortunnel bewaard zullen blijven, wel nog voldoen aan de vraag uit het nooddecreet naar permanente kunstmatige waterplassen in Z2-gebied.

Gezien het succes van de takkenhoop in het Verrebroekdok als broedeiland voor Lepelaars, werd in 2011 onderzocht in welke gebieden dergelijke takkenhopen voorzien kunnen worden om de kolonie de kans te geven zich tijdig te verplaatsen. Mogelijke locaties zijn Blokkersdijk, Rietveld Kallo en de Zoetwaterkreek.

5.1.1.5. Monitoring

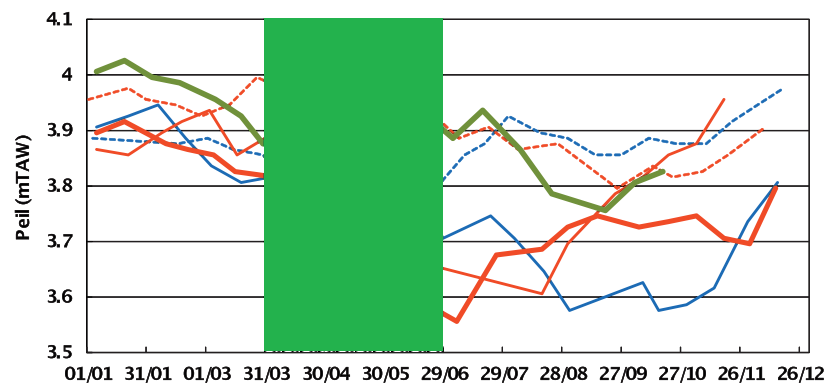
Hydrologie

De Verrebroekse Plassen bestaan uit drie grote plassen met daartussen een watergang die de dokken verbindt met het achterland via een pompemaal. Alle plassen kenden gedurende het broedseizoen een constant peil, ten gevolge van het natte voorjaar. Het peil van de westelijke plas (Figuur 54, WAHS551) wordt weergegeven in Figuur 55.

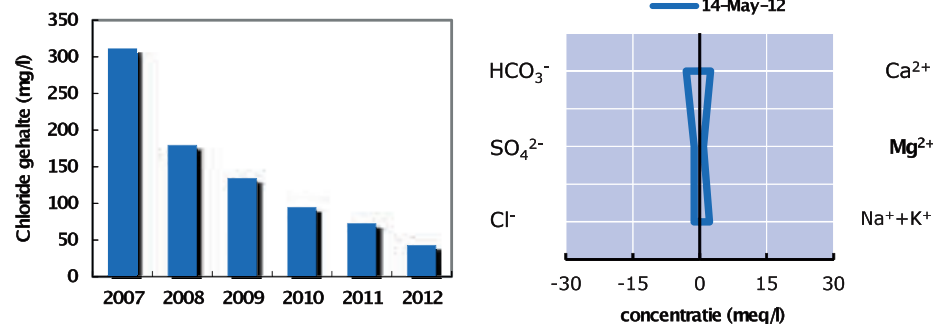

Figuur 59: peilpunten in de Verrebroekse Plassen

Het chloride gehalte van de oostelijke plas van de Verrebroekse plassen is over de jaren gedaald. Kort na het ontstaan van het gebied was het water brak, maar intussen is de plas door verdunning met zoutarm water naar een zoetwaterplas geëvolueerd.

Figuur 60: peilen van de westelijke plas van de Verrebroekse plassen van 2007 t.e.m. 2012

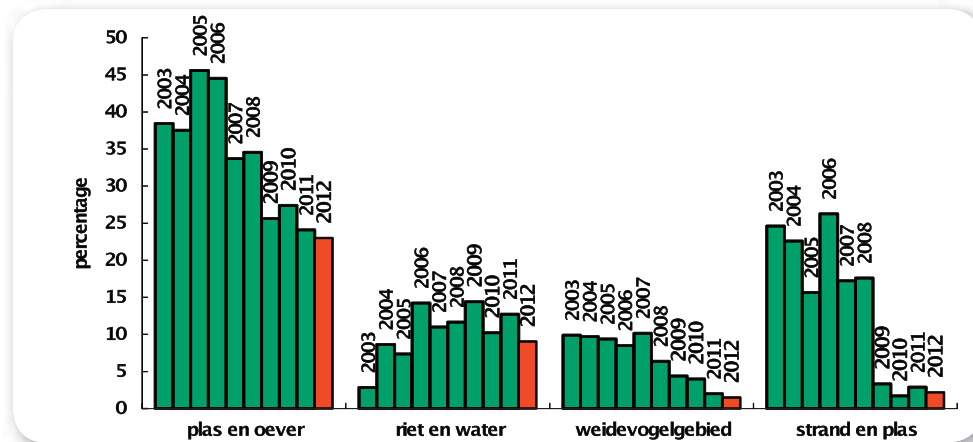
Figuur 61: links: verloop van het chloride gehalte van de westelijke plas van de Verrebroekse plassen over de laatste zes jaar. Rechts: Stiff diagram van de watersamenstelling van de westelijke plas van de Verrebroekse plassen in 2012

Habitat

In 2009 en 2010 werd een nieuwe habitatkaart voor de Verrebroekse plassen opgemaakt. Hieruit volgt dat het rietareal in het gebied is toegenomen ten opzichte van de vorige karte-

ring in 2003. De toename is echter volledig te wijten aan een toename van droog riet in het zuiden van het gebied. Het waterriet in het noorden is in oppervlakte licht afgenomen en is meer versnipperd geraakt. Er is daarna geen nieuwe kartering uitgevoerd.

Broedvogels

Figuur 62: gemiddeld percentage van broedgevallen van soorten van de verschillende broedvogelgemeenschappen in de Verrebroekse plassen, in verhouding tot het hele Vogelrichtlijngebied

Dit gebied is één van de belangrijkste gebieden binnen het Vogelrichtlijngebied. Het blijft het belangrijkste gebied voor broedvogels van 'Plas en Oever', ook al daalde het relatief belang van het gebied over de jaren parallel met de aanleg van nieuwe plasgebieden. Voor eenden zijn Doelpolder Noord en Putten West nu belangrijker, maar Verrebroekse Plassen blijft het enige gebied waar Aalscholver en Lepelaar tot broeden komen. Ook Geoorde Fuut haalde er in 2012 terug hogere aantallen dan de vorige jaren. Sommige eenden halen hier nu zeer lage aantallen vergeleken met de voorgaande jaren. Door het dempen van een afwateringsbuis zouden de twee oostelijke plassen vanaf 2013 weer een hogere voorjaarswaterstand moeten hebben. Hierdoor zou de moerasgordel rond de plas weer nat komen te staan en enkele eilanden ook effectief weer eiland worden. Dit zou voor eendachtigen, futen en rietvogels een positief effect kunnen hebben.

De algemene vogels van Riet en Water laten na enkele jaren met sterke stijgingen, een daling zien. Het gaat om de aantallen van Blauwborst, Kleine Karekiet, Rietzanger en Rietgors. Deze

soorten, behalve Kleine Karekiet, daalden doorgaans over de hele lijn in het Vogelrichtlijngebied (cfr. 4.2.2 'Riet en water').

Door de vegetatiesuccessie op de aanliggende vlaktes kan het dalend belang van dit gebied voor soorten van strand en plas en weidevogels verklaard worden. Enkel ten westen van de grote plas werd de vlakte gemaaid om ze weer geschikt te maken voor soorten van het habitat Strand & Plas. Hier kwamen dan ook de Kleine Plevieren, Kieviten en Scholeksters tot broeden.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Vogels van 'Plas en Oever'										
Dodaars	6	8	8	5	3	3	2	4	3	4
Geoorde Fuut	18	61	101	84	32	5	0	6	1	13
Aalscholver	2	7	14	18	22	19	27	30	31	33
Grote Zilverreiger	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0
Lepelaar	1	5	11	14	19	19	18	20	32	19
Knobbelzwaan	1	2	2	1	2	2	2	2	3	3
Bergeend	7	12	9	16	12	14	12	8	8	19
Krakeend	19	25	25	30	30	42	14	11	4	5
Slobeend	5	7	8	5	8	5	2	3	2	4
Zomertaling	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Kuifeend	19	16	21	20	14	22	6	12	10	6
Tafeleend	8	6	14	12	11	14	3	6	2	0
Ijsvogel	0	0	0	0	0	0	1	1	0	1
Oeverwaluw	55	62	212	280	144	843	235	0	208	0
Vogels van 'Riet en Water'										
Roerdomp	0	1	1	1	0	0	0	0	0	0
Bruine Kiekendief	1	1	1	1	0	0	0	0	0	0
Waterral	2	1	2	2	2	3	2	2	1	2
Blauwborst	9	5	7	8	10	13	30	31	29	23
Graszanger	0	0	0	1	1	2	2	0	0	0
Sprinkhaanzanger	0	0	1	3	1	4	4	2	9	3
Rietzanger	1	4	4	10	5	10	31	30	29	19
Kleine Karekiet	10	19	23	27	21	44	76	82	91	71
Bosrietzanger	0	1	3	1	5	8	7	6	5	3
Baardmannetje	0	1	1	0	2	1	1	0	2	0

Rietgors	2	3	8	14	12	18	29	32	33	26
Vogels van weidevogelgebied										
Kievit	18	14	8	13	7	9	7	7	7	3
Scholekster	4	5	5	9	5	7	8	9	6	3
Grutto	5	6	2	2	2	1	1	0	0	0
Wulp	0	0	1	1	1	0	1	0	0	0
Tureluur	5	9	5	3	3	2	3	1	1	0
Veldleeuwerik	10	10	8	8	6	12	16	12	7	4
Graspieper	3	2	3	1	2	3	0	1	0	1
Gele Kwikstaart	1	0	0	2	1	0	0	0	0	0
Vogels van 'Strand en Plas'										
Kluut	0	0	1	1	0	1	0	0	0	0
Steltkluut	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0
Kleine Plevier	2	1	4	5	7	9	6	3	6	3
Bontbekplevier	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0
Strandplevier	0	0	2	6	5	4	0	0	0	0
Zwartkopmeeuw	200	416	106	5	3	0	0	0	0	0
Kokmeeuw	>750	950	620	540	435	280	24	29	45	25
Visdief	0	0	0	12	3	0	0	1	3	2

Tabel 22: aantal territoria in de Verrebroekse Plassen

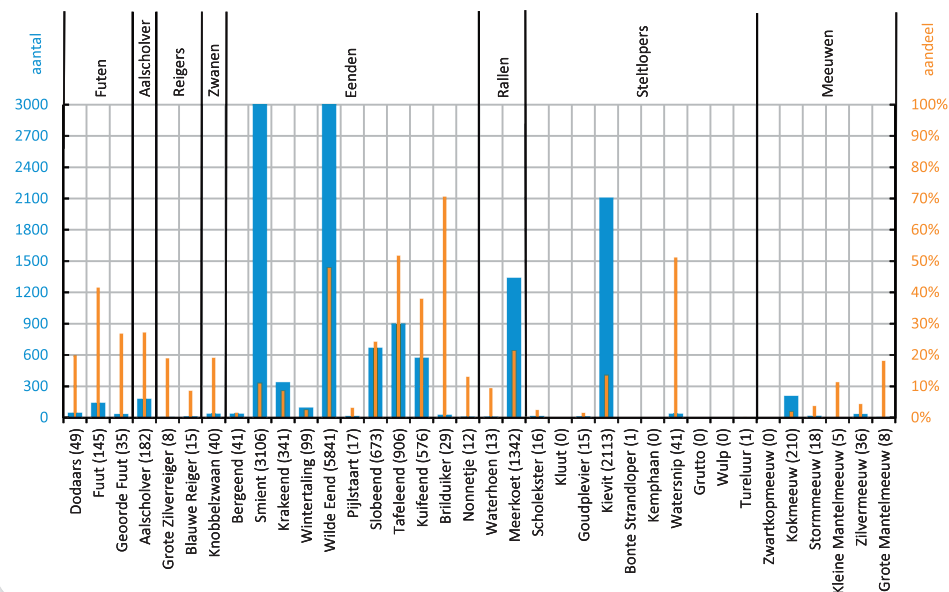
Overwinterende vogels

Het gebied is belangrijk voor verschillende overwinterende soorten, zoals Wilde eend, Smient, Tafeleend en Kuifeend. Smient haalt echter hogere aantallen in de nieuwe gebieden Putten West en Doelpolder Noord. Ook soorten als Brilduiker en Nonnetje overwinteren jaarlijks. Het gebied fungeert ook als slaapplaats voor Aalscholvers en Grote Zilverreigers.

Soorten met minder dan 40 waargenomen exemplaren op de volledige Linkerscheldeoever gedurende de ganse winter zijn niet mee opgenomen. Omwille van de leesbaarheid zijn aantallen boven 3000 niet grafisch weergegeven, maar alle aantallen zijn per soort wel tussen haakjes vermeld.

Uit de midmaandelijke watervogeltellingen blijkt dat de Verrebroekse Plassen een belangrijk overwinteringsgebied is voor duikende soorten zoals futen, Aalscholver en duikeenden. Zowel voor Tafeleend als voor Brilduiker werd hier meer dan 50 % van het totale aantal geteld. Voor Kuifeend was dit bijna 40%. Daarnaast valt ook nog het hoge aantal Wilde Eenden op, net

niet de helft van de aantallen op de hele Linkeroever. Tijdens vier opeenvolgende tellingen (november t.e.m. februari) werden hier meer dan 1000 exemplaren geteld. Slechts twee gebieden, Putten West en Putten Plas, scoren beter voor Nonnetje. Door de hoge aantallen voor Smient en Kievit is er enige gelijkenis met de weidevogelgebieden. De Kieviten zitten hier echter enkel tijdens de najaarstellingen in aantal (768 en 1060 exemplaren respectievelijk in oktober en november) wanneer de waterstand in de oostelijke plas nog zeer laag is waardoor eilanden ontstaan. Het hoge percentage voor de Watersnip is eerder een toevalstreffer, door 30 zichtbare exemplaren in oktober. Deze soort wordt moeilijk opgemerkt door zijn gewoonte om zich in de vegetatie te verstoppen. Terreinbezoeken in de andere gebieden leren dat daar regelmatig tientallen Watersnippen aanwezig zijn. Deze worden dan enkel opgemerkt wanneer zij opgestoten worden.

Figuur 63: totaal aantal waargenomen overwinteraars op zes tellingen (blauw) en percentage van het aantal overwinteraars van de volledige Linkerscheldeoever (oranje) voor de Verrebroekse Plassen gebaseerd op de midmaandelijke watervogeltellingen van 2011-2012

5.12. Percelen van de Vlaamse overheid in ZTA-gebied

5.12.1. Streefbeeld en -oppervlakte

45 ha ecologisch waardevolle polder (minstens tot 2007)

5.12.2. Locatie

Akkers en weiden op percelen gelegen in het poldergebied met bestemming 'Zeehavengebied met Tijdelijk Agrarisch karakter'

5.12.3. Stand van zaken

Het blok Ecologisch waardevolle polder (EWP) in de Nieuw Arenbergpolder is 22 ha groot, en valt gedeeltelijk binnen de afbakening van het natuurkerngebied Nieuw Arenbergpolder fase I van het MMHA. Daarnaast werd 26 ha EWP tijdelijk gegroepeerd in de strook tussen de Zoetwaterkreek en het weidevogelgebied Putten West (niet-ecologische gedeelte van de buffer ZW-B in ZTA-gebied) en bij de inrichting van dat gebied geïntegreerd. De totale oppervlakte EWP voldoet aan de in de matrix vereiste oppervlakte van 45 ha op gegroepeerde, verworven percelen in ZTA-gebied.

Bijlage 5 van het nooddecreet omschrijft het doel van deze percelen in oorsprong als het "voorzien van foerageerruimte voor overwinterende ganzen, waar ook de akkervogelgemeenschap van kan profiteren door te voorzien in ecologisch waardevolle akkers. Indien op de betrokken percelen weiden aanwezig zijn, worden deze behandeld zoals de weidevogelgebieden." Zoals aanbevolen vanuit de monitoring van de voorbije jaren werden alle akkerpercelen binnen het blok EWP omgezet naar grasland. Aangezien de doelstelling hier beperkt is tot beheer en geen inrichting voorziet, blijft de bestaande polderwaterhuishouding op deze percelen behouden. In 2011 werden opnieuw gebruiksovereenkomsten voor een aangepast (weidevogel)beheer afgesloten met lokale landbouwers. Na het broedseizoen 2011 werd gestart met de aanleg

van proefvlakken voor het onderzoek naar de transplantatie van zilte vegetatie (zie hfdst. 6.7 'Nieuw Arenbergpolder').

5.12.4. Monitoring

Hydrologie

Op de percelen aangeduid als ecologisch waardevolle polder in de Nieuw Arenbergpolder gebeurt geen specifieke hydrologische monitoring. De waterhuishouding wordt er bepaald door de drainage van de polder, die algemeen genomen zorgt voor duidelijk te lage watertafels in vergelijking tot de natuurdoelstellingen. Gezien de meeste aangeduide percelen eerder hoog gelegen zijn in de polder behoren zij tot de drogere delen. Aan de hand van de dichtst bij gelegen peilbuizen schatten we de grondwatertafel tijdens het broedseizoen ongeveer 1 meter beneden maaiveld en lager. Percelen met een waterstand die voor weidevogels aanleiding kan geven tot hoge broeddensiteiten zijn ook in de rest van de polder zeer schaars. Het gaat om enkele laaggelegen percelen in Doelpolder en aan de noordrand van de Oud Arenbergpolder.

Broedvogels

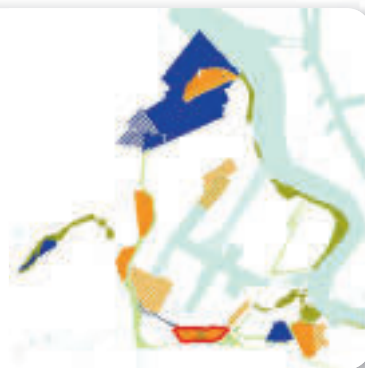
In 2010 werden op het deel grenzend aan de Oude Sluisstraat geen broedende weidevogels genoteerd. In 2011 gebeurde hier een gedeeltelijke inrichting in het kader van het project 'translocatie van zilte graslanden'. Dit heeft potentieel om enkele doelsoorten aantrekken. In 2012 werden hier echter geen broedvogels op vastgesteld.

Overwinterende vogels

Het gebied wordt soms gebruikt door overwinterende ganzen en Wulpen.

5.13. Haasop

5.13.1. Streefbeeld en -oppervlakte

'Riet en Water' (ca. 100 ha permanent compensatie voor historisch passief, instandhouding van huidige natuurwaarden⁹⁾)

5.13.2. Locatie

Gelegen tussen de N 49 en de Hazopweg van Kallo tot Verrebroek, deel van de zuidelijke bufferzone die omstreeks 1972 ontstond na de opspuiting van een deel van de vroegere Beverenpolder en waarin spontane natuurontwikkeling heeft plaatsgevonden.

5.13.3. Stand van zaken

Het reguliere beheer bestaat uit het bewaken van de rust in dit gebied, begrazing door Konikpaarden en Galloway-runderen om de vegetatie gevarieerd te houden, onderhoud van de infrastructuur, hakselen, verwijderen van bomen, ruimen van afval en maaien. Dit beheer werd ook in 2012 uitgevoerd.

Andere natuurontwikkelingsprojecten in de Haasop

De afbakening van de Haasop werd bijgesteld op basis van de kernzone voor Groenknolorchis en de verdere ontwikkelings- en ontsluitingsplannen van het **Logistiek Park Waasland**. Deze nieuwe afbakening werd opgenomen in het principiële programma voor het in opmaak zijnde GRUP. Een stuk ten westen zal worden ontnomen aan de Haasop. Ter vervanging wordt de zone ten noorden van de Haasop aan het gebied toegevoegd, waar een aangepast riet- en waterbeheer het behoud en/of de uitbreiding van de Groenknolorchispopulatie mogelijk zal maken.

Bij de aanleg van het Logistiek Park Waaslandhaven fase I werd een compensatieverplichting voor 20 ha rietbiotoop opgelegd. Naast de 8 ha 'Riet en Water' gerealiseerd aan het Spaans

Fort, zal nog 12 ha rietbiotoop gerealiseerd worden door een verbetering van de kwaliteit van leefgebieden binnen het westelijke deel van de Haasop. Verder werden in maart '10 in de oostelijke zone van de Haasop voortplantingspoelen aangelegd voor Rugstreeppad, als compensatie voor verlies bij de aanleg van de **Vopak**-terminal. Dit nieuwe leefgebied van ca. 6 ha vormt een belangrijke schakel in de zogenaamde 'backbone' voor Rugstreeppad (Ottburg et al., 2007¹⁰⁾). In 2012 werd vastgesteld dat er nood is aan een gepast beheer om de oevers grazig te houden en de plassen vrij te houden van overdadige vegetatie.

In het deel van de Haasop gelegen ten oosten van de Koestraat werd eind 2010 een rietmitigatie van 3,1 ha uitgevoerd i.h.k.v. de uitbreiding van de **spoorbundel Zuid**. Om wilgenkiering op de oever te voorkomen, werd in 2011 riet aangeplant. In de bestaande rietzone ten noorden van de nieuwe rietmitigatie werd de bestaande wilgenopslag gekapt.

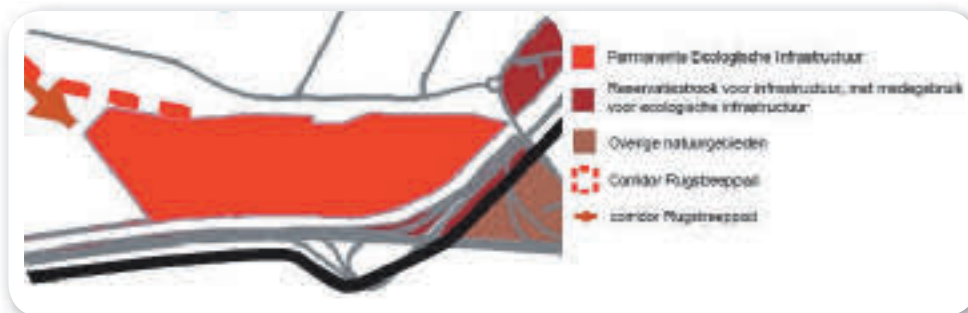
Foto 12: Haasop (Ralf Gyselings, 15 juli '11)

5.13.4.Toekomst

Het MMHA voorziet voor de Haasop een nieuwe afbakening a.h.v. de contouren van het Logistiek Park Waasland, de voorziene ontsluiting ervan, en de afbakening van de Groenknolorchiszone en de Vopak-Rugstreeppadcompensatie. Het gebied wordt opgenomen in de permanente ecologische infrastructuur:

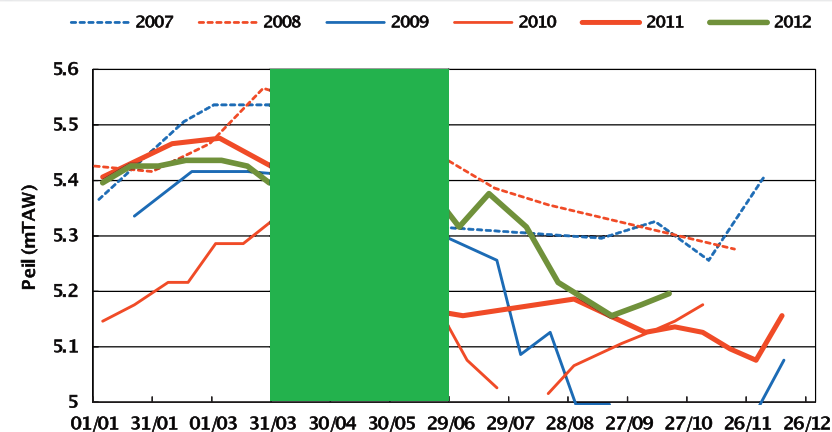

5.13.5. Monitoring

Hydrologie

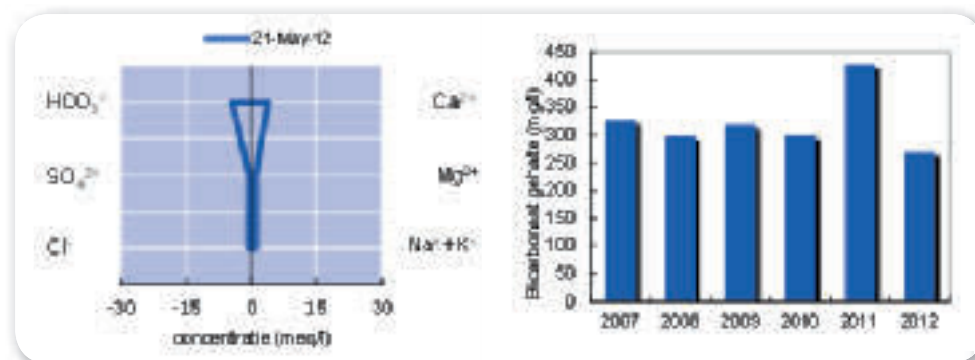
Waterstanden lagen in 2007 in Haasop gemiddeld hoger dan de voorgaande jaren. Gezien de hoge ligging van het gebied lijkt dit het gevolg van accumulatie van regenwater van de voorbije natte seizoenen. In 2008 waren de winterwaterstanden dezelfde als in 2007, maar op het einde van het voorjaar waren de waterstanden minder weggezakt door het nattere voorjaar. In het voorjaar 2009 en voorjaar 2010 lagen de waterstanden een tiental centimeter lager dan in 2008, maar nog duidelijk hoger dan voor 2007. In 2011 waren de waterstanden in Haasop vergelijkbaar met 2010. In het natte voorjaar van 2012 waren ze vergelijkbaar met 2007.

De ionensamenstelling van het water wordt vooral door calciumbicarbonaat bepaald. Het water is redelijk kalkrijk. Schommelingen in het bicarbonaatgehalte worden bepaald door de hoeveelheid neerslag.

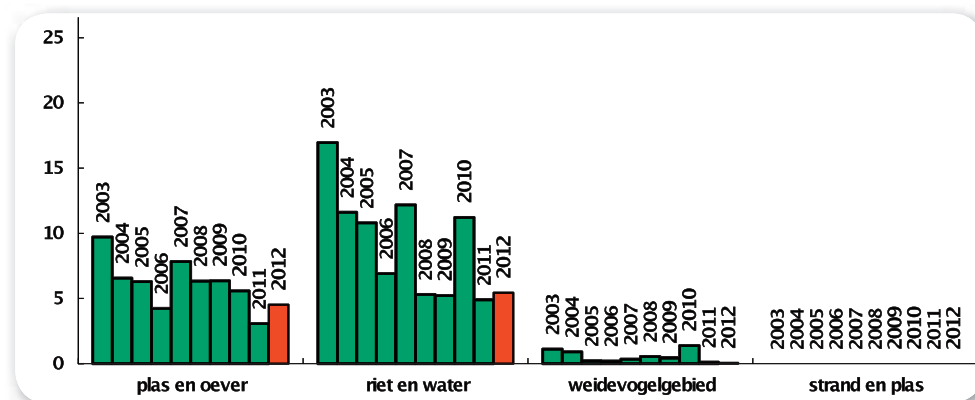
Habitat

Haasop werd in 2009-2010 opnieuw gekarteerd. Hieruit volgde dat het riethabitat met ongeveer 10% of 1 ha is afgenomen. Deze afname deed zich vooral voor in de droge randzones, waar het riet werd afgegrazen. Daarna werd geen nieuwe kartering meer uitgevoerd.

Figuur 67: links: verloop van het chloride gehalte van de zuidelijke plas van de Haasop over de laatste zes jaar. Rechts: Stijf diagram van de watersamenstelling van de zuidelijke plas van de Haasop in 2012.

Broedvogels

Figuur 68: gemiddeld percentage van broedgevallen van soorten van de verschillende broedvogelgemeenschappen in Haasop, in verhouding tot het hele Vogelrichtlijngebied

Haasop is één van de belangrijke rietgebieden op de Linkerscheldeoever. In 2012 werden hoge aantallen van Kuif- en Tafeleend genoteerd. Voor Tafeleend lijken de aantallen parallel te gaan met de hogere waterstand. De hoogste aantallen werden genoteerd in 2007, 2008 en 2012, wat ook de natste jaren waren in het gebied.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Vogels van 'Plas en Oever'										
Dodaars	8	7	8	5	6	7	8	7	0	7
Knobbelzwaan	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Bergeend	12	8	10	12	12	4	8	16	14	5
Krakeend	8	7	6	4	4	8	3	3	1	2
Slobeend	4	2	4	3	2	5	2	3	2	1
Kuifeend	9	6	7	4	2	7	3	10	2	12
Tafeleend	3	8	6	4	10	15	7	6	1	23
Ijsvogel	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0
Vogels van 'Riet en Water'										
Roerdomp	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0
Bruine Kiekendief	4	6	6	5	2	2	2	3	0	1
Waterral	7	5	4	4	3	2	1	5	5	4
Porseleinhoen	1	0	1	0	0	0	0	0	0	
Blauwborst	18	14	15	13	12	13	12	19	15	10
Sprinkhaanzanger	1	2	0	1	2	2	2	3	1	1
Rietzanger	1	2	0	1	1	0	2	7	3	1
Kleine Karekiet	38	32	34	31	27	23	36	62	68	57
Bosrietzanger	7	6	4	8	8	9	5	13	2	2
Baardmannetje	0	0	1	0	1	0	0	2	1	1
Rietgors	6	6	6	7	6	6	7	18	8	8
Vogels van weidevogelgebied										
Kievit	2	1	0	1	0	2	3	7	3	1
Scholekster	4	3	1	1	2	2	1	2	0	0
Veldleeuwerik	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0
Graspieper	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0
Vogels van 'Strand en Plas'										

Tabel 23: aantal territoria in Haasop

Overwinterende vogels

Haasop wordt niet meegeteld tijdens de midmaandelijke tellingen. Het aandeel open water is echter gering ten opzichte van de hoeveelheid open water in andere gebieden. Het gebied is geen sleutelgebied voor overwinterende vogels.

5.14. Groot Rietveld

5.14.1. Streefbeeld en -oppervlakte

'Riet en Water' (permanente compensatie voor historisch passief, instandhouding van huidige natuurwaarden ¹⁾)

5.14.2. Locatie

Gebied met een oppervlakte van 78 ha gelegen langs de westzijde van de zogenaamde defensieve dijk (provinciegrens) en ten westen van de Vlake van Zwijndrecht. Het Groot Rietveld is een restant van de vroegere Melselepolder en is bij de ontwikkeling van de haven gedeeltelijk opgespoten. Momenteel bestaat het gebied uit plassen, rietland, opgespoten terrein met open begroeiing.

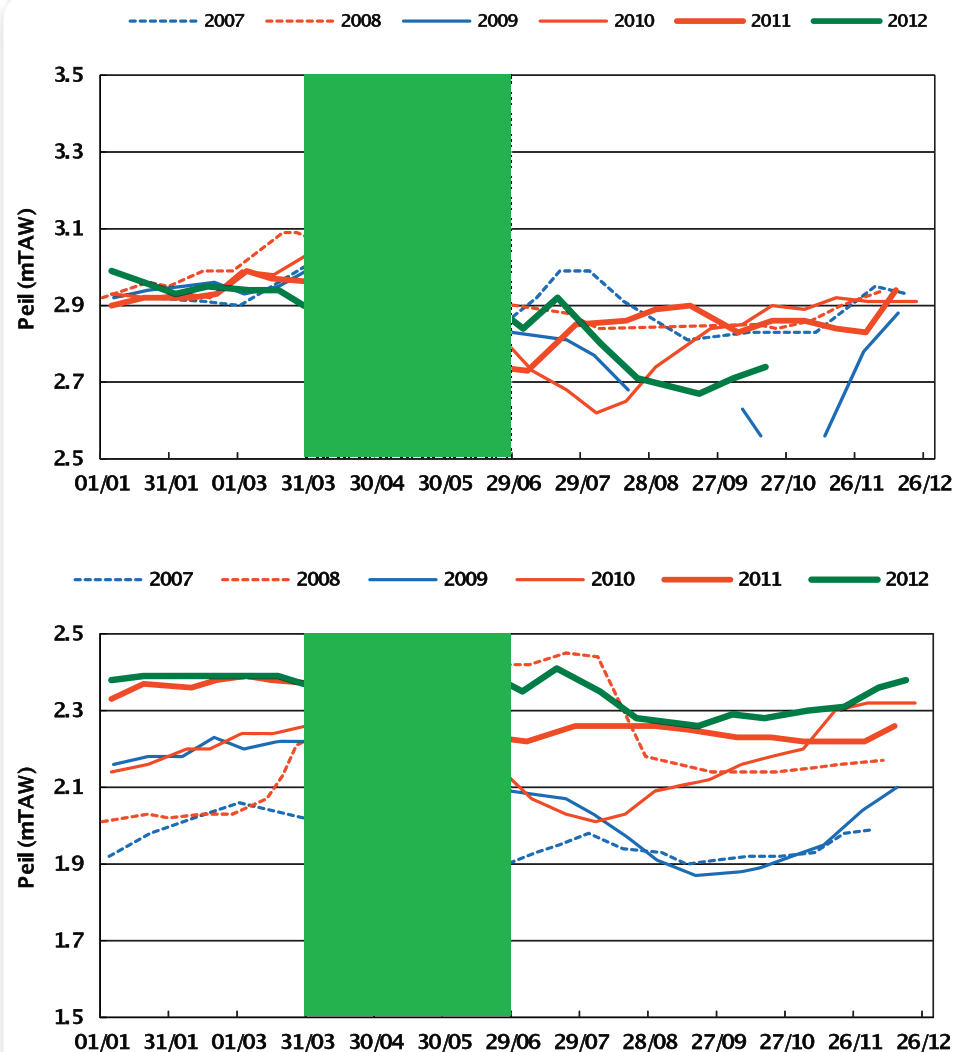
5.14.3. Stand van zaken

Het reguliere beheer bestaat uit het bewaken van de rust en het waterpeil en begrazing om verruiging van het gebied tegen te gaan. Sinds 2007 wordt de berkenopslag in het noordelijke gedeelte geleidelijk gekapt en omgezet naar schraal grasland en riet, in functie van de aanwezige Rugstreeppad- en Moeraswespenorchispopulatie. De in 2006 aangelegde voortplantingspoelen voor Rugstreeppad en de wandelpaden worden jaarlijks gemaaid. Ook in 2012 werd dit beheer uitgevoerd.

In het najaar van 2012 werd gestart met de realisatie van drie nieuwe uitwateringsconstructies die mogelijk moeten maken om het waterpeil van het Groot Rietveld gericht en fijn te regelen in functie van het riet.

Monitoring

Hydrologie Door een verstopping van de afvoer kende het zuidelijke deel van het Groot Rietveld een sterke stijging van de waterstand gedurende het broedseizoen 2008. In de andere jaren waren de dalingen tijdens het broedseizoen beperkt, zeker in de zuidelijke plas. In de

Figuur 69: boven: peilen van de noordelijke plas van het Groot Rietveld van 2007 t.e.m. 2012.
Onder: peilen van de zuidelijke plas van het Groot Rietveld van 2007 t.e.m. 2012

Foto 13: Groot Rietveld (Vildaphoto, winter 2012)

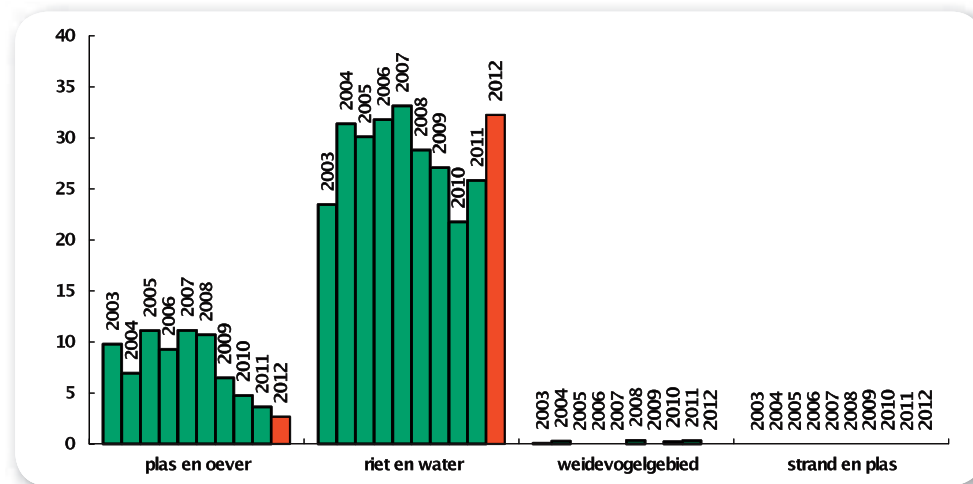
jaren 2010 en 2011, jaren met en groot neerslagtekort, zakte het peil van deze plas ongeveer 10cm. In de noordelijke plas, waarvan het bodempeil globaal ongeveer 60-80 cm hoger ligt dan de zuidelijke, bedroeg de peildaling iets meer dan 20cm. De peilen van de zuidelijke plas zijn globaal genomen over de jaren heen gestegen. Dit is weergegeven in onderstaande figuur. In 2012 zakten de peilen niet tijdens het broedseizoen. De peilen van de zuidelijke plas zijn globaal genomen over de jaren heen gestegen.

De stijging van het waterpeil in de zuidelijke plas ging gepaard met een daling van het chloride gehalte. De zuidelijke plas was vroeger brak, maar is intussen zoet. De noordelijke plas was steeds zoet.

Habitat

Het Groot Rietveld werd in 2009-2010 opnieuw gekarteerd. Hierbij werd geen verschil geconstateerd met de vorige kartering. Tussen 2003 en 2012 is het rietareaal in het Groot Rietveld stabiel gebleven. Door het toegenomen waterpeil is het nat riet wel toegenomen in verhouding tot het droog riet en de rietruigte.

Broedvogel

Figuur 70: gemiddeld percentage van broedgevallen van soorten van de verschillende broedvogelgemeenschappen in het Groot Rietveld, in verhouding tot het hele Vogelrichtlijngebied

Het Groot Rietveld is het belangrijkste broedgebied voor rietvogels. Op dit vlak is het het meest diverse gebied in het Vogelrichtlijngebied. Daarnaast is het ook voor eenden en futen een belangrijk broedgebied.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Vogels van 'Plas en Oever'										
Dodaars	3-4	12	15	15	12	20	13	9	8	7
Geoorde Fuut	0	0	0	0	0	0	0	0	1	2
Knobbelzwaan	0	0	0	0	0	0	2	0	1	1
Bergeend	ng	2	0	1	0	3	0	0	0	1
Zomertaling	1	0	0	0	1	2	1	0	0	0
Krakeend	ng	4	12	13	18	17	10	4	15	2
Slobeend	ng	3	5	3	8	12	0	1	0	0
Kuifeend	ng	6	11	7	4	8	2	3	6	3
Tafeleend	> 3	7	17	13	9	15	4	2	11	8
Vogels van 'Riet en Water'										
Roerdomp	1	0	0	1	1	3	2	0	0	2
Woudaapje	0	0	0	0	0	3*	2	2	3	3
Bruine Kieken-dief	3-4	4	3	3	3	4	2	2	2	3
Waterral	10	5	6	9	9	7	8	4	4	7
Porseleinhoen	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0
Blauwborst	(> 20)	32	19	26	< 20	10	19	16	11	14
Graszanger	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0
Cetti's zanger	0	0	0	0	0	0	5	10	7	11
Snor	0	0	0	1	0	0	0	1	1	0
Sprinkhaan-zanger	(3-4)	6	2	9	12-13	5	3	5	3	5
Rietzanger	3	33	9	28	ng	15	9	6	12	12
Kleine Karekiet	ng	42	36	80	ng	80	47	51	52	60
Grote Karekiet	0	0	0	0	0	1*	0	0	0	0
Bosrietzanger	ng	> 19	15	36	ng	20	11	12	15	20
Baardmannetje	5	8	8	9	4	4	5	6	1	2
Buidelmees	1	0	1	0	0	1	0	1	0	0
Rietgors	ng	23	20	34	ng	20	8	11	7	12

Vogels van weidevogelgebied										
Kievit	2	1	0	0	0	2	0	4	2	0
Tureluur	0	0	0	0	0	1	0	1	1	0
Veldleeuwerik	Ng	1	0	0	0	0	0	0	1	0

Vogels van 'Strand en Plas'

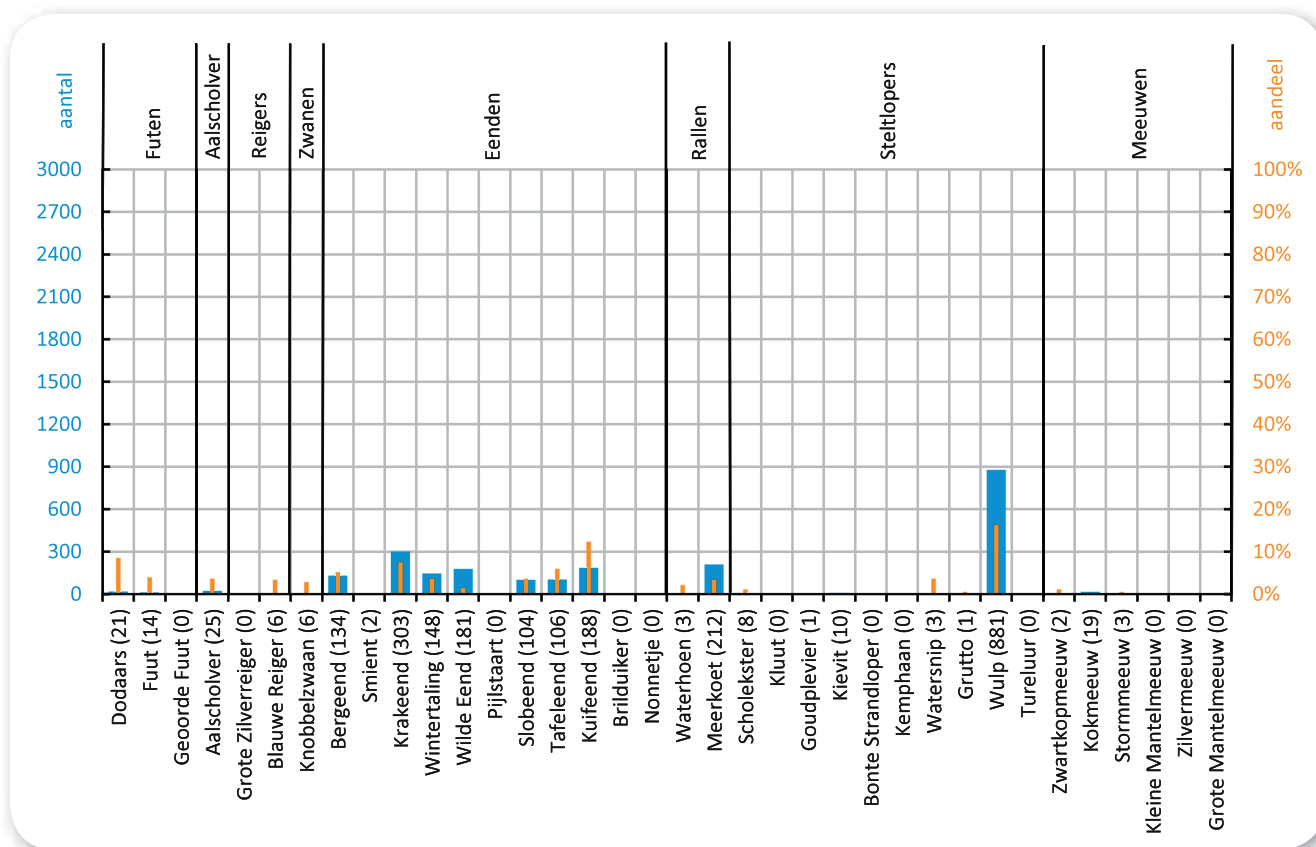
Tabel 24: aantal territoria in het Groot Rietveld

(ng: niet geteld). Aantallen tussen haakjes zijn schattingen.

*: de 3 territoria Woudaapje en het territorium Grote Karekiet in 2008 betreffen territoriumhoudende mannetjes. Er werden echter geen vrouwtjes waargenomen.

Overwinterende vogels

Het Groot Rietveld herbergt 's winters maar weinig watervogels. De Wulpen, met o.a. 602 exemplaren in december, werden op de aanliggende Vlake van Zwijndrecht geteld. Dit gebied fungeert als slaapplek voor deze soort. In de cluster Groot Rietveld- Rietveld Kallo zitten wel meer dan 25 % van de Kuifeenden en meer dan 20 % van de Krakeenden uit het hele Linkerscheldeoevergebied.

Figuur 71: Totaal aantal waargenomen overwinteraars op zes tellingen (blauw) en percentage van het aantal overwinteraars van de volledige Linkerscheldeoever (oranje) voor het Groot Rietveld gebaseerd op de midmaandelijkse watervogeltellingen van 2011-2012

5.15. Aanvullende strand- en plasvlakten

5.15.1. Streefbeeld en –oppervlakte

Strand- en plasvlakte (tijdelijke compensatie, aanvullend zolang de aangeduide strand- en plasvlakten of duurzame natuurkerngebieden niet volledig beschikbaar zijn)

5.15.2. Locatie

'R2-vlakte' (zone tussen op- en afrittencomplex R2, in de nabijheid van Zuidelijke Groenzone/ Haasop en Steenlandpolder), de 'Meeuwenbroedplaats' (zone werfkeet Deurganckdok, toekomstige 2de sluislocatie) en andere zones.

5.15.3. Stand van zaken

De compensatiematrix voor Deurganckdok voorziet **200 ha streefoppervlakte** voor strand- en koloniebroeders, te realiseren in de tijdelijke gebieden Opgespoten Mida (77 ha), Gedempt deel Doeldok (74 ha) en Vlakte van Zwiendrecht (53 ha). Het RUP Waaslandhaven I ste fase¹² voorziet ook de mogelijkheid dat binnen het Z-gebied nog andere zones hiervoor in aanmerking kunnen genomen worden. Aangezien binnen de voorziene zones tot nog toe geen 200 ha beschikbaar waren als strand- en plasvlakte, werden in 2004 de 'Meeuwenbroedplaats' en de 'R2-vlakte' ingericht als aanvullende tijdelijke gebieden (zie hfdst. 3.1 'Werkgroep Strand en Plas').

De Meeuwenbroedplaats diende in 2010 vrijgegeven te worden i.h.k.v. de aanleg van een 2de Maritieme Toegang tot de Waaslandhaven, en werd tijdig vervangen door een nieuw ingerichte meeuwenbroedplaats binnen de opgespoten MIDA's (zie hfdst. 5.2). De R2-vlakte is sinds 2010 gedeeltelijk heringericht, als compenserende maatregel voor het verlies aan leefgebied van Rugstreeppad i.h.k.v. de aanleg van de 2de sluis. Deze locatie valt binnen de 'backbone' die voor Rugstreeppad op de lange termijn op LSO wordt voorzien (Ottburg et.al., 2007).

De realisatie van ecologische verbindingen, in westelijke richting met de Haasop en in noord-oostelijke richting met de Steenlandpolder, werd hierbij gegarandeerd. De R2-vlakte werd in september '12 gemaaid en het maaisel werd afgevoerd.

5.15.4. Toekomst

Zodra de duurzame broedgelegenheid voor deze soorten in het kader van de Achtergrondnota Natuur gerealiseerd is, of vervangende tijdelijke gebieden beschikbaar zijn, kunnen de tijdelijke aanvullende gebieden opgegeven worden, indien nodig voor de havenontwikkeling. De meeuwenbroedplaats werd reeds verplaatst naar de opgespoten MIDA's i.h.k.v. de aanleg van de 2de sluis. Door de spontane evolutie van de vegetatie zal de R2-vlakte stilaan aan belang verliezen als aanvullende strand- en plasvlakte. Deze zone zal echter een ondersteunende rol blijven spelen als onderdeel van het netwerk van Ecologische Infrastructuur en van de 'backbone' voor Rugstreeppad.

5.15.5. Monitoring

Hydrologie R2-vlakte

In dit gebied gebeurde geen hydrologische opvolging

Habitat R2-vlakte

Het gebied bestaat uit verruigde graslanden met waterpartijen. In december 2010 werd hier een netwerk van poelen voor Rugstreeppadden aangelegd waardoor een deel weer in de pioniersfase is. Voor de inrichting was dit ten dele een ondiepe plas met open zand. Toen kwamen hier ook Kluten tot broeden. Door de vegetatiesuccessie langs de plasranden, met riet, lisdodde en andere moerasplanten, nemen de soorten van riet en water hier toe.

Broedvogels R2-vlakte

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Vogels van 'Plas en Oever'										
Dodaars			0	2	2	2	1	1		2
Bergeend			3	3	3	2	0	1		1
Krakeend			4	1	1	1	0	1		0
Slobeend			1	1	1	0	0	0		0

Foto 14: R2-vlakte leefgebied Rugstreeppad i.k.v. 2de sluis (Vildaphoto, 2011)

Kuifeend	0	1	1	3	0	2	2
Tafeleend	0	0	0	0	0	0	1
Vogels van 'Riet en Water'							
Blauwborst	2	1	1	0	1	4	3
Sprinkhaanzanger	0	0	0	0	0	1	0
Rietzanger	0	0	0	0	0	2	0
Kleine Karekiet	4	1	1	1	5	1	2
Bosrietzanger	0	1	1	0	0	2	0
Rietgors	1	1	1	0	1	2	1
Vogels van weidevogelgebied							
Kievit	2	3	2	3	1	2	0
Scholekster	2	2	1	2	1	1	0
Tureluur	1	1	1	2	2	2	0
Vogels van 'Strand en Plas'							
Kleine Plevier	1	0	1	0	0	1	0

Tabel 25: aantal territoria in de R2 driehoek

Hydrologie Meeuwenbroedplaats

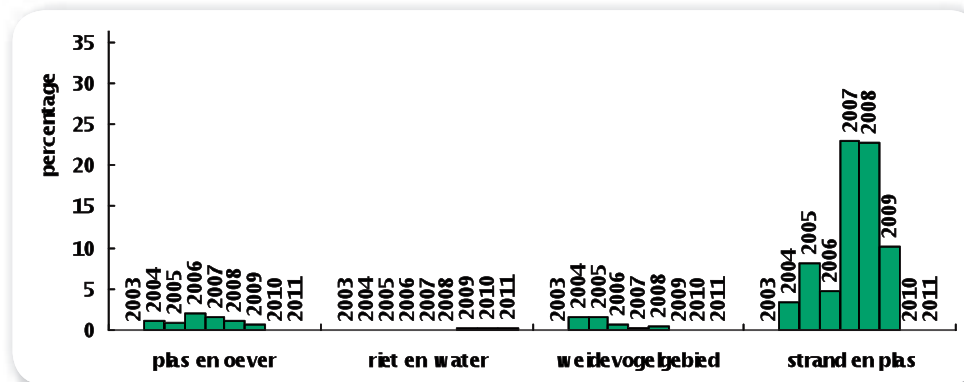
In dit gebied gebeurde geen hydrologische opvolging

Habitat Meeuwenbroedplaats

Het gebied bestaat uit verruigde graslanden en verboste delen omringd door een deels dicht-gegroeiende ringgracht.

Broedvogels Meeuwenbroedplaats

Dit gebied werd ingericht om dienst te doen als tijdelijke opvang voor broedende meeuwen. In 2012 was dit gebied volledig ingesloten door de intense werken voor de tweede sluis. Een deel van dit gebied werd ook al ingenomen door deze werken. Het gebied werd niet meer gekarteerd. Vermoedelijk zullen hier nog maar een paar territoria van rietvogels aanwezig geweest zijn.

Figuur 72: gemiddeld percentage van broedgevallen van soorten van de verschillende broedvogelgemeenschappen op de meeuwenbroedplaats, in verhouding tot het hele Vogelrichtlijngebied

In dit hoofdstuk wordt gerapporteerd over de stand van zaken van de opgestarte of lopende nieuwe natuurontwikkelingsprojecten, die in 2012 systematisch aan bod kwamen in de vergaderingen van de Beheercommissie. De gebieden zijn opgesomd in volgorde van de actuele graad van realisatie.

De **situeringsskaartjes** werden opgemaakt op basis van het MMHA, aangevuld met polygonen van de tijdelijke compensatiegebieden. De compensatiegebieden i.h.k.v. het Deurganckdokproject werden oranje ingekleurd, waarvan de tijdelijke oranje gearceerd. De nieuw te realiseren natuurkerngebieden werden donkerblauw ingekleurd, waarvan de fase II gebieden donkerblauw gearceerd. De Ecologische Infrastructuur werd lichtgroen en de overige bestaande natuurgebieden donkergroen ingekleurd. Een A4 versie van deze situeringsskaart vindt u in bijlage 8.1.

Het **streefbeeld en de oppervlakte** werden per gebied overgenomen uit het Maatschappelijk Meest Haalbaar Alternatief in de versie zoals opgenomen in de plan-MER (technisch deelrapport Fauna en Flora kaart C) waarnaar verwezen wordt in de beslissing van de Vlaamse Regering van 11 september '09 aangaande de afbakening van de haven van Antwerpen. Dit MMHA is op A4 formaat (met uitvergroting van de legende) als bijlage 8.2 bij dit jaarverslag gevoegd.

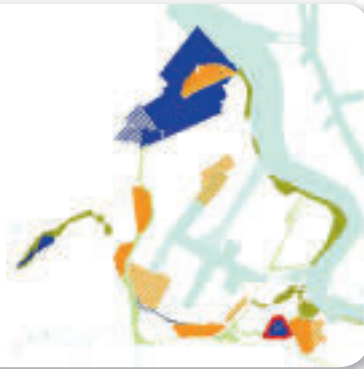
De **projectbeschrijving** geeft meer duiding bij de beoogde habitats of bij havenprojecten waaraan het natuurontwikkelingsproject desgevallend gelinkt is.

Onder subtitel '**faserings**' wordt de timing van het project vermeld, zoals vooropgesteld in het 'Voorstel tot gefaseerde realisatie van de natuurkernstructuur op de Linkerscheldeoever i.h.k.v. het Maatschappelijk Meest Haalbaar Alternatief', opgemaakt door het ANB (versie 26 augustus '10) en goedgekeurd door de Vlaamse Regering i.h.k.v. de beslissing van 22 juli '11 inzake de milderende en natuurcompenserende maatregelen die betrekking hebben op het MMHA.

Bij de opmaak van deze fasering werd uitgegaan van de huidige staat van instandhouding, de mate waarin de volgorde en de timing van gebieden het behalen van de IHD bespoedigt, en de mate waarin de bestaande leefgebieden onder druk staan omwille van geplande havenprojecten. Het strak aanhouden van deze timing kan er voor zorgen dat de overgangsfase waarin de compensatienoodzaak blijft dreigen, zo snel mogelijk afgerond kan worden, en dat de IHD voor het gebied bereikt worden. De Beheercommissie heeft hierbij tot taak af te toetsen of de voortgang van de projecten in lijn blijft met deze fasering en eventuele knelpunten te signaleren. De fasering werd dynamisch opgesteld t.o.v. het moment 'T₀', zijnde de definitieve goedkeuring van het GRUP (als basisvoorwaarde voor de start van de uitvoering). In de afweging werd dan ook waar nodig rekening gehouden met het feit dat deze streefdatum intussen verschoven is van begin 2012 naar voorjaar 2013.

De **stand van zaken** geeft de vordering weer van het voorbereidingstraject (studies, inrichtingsplan, vergunningsaanvragen) en de realisatie op het terrein. Deze stand van zaken is een momentopname in een proces.

6.1. Rietveld Kallo

6.1.1. Streefbeeld en –oppervlakte

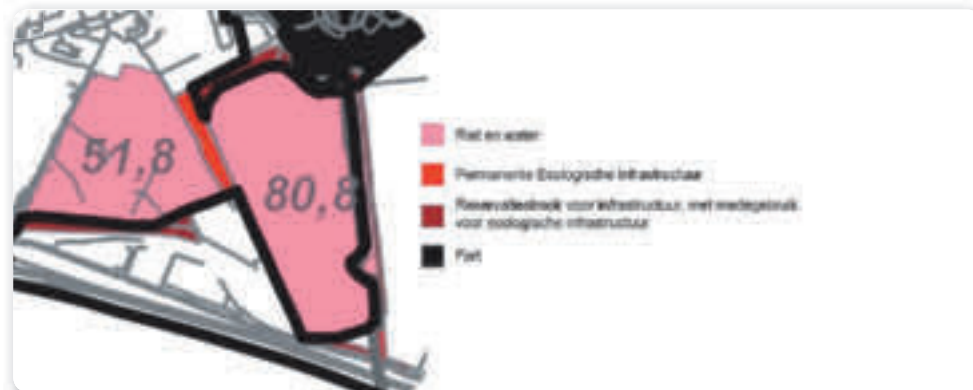
52 ha 'Riet en Water'

6.1.2. Locatie

Het gebied vormt een driehoek door de Gasthuisstraat, de Melseledijk en het pad ten noorden van spoorlijn 10.

6.1.3. Projectbeschrijving

Uit de passende beoordeling bleek dat de realisatie van de 'Tweede spoorverbinding onder de Schelde' of 'Liefkenshoekspoortunnel' leidt tot 26,9 ha biotoopverlies in de Haasop (Zuidelijke Groenzone) en de Steenlandpolder. De compensatie hiervoor is voorzien in het nieuw aangelegde natuurgebied 'Rietveld Kallo'. Dit gebied is in elk van de scenario's van de Achtergrondnota Natuur mee opgenomen als natuurkerngebied (totaal ca. 47 ha).

Figuur 72: Rietveld Kallo en Groot Rietveld, beoogde habitats in MMHA

De resterende oppervlakte is dan ook een eerste stap in de realisatie van het natuurkernstructuur, zoals opgenomen in de Achtergrondnota Natuur, de plan-MER en het Maatschappelijk Meest Haalbaar Alternatief van het Strategisch Plan voor de afbakening van de haven van Antwerpen. De restanten van de compensatiezones Steenlandpolder en Haasop worden opgenomen in het netwerk van Ecologische Infrastructuur.¹³

6.1.4. Fasering

Dit project maakt integraal deel uit van het project 'Liefkenshoekspoorverbinding' en is daarom vooruitgetrokken in de realisatie van de Achtergrondnota Natuur. De resterende oppervlakte geeft proactief invulling aan de doelstellingen voor soorten van riet en water; die momenteel steeds verder onder druk komen binnen de haventerreinen. In de faseringsnota wordt dit project vanaf 2012 als gerealiseerd beschouwd, doch met de bedenking dat de ontwikkeling tot een volwaardig rietland echter nog enkele jaren in beslag zal nemen.

6.1.5. Stand van zaken

Waterpeilbeheer en rietontwikkeling

In het voorjaar van 2012 zijn amper nieuwe wilgen tot kieming gekomen. Dit is te danken aan de goede samenwerking tussen de verschillende betrokken instanties en de volharden de aanpak door Natuurpunt-WAL vrijwilligers en het ANB. Na het broedseizoen heeft het ANB het bestaande riet volledig uitgerasterd om verdere vraat aan jong riet door ganzen te voorkomen.

Op 5 december '12 organiseerde de Beheercommissie een afzonderlijk overleg rond Rietveld Kallo, om in aanwezigheid van Infrabel en TUCrail een aantal openstaande knelpunten uit te klaren. Kort na dit overleg werd de uitwateringsconstructie vrijgemaakt van neergespoeld erosiezand (afkomstig van de bufferdijk) dankzij medewerking van de Polder Land van Waas.

Oplevering inrichtingswerken en openstaande punten

De voorziene inrichtingswerken zijn gerealiseerd conform de vooropgestelde oppervlakte-matrix. In overleg werd het oorspronkelijk voorziene profiel van de bufferdijk en de hoogte van de poelen voor Rugstreeppad aangepast. Op 18 juni '12 werden de inrichtingswerken voorlopig opgeleverd, mits volgende openstaande punten:

- herinrichting van perceel Melseledijk 53
- aanpassing van gracht langs Melseledijk

Foto 15: Rietveld Kallo (Vildaphoto, winter 2012)

- herstel van erosiegeulen in bufferdijk
- vervanging van uitval beplanting op bufferdijk

De profilering van de bufferdijk werd aangepast t.o.v. de oorspronkelijke plannen omdat er minder grond beschikbaar was binnen het Liefkenshoekspoorproject dan oorspronkelijk voorzien. De afwerking van de bufferdijk werd tijdens het broedseizoen tijdelijk opgeschort omwille van een broedkolonie van Oeverzwaluw.

De in der minne verworven woning aan de Melseledijk werd in mei '11 afgebroken. De VLM diende een vergunningsaanvraag in voor de verdere integratie van het terrein in het natuurgebied (verwijderen erfbepanting, verleggen dijk, afgraving, inzaaiing). De vergunning voor deze werken werd verleend in mei '12. De uitvoering ervan is nog niet gestart.

Het ANB vraagt aandacht voor remediërende maatregelen voor hoogspanningslijnen boven natuurgebieden en heeft i.h.k.v. de lopende MER-procedure voor bijkomende hoogspanningslijnen insteek gegeven om bestaande en toekomstige lijnen waar nodig te voorzien van bollen en krullen. In de Beheercommissie werd ook de nood aan een degelijke toegankelijkheidsregeling uitgesproken. De beheersoverdracht van Infrabel naar het ANB is in voorbereiding.

Communicatie

In 2012 werd de folder 'Een groene gordel rond Kallo' (ANB) verdeeld in Kallo. Deze folder kwam tot stand op vraag van de Beheercommissie als gemeenschappelijk communicatieinitiatief over de verschillende ruimtelijke projecten in en rond Kallo die recreatieve mogelijkheden voor de omwonenden (zullen) bieden en zo bijdragen aan de leefbaarheid van Kallo. De folder werd algemeen positief onthaald.

6.1.6. Monitoring

Hydrologie

Systematische hydrologische opvolging werd in dit gebied in 2012 opgestart. In het broedseizoen van 2012 lag het peil rond 1,50 mTAW. In de zomer en het najaar zakte dit peil weg naar 1,30 mTAW.

Habitat

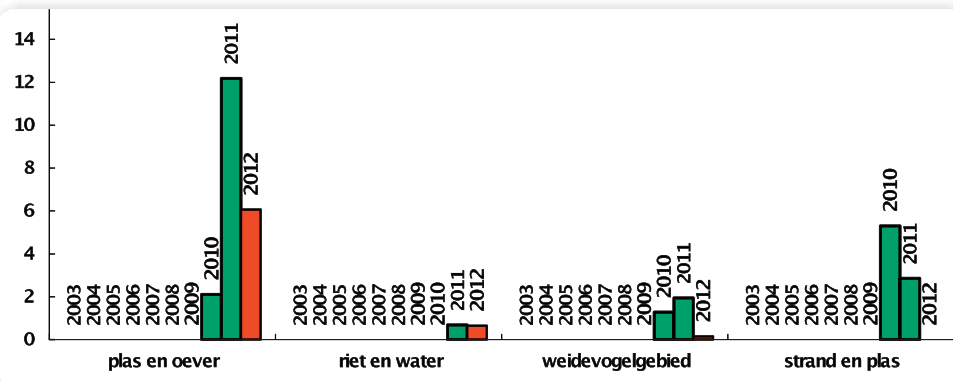
Dit gebied werd pas in het voorjaar van 2010 afgewerkt. Het bestond dan uit enkele ondiepe

waterplassen in een vlakte die deels nog kaal was en deels begroeid met pioniersoorten. Op enkele plaatsen waren smalle rietstroken aanwezig. De uitgevoerde inrichting moet een goede uitgangssituatie kunnen vormen voor de ontwikkeling van 'riet en water' habitat. Door optrekken van de waterstand is het gebied nu voornamelijk plas met enkele rietkragen erin en eromheen. Dit is weergegeven in onderstaande foto's:

Broedvogels

In 2010 kwamen hier nog verschillende soorten steltlopers tot broeden. In 2011 was de verhouding open water tot oever veel hoger wat zich ook in de broedvogelresultaten weerspiegelde met bijvoorbeeld hoge aantallen van Dodaars, Krak-, Slob- en Kuifeend. In 2012 kwamen er weer wat soorten bij zoals Geoorde Fuut en Knobbelzwaan, en ook de eerste rietbroeders zoals Blauwborst, Waterral en Kleine Karekiet. Het riet zal hier nog verder moeten ontwikkelen om een echt rietgebied zoals het aangrenzende Groot Rietveld te worden. Dit zal nog menige jaren in beslag nemen.

Figuur 73: gemiddeld percentage van broedgevallen van soorten van de verschillende broedvogel-gemeenschappen op het Rietveld Kallo in verhouding tot het hele Vogelrichtlijngebied

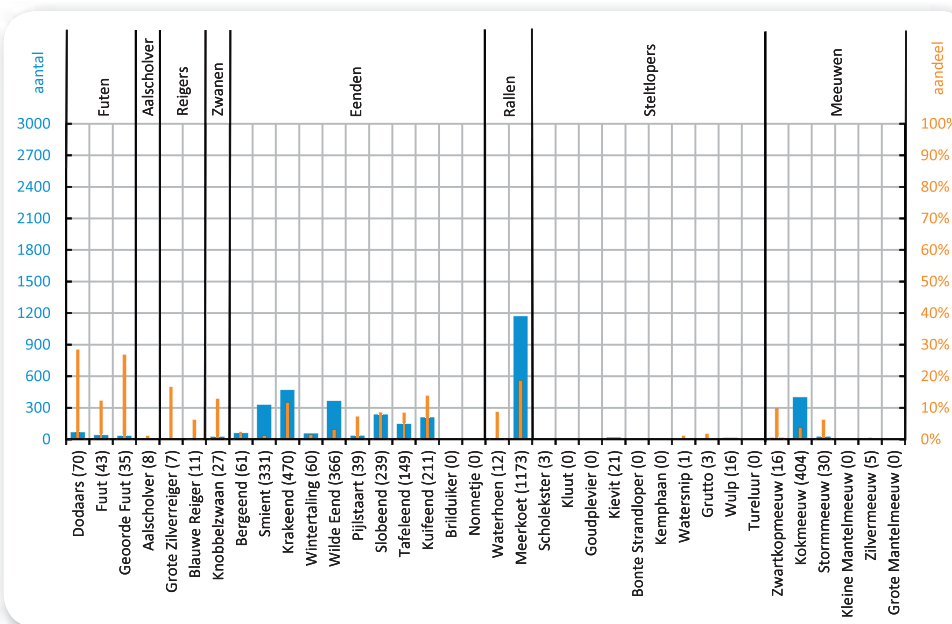
	2010	2011	2012
Vogels van plas en oever			
Dodaars	0	10	12
Geoorde Fuut	0	0	6
Knobbelswaan	0	0	3
Bergeend	18	17	12
Krakeend	1	8	9
Slobeend	1	9	
Kuifeend	5	22	29
Tafeleend	2	2	8
Vogels van riet en water			
Waterral	0	0	1
Blauwborst	0	0	1
Kleine Karekiet	0	0	16
Bosrietzanger	0	0	1
Vogels van weidevogelgebied			
Kievit	5	13	0
Scholekster	4	3	1
Tureluur	3	3	0
Grutto	2	5	0
Vogels van strand en plas			

Kluut	11	7	0
Kleine Plevier	8	6	0

Tabel 26: aantal territoria op het Rietveld Kallo

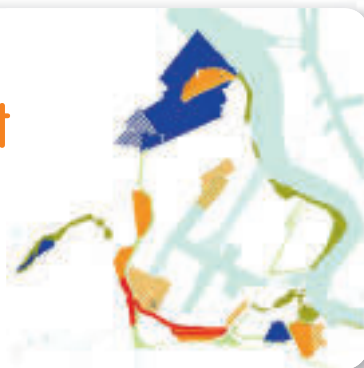
Overwinterende vogels

Het Rietveld Kallo wordt door het ontbreken van brede oeverstroken voornamelijk gebruikt door futen en eenden, zij het in lage aantallen. Dodaars en Geoorde Fuut halen hier meer dan 20 %, Krakeend en Kuifeend meer dan 10 %. Het belang voor Meerkoeten en Grote Zilverreiger deelt het met Putten West en de Verrebroekse Plassen. Met de aanwezigheid van grasrijke dijken tot ver in de waterplassen zouden hier in principe meer Smienten verwacht kunnen worden.

Figuur 74: totaal aantal waargenomen overwinteraars op zes tellingen (blauw) en percentage van het aantal overwinteraars van de volledige Linkerscheldeoever (oranje) voor het Rietveld Kallo gebaseerd op de midmaandelijkse watervogeltellingen van 2011-2012

6.2. Combinatieproject Logistiek Park Waasland

6.2.1. Streefbeeld en –oppervlakte

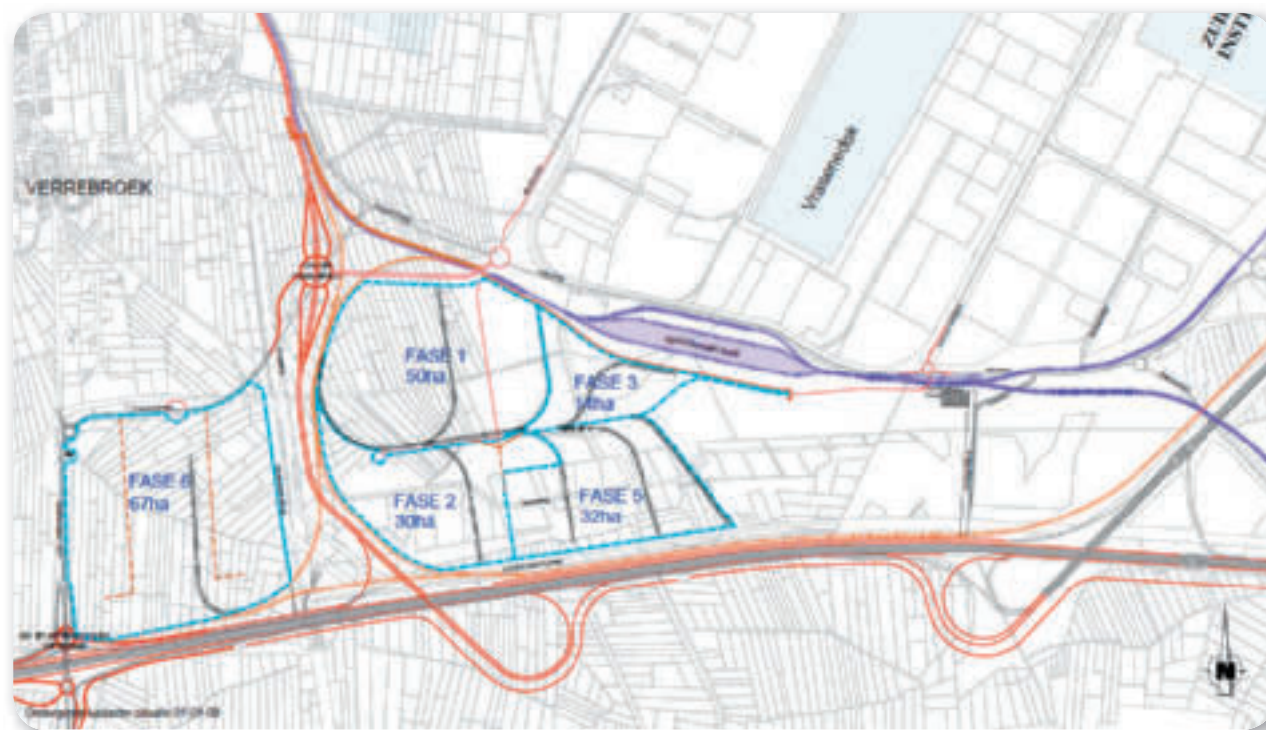
20 ha compensatie voor 'Riet en Water', ca. 6 ha compensatie voor Rugstreeppad i.k.v. Vopak en duurzaam behoud van de Groenknolorchispopulatie.

6.2.2. Locatie

Het toekomstige Logistiek Park Waasland situeert zich vlakbij de E34 op de grens van Verrebroek en Vrasene.

6.2.3. Projectbeschrijving

Uit de passende beoordeling bleek dat de realisatie van het **'Logistiek Park Waasland fase 1'** leidt tot 20 ha biotoopverlies 'Riet en Water'. Naast deze compensatienoodzaak diende een populatie Groenknolorchis binnen de perimeter van het voorziene Logistiek Park duurzaam behouden te blijven en kwam eveneens de vraag van het GHA voor samenwerking rond een compensatie voor Rugstreeppad i.h.k.v. de Vopak-terminal, die ook gevonden kon worden binnen deze perimeter. Er werd een voorstel uitgewerkt dat een **combinatie** vormt van deze 3 factoren, verspreid over 2 deelgebieden.

Figuur 75: zonering Logistiek Park Waasland (versie 12/04/'11)

6.2.4. Fasering

Dit project maakt geen deel uit van de natuurkernstructuur, en is daarom niet opgenomen in het faseringsvoorstel. De timing ervan hangt wel samen met de realisatie van de eerste fase van het Logistiek Park Waasland.

6.2.5. Stand van zaken deelgebied Haasop

De afbakening van de Haasop werd in het principiële programma voor het in opmaak zijnde GRUP bijgesteld¹⁴ op basis van de kernzone voor Groenknolorchis en de verdere ontwikkelings- en ontsluitingsplannen van het Logistiek Park Waasland. In de zone die aan de Haasop wordt toegevoegd, wordt sinds 2008 een aangepast 'Riet en Water' beheer gevoerd, gericht op het behoud en/of de uitbreiding van de Groenknolorchispopulatie (kappen van berkenopslag en maaien). Ook in 2012 werd hiertoe een beheerdag georganiseerd door Natuurpunt-WAL. Bij de verdere ontwikkeling van het Logistiek Park en de ontsluitingswegen voorziet de project-MER een aantal (niet-ruimtelijke) maatregelen die moeten garanderen dat het behoud van de orchideeënpopulatie niet in het gedrang komt.

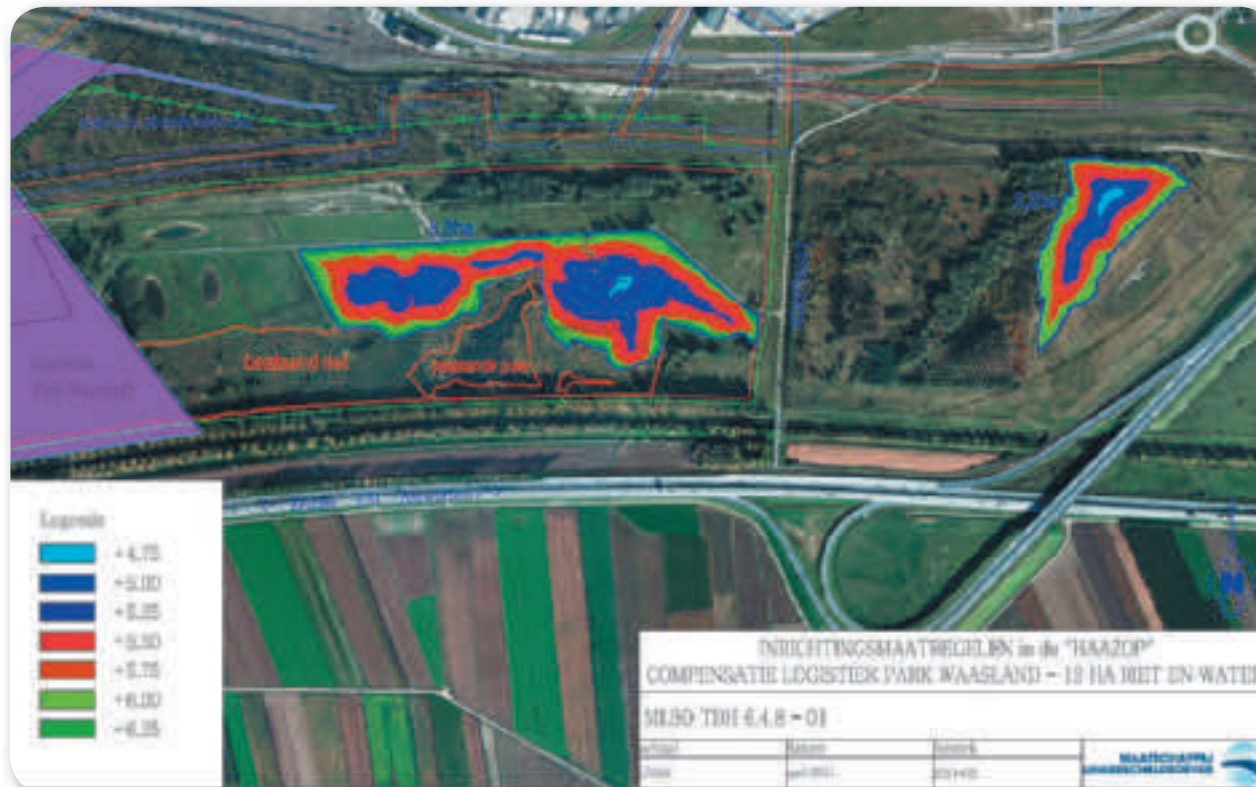
Daarnaast wordt binnen de Haasop gezocht naar een geschikte zone van ca. 12 ha die opgevaardeerd kan worden naar **rietbiotoot**, ter invulling van de compensatieverplichting voor rietbiotoot i.h.k.v. de realisatie van het Logistiek Park fase 1. In 2012 werden hiertoe twee bijkomende studies uitgevoerd: een ecohydrologische studie van de Groenknolorchissite en een locatieonderzoek van voormalige stortlocaties in de Haasop. Op 11 juni '12 ging de opmaak van het inrichtingsplan van start. De werken zouden in overleg met het ANB uitgevoerd worden na het broedseizoen 2013.

Naast maatregelen voor 'Riet en Water' omvat het combinatievoorstel de inrichting van ca. 6 ha in de oostelijke zone van de Haasop als leefgebied voor **Rugstreeppad** i.k.v. Vopak.

Dit nieuwe leefgebied vormt een belangrijke schakel in de zogenaamde 'backbone' voor Rugstreeppad (Ottburg et.al., 2007¹⁵). De werken werden uitgevoerd in maart '10. Om dit nieuwe leefgebied in verbinding te stellen met stapstenen en leefgebieden in de omgeving, zal een corridor voorzien worden in westelijke richting langs de spoorinfrastructuur en dan noordelijk verbinding makend met het Spaans Fort en Drijdijk.

6.2.6. Stand van zaken deelgebied Spaans Fort

Het tweede deelgebied 'Spaans Fort' wordt begrensd door de Sint-Michielsstraat en het gebied 'Drijdijk' in het noorden, de landschapsdijk Verrebroek in het oosten, de Sluisstraat en toegangsweg naar pompstation Watermolen in het zuiden en door de Watermolendijk en Spaans Fort in het westen.

Figuur 76: locatievoorstel rietcompensatie Haasop i.k.v. Logistiek Park fase 1

De inrichtingswerken in de zone 'Spaans Fort' werden in januari '10 beëindigd en hadden tot doel 8 ha 'Riet en Water' te realiseren ter compensatie voor het te verwachten habitatverlies ten gevolge van de aanleg van de 1ste fase van het Logistiek Park. Er werden 2 grotere plassen aangelegd, die ter hoogte van de bocht in het woongehucht via een ondergrondse verbinding met elkaar werden verbonden. Verder omvat het combinatievoorstel in dit deelgebied een aantal kleinere ingrepen ter versterking van het netwerk van ecologische infrastructuur binnen het havengebied: de aanleg van een Oeverwaluwand (rode lijstsoort) en van 3 kleinere poelen als leefgebied voor de Rugstreeppad (Bijlage IV van de Habitatrichtlijn) en het behoud van een aantal populierenrijen als landschapsverbinding voor Vleermuizen (bijlage IV van de Habitatrichtlijn). Het natuurgebied is beperkt toegankelijk voor bezoekers: over een lengte van 100 meter werd de betonverharding van de Sint-Michielsstraat behouden als wandelpad. Het wandelpad geeft toegang tot een halfverhard uitkijkplatform op het verbrede gedeelte van de landschapsdijk. Langs de weg van het Spaans Fort is parkeergelegenheid voorzien voor wagens en bussen.

Natuurpunt-WAL maakt een beheerplan op voor het gebied i.h.k.v. het project 'de Antwerpse Haven Natuurlijker'. Om verstoring door

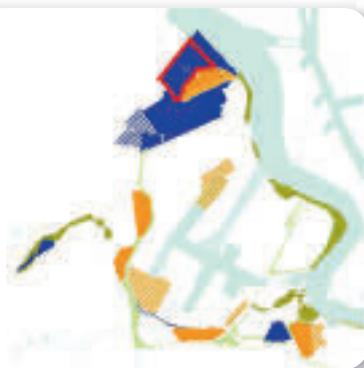

wandelen op oeverzone te verminderen, heeft Natuurpunt-WAL een voorstel opgemaakt voor de aanleg en het beheer van een wandelpad op de bufferdijk. In deze visie is eveneens een versterking van de bufferfunctie opgenomen, bestaande uit bosranden. De Beheercommissie steunt de keuze om in het Spaans Fort zover mogelijk tegemoet te komen aan de wensen van en beleefbaarheid voor de omgeving, zij het zonder de natuurdoelstellingen hierdoor te hypothekeren.

6.2.7. Monitoring

Er zijn in 2012 geen specifieke monitoringsgegevens van Spaans fort bijeengebracht. De gegevens van de Groenknolorchiszone betreft de groenknolorchissen, zie hoofdstuk 4.6 'Bijlage IV-soorten van de Habitatrichtlijn'.

6.3. Prosperpolder Noord

6.3.1. Streefbeeld en –oppervlakte

194 ha estuariene natuur

6.3.2. Locatie

Het noordelijke gedeelte van de Hertog Prosperpolder ligt op de grens tussen de provincies Oost-Vlaanderen (België) en Zeeland (Nederland), in de omgeving van het verdrongen land van Saeftinghe.

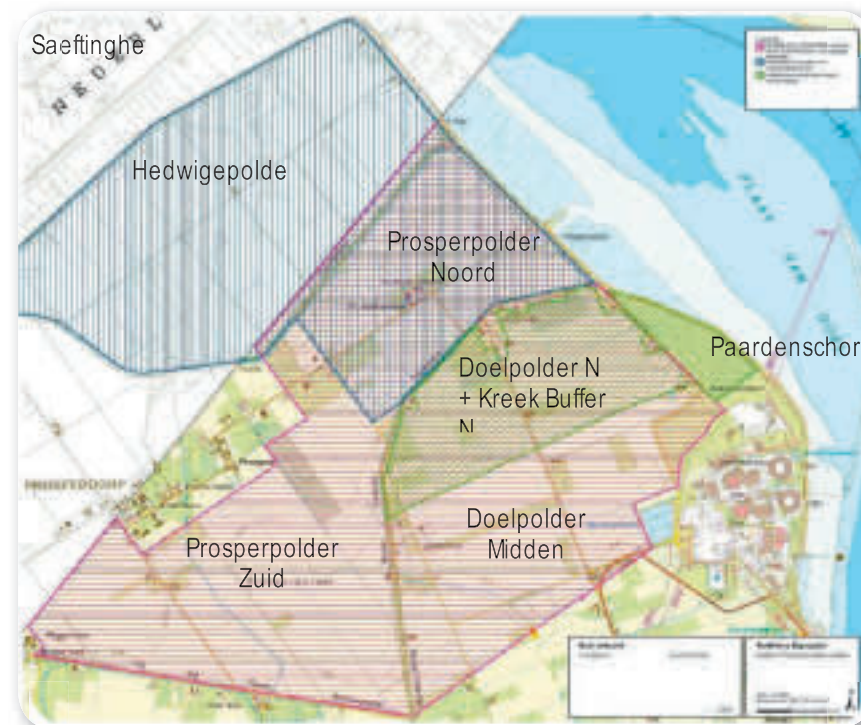
6.3.3. Projectbeschrijving

Afstemming noordelijk gebied

In het Maatschappelijk Meest Haalbaar Alternatief wordt voor het noordelijk gebied (Prosperpolder + Doelpolder) uitgegaan van natuurontwikkeling. Zoals in onderstaande kaart (met indicatieve afbakeningen) duidelijk wordt, valt de afbakening van het noordelijk gebied van het MMHA Strategisch Plan volledig samen met deze van het MWeA Geactualiseerd Sigmaplan, uitgezonderd wat betreft de strook zilte weiden in de Nieuw-Arenbergpolder voorzien in het MMHA die geen deel uitmaakt van het noordelijk gebied zoals omschreven in het MWeA.

Voor de toekenning en de verdeling van de natuurtypen binnen het noordelijk gebied werd overeenstemming gezocht met de Achtergrondnota. In de besluiten van de Vlaamse Regering van 17 december '04 en 22 juli '05 inzake de Langetermijnvisie Schelde-estuarium, de Ontwikkelingsschets 2010 en het Geactualiseerd Sigmaplan werd immers uitdrukkelijk gesteld dat er voor het noordelijk gebied van LSO afstemming dient te zijn met het strategische planningsproces voor het Linkerscheldeoevergebied.

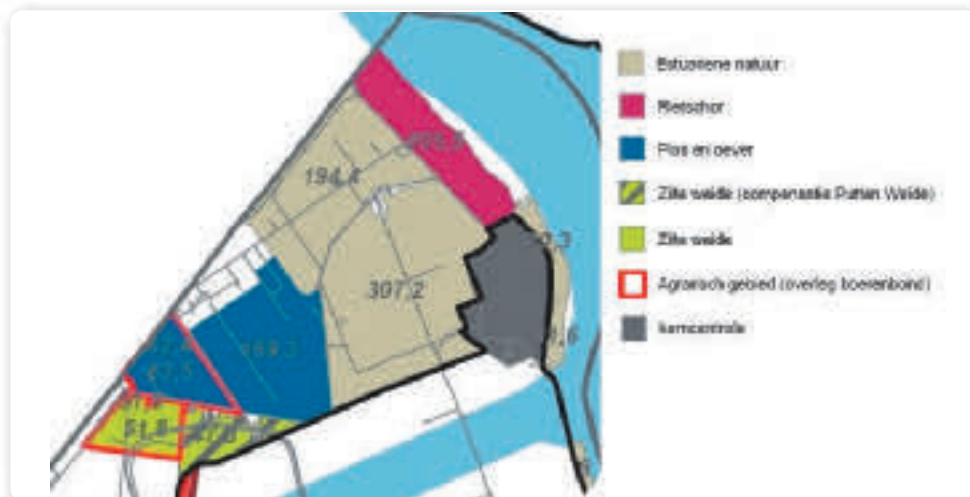
Deze afstemming impliceert een ontwikkeling als 'Plas en Oever' voor het middengedeelte en de zuidelijk gelegen 'driehoek' van de Prosperpolder en een estuariene ontwikkeling voor de

Figuur 77: overzichtskaart noordelijk gebied met indicatieve aanduiding van de verschillende (afbakenings)processen en projectgebieden

- Invulling noordelijk gebied a.h.v. IHD (opgenomen in Achtergrondnota Natuur en MWeA Geactualiseerd Sigmaplan)
- Project Hedwige-Prosperpolder i.k.v. Ontwikkelingsschets 2010
- Natuurcompensaties Nooddecreet

rest van Prosperpolder en voor Doelpolder (Doelpolder Noord, Brakke kreek en Doelpolder Midden).¹⁶ De afstemming bracht wel mee dat de voorziene timing van het MWeA voor delen van het noordelijk gebied werd aangepast in functie van het Strategisch Plan, met als doel het zo snel mogelijk bereiken van een gunstige staat van instandhouding voor de betrokken SBZ's in en om het havengebied.

Figuur 78: noordelijk gebied LSO, beoogde habitats in MMHA

Hedwige-Prosperproject

Het project Hedwige-Prosperpolder (in totaal 465 ha) geeft, als resultaat van de afstemming tussen de verschillende planprocessen, invulling aan het luik natuurlijkheid van de Ontwikkelingsschets 2010 (OS2010) en heeft tot doel bij te dragen tot het realiseren van instandhoudingsdoelstellingen die zowel de Nederlandse als Vlaamse natuurbelangen in het Schelde-estuarium dienen, met name het realiseren van een gezond en dynamisch ecosysteem. In Vlaanderen wordt met het oog op het behalen van de IHD voor het Vogelrichtlijngebied 'Schorren en polders van de Benedenschelde' en het Habitatrichtlijngebied 'Schelde- en Durme-estuarium van de Nederlandse grens tot Gent' de ontwikkeling van ca. 170 ha **'Slik en Schor' (begrasd)/estuariene natuur'** vooropgesteld binnen Prosperpolder Noord en dit door middel van **ontpoldering**. Tegelijk wordt voorzien dat het project een belangrijke bijdrage zal leveren aan de veiligheid tegen overstromingen. Dit project maakt ook deel uit van het Geactualiseerd Sigmaplan (zie hfdst. 1.3.3).

6.3.4. Fasering

Het Meest Wenselijk Alternatief voor het Geactualiseerd Sigmaplan legde op dat het Hedwige-Prosperproject ten laatste zou starten in 2010. Hieraan werd voldaan. De inwerkingtreding als estuarien gebied was op het moment van de faseringsnota ten vroegste voorzien in 2016,

afhankelijk van de beslissingen en werken op Nederlands grondgebied. Deze timing is intussen door Nederland geconcretiseerd naar 2019. Aangezien voor Prosperpolder Noord een afzonderlijk GRUP werd gemaakt, is deze timing in tegenstelling tot andere natuurkerngebieden niet gelinkt aan het voorhanden zijn van een definitief afbakeningsGRUP.

In de faseringsnota is omwille van deze periode tussen de inname van de grond in functie van de dijkopbouw en de effectieve inwerkingtreding een belangrijke tussentijdse rol weggelegd voor het binnengebied van Prosperpolder Noord als opvang voor kust- en koloniebroeders. Zo kan de toenemende druk op de tijdelijke natuurcompensaties binnen de haven opgevan-

Foto 17: luchtfoto Prosperpolder en Doelpolder (Waterwegen en Zeekanaal nv, 2012)

gen worden. Tegen het broedseizoen 2012 moest minstens 70 ha van de werfzone ingericht zijn als tijdelijke strand- en plaszone, om de inname van een eerste reeks haventerreinen waar deze soorten tot dan toe tot broeden kwamen, op te vangen. Hieraan werd tijdig voldaan.

Verdere uitbreiding van de tijdelijke opvang in Prosperpolder Noord is pas nodig vanaf broedseizoen 2015, mits de Vlake van Zwijndrecht – zoals binnen de werkgroep 'strand en plas' bevestigd - effectief behouden kan blijven tot en met broedseizoen 2015 en Putten Plas en AET fase IV tot en met broedseizoen 2014.

6.3.5. Stand van zaken

De rapportage in dit jaarverslag betreft enkel de voortgang van het Vlaamse gedeelte. Op 12 december '12 heeft Nederland gecommuniceerd dat de Hedwigepolder in 2019 ontpolderd zal zijn.

Werken

De werken zijn gestart op 15 augustus '08 en verlopen gefaseerd over een aantal jaren. Sinds 1 november '10 is het gebied integraal in gebruik als werfzone of zandstock. In september '11 werd gestart met het gedeeltelijk afgraven van de Hedwigedijk. De restanten van de dijk zullen na de inwerkingtreding fungeren als broedeilanden voor koloniebroeders. De vrijgekomen grond werd hergebruikt in de aanleg van de nieuwe ringdijk. De resterende dijkwerken worden qua timing afgestemd met andere projecten. Aan Vlaamse kant wordt gerekend op nog 2 à 3 jaar werk.

Tijdelijke strand- en plaszone

Binnen de zandstock werd voor het broedseizoen 2010 een zone ingericht als tijdelijke aanvullende opvang voor strand- en plasbroeders. Deze zone werd voor het broedseizoen 2011 heringericht en geoptimaliseerd. Voor het broedseizoen 2012 werd de tijdelijke strand- en plaszone uitgebreid van 30 naar 70 ha om de inname van resterende geschikte zones binnen de site Deurganckdok en andere pionierssituaties binnen de haven op te vangen (zie hfdst. 3.1 'Werkgroep Strand en Plas'). Het waterpeil in het nieuwe gebied werd kort opgevolgd en bijgevuld via pompen (in samenwerking met het polderbestuur). Naar verwachting zal het waterpeil in het gebied gemakkelijker behouden blijven na inklinking van de bodem. Er werden afspraken gemaakt rond het beheer van de eilanden en de omringende zones. In december '12 werden de eilanden opnieuw gemaaid.

Communicatie

WenZ voert als bouwheer communicatie over dit project, onder meer via een nieuwsbrief die in de wijde omgeving wordt verspreid, infovergaderingen, openwerfdagen, overlegmomenten met de verschillende betrokken partijen en de website www.hedwigeprosper.be. Op 15 januari '12 organiseerde Natuurpunt in samenwerking met WenZ en ANB de tweede 'Ganzondag' op de site. De infokeet verhuist begin 2013 naar een nieuwe locatie langs de Zoetenberm.

Floodcom

Het Vlaamse onderdeel van het Hedwige-Prosperproject komt tot stand met de steun van

Foto 18: luchtfoto Prosperpolder Noord (Waterwegen en Zeekanaal nv, 2012)

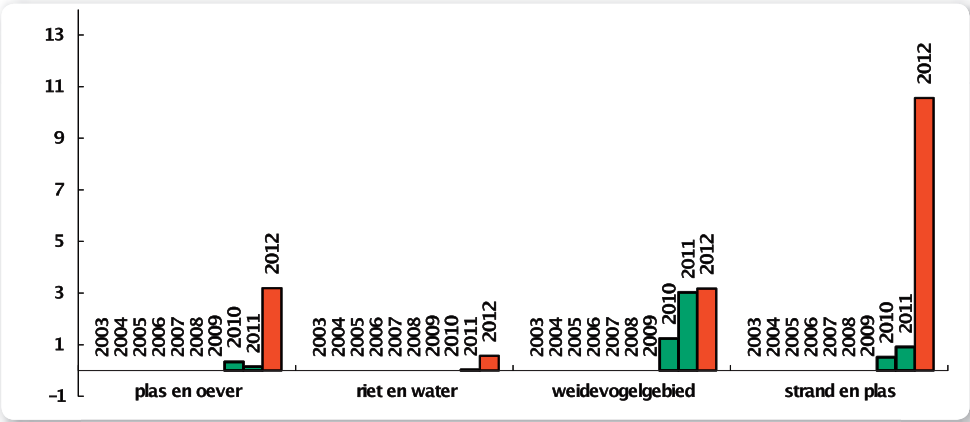
Europa. De subsidies passen in het Europese initiatief FloodCom, onderdeel van het overkoe- pelende Interreg IVa 2 Zeeën-programma. Dat programma stimuleert de grensoverschrij- dende en economische samenwerking tussen de kustgebieden van vier lidstaten: Frankrijk (Nord-Pas-de-Calais), Engeland, België (Vlaanderen) en Nederland (zuidelijk kustgebied). In het Interreg-project wisselen de partners over de grenzen heen concepten uit voor water- management en waterberging. Centraal in het FloodCom-project staat het beveiligen van overstromingsgevoelige Noordzeegebieden op basis van twee principes: technische maatre- gelen én participatie van de omwonenden. Via sociale media en educatieve projecten worden bewoners bewustgemaakt van de overstromingsproblematiek ¹⁷.

Monitoring
Habitat

Na de inrichtingswerken in de winter 2011-12 was er een 70-tal ha operationeel als broed- gebied, bestaande uit eilanden omgeven door brede en diepe waterpartijen.

Broedvogels

De eilanden waren allen omgeven door een voldoende brede en diepe waterpartij die grond- predatoren een gemakkelijke toegang verhinderden. Heel wat broedvogels werden aange- trokken tot het gebied. Belangrijkste soorten waren Kluten, met de grootste concentratie

Figuur 79: gemiddeld percentage van broedgevallen van soorten van de verschillende broedvogel- gemeenschappen in Prosperpolder Noord in verhouding tot het hele Vogelrichtlijngebied

in het Vogelrichtlijngebied en een Kokmeeuwenkolonie. De uitgegraven plassen trokken dit eerste jaar al heel wat eenden aan. In 2012 stond op sommige eilanden nog een overjaarse kruidenvegetatie zodat deze minder aantrekkelijk waren voor doelsoorten van 'Strand en Plas'. Tegen het voorjaar van 2013 zullen alle eilanden gemaaid en/of gefreesd worden.

	2010	2011	2012
Vogels van plas en oever			
Dodaars	0	0	0
Geoorde Fuut	0	0	1
Knobbelzwaan	0	0	0
Bergeend	4	4	17
Krakeend	0	0	5
Slobeend	1	0	1
Kuifeend	0	0	15
Tafeleend	0	0	2
Oeverwaluw	0	0	132
Vogels van riet en water			
Waterral	0	0	1
Blauwborst	0	1	7
Kleine Karekiet	0	0	3
Bosrietzanger	0	0	1
Vogels van weidevogelgebied			
Kievit	2	9	11
Scholekster	2	3	4
Tureluur	3	8	10
Grutto	0	0	1
Veldleeuwerik	1	3	5
Graspieper	1	1	0
Gele Kwikstaart	0	1	0
Vogels van strand en plas			
Kluut	6	10	130
Kleine Plevier		1	2
Zwartkopmeeuw	0	0	1
Kokmeeuw	0	0	550

Tabel 27: aantal territoria op Prosperpolder Noord

6.4. Prosperpolder Zuid

6.4.1. Streefbeeld en –oppervlakte

170 ha 'Plas en Oever' (fase I) en 64 ha 'Plas en Oever' (fase II)

6.4.2. Locatie

Zuidelijk gedeelte van de Prosperpolder (fase I) en driehoek 'Muggenhoek' (fase II), gelegen ten noordoosten en zuidoosten van de Petrusstraat.

6.4.3. Projectbeschrijving

Hfdst. 6.3.3 geeft een algemene projectbeschrijving van het noordelijk gebied. In het zuidelijke deel van Prosperpolder (Prosperpolder Zuid) beogen de Achtergrondnota Natuur en het MWeA van het Geactualiseerd Sigmoidplan (na onderlinge afstemming) een ontwikkeling als ideaaltypisch vogelleefgebied 'Plas en Oever'. Dit werd ook zo opgenomen in het MMHA. De Achtergrondnota Natuur definieert dit vogelleefgebied als volgt: *"Plassen zijn plaatselijk diep >2 m, eilanden of afgesneden onbereikbare dijken zijn aanwezig. Riet vormt slechts een fractie van de oevertvegetatie of is slechts over een smalle zone aanwezig"*. Blokkersdijk en de Verrebroekse plassen worden als ideaaltypische voorbeelden gezien van het beoogde natuurtype.

6.4.4. Fasering

De faseringsnota voorziet dat de realisatie van Prosperpolder Zuid fase I op korte termijn wordt aangevat na de goedkeuring van het GRUP (T₀) en dat de inname van de Verrebroekse Plassen gradueel en met de nodige milderende maatregelen van start kan gaan zodra de inrichting volledig voltooid is.

In de zone Prosperpolder Zuid fase II (Muggenhoek, zuidwestelijke driehoek van Prosperpolder) wordt een fasering ingebouwd in de ruimtelijke afbakening. Deze zone krijgt tot 2025 de bestemming agrarisch gebied en wordt daarna omgezet in natuurgebied, tenzij zou blijken dat de IHD reeds in voldoende mate zijn behaald. Deze fasering moet toelaten om op basis van bijkomende kennis en ervaring in de andere gebieden de huidige onzekerheid over de benodigde oppervlakte weg te werken.

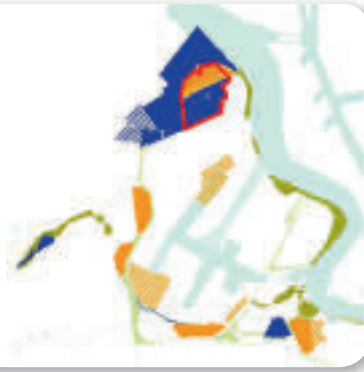
6.4.5. Stand van zaken

De huidige stand van zaken van het voorbereidingstraject lijkt in overeenstemming te blijven met de vooropgestelde fasering, rekening houdend met de verschuiving van de streefdatum voor goedkeuring van het GRUP. Het inrichtingsplan en de vergunningsaanvragen liggen klaar. Het MER-ontheffingsdossier en de bouw aanvraag zullen ingediend worden zodra een goedgekeurd GRUP voorhanden is. Een eerste versie van het ontheffingsdossier stuitte in juli '12 op een negatief advies van een aantal instanties. Begin 2013 wordt een tweede versie van het document voorgelegd.

Het oorspronkelijke inrichtingsconcept van 2009 werd in 2011 aangepast na het in kaart brengen van de knelpunten rond de waterhuishouding in het oorspronkelijke inrichtingsconcept. In 2012 werd het concept verder bijgesteld op basis van de aanbevelingen vanuit de erfgoedsector. Het voorgestelde inrichtingsplan lijkt volledig invulling te geven aan de doelstellingen voor het gebied binnen de natuurkernstructuur. De Beheercommissie vroeg hierbij een optimale afstemming met andere natuurinrichtingsprojecten in de omgeving te garanderen.

6.5. GGG Doelpolder

6.5.1. Streefbeeld en –oppervlakte

307 ha estuariene natuur (totaal van Doelpolder Noord + Kreek in Buffer-noord + Doelpolder Midden)

6.5.2. Locatie

De Doelpolder is gelegen ten noorden van de kerncentrale van Doel langs de Linkerschelde-oever. Aan de noordkant wordt het begrensd door het dorp Ouden Doel en Prosperpolder. Het gebied Doelpolder grenst over een lengte van ca. 1000 m aan de Schelde.

6.5.3. Projectbeschrijving

Hfdst. 6.3.3 geeft een algemene projectbeschrijving van het noordelijk gebied. In Doelpolder beogen de Achtergrondnota Natuur en het MWeA van het Geactualiseerd Sigmaplan (na onderlinge afstemming) een ontwikkeling als 'Slik en Schor' (begraasd)/estuariene natuur via gecontroleerd gereduceerde getijdenwerking (**GGG**). Dit werd ook zo opgenomen in het MMHA. Tegelijk wordt op deze manier voldaan aan de doelstellingen van het Nooddecreet (zoals geformuleerd in het MER 'Aanleg van een Kreek in Buffer-Noord en een weidevogelgebied in de zoekzone Doelpolder Noord en alle daarmee onlosmakelijke verbonden ingrepen', juli '04).

6.5.4. Fasering

De faseringsnota voorziet dat op korte termijn na definitieve vaststelling van het GRUP (T_0) "wordt gestart met de aanleg van een grondstock en de nieuwe Sigmadijk rond het gebied, en tegelijk met het bouwen van de in- en uitlaatconstructie ter hoogte van de Kreek in Buffer-Noord." De opbouw van de dijk zal immers meerdere jaren in beslag nemen. "Gezien de hoge landbouwgevoeligheid van dit gebied en de oppervlakte die nog verworven moet worden, kan het binnengebied van Doelpolder Midden tijdens deze werken nog maximaal gevrijwaard blijven voor landbouw."

Een jaar later zou "de in- en uitlaatconstructie voor Doelpolder klaar moeten zijn en alvast gedeeltelijk in werking gesteld worden om de Kreek in Buffer-Noord onder estuariene invloed te brengen (in uitvoering van het compensatieplan Deurganckdok)."

"Om de kust- en koloniebroeders tegen het doorsteken van de dijk van Prosperpolder Noord te kunnen opvangen, moet de inrichting en functionele operationalisatie van het binnengebied van Doelpolder Midden uiterlijk in 2015 starten, OF één jaar voor de dijkdoorsteek indien de inwerkingtreding van Prosperpolder Noord de voorziene timing van 2016 niet haalt." Volgens de meest actuele timing zal Hedwige-Prosperpolder in 2019 in werking treden als estuarien gebied.

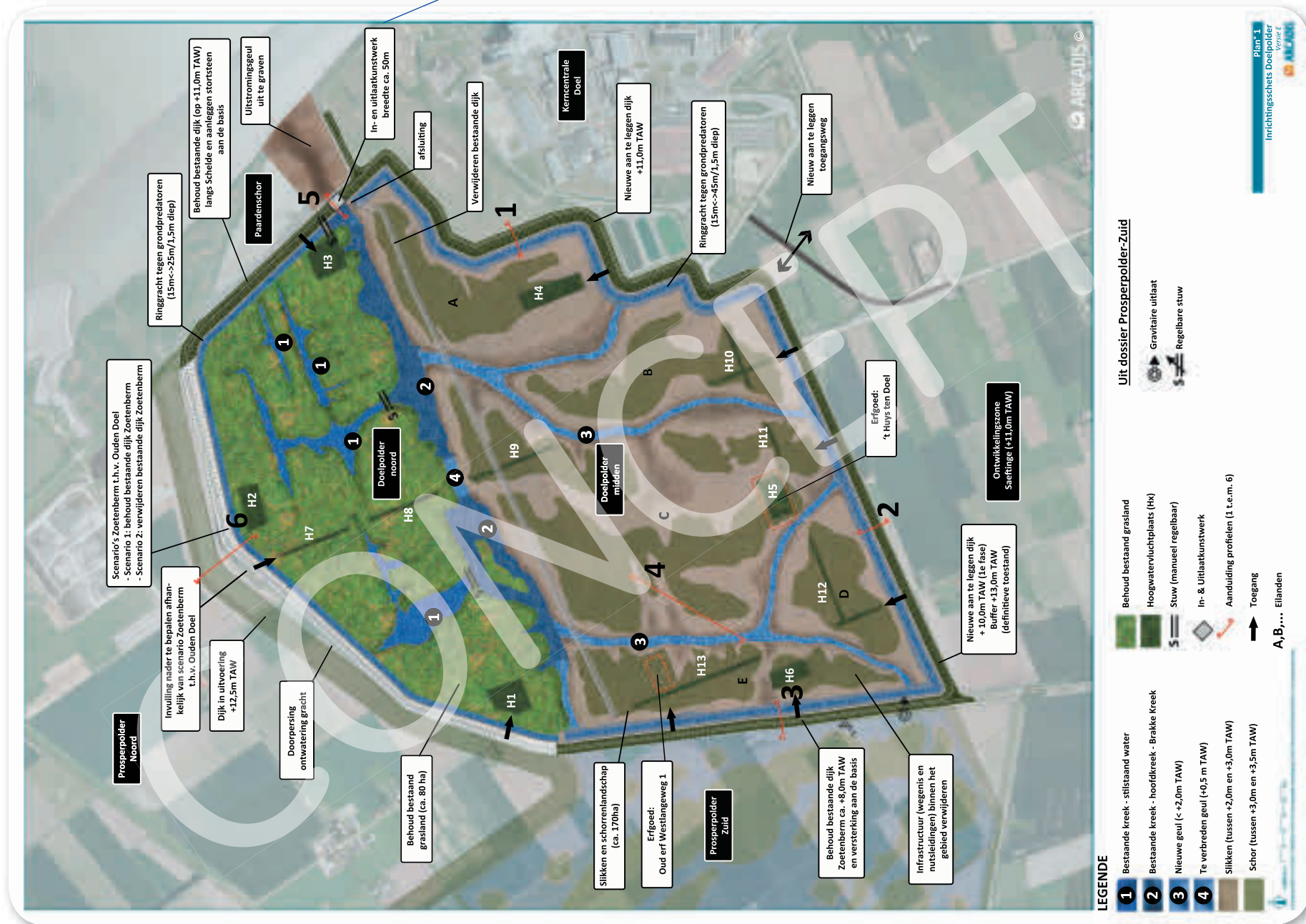
6.5.5. Stand van zaken

Studies

In opdracht van het GHA heeft het Waterbouwkundig Laboratorium in de periode 2006-2008 onderzoek uitgevoerd naar de benodigde in- en uitlaatconstructies voor het realiseren van estuariene natuur in het gebied Doelpolder Noord en Midden via Gecontroleerd Gereduceerde Getijdenwerking (GGG) ¹⁸.

In 2011 werden topografische opmetingen en geotechnisch onderzoek uitgevoerd in het hele gebied. Vervolgens werd in februari '12 gestart met de opmaak van het inrichtingsplan, waarvan de eerste concepten op 25 juni '12 werden voorgelegd aan de begeleidingsgroep. Om de discussie rond de benodigde dijkhoogte uit te klaren, werden bijkomende berekeningen doorgevoerd. Ook de aanbevelingen vanuit de erfgoedsector werden meegenomen in de verdere aanpassing van het concept. Na afwerking van het inrichtingsplan is een nieuwe modellering nodig.

Om verder in lijn te blijven met de vooropgestelde fasering, dient de gestage voortgang van het studiewerk en de verwerving van het dijktracé de nodige prioriteit te krijgen.

6.6. Grote Geule

6.6.1. Streefbeeld en –oppervlakte

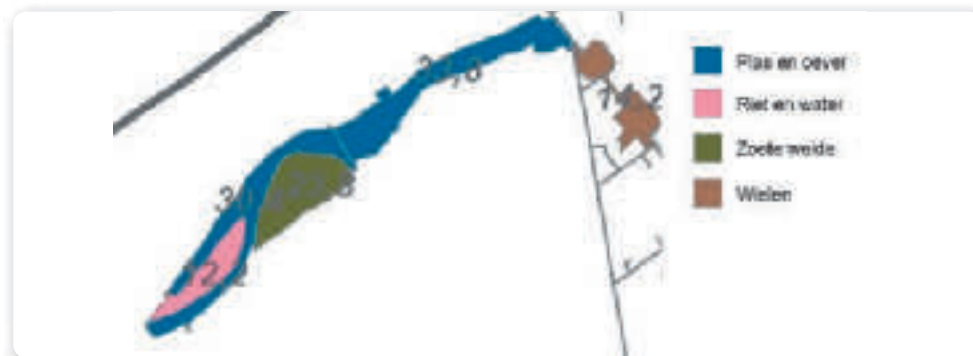
Combinatie van 64 ha 'Plas en Oever', 24 ha 'zoete wei' in natuurbeheer en 12 ha 'Riet en Water'

6.6.1. Locatie

Kreek en omliggende gronden, deels gelegen op grondgebied van Beveren (Kieldrecht), deels op grondgebied van Sint-Gillis-Waas. De Grote Geule is een erkend natuurreservaat en ligt in natuurgebied op het gewestplan. Het is tevens VEN-gebied, Vogelrichtlijngebied en beschermd landschap.

6.6.1. Projectbeschrijving

In het MMHA werd m.b.t. de Grote Geule gekozen voor een natuurkerngebied bestaande uit een combinatie van een aantal vogelhabitattypes. Enerzijds dient de Grote Geule zelf ontwikkeld te worden als het ideaaltypische vogelhabitat 'Plas en Oever'. Anderzijds dient langs de

Figuur 80: Grote Geule, beoogde habitats in MMHA

kreek een zone ontwikkeld te worden als 'Riet en Water' en een zone als 'Zoete wei'. De kwantitatieve en kwalitatieve doelstellingen voor deze ideaaltypische vogelhabitats werden in het kader van de Achtergrondnota Natuur bepaald.

6.6.1. Fasering

Rekening houdend met de lange ontwikkelingstijd van een ideaaltypisch rietland, voorziet de faseringsnota dat 1 jaar na de definitieve vaststelling van het GRUP (T_0) gestart zou moeten worden met de uitbreidingen van de Grote Geule voor 'riet en water' en 'zoete wei', om het daaropvolgende jaar klaar te zijn met de werken. De opwaardering van de bestaande wateroppervlakte naar een meer ideaaltypisch habitat 'Plas en Oever' zou op korte termijn (T_0) gerealiseerd moeten worden ter ondersteuning bij het wegvallen van de Verrebroekse Plassen.

6.6.5. Stand van zaken

Studies

Met het oog op de concretisering van de ecologische doelstellingen werden door het GHA voor dit projectgebied in 2009-2010 een aantal voorbereidende studies gedaan (in chronologische volgorde):

- detailleringstudie (Aeolus)
- oppervlaktewatermodellering van de Koningskieldrecht polder (IMDC)
- meetcampagne van de oppervlaktewaterpeilen in de Polder van het Land van Waas (IMDC)
- invloed van peilopzet op de Grote Geule op de peilen van de Grote Linie en Broekwatergang (IMDC)
- grondwatermodellering ten behoeve van de ecologische inrichting van de Grote Geule (Arcadis)

Om het streefbeeld te bereiken zal een belangrijke **vernatting** gerealiseerd moeten worden in het toekomstige natuurgebied en dit terwijl landbouw buiten het natuurgebied mogelijk moet blijven. De voorbereidende studies geven in hoofdzaak een antwoord op de vereiste waterkwantiteit. Daarbij dienen de voor- en nadelen van grootschaliger afgraven of hoger opstuwen tegen elkaar afgewogen te worden. De door het GHA uitgevoerde studies leveren onderbouwing en input voor deze afweging.

Het INBO-advies "betreffende de **waterkwaliteit** bij de natuurontwikkeling van de Grote Geule te Kieldrecht" – zoals besproken in de Beheercommissie van 14 september '12 – is geen

Foto 19: Grote Geule, Kieldrecht (Vildaphoto)

studie op zich, maar een screening van het INBO op vraag van het ANB, die tracht de na te streven waterkwaliteit te definiëren in relatie tot het behalen van de vooropgestelde IHD en formuleert aanbevelingen voor verder onderzoek. *“De belangrijkste aandachtspunten/vereisten zijn een heldere waterkolom, een structuurrijke plantengemeenschap (gekoppeld aan helderheid) en het voorkomen van overmatige algenbloei (gekoppeld aan overmaat van nutriënten nitraat en fosfor). [...] Het INBO schat in dat éénmaal overstorten per jaar niet problematisch zal zijn gezien een voedselrijk systeem beoogd wordt.”*¹⁹

De aanwezigheid van nutriënten is enerzijds gekoppeld aan de toevoer vanuit de omliggende landbouwpercelen, de toevoer vanuit het overstorten van huishoudelijk afvalwater en anderzijds aan het vrijkomen van fosfor geaccumuleerd in de bodem van de geul. Uit de screening bleek dat er nog belangrijke leemten in de kennis zijn (o.a. jaarrond meetgegevens van de waterkwaliteit en gegevens over de bodemsamenstelling en het visbestand), maar dat verbetering van de waterkwaliteit én daardoor behalen van de natuurdoelstellingen in principe haalbaar is.

Het polderbestuur en de gemeente Sint-Gillis-Waas spraken zich in het openbaar onderzoek van het GRUP uit tegen de plannen en zijn sterk vragende partij om de functie van het gebied als natuurlijk wachtbekken te behouden om Sint-Gillis-Waas en Vrasene te vrijwaren bij dreigende wateroverlast. Deze kwestie werd opnieuw besproken in de Beheercommissie van 16 oktober '12. Daarin werd gesteld dat uit de nieuwe modelleringen binnen de studie 'waterhuishouding LSO' naar verwachting nog duidelijker zal blijken dat het behouden van de bufferfunctie niet per definitie tegenstrijdig is met de natuurdoelstellingen en dat het beoogde waterpeil geen risico's inhoudt. De Beheercommissie dringt er bij de VMM en de provincie op aan om te garanderen dat de Hoge Watergang ten allen tijde optimaal kan instaan voor de afvoer van het water van Sint-Gillis-Waas en de Vrasenebeek, zodat de Grote Geule niet langer belast wordt met deze hypotheek.

Op 11 december '12 vond zoals gevraagd in de Beheercommissie een afzonderlijk overleg met een terreinbezoek plaats, in aanwezigheid van Aquafin, Arcadis, IMDC, provincie Oost-Vlaanderen en de VMM. Hierop werden aanvullende leemten in de kennis en actiepunten genoteerd die in de opmaak van het inrichtingsconcept en de voorafgaande besprekingen meegenomen moeten worden:

- opvolging resultaten studie waterhuishouding LSO (overzicht van afhankelijkheden en hiërarchische relaties in watersystemen verbonden aan Grote Geule)
- nut van langsgrachten en andere maatregelen om landbouwwater op te vangen onderzoeken
- Aquafin vragen inschatting te maken van vuilvracht van overstorten
- aandringen op opname van nieuwe gracht langs Trigel in optimalisatieprogramma van VMM
- aandacht vragen voor recreatieve infrastructuur

Verder werd een actualisatie van het LER gevraagd, die de totale impact van het project op de landbouw in beeld moet brengen, inclusief de eventuele extra oppervlakteinname voor langsgrachten (afhankelijk van verder onderzoek naar de efficiëntie hiervan).

Deze actiepunten werden voor verder gevolg doorgegeven aan het GHA als projectleider, met de vraag om de Beheercommissie kort op de hoogte te houden van de voortgang. Op voorstel van de Secretaris-Generaal van het dep. MOW wordt in 2013 een werkgroep opgericht die de problematiek rond de veiligheid van de waterhuishouding m.b.t. de Grote Geule nader zal onderzoeken.

Om in lijn te blijven met de vooropgestelde fasering, dient het invullen van de leemten in de kennis, het verdere studiewerk en de verbetering van de waterkwaliteit de nodige prioriteit te krijgen.

6.7. Nieuw Arenbergpolder

6.7.1. Streefbeeld en –oppervlakte

48 ha 'zilte weiden' (fase I) en 52 ha 'zilte weiden' (fase II)

6.7.2. Locatie

Langgerekte strook in het noordelijke gedeelte van de Nieuw Arenbergpolder; ten zuiden van de Prosperpolder.

6.7.3. Projectbeschrijving

Hfdst. 6.3.3 geeft een algemene projectbeschrijving van het noordelijk gebied. Door de goedkeuring van het MMHA als scenario voor de verdere ontwikkeling van de haven ligt vast dat het aangrenzende natuurgebied Putten Weiden zal komen te vervallen voor de aanleg van infrastructuurbundels. De Achtergrondnota Natuur en het MMHA voorzien de compensatie daarvoor in afgebakende zones binnen de Nieuw Arenbergpolder.

In de westelijke zone van de Nieuw Arenbergpolder wordt een fasering ingebouwd in de ruimtelijke afbakening. Deze zone krijgt tot 2025 de bestemming agrarisch gebied en wordt

Figuur 81: Nieuw Arenbergpolder, beoogde habitats in MMHA

daarna omgezet in natuurgebied. Deze fasering moet toelaten om op basis van bijkomende kennis en ervaring in de andere gebieden de huidige onzekerheid over de benodigde oppervlakte weg te werken.

6.7.4. Fasering

De faseringsnota voorziet dat “gezien de lange ontwikkelingstijd die nodig is voor de transplantatie van de zeldzame en zeer waardevolle zilte weidevegetatie van het bestaande gebied Putten Weiden naar nieuw te ontwikkelen zilte weiden in de Nieuw Arenbergpolder, het aangewezen is om tijdig te beginnen met de realisatie van dit gebied. De snelle opstart van het voorziene experiment rond transplantatie van zilte weiden kan bijdragen aan het slagen van dit project binnen de kortst mogelijke tijd.” Concreet is voorzien om de werken te starten één jaar na de goedkeuring van het GRUP en nog een jaar later klaar te hebben.

6.7.5. Stand van zaken

Studies

In 2011 heeft de AMT een pilootproject opgezet om de dispersiecapaciteit van zilte grassen te onderzoeken. Dit proefproject voorziet in het aanleggen van proefplots in het laaggelegen noorden van Putten West en in een zone binnen het blok ‘Ecologisch Waardevolle Polder’ in de Nieuw Arenbergpolder. Daarbij worden verschillende mogelijkheden (plaggen, spontane ontwikkeling, inzaaien en afzet van hooi van zilte graslanden) uitgetest, vergeleken en intens gemonitord. Het terrein van 1 ha zal voor 1/3 begraaasd worden door runderen, 1/3 zal gemaaid worden en in 1/3 zal niets gebeuren. De resultaten van LSO zullen vergeleken worden met een gelijkaardig experiment aan de kust.

De proefvlakken werden aangelegd na het broedseizoen 2011. Na de zomer 2012 werden zoden getransplanteerd en zaden van zilte vegetatie overgebracht. Het onderzoek loopt op schema, de getransplanteerde zoden kwamen tot bloei en zaadvorming. Definitieve resultaten worden pas verwacht binnen een drietal jaren. Het beheer wordt uitgevoerd door landbouwers via gebruiksovereenkomsten weidevogelbeheer. Het talud rond deze zone blijft ook in landbouwgebruik.

Daarnaast werd in 2012 een grondwatermodellering en ecohydrologische potentie-analyse uitgevoerd om te onderzoeken wat de benodigde maaiveldverlaging is ter hoogte van deze gebieden (fase I en 2) om te voldoen aan de abiotische randvoorwaarden voor de zilte grassen.

Hieruit bleek o.a. dat de aanleg van een mogelijk Saeftinghedok weinig of geen invloed zou hebben op de benodigde inrichting.

De waterstand van Putten Weiden werd in 2012 kort opgevolgd om tijdig pompen te kunnen voorzien indien nodig. Eind 2012 werden de grachten binnen en in de directe omgeving buiten het gebied geruimd. Uit een modellering is gebleken dat de herinrichting en voorziene peilverhoging van de Noord-Zuidverbinding geen impact zou hebben op de waterstand in Putten Weiden.

07 BESLUIT

7.1. Evolutie van beleid rond natuur op LSO

Het uitgangspunt van zowel de Achtergrondnota Natuur, als de plan-MER voor het Strategisch Plan voor de haven van Antwerpen, is dat de Instandhoudingsdoelstellingen (IHD) zo snel mogelijk, volledig en op duurzame en robuuste wijze dienen gerealiseerd te worden in de 'natuurkerngebieden' die binnen de plan-MER vooropgesteld zijn. Het 'Maatschappelijk Meest Haalbaar Alternatief' (MMHA) geeft als door de Vlaamse Regering gekozen voorkeursalternatief ruimtelijke invulling aan deze IHD en diende als basis voor de opmaak van het GRUP 'afbakening van de haven van Antwerpen in zijn omgeving'. Het ontwerp voor dit GRUP werd op 27 april '12 goedgekeurd en werd vervolgens in een openbaar onderzoek voorgelegd aan de bevolking. In dit proces heeft de Beheercommissie meermaals aangedrongen op een spoedige voortgang van het GRUP, het respecteren van de evenwichten van het MMHA, en op het voeren van een proactieve en open communicatie over dit afbakeningsproces.

7.2. Werking van de Beheercommissie

Een belangrijke rol voor de BC is weggelegd in het opvolgen of de afgesproken fasering in de realisatie van de natuurkernstructuur gerespecteerd wordt. Binnen de vergaderingen van de Beheercommissie ligt de nadruk dan ook op de opvolging van de voorbereidende stappen voor de nieuwe natuurkerngebieden. De opvolging en verdere optimalisatie van de reeds gerealiseerde natuurcompensaties i.h.k.v. het Deurganckdokproject wordt behartigd in een afzonderlijke werkgroep waarvan de essentie maandelijks teruggekoppeld wordt naar de Beheercommissie. Daarnaast werden ook een aantal infrastructurele projecten en studies in opmaak toegelicht in de Beheercommissie.

7.3. Voortgang van de werkgroepen

Het behandelen van duidelijk afgelijnde thema's werd in navolging van de voorbije jaren in 2012 verder georganiseerd in werkgroepen, om de agenda van de Beheercommissie te ontlasten en de veelheid van onderwerpen voldoende in detail te kunnen blijven bespreken. De voortgang en resultaten van al deze werkgroepen werden in elke vergadering met de voltallige Beheercommissie teruggekoppeld.

De jaarlijkse evenwichtsoefening rond strand- en plasbroeders (sinds 2006) en de optimalisatie van het beheer (sinds 2009) werden ook in 2012 verder opgevolgd in werkgroepen. De in 2010 opgerichte werkgroepen 'landbouw' en 'jacht en bestrijding' worden samengeroepen op vraag vanuit de betrokken sectoren. De in 2011 opgerichte werkgroepen 'Hof ter Walle' en 'Onthaal LSO' hebben in 2012 geleid tot bevattelijke nota's met de conclusies en aanbevelingen van de werkgroep rond deze thema's. Deze nota's werden overgemaakt aan resp. de werkgroep gebouwen LSO en het procesteam voor verder gevolg. Rond het Soortenbeschermingsprogramma LSO leverde een afzonderlijke werkgroep in 2012 opmerkingen en suggesties. Deze worden verwerkt in de eindversies van de rapporten, die in het voorjaar van 2013 opnieuw ter nazicht aan de BC voorgelegd zullen worden.

7.4. Monitoring – aftoetsing aan compensatiedoelstellingen

Er kwamen 12 soorten broedvogels van de bijlage I tot broeden in het Vogelrichtlijngebied, waarvan 11 in de compensatiegebieden.

In dit onderdeel van de monitoring worden enkel de aantallen, geteld **binnen de gebieden die behoren tot het compensatienetwerk** in rekening gebracht en wordt afgetoetst in welke mate reeds aan de **doelstellingen van de compensatiematrix voor het Deurganckdok en het Historisch Passief** is voldaan. Het INBO deed daarbij in 2012 volgende vaststellingen:

- **'Plas en Oever'**: voor dit habitattype zijn er enkel oppervlakedoelstellingen opgenomen, waaraan op dit moment is voldaan.
- **'Riet en Water'**: wat oppervlakte betreft is vordering gemaakt door de rietontwikkeling op Steenlandpolder, en vooral door rietuitbreiding op de Verrebroekse plassen (dat echter geen duurzaam habitat betreft). Door de sterke toename op de Verrebroekse Plassen haalden verschillende soorten de doelstelling. Bruine kiekendief haalt de doelstelling echter niet, evenals Sprinkhaanzanger en Waterral.
- **Weidevogelgebied**: door hun sterke toename in Putten West en Doelpolder Noord haalden Grutto en Tureluur de compensatiedoelstellingen voor het eerst in 2009. In

2010 en 2011 was dit ook het geval voor Kievit en Scholekster. In 2012 was er echter terug een afname van het weidevogelbestand, waardoor Kievit en Scholekster terug beneden de doelstelling zakten. De dichtheden in beide gebieden zijn echter nog steeds zeer hoog. Eén van de mogelijke oorzaken van de afnames in 2012 is een toegenomen predatiedruk. Doordat de aantallen weidevogels momenteel in relatief kleine gebieden op een relatief beperkte oppervlakte samen broeden, vormen zij aantrekkingspolen voor predatoren. In 2012 werden de weidevogelgebieden voorzien van een electrisch raster. Zodra de natuurkernstructuur volledig gerealiseerd is, en er een veel groter aaneengesloten natuurgeheel zal zijn, kan de predatiedruk kleiner worden. Om te komen tot een robuust jaarlijks weerkerend halen van de doelstelling zou het weidevogelgebied KBR hogere aantallen moeten halen. Dit gebied maakt immers ook deel uit van de compensatiematrix.

- **'Strand en Plas':** door het opmaken en bewaken van een jaarlijkse totaalbalans aan beschikbare strand- en plasvlakten, wordt aan de oppervlakte-doelstelling voldaan. In 2012 werden de compensatiedoelstellingen voor alle soorten gehaald, behalve voor Zwartkopmeeuw. Van deze soort was er echter een zeer grote kolonie op de Rechterscheldeoever aanwezig. Op de Linkerscheldeoever was potentieel habitat aanwezig, maar het werd in 2012 niet verkozen. Voor kolonievormende meeuwen moet eigenlijk het ganse havengebied als één geheel worden beschouwd. In die zin kan gesteld worden dat ook in 2012 de compensatie qua broedaantallen voor deze soortengroep is voldaan
- **'Slik en Schor':** het Paardenschor is uitgegroeid tot een functioneel slikken- en schorrengebied met flora en fauna die bepaald worden door de getijdenwerking. Op de Brakke kreek is echter nog geen getij. Daardoor wordt de oppervlakte-doelstelling voor dit habitatype nog niet gehaald. Dit habitatype heeft geen soortdoelstellingen voor broedvogels i.h.k.v. het Deurganckdokproject.

Samenvattend is aan de compensatiedoelstellingen wat betreft oppervlakte nog niet voldaan voor 'Riet en Water' en voor 'Slik en Schor'. De compensatie voor 'Strand en plas' wordt jaarlijks gehaald maar vergt zware (financiële) inspanningen en weegt op de mogelijkheden voor haveninbreiding. Het tijdig realiseren van permanente natuurkerngebieden kan hieraan een einde stellen. De compensatiedoelstellingen wat betreft aantallen van soorten werden globaal gehaald behalve voor 3 soorten van 'Riet en Water' en 2 soorten van weidevogelgebied. De toetsing van de aantallen t.o.v. de compensatiedoelstellingen i.h.k.v. het Nooddecreet wordt stilaan minder relevant. De nieuw aangelegde (of in aanleg zijnde) natuurkerngebieden

(Rietveld Kallo, Prosperpolder Noord) - die strikt gezien niet tot het compensatienetwerk behoren - beginnen immers al verschuivingen van soorten vanuit de tijdelijke compensatiegebieden binnen het havengebied op gang te trekken, waardoor een scheiding en vergelijking met voorgaande jaren steeds moeilijker wordt.

7.5. Monitoring – aftoetsing aan instandhoudingsdoelstellingen

In een volgend onderdeel van de monitoring worden de totale aantallen in het Vogelrichtlijngebied in rekening gebracht en vergeleken met de instandhoudingsdoelstellingen (IHD). Deze aftoetsing geeft aan in hoeverre de huidige situatie nog afwijkt van de globaal voor LSO benodigde natuursituatie om de functie van de Speciale Beschermingszones in het Natura 2000 netwerk te waarborgen.

Van de 22 broedvogels waarvoor IHD werden geformuleerd, haalden in 2012 7 soorten de IHD: Oeverzwaluw, Krakeend en Kuifeend en Knobbelswaan (4/6 van 'Plas en Oever'), Baardmannetje (1/4 van 'Riet en Water'), Grutto en Tureluur (2/3 van de weidevogels), (0/8 van 'Strand en Plas'). Krakeend en Kuifeend konden aan dit rijtje worden toegevoegd t.o.v. 2011, maar Bergeend, Rietzanger, Scholekster en Zwartkopmeeuw vielen er af. Van de 8 soorten van 'Strand en Plas' haalde in 2012 geen enkele de IHD. Bruine Kiekendief, Strandplevier, Kluut, Steltkluut en Slobeend zijn globaal genomen nog het verst verwijderd van de IHD voor broedvogels. Bruine Kiekendief ging in het algemeen op LSO achteruit. Vermits alle natuurtypen die voorzien zijn in de compensatiematrix en in het MMHA potentieel foerageergebied zijn voor Bruine Kiekendief, zullen na realisatie en ontwikkeling van het MMHA meer en grotere aaneengesloten stukken foerageergebied beschikbaar zijn.

Indien we echter enkel de aantallen tellen die voorkwamen **binnen de duurzame natuurkernstructuur** zoals opgenomen in het Maatschappelijk Meest Haalbaar Alternatief (MMHA) van het plan-MER, haalden slechts 4 van de 22 soorten de IHD, met name Baardmannetje, Grutto, Krakeend en Kuifeend. Oeverzwaluw, Knobbelswaan en Tureluur haalden minstens een deel van de nodige aantallen in gebieden die in de toekomst niet tot de natuurkernstructuur zullen behoren en waarvan de huidige natuurwaarde dus niet gewaarborgd is in de toekomst. De afstand tussen de behaalde aantallen binnen de natuurkernstructuur en de IHD is het grootst voor de soorten van 'Strand en Plas'. De schommeling tussen de jaren toont aan dat de situatie momenteel nog niet robuust is.

Naast IHD voor broedvogels zijn er IHD voor 11 soorten **overwinterende watervogels**, die enkel behaald worden door Grauwe Gans en Krakeend. In 2012 was het wintermaximum voor Goudplevier ook boven de IHD. Het aandeel van de weidevogelgebieden Putten West en Doelpolder Noord voor overwinterende ganzen neemt intussen toe.

7.6. Monitoring – bijlage IV soorten

Bij de monitoring van de bijlage IV soorten in 2012 bleek dat

- Rugstreeppad ook de tijdelijke inrichting in Prosperpolder Noord en de proefvlakken in nieuw Arenbergpolder intussen heeft gekoloniseerd,
- verschillende soorten vleermuizen de Grote Watergang gebruiken als vliegroute en fourageergebied,
- de populatie Groenknolorchis na de terugval door het droge voorjaar van 2011 terug leek te groeien in 2012.

7.7. Tussentijdse evaluatie van de natuurcompensaties en aandachtspunten

De nieuwe aanpak van het weidevogelbeheer sinds 2011 werd in 2012 verdergezet en begon duidelijk tot resultaten te leiden. Bij wijze van experiment werd Putten West van een electrisch raster voorzien om predatiedruk te vermijden. In het Groot Rietveld werden de oude overstortkisten vervangen door moderne stuwconstructies. De beperkte uitwisseling van doelstellingen tussen de Zoetwaterkreek en Drijdijk werd geconcretiseerd. Door de uitbreiding van de tijdelijke opvang voor kust- en koloniebroeders in Prosperpolder Noord kon de inname van een aantal tijdelijke compensatiegebieden binnen de haven in 2012 opgevangen worden. Verder werd in 2012 een reeks kleinere optimalisaties uitgevoerd.

7.8. Stand van zaken van de nieuwe natuurontwikkelingsprojecten

Voor alle nieuwe natuurontwikkelingsprojecten werd nagegaan in hoeverre ze aansluiten bij de vooropgestelde fasering voor de realisatie van de natuurkernstructuur. Voor het Rietveld Kallo is de realisatiefase afgerond op enkele optimalisaties na en het gebied begint reeds broedvogels aan te trekken. Ook Prosperpolder Noord zit op schema en doet reeds succesvol dienst als tijdelijke opvang voor kust- en koloniebroeders die binnen het havengebied verder onder druk komen. Voor Prosperpolder Zuid en Doelpolder Midden werd het studiewerk verdergezet, en wordt in de inrichtingsconcepten naar overeenstemming gezocht met de aanbevelingen vanuit de gevoerde studie naar ruraal erfgoed. Rond de Grote Geule werden een aantal actiepunten en leemten in de kennis helder in beeld gebracht voor verdere opvolging.

Het experiment voor transplantatie van zilte vegetatie naar Nieuw Arenbergpolder is volop in gang. Om verder in lijn te blijven met de vooropgestelde fasering, dient de gestage voortgang van het studiewerk en vergunningsprocedure rond Prosperpolder Zuid, GGG Doelpolder en de Grote Geule de nodige prioriteit te krijgen.

7.9. Realisatie van de gunstige staat van instandhouding

Uit de monitoring blijkt dat de IHD voor het Linkerscheldeoevergebied voor de meeste soorten nog niet gehaald worden. De Speciale Beschermingszones op LSO bevinden zich momenteel nog ver verwijderd van een 'gunstige staat van instandhouding'. Een belangrijk basisprincipe van de Achtergrondnota Natuur en het Geactualiseerd Sigmaplan is het realiseren van de tot doel gestelde natuurwaarden op LSO in hoogwaardige natuurkerngebieden en zo de gunstige staat van instandhouding te bereiken. In afwachting van deze situatie geraken de mogelijkheden om binnen de bestaande bestemmingen oplossingen te zoeken echter uitgeput en daardoor dreigen grote op stapel staande havenprojecten vertraging op te lopen.

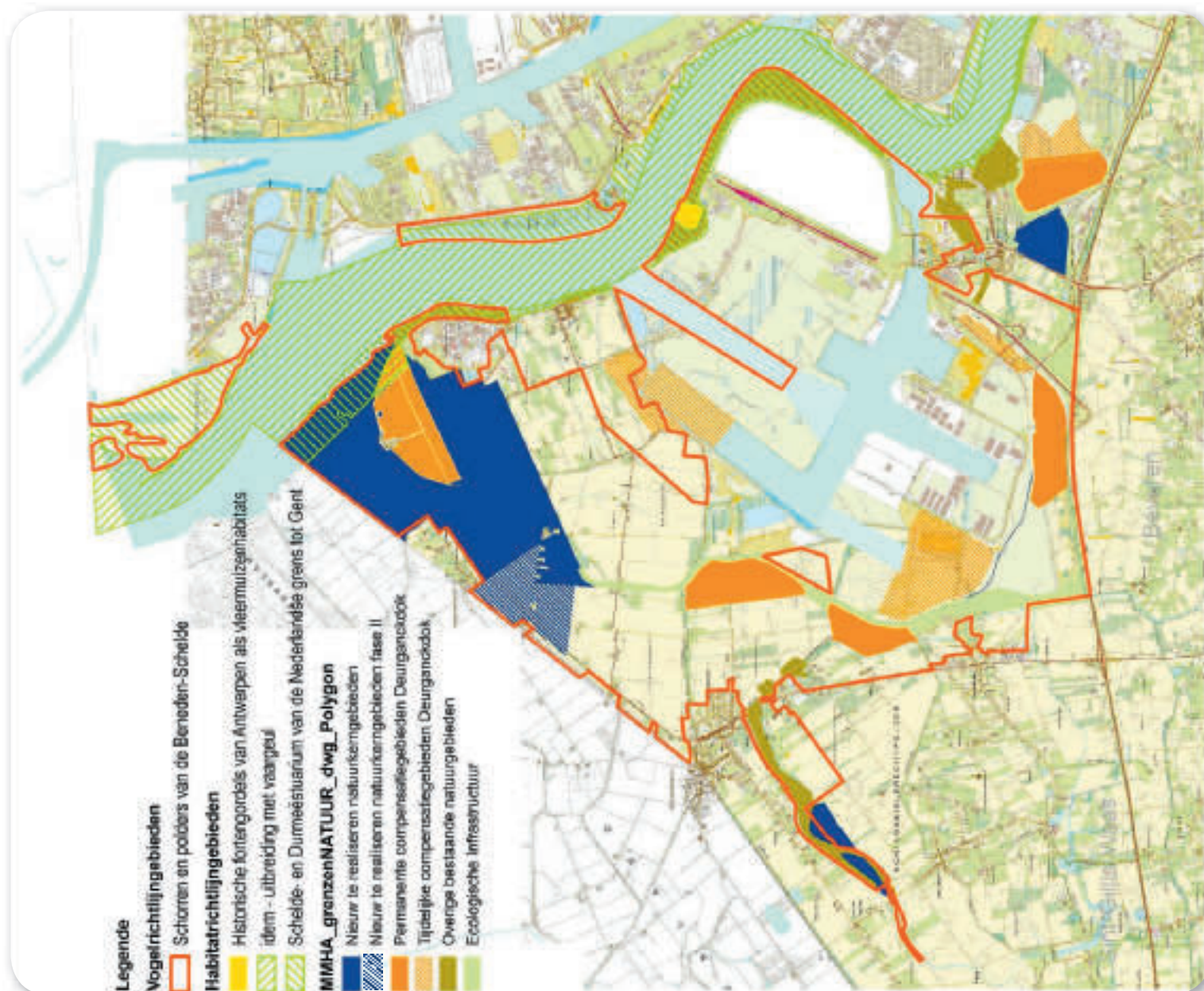
Om te garanderen dat de natuurkernstructuur proactief en systematisch gerealiseerd kan worden, en te vermijden dat verdere innames door havenontwikkeling een terugval in de populaties zouden veroorzaken, is het van groot belang dat de voorbereide ruimtelijke herbestemmingen spoedig voorhanden zijn, de verwerving van de projectgebieden zo vlot mogelijk kan verlopen en dat de vooropgestelde fasering zo goed mogelijk gerespecteerd wordt in de realisatie.

Voorts dient er op gewezen te worden dat een maximale inrichting en optimale werking van de natuurkerngebieden nodig is om de vooropgestelde natuurdoelstellingen te halen. Indien dit niet het geval is, kan niet uitgesloten worden dat bijkomende gebieden aangesneden dienen te worden. Het is dus voor alle betrokken partijen belangrijk dat de nog te realiseren natuurgebieden optimaal en tijdig ingericht worden. Daarnaast is de bereidheid om in elke fase te blijven investeren in de verdere optimalisatie van reeds gerealiseerde gebieden van doorslaggevend belang en minstens gelijk aan het belang van de ruimte-inname zelf. Een optimaal gebruik van de toegewezen oppervlakte is immers cruciaal om de grondinname maatschappelijk te kunnen verantwoorden, en op de meest kosten- en ruimte-efficiënte manier tot de natuurdoelen te komen.

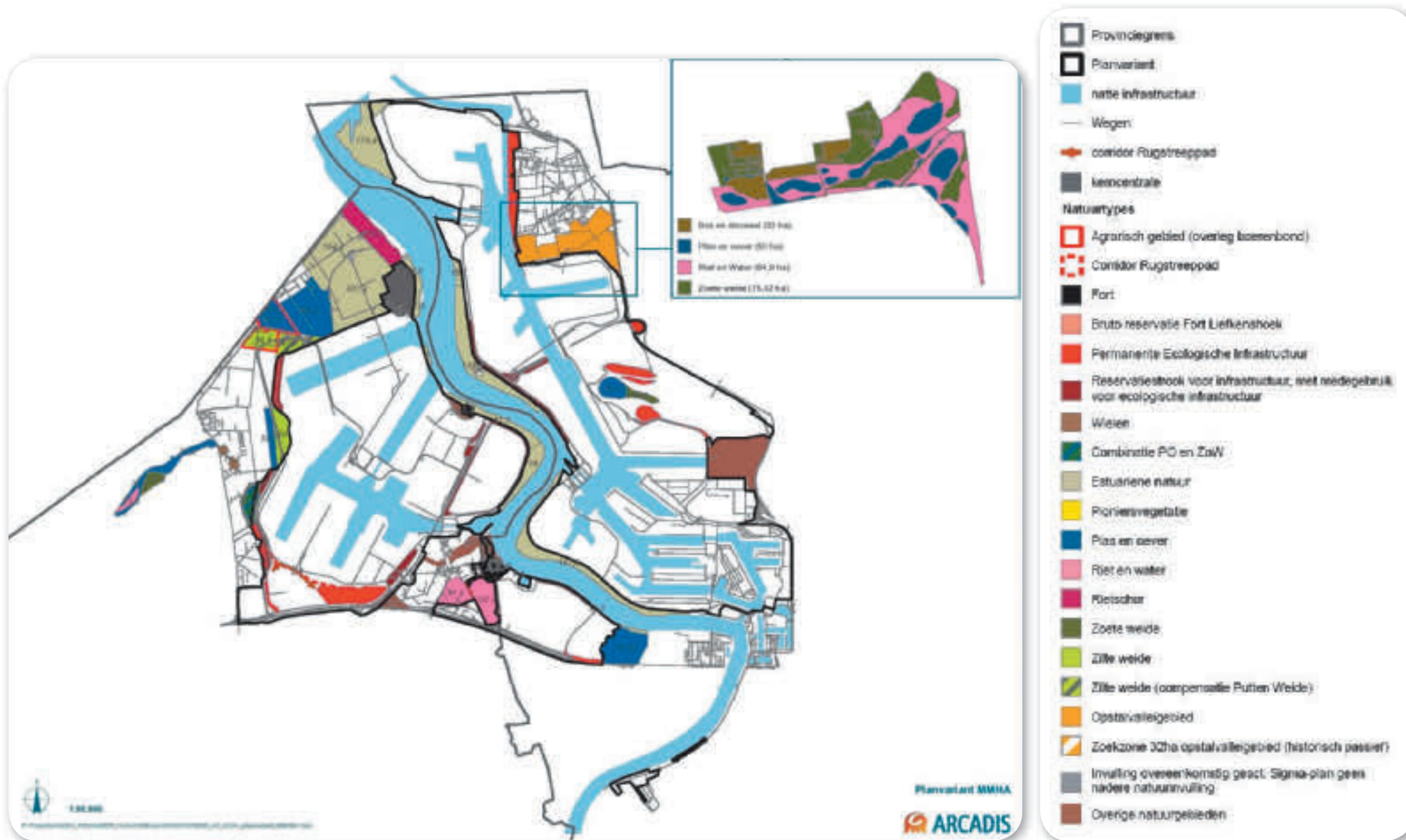
08 BIJLAGEN

8.1. Overzichtskaart natuur Linkerscheldeoever.....	128
8.2. Maatschappelijk Meest Haalbaar Alternatief	129
8.3. Overzichtstabel broedaantallen LSO	130
Literatuurlijst, referenties en eindnoten	132

8.1. Overzichtskaart natuur Linkerscheldeoever

8.2. Maatschappelijk Meest Haalbaar Alternatief (plan-MER)

8.3. Broedvogelaantallen per gebied

2012	Gedempt deel Doeldok	MIDA	Vlakte van Zwijndrecht	Steenland polder	Paardenschor	Doelpolder Noord en Brakke kreek	Putten West en Zoetwaterkreek	Drijdijk	Verrebroekse Plassen	Haasop	Groot Rietveld	Rietveld Kallo	Groenknolorchis	Prosperpolder Noord	S I I en Putten Plas	KBR	Compensatienetwerk	Ketenisschor	Schor Ouden Doel	Grote Geule	De Putten	Polders	Rest	Vogelrichtlijng gebied
Roerdomp											2						2							2
Woudaapje											3						3							3
Lepelaar									19								19							19
Bruine Kiekendief										1	3						4		1	2			1	8
Slechtvalk																	0							2
Porseleinhoen																	0							0
Kluut		9	7			2	8							130	52		208							208
Steltkluut															1		1							1
Strandplevier															9		9							9
Zwartkopmeeuw						11	1							1	6		19							19
Visdief							2		2						99		103							103
Dwergster																	0							0
Ijsvogel									1								1							1
Blauwborst	1	3	2	14		2	5	1	23	10	14	1	14	7	4		101	15	29	5	10	15	22	197
Dodaars			4			9		3	4	7	7	12					46					4		50
Geoorde Fuut						3	13	1	13		2	6		1	15		54							54
Aalscholver									33								33							33
Knobbelzwaan						1	1	2	3	1	1	3					12							12
Bergeend		2	12	3		6	22	21	19	5	1	12		17	8		128	25	4	1	3	11	36	208
Zomertaling						3	2	2									7							7
Krakeend			8	5		72	41	28	5	2	2	9		5	10		187	7	2		1	1	2	200
Slobeend			2	3		33	12	2	4	1				1	1		59				1			60
Kuifeend			6	3		56	69	16	6	12	3	29		15	13		228						5	233

2012	Gedempt deel Doeldok	MIDA	Vlakte van Zwinrecht	Steenland polder	Paardenschor	Doelpolder Noord en Brakke kreek	Putten West en Zoetwaterkreek	Drijdijk	Verrebroekse Plassen	Haasop	Groot Rietveld	Rietveld Kallo	Groenknolorchis	Prosperpolder Noord	S I I en Putten Plas	KBR	Compensatienetwerk	Ketenschor	Schor Ouden Doel	Grote Geule	De Putten	Polders	Rest	Vogelrichtlijng gebied
Tafeleend			5	3		8	5	6		23	8	8		2	19		87						3	90
Waterral			1						2	4	7	1	2	1			18	1	9					28
Kievit			6	4		47	65	5	3	1				11	1	11	154		1		3	50	26	234
Scholekster	1	1	3	1		2	9		3			1		4	4	1	30		1	2	1	13	32	79
Kleine Plevier		1	6	2			1	1	3					2	10		26	1					2	29
Bontbekplevier																	0							0
Grutto				1		28	35							1			65				2	1	7	75
Wulp																	0						2	2
Tureluur				1		29	29	5						10	1	1	76	2	4		3	5	10	100
Kokmeeuw						950	890		25					550	280		2695							2695
Veldleeuwerik	1	22	6			31	16		4					5	7		92					14	10	116
Oeverwaluw	51	11												132	38		232						473	705
Graspieper	2						1		1						3		7		7			12	3	29
Gele Kwikstaart	1						7										8					31		39
Roodborsttapuit				5				2	2	1	2	1		1			14			1		15	2	32
Graszanger																	0							0
Cetti's Zanger											11						11							11
Snor																	0		1	1				2
Sprinkhaanzanger									3	1	5		2				11	2	2	1				16
Rietzanger				4		1			19	1	12				1		38	2	4	7	1		1	53
Kleine Karekiet		11	6	84		6	26	5	71	57	60	16	29	3	6		380	33	168	44		64	7	696
Bosrietzanger			1	10		1	1	7	3	2	20	1	1	1			48	2	4	2		5	5	66
Grote karekiet																	0							0
Baardmannetje										1	2						3	2	8					13
Buidelmees																	0							0
Rietgors		1	3	6		2	3		26	8	12		5		3		69	7	27	6	4	2	8	123

Referenties en eindnoten

- 1** Geciteerd en bewerkt uit 'Nota aan de Vlaamse Regering 'Besluit van de Vlaamse Regering houdende voorlopige vaststelling van het gewestelijk ruimtelijk uitvoeringsplan 'Afbakening zeehavengebied Antwerpen (VR 2012 2704 DOC.0383/1)
- 2** Beslissing van de Vlaamse Regering 'Afbakening van de haven van Antwerpen - keuze alternatief, dwingende redenen van groot openbaar belang, natuurcompensatie, opmaak grup volgens het principiële programma, opmaak onteigeningsplan en opmaak sociaal begeleidingsplan en vervolgtraject', 11 september '09 (VR 2009 1109 DOC.1194)
- 3** Nota 'Voorstel tot gefaseerde realisatie van de natuurkernstructuur i.h.k.v. het MMHA' (ANB, 26 augustus '10)
- 4** 'De ecologische doelstellingen voor het Schelde-estuarium voor de Langetermijnvisie Schelde-estuarium' (INBO, Van den Bergh et al, 2003) en 'IHD Schelde-estuarium' (UA, Adriaensen et al., 2005)
- 5** Geciteerd en bewerkt uit 'Plan-MER over het Strategisch Plan voor en de afbakening van de haven van Antwerpen in haar omgeving, ontwerp hoofdrapport, 17 oktober '07', opgesteld door THV 'Haven 2030' in opdracht van Dep. MOW. Zie ook hoofdstuk 6.3 'Prosperpolder Noord'
- 6** Protocol ter uitvoering van het compensatieplan van grote infrastructuurwerken in de Westerschelde en Zeeschelde – Deel 2 'Monitoring, Beheercommissie en opvangregeling
- 7** Zie lijst van afkortingen p. 8
- 8** Cfr: Nooddecreet, artikel 2, 5° h
- 9** Cfr: Nooddecreet (voorstel tot decreet, bijlage 5)
- 10** Ottburg, F.G.W.A., R. Pouwels & P.A. Slim, 2007. De Antwerpse haven natuurlijker; netwerk van ecologische infrastructuur voor de rugstreeppad (Bufo calamita) op de linker Schelde-oever; toepassing van het model LARCH op de rugstreeppad in de Antwerpse haven op de linker Schelde-oever als onderbouwing voor een duurzame instandhouding van deze soort. Wageningen, Alterra, Alterra-rapport 1377.
- 11** Cfr: Nooddecreet (voorstel tot decreet, bijlage 5)
- 12** Toelichtingsnota bij het RUP 'Waaslandhaven 1ste Fase', bijlage III, p.17, 23 en 27
- 13** Geciteerd en bewerkt uit de nota aan de Vlaamse Regering 'tweede spoorontsluiting onder de schelde' of 'liefkenshoekspoortunnel – tracékeuze, milderende maatregelen en Natuurcompensaties – opmaak gewestelijk ruimtelijk uitvoeringsplan' (vr/2006/15.12/doc.1563ter).
- 14** zie ook hfdst. 5.13 'Haasop'
- 15** Ottburg, F.G.W.A., R. Pouwels & P.A. Slim, 2007. De Antwerpse haven natuurlijker; netwerk van ecologische infrastructuur voor de rugstreeppad (Bufo calamita) op de linker Schelde-oever; toepassing van het model LARCH op de rugstreeppad in de Antwerpse haven op de linker Schelde-oever als onderbouwing voor een duurzame instandhouding van deze soort. Wageningen, Alterra, Alterra-rapport 1377.
- 16** Geciteerd uit 'Passende beoordeling planvariant meest maatschappelijk haalbaar alternatief'. Indeherberg M., Beyen W., 2008.
- 17** Bron: www.sigmaplan.be
- 18** Geciteerd uit 'advies betreffende de waterkwaliteit bij de natuurontwikkeling van de Grote Geule te Kieldrecht', INBO, september 2012

JAARVERSLAG 2012 BEHEERCOMMISSIE NATUUR LINKERSCHELDEOEVER

Adres Sluisgebouw, Steenlandlaan,
haven 1100, 9130 KALLO

Tel. 03 575 26 86

Voorzitter Lieven Nachtergale
lieven.nachtergale@lne.vlaanderen.be

Secretaris Katrien Weyn
katrien.weyn@lne.vlaanderen.be

Datum Juni 2013

Bestand BCnatuurLSO_jaarverslag_2012.pdf

Redactie Katrien Weyn, Ralf Gyselings, Geert Spanoghe

Foto's Vildaphoto, Ralf Gyselings, Josepha Fissers,
René Maes, Waterwegen en Zeekanaal nv,
Frank Van de Meutter

Omslagfoto Vildaphoto